
VINTILĂ
CORBUL
dinastia
SUNDERLAND
BEAUCLAIR

Vintilă Corbul

DINASTIA SUNDERLAND-BEAUCLAIR

Idolii de aur
*

Editura Z
Bucureşti, 1992

Consilier literar: H. GRĂMESCU
Coperta de: V. OLAC

Versiune electronică:

[V3.0]

———————————————————

Corectură [V1.0]: august 2015

Corectură [V2.0]: septembrie 2015

Corectură [V3.0]: noiembrie 2015

———————————————————

Capitolul unu

Casa lui Josiah Sunderland era o clădire veche, în stil olandez, ca mai toate casele din New York în acea primă jumătate a secolului al XVIII-lea. Camerele largi, văruite, îmbrăcate până la jumătate în faianţă aveau pardoseala de piatră. Mobilierul, redus la strictul necesar, cuprindea scaune cu spătar înalt, mese grele, pe care abia le puteai urni, paturi încăpătoare, comode, şi dulapuri masive de stejar lustruit, patinate nu numai de vreme, dar şi de cârpele de praf mânuite cu energie de mătuşa Audrey, o bătrânică vioaie care ţinea gospodăria. O grădină cu flori, pomi fructiferi şi straturi de zarzavat, exemplar îngrijite, întregeau modesta proprietate.

În casa aceasta, viaţa lui Josiah Sunderland se depăna cu regularitatea mersului unui ceasornic. Zilnic se trezea înainte de cântatul cocoşilor. Mătuşa Audrey îi pregătea un *breakfast* frugal. Josiah se înfrupta tihnit, fiindcă timpul lui era perfect dozat pentru hrană, muncă, odihnă şi distracţii. Apoi, tot cu noaptea în cap, pleca spre atelierul lui de cuţite de pe Broadway, unde ajungea la cinci şi douăzeci. Lucrătorii îl aşteptau la poarta pe care Josiah le-o deschidea solemn, ca pe un sanctuar rezervat numai iniţiaţilor. La cinci şi jumătate precis începea activitatea. După o întrerupere de un ceas – pentru prânz – dura până seara la şase. Personalul era alcătuit din opt lucrători şi doi ucenici, care munceau pe brânci. Josiah le plătea simbrii relativ ridicate în raport cu alţi patroni. În schimb, pretindea o producţie de înaltă calitate. Cuţitele făurite în micul său atelier rivalizau cu cele mai fine lame străine. În acea epocă, industria de cuţite din coloniile americane era slab dezvoltată. Autorităţile îţi puneau beţe în roate, pentru a nu concura producţia de cuţite din metropolă. Lamele fabricate la Londra, Birmingham, Sheffield, Cork, Dublin şi Leeds erau vândute în colonii cu preţuri mari. Josiah Sunderland reuşise să-şi formeze o clientelă numeroasă, care îi preţuia conştiinciozitatea, promptitudinea şi calitatea produselor. Cuţitele sale de vânătoare aveau mare căutare şi printre indieni. Adeseori aceştia le folosiseră la scalparea pionierilor aventuraţi pe teritoriile rămase încă în stăpânirea lor.

Josiah muncea cot la cot cu lucrătorii săi. De la cinci şi jumătate şi până la prânz, trudea cât zece, fie la forjă, fie la turnătorie, fie la montaj, gata să dea oricui o mână de ajutor. Între douăsprezece şi

unu, lua *lunch*-ul laolaltă cu lucrătorii, iar de la două până la şase trecea în birou, unde îşi opera cu pricepere scriptele, ajutat de un băieţandru, care făcea şi pe curierul. Printre picături, găsea timp să îşi primească clienţii şi furnizorii. Discuta numai cât era necesar. Ura vorbăria inutilă. „Tăcerea – obişnuia el să spună – trage în cumpănă mai greu decât cuvintele pline de înţelepciune.”

Mai practica o virtute. Ordinea. Pentru a-şi îndeplini fără greş obligaţiile, întocmea de cu seară o listă a treburilor de a doua zi, repartizându-le pe ore. Înainte de culcare îşi trecea în revistă activitatea cotidiană şi numai după aceea îşi îngăduia să se bucure de odihnă.

Se străduia să-şi păstreze în orice ocazie stăpânirea de sine şi să nu se lase târât de mânie, căci în primele clipe supărarea capătă proporţii mai mari decât cauzele care i-au dat naştere. Cumpătarea lui era proverbială. Nu mânca niciodată până la saturaţie şi de la o vârstă îşi impusese să nu mai bea decât un singur pahar de vin la masă. Respecta această regulă de conduită şi la nunţi sau praznice.

Economia era – după părerea lui – una dintre virtuţile cardinale. Josiah alcătuise o listă a cheltuielilor în ordinea necesităţii şi a urgenţei lor. În primul rând erau cheltuielile indispensabile şi anume cele impuse de procurarea hranei, a veştmintelor şi a bunului mers al atelierului. În al doilea rând, grupa cheltuielilor pe care nu le putea înlătura fără să dăuneze bunului renume al familiei şi al onorabilităţii sale. Printre acestea se numărau: întreţinerea în condiţii mulţumitoare a locuinţei, a atelierului şi a biroului. În al treilea rând erau cheltuielile, care fără să fie absolut necesare, nu puteau fi cu desăvârşire evitate; când le faci, încerci o plăcere, dacă le ocoleşti, nu suferi nicio pagubă. În categoria aceasta intrau: sărbătorirea Crăciunului şi a Anului Nou, darurile ocazionale pentru membrii familiei, plimbările duminicale afară din oraş. În sfârşit, în ultimul rând, plasa cheltuielile nebuneşti, absurde, care trebuiau ocolite cu orice preţ: petrecerile, jocurile de noroc, podoabele inutile.

Josiah era un înverşunat duşman al lenei. Un om leneş, spunea el, este dăunător societăţii şi lui însuşi.

Cina o lua întotdeauna acasă. După rugăciunea de seară, făcea ocolul casei, încuia porţile, verifica dacă ferestrele sunt bine închise, apoi lua cheile în camera lui de culcare şi le punea la îndemână, pe masa de noapte.

Nimic din ceea ce se petrecea în gospodărie nu scăpa ochiului

său vigilent. Ţinea socoteala coşniţei, a lumânărilor şi a uleiului folosit pentru luminat. Nu o făcea din zgârcenie. Pentru îmbrăcăminte cumpăra cele mai bune stofe, căci erau durabile şi deci mai avantajoase decât cele ieftine, care se uzau după un an sau doi de purtare.

Răposatul Zedekias Sunderland, tatăl lui Josiah şi întemeietorul atelierului de cuţite, fusese un bătrân venerabil, cu barbă albă de patriarh, respectat de întreaga comunitate. Gurile rele răspândiseră zvonul că bătrânul ar fi fost în tinereţe pirat şi că se retrăsese la New York, după ce îşi rotunjise avutul jefuind corăbii sub comanda celebrului Robert Kidd. Kidd, mai puţin norocos sau mai puţin prevăzător decât Sunderland, îşi încheiase cariera legănându-se în ştreang la Execution Dock.

Josiah nu dăduse niciodată crezare acestor zvonuri. Era convins că tatăl lui spunea numai adevărul când povestea despre trecutul său de muncă cinstită în Anglia şi despre emigrarea sa în coloniile americane. Acolo îşi agonisise treptat o avere care fără să fie însemnată, le îngăduia un trai relativ îndestulat.

Se stârni mare vâlvă în cartier când Josiah, omul acesta sobru, echilibrat, îşi anunţă hotărârea de a se căsători cu Isabella, fiica unui francez ruinat, pripăşit la New York.

Henri de Beauclair, viitorul socru, era un marchiz autentic. După o tinereţe aventuroasă, irosită prin tavernele şi tripourile Parisului, se exilase voluntar în America, pentru a scăpa de consecinţele unui duel, în cursul căruia ucisese un om. În Lumea Nouă nu reuşise să-şi creeze o situaţie convenabilă. Cunoscuse numai înfrângeri, umilinţe şi prăbuşiri. Însoţit de Isabella dusese o viaţă nomadă. Asemenea unui nou Ahasverus, rătăcise de la New Orleans la Charleston, de la Boston la Philadelphia, de la Baltimore la New York. Nicăieri nu prinsese rădăcini. Ajunsese să-şi câştige existenţa măsluind cărţile de joc. Dar naivii se lăsau tot mai greu pescuiţi. Îl pândea mizeria. Îmbrăcămintea lui şi a Isabellei se zdrenţuise. Adeseori se culcau fără să fi pus ceva în gură.

În acea epocă, locuiau cu chirie într-o cameră sumar mobilată dintr-un imobil vetust, învecinat cu locuinţa lui Josiah Sunderland.

Marchizul şi făurarul de cuţite se cunoscuseră întâmplător, pe stradă. Josiah fusese cucerit de simplitatea, drăgălăşenia şi candoarea Isabellei. Le făcuse diferite daruri.

Într-o zi, se gândise că n-ar fi rău să-şi întemeieze un cămin. Se îmbrăcase în haine de sărbătoare şi se înfăţişase solemn

marchizului, cerând mâna Isabellei.

Bătrânul francez fusese atât de surprins, încât rămăsese fără glas. În primul moment se gândise să-l respingă. Apoi îşi zisese că pripeala nu este sănătoasă. Experienţa îl învăţase să nu se mai bizuie pe propriile sale resurse. Isabella nu se scandalizase când Josiah o ceruse în căsătorie. Îl privise cu ochi umezi de duioşie.

Beauclair era perplex. Poate că n-ar fi fost potrivnic unei asemenea căsătorii, dacă soţul ar fi avut mai multe parale. Josiah Sunderland se bucura de o stare materială frumoasă, dar era departe de a fi bogat. Atelierul lui de cuţite se dezvolta, afacerile prosperau, dar aceasta nu însemna mare lucru. Pe de altă parte, partida asigura Isabellei şi lui însuşi un cămin şi hrană de toate zilele, ceea ce atârna greu în balanţă. După ce cântări toate argumentele, îşi călcă principiile de castă şi dădu un răspuns afirmativ. Căsătoria fu oficiată fără pompă, în cerc strict familial. Viaţa proaspetei familii intră în curând pe făgaşul rutinier. Josiah muncea din zori şi până în noapte la atelier. Isabella îşi luase în serios rolul de gospodină.

Marchizul nu se dumirea în privinţa Isabellei, a cărei vrednicie contrasta cu dispreţul pentru muncă al părinţilor ei. Cu cine semăna fata asta, care simţea o desfătare să deretice şi să gătească? În orice caz, nu cu străbunii lui, care avuseseră armate de slugi.

În această atmosferă austeră, de muncă încordată, timpul se scurgea monoton, fără zguduiri şi fără surprize. Fiecare zi semăna leit cu cea din ajun şi cu cea care avea să urmeze…

În primii zece ani de căsătorie, Isabella născu trei băieţi. Andrew, Aristotle şi Patrick şi două fete, Bridget şi Hannah.

Andrew era un copilaş zvăpăiat şi blond, ca îngeraşii zugrăviţi în cărţile religioase. La vârsta de şapte ani, un cal îl izbi cu copita în cap, înfrăţindu-i creierii cu ţărâna.

Aristotle era potolit, blând, sfios şi maleabil ca o ceară moale. Mătuşa Audrey îl credea sărac cu duhul şi poate că avea dreptate. Josiah spunea în glumă că are de gând să-l facă pastor.

Patrick era portretul în miniatură al tatălui său. Solid, vânjos, de o seriozitate neobişnuită, prevestea o maturizare precoce şi dădea dovadă de un spirit practic remarcabil. În jocurile lui imita fie pe lucrătorii din atelierul de cuţite, fie pe băcanul din colţ, pentru care nutrea o admiraţie fără margini.

— Ăsta o să fie viitorul cap al firmei, spunea cu mândrie Josiah. Promite să ajungă un adevărat negustor.

Bridget şi Hannah erau urâţele. Nu semănau cu nimeni din familie. N-aveau nici fineţea marchizului, nici gingăşia Isabellei şi nici înfăţişarea plină de sănătate şi vioiciune a lui Josiah. Subţiri ca nişte fuse, cu părul gălbui ca palul murdar, cu ochi cenuşii, inexpresivi, cu mâini şi picioare osoase, erau supărător de serbede.

— Or să îmbătrânească fete mari, prevestea cu oarecare cruzime mătuşa Audrey.

În acea vreme, izbucni războiul între francezi şi englezi. Şi unii şi alţii doreau să ocupe roditoarea vale a râului Ohio – numit de localnici „fluviul sfânt" – spre a-şi consolida posesiunile.

La 1 iunie 1754, ziua în care englezii de sub comanda colonelului Monckton pătrunseră în golful Fundy, Isabella dădu naştere unui copilaş pe care-l botezară Richard-Henry şi care avea să fie minunea familiei.

Richard satisfăcea gusturile tuturor. Era blond ca Andrew, însă mult mai frumos decât acesta. Îi uimea pe toţi cu inteligenţa şi zburdălnicia sa. Marchizul îl adora. Isabella nutrea o tainică preferinţă pentru copilul acesta, care îi împlinea aşteptările. Numai Josiah îl trată cu asprime, nădăjduind astfel să-l mai disciplineze, deşi în sinea lui era mândru de acest vlăstar ce trezea admiraţia întregului cartier.

— Pun rămăşag că flăcăiaşul ăsta o să ajungă departe, spunea el zâmbind.

— Da, da! Va realiza multe în viaţă, adăugă Beauclair. Are aerul familiei mele.

Apariţia acestui copil dădu un scop vieţii marchizului. Richard era destinat să-i continue numele şi rasa. Josiah n-avea decât să păstreze pe Aristotle şi pe Patrick. Marchizul voia să-l crească pe Richard în spiritul strămoşilor săi. Să-i insufle o dragoste fierbinte pentru Franţa, o mândrie nemăsurată pentru obârşia sa aristocratică. Visa să-l vadă om de seamă, general ori diplomat cu vază.

Într-o bună zi, îi trecu prin minte că cel mai nimerit lucru ar fi ca după moarte titlul său nobiliar să treacă asupra lui Richard.

Josiah nici nu vru să audă.

— Vezi-ţi de treabă, socrule. N-am de gând să-i bag copilului gărgăuni în cap. Richard este fiul unui negustor de cuţite. Când o fi mare, o să lucreze în aceeaşi branşă. Dracu a mai pomenit

negustor cu titlu de nobleţe!

Stăruinţele repetate ale bătrânului se sfărâmau de rezistenţa neclintită a lui Josiah. În cele din urmă, Beauclair făcu apel la un argument suprem. Pretinse că avea în Franţa nişte rude care ar putea lăsa moştenire lui Richard o avere considerabilă, dacă acesta le-ar purta numele. Era o minciună sfruntată, dar scopul scuză mijloacele. În realitate, singura lui rudă din Franţa era un baron sărac, cu o droaie de copii şi despre care nu mai ştia nimic de peste treizeci şi cinci de ani, de când debarcase la New Orleans.

Argumentul acesta făcu o spărtură în zidul încăpăţânării lui Josiah. Banul avea asupra lui o influenţă magică. Posibilitatea îmbogăţirii rapide a lui Richard îi surâdea.

Marchizul câştigă bătălia. Întocmi în faţa judecătorului un act, declarând că după moartea sa titlul va trece asupra lui Richard-Henry Sunderland, căruia i se adăuga şi numele de Beauclair. Josiah îşi dădu consimţământul, întărind astfel un act care făcea din preferatul socrului său un viitor marchiz…

Josiah Sunderland nu trăgea mare nădejde asupra moştenirii din Franţa. Totuşi, surprizele nu erau excluse. Se mai văzuseră lovituri de teatru, datorită cărora oameni săraci se pomeniseră peste noapte posesorii unor averi formidabile.

Marchizul voia să se bucure prin nepotul său de toate izbânzile pe care el personal nu fusese în stare să le obţină. Acum, la sfârşitul existenţei, îşi dădea seama că era un ratat. Datorită experienţei, putea să analizeze retrospectiv toate greşelile săvârşite în tinereţe.

De aceste greşeli voia să-l ferească pe Richard.

Când socoti că mintea copilului e îndeajuns de coaptă pentru a recepţiona învăţăminte folositoare, începu să-i strecoare poveţe tălmăcite atractiv în basme şi istorioare şi totodată să-i imprime – într-o formă embrionară şi deci foarte simplistă – concepţiile sale asupra vieţii.

Vara, când căldurile caniculare se abăteau asupra oraşului, marchizul şi nepotul se aşezau pe o bancă la umbra fortului zidit pe promontoriul sudic al Manhattan-ului, de unde puteau să admire în voie imensitatea oceanului, brăzdat de corăbii cu pânze albe.

Cu privirile îndreptate spre larg, Beauclair vorbea inspirat băiatului despre frumuseţile fără pereche ale Franţei, despre cavalerii cruciaţi, care-şi părăseau castelele plecând să lupte pentru eliberarea Sfântului Mormânt, despre nobilul şi neînfricatul

paladin Roland, căzut eroic în bătălia de la Roncevaux, despre mareşalul Jean de Boucicault, care se ilustrase în bătăliile de la Nicopolis şi Azincourt, despre Bavard, cavalerul *sans peur et sans reproche*, despre prinţul de Condé şi despre marele Turenne.

Cu aceeaşi plăcere asculta Richard şi cronica faptelor măreţe ale înaintaşilor săi, începând cu primul baron de Beauclair, fiul natural al lui Henri I Beauclair, regele Angliei şi continuând cu un întreg şir de ostaşi viteji, de diplomaţi iscusiţi şi de clerici onctuoşi şi gravi, ce îşi făceau un titlu de glorie din deviza *Tout pour la Croix, tout pour son Roy*.

— Şi tu când vei fi mare, îi spunea marchizul sentenţios, vei locui într-un palat de cleştar şi vei fi un preţuit sfetnic al regelui. Toată lumea ţi se va ploconi şi îţi va cerşi prietenia. Te vei plimba în caleşti aurite, trase de câte şase cai, vei avea o gardă personală, alcătuită din câteva sute de ostaşi în straie de fir şi vei fi servit de paji aleşi dintre vlăstarii celor mai nobile familii…

Dacă i s-ar fi cerut lui Beauclair să arate şi modul în care nepotul său va ajunge la această înaltă situaţie, n-ar fi ştiut să răspundă. Avea însă credinţa nestrămutată că Richard va fi un personaj a cărui faimă va depăşi fruntariile coloniilor americane.

De pe urma plimbărilor cu bătrânul, Richard se alese cu oarecare foloase practice. Învăţă o franţuzească impecabilă, însuşindu-şi acel lustru indispensabil unui viitor *gentleman*. În acest domeniu, Beauclair era un educator excelent. Manierele alese ale lui Richard ieşeau în evidenţă pe lângă gesturile repezite, limbajul aspru, golănesc al lui Patrick şi pe lângă aerul molâu, prostesc, al lui Aristotle.

Şi Josiah observă acest lucru. Nu rămase prea încântat.

— Nu vreau să fac din Richard un filfizon, un pierde-vară, căruia să-i fie ruşine de meseria părintelui său, spunea el indispus.

Când băiatul împlini şapte ani, Josiah începu să-l ducă pe la atelier, spre a-l familiariza cu activitatea de acolo. Sunderland socotea că de la această vârstă copilul trebuia să treacă sub supravegherea directă a tatălui, care să-l formeze după placul său. Aptitudinile copilului atârnau puţin în balanţă. Fiul unui pielar trebuia să ajungă pielar, ca şi tatăl său. Fiul unui băcan avea datoria să continue comerţul patern. Şi Josiah înţelegea să respecte tradiţia, făcând din copiii săi nişte pricepuţi făurari de cuţite.

Patrick, de pildă, deşi avea numai zece ani, împlinea toate aşteptările părintelui său. La forje privea cu interes foalele care

întreţineau jarul, umflându-se şi dezumflându-se ritmic, asculta cu deliciu muzica ciocanelor ce izbeau lamele de oţel încinse la roşu, îl impresionau cuptoarele dogoritoare, asemenea unor fantastice guri de iad, dar mai presus de orice îl captiva rotirea vijelioasă a tocilelor care smulgeau din lame snopi de scântei. Josiah îi şi pusese să lucreze la masa de montaj, unde băiatul îşi îndeplinea mulţumitor îndatoririle.

Aristotle nu era în stare să mânuiască o unealtă, deşi împlinise patrusprezece ani, vârstă la care Josiah începuse să muncească efectiv în atelier. Nici în birou nu dădea rezultate mai bune. Se încurca printre registre şi scripte, până când tatăl său îi poruncea dezamăgit să lase totul baltă şi să plece acasă. La şcoală, Aristotle era un elev mediocru.

— Nu eşti bun de nimic, băiete, îi vorbea Josiah domol. Umbli toată ziua cu capul în nori.

Aristotle îl asculta supus, cu mâinile împreunate şi cu ochii pironiţi în pământ.

Josiah îşi punea mari speranţe în Richard, în inteligenţa lui precoce, superioară spiritului practic şi instinctului sigur la care se limitau posibilităţile lui Patrick. Dar reacţia copilului în ziua în care îl aduse pentru prima oară în atelier fu un duş rece pentru Josiah. Richard aruncă în jur o privire distrată, aproape plictisită, apoi rosti strâmbând din nas:

— Nu-mi place aici, e prea cald. E mai bine afară. Câţiva lucrători din apropiere pufniră în râs. Dar redeveniră serioşi când simţiră privirile severe ale patronului îndreptându-se asupra lor. Patrick se uită cu o superioritate făţişă la fratele său.

Josiah îl lăsă pe Richard să plece acasă, hotărând să repete experienţa mai târziu, când băiatul se va mai coace la minte. „Teamă mi-e că băiatul ăsta e tot atât de filosof ca şi Aristotle”, îşi zise el posomorât, dând cuvântului „filosof” o semnificaţie adânc peiorativă.

Dar temerile lui nu-şi aveau justificarea. Richard nu era un „filosof”, în sensul pe care tatăl său îl dădea acestui cuvânt. La şcoala primară, condusă de reverendul William Talmadge, îşi uimea colegii şi învăţătorii, recitând fără sforţare pasaje întregi din *New England Primer*, din catechism şi din alte cărţi de studii tot atât de indigeste. La aritmetică era neîntrecut.

Josiah Sunderland se simţi foarte mândru în ziua când reverendul Talmadge, întâlnindu-l întâmplător pe stradă îl opri ca să-l felicite

pentru calităţile excepţionale ale fiului său.

— Dacă vom reuşi cu ajutorul lui Dumnezeu să-i călăuzim paşii pe drumul potrivit aptitudinilor lui, băiatul acesta va ajunge un om mare, spuse cu convingere reverendul.

— Eu m-aş mulţumi să ajungă un om cinstit şi un priceput făurar de cuţite, zise cu modestie Josiah. Îndată ce va termina şcoala primară am să-l iau ia mine la atelier.

— Nu te supăra că te contrazic, dragul meu Sunderland. Ai săvârşi un păcat dacă nu l-ai lăsa să înveţe mai departe. Universităţile au fost create pentru elemente ca el. Sunt încredinţat că la Harvard sau la William and Mary va cuceri în joacă toate premiile şi diplomele. Dacă aş fi în locul dumitale, aş face orice sacrificiu să-l trimit în Anglia, la Oxford sau Cambridge. Şi Columbia noastră este bună – departe de mine de a-i scădea meritele – totuşi nu se poate măsura cu universităţile engleze. Aşa că ai face bine să te gândeşti temeinic, înainte de a lua o hotărâre definitivă.

Josiah făgădui să ţină seama de sfatul reverendului. Făcu însă totodată serioase rezerve mintale.

Dar, pe măsură ce treceau anii, trebui să se încline în faţa evidenţei. Richard era un element care se ridică mult deasupra mediei elevilor. Asaltat de stăruinţele socrului, de rugăminţile Isabellei şi de poveţele repetate ale reverendului Talmadge acceptă să-l lase pe Richard să-şi continue studiile.

În acea vreme, preocupările lui Josiah în legătură cu educarea fiului său trecură brusc pe planul al doilea. Parlamentul britanic votase o lege potrivit căreia niciun cuptor destinat să producă oţel nu mai putea fi construit în colonii, iar cele existente trebuiau imediat închise. Această măsură constituia o lovitură mortală pentru industria fierului şi oţelului, care pe atunci luase avânt în America. Metropola, temându-se de concurenţa americană, votase şi alte legi împotriva manufacturilor coloniale. Legile navigaţiei, care interziceau coloniilor să efectueze importul şi exportul de mărfuri pe alte vase decât pe cele englezeşti, precum şi legile cerealelor, ce închideau în mod practic pieţele englezeşti grânelor cultivate dincolo de ocean, creaseră o stare de tensiune între americani şi metropolă.

Spre a putea continua fabricarea cuţitelor, Josiah se văzu pus în situaţia de a-şi procura – la un preţ ridicat – oţel laminat din Anglia, pe care să-l prelucreze în atelierul său. Aceasta avu drept consecinţă scumpirea produselor. Acum îi era din ce în ce mai greu

să reziste concurenţei cuţitelor importate din Anglia, care începuseră să revină la un preţ mai scăzut decât producţia autohtonă.

Mulţi tovarăşi de breaslă ai lui Josiah dădură faliment. Din fericire, acesta avea un număr de clienţi credincioşi şi de revânzători îndrăzneţi, care desfăceau mari cantităţi de cuţite de vânătoare pionierilor şi indienilor din regiunile de frontieră.

Cu mulţi dintre clienţii săi Josiah, întreţinea relaţii de prietenie. Când veneau de pe frontieră, pentru a-şi reface stocul de cuţite îi poftea la masă. Isabella strâmba puţin din nas, căci de la o vreme făcea o economie straşnică. Dar nu spunea nimic bărbatului ei. Dacă el socotea necesar să poftească un oaspete sau doi, însemna că aşa era bine. Vizitatorii aceştia erau singurii care le mai descreţeau fruntea cu snoavele şi poveştile lor.

Toţi vorbeau cu aceeaşi dragoste despre pionierii care duceau o viaţă aspră şi plină de primejdii în regiunile sălbatice de frontieră, în pădurile seculare ale văii Mohawk, la poalele munţilor Alleghani, în Piedmont ori pe valea Shenandoah. Modeşti şi anonimi, defrişau codrii uriaşi, smulgeau din pământ rădăcinile adânci şi vânoase de pe terenurile curăţate, semănau grâu şi porumb. Cabanele lor, clădite din trunchiuri de arbori şi lipite cu lut, erau podite cu lemn ori cu pământ. La ferestre aveau, în loc de geamuri, hârtie unsă cu untură ori cu grăsime de oaie. Bărbaţii purtau straie confecţionate din piele de animale ori din stofe ţesute în casă. Femeile îşi făceau rochii de bumbac sau de lână. Vara umblau cu picioarele goale, iar iarna în mocasini de piele primitiv tăbăcită. Mobilierul din lemn, grosolan cioplit, cuprindea o masă, câteva taburete, o laviţă, pe care dormeau de-a latul toţi membrii familiei, şi, în sfârşit, câteva poliţe. Hrana era alcătuită în primul rând din vânat – carne de porc mistreţ, căprioară, curcan sălbatic, potârniche, prepeliţă – sau peşti pescuiţi în pârâul ori în lacul din apropiere. Pentru a se feri de atacurile indienilor, mai multe familii de colonişti construiau în comun un fort, cu pereţi dubli, duraţi din trunchiuri de copaci, între care se turna pământ. În jur, se ridicau garduri solide şi se săpau şanţuri adânci, pline cu apă. Petrecerile lor erau tot atât de simple şi brutale, ca şi viaţa pe care o duceau. Ameninţarea atacurile indiene, dezlănţuite adeseori cu violenţa şi rapiditatea unor furtuni de vară, îi făceau să trăiască într-o stare, de continuă alarmă. Dar primejdiile nu-i înspăimântau. Dimpotrivă, îi stimulau, le oţeleau curajul şi le ascuţeau dârzenia. Păţaniile lor triste sau vesele, nu

numai că nu descurajau pe cei ispitiţi să le urmeze pildă, ci îi fascinau, exercitând asupra lor o atracţie irezistibilă.

Şi unul dintre copiii lui Josiah Sunderland răspunse acestui apel. Într-o seară de mai, familia întreagă era reunită în jurul cinei. În mijlocul mesei trona un castron uriaş, din care ieşeau aburi îmbietori de supă. Nu se auzea decât clefăitul celor care înghiţeau cu poftă supă fierbinte şi mestecau dumicaturile de pâine. După ce goli a doua farfurie, Josiah suspină mulţumit. Apoi făcu o observaţie banală în legătură cu vremea. Dădea astfel semnalul conversaţiei, la care puteau să participe oamenii mari, iar copiii numai dacă erau întrebaţi.

Deodată, Aritotle cel timid, care ani de-a rândul nu deschisese gura în timpul mesei decât ca să mănânce şi aceasta cu moderaţie, îşi făcu o teatrală intrare în scenă. Îşi scoase şervetul de la gât, îl împături, iar după ce-l aşeză pe masă, lângă farfurie, începu să vorbească rar şi cu uimitoare siguranţă în glas.

— Dragă tată, am aşteptat să fim cu toţii împreună ca să-ţi cer încuviinţarea de a pleca în Vest, cu o caravană de colonişti.

Josiah Sunderland clipi uluit, ca o pasăre de noapte scoasă brusc la lumină. Isabella se îngălbeni. Marchizul începu să zâmbească. Situaţia aceasta nouă, care tulbura monotonia zilnică, îi părea amuzantă. Mătuşa Audrey îşi duse uimită mâna la gură.

— Ce să cauţi în Vest? bâigui Josiah. Pentru prima oară în viaţă îşi pierduse cumpătul.

— Vreau să ajut la propovăduirea cuvântului Domnului printre indieni. Mâine în zori pleacă spre Vest o misiune alcătuită din reverendul Tyler şi reverendul McGallager. Au primit să-i însoţesc.

— Ai căpiat, băiete, tună Josiah. Îţi laşi căminul, familia, atelierul, în care ai să fii stăpân, ca să pleci aiurea?...

— Răspund unei chemări de sus, dragă tată, răspunse Aristotle cu fermitate.

— Glumeşti!

— Nu glumesc de loc. Nu mi-aş îngădui să iau în deşert cuvântul Domnului.

— Nu cumva eşti bolnav, băiete?

Aristotle surâse cu bunăvoinţa unui om matur, faţă de râzgâielile unui copil.

— N-am fost niciodată mai sănătos.

— Şi-ţi închipui că am să te las să-ţi faci de cap? Am destule mijloace să te împiedic.

— Sunt major, tată.

— Ei şi?… O dată, pe când aveam douăzeci de ani, taică-meu – Dumnezeu să-l odihnească – mi-a tras două palme de mi-au ţiuit o săptămână urechile, fiindcă îndrăznisem să-l supăr. Nu mă face nici tu să-mi ies din fire, s-ar putea să-i urmez pildă.

Aristotle plecă fruntea, iar după câteva momente de tăcere, în care timp Sunderland se gândi că partida era câştigată, răspunse blând:

— Dragă tată, hotărârea mea e nestrămutată.

— Asta s-o crezi tu, sări ca ars Josiah. Am să vorbesc eu între patru ochi cu reverendul Tyler. Mă îndoiesc că după asta are să te mai ia cu el.

— Atunci, plec singur.

Josiah îşi încleşta pumnii.

— Iată ce ştie molâul să facă! zbieră el. Începe propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu, nesocotindu-şi părinţii. Frumos! N-am ce zice! Aflǎ, băiete, c-am să te dezmoştenesc.

— Dacă ai şti, tată, cât de puţin sunt legat de bunurile pământeşti!… Am şi iscălit o declaraţie prin care renunţ la orice drept în favoarea fraţilor mei.

Ochii lui Patrick scăpărară. Va să zică, după moartea tatălui său el va rămâne stăpânul atelierului.

Josiah Sunderland închise ochii şi respiră adânc în încăpere se lăsă o tăcere adâncă, grea.

— Bine, poţi să pleci, rosti el încet, recâştigându-şi stăpânirea de sine.

Pleoapele lui se ridicară şi ochii căpătară sclipiri de oţel.

— Din clipa asta nu mai eşti copilul meu. Ai libertatea să faci tot ce doreşti. Dar te previn ca de azi înainte uşa acestei case îţi va rămâne pe veci închisă.

Apoi se întoarse spre Isabella.

— Nevastă, poţi să aduci friptura…

În acelaşi an, în casa Sunderland se mai petrecu un eveniment. Richard primi învoirea să plece în Anglia, la Oxford.

De când cu gestul de independenţă al lui Aristotle, intervenise o mare schimbare în concepţiile lui Josiah. Conştiinţa atotputerniciei lui asupra familiei, al cărei şef era, se năruise brusc. Aristotle, molâul şi timidul Aristotle, pusese în şah autoritatea paternă, ieşind învingător. „Am încălzit la sân un şarpe”, îşi zicea Josiah. Amorul

propriu ştirbit îi lăsase o rană adâncă.

De la o vreme, nu mai avea încredere nici în Richard. Simţea o ură surdă împotriva socrului său, care-i furase sufleteşte băiatul, modelându-l după chipul şi asemănarea lui.

În străfundul inimii, Josiah nu mai era atât de ostil plecării lui Richard în Anglia. Nădăjduia că în felul acesta îl va scăpa de sub influenţa directă şi nefastă a marchizului.

Astfel, toată lumea era mulţumită. Beauclair, fiindcă îşi vedea nepotul plecând în Europa, trambulina viitoarei sale ascensiuni. Isabella era entuziasmată la gândul că fiul ei mai mic va ajunge un autentic *gentleman*. Reverendul Talmadge socotea că succesul lui Richard la Oxford îi va confirma nu numai prevederile, dar îl va impune şi pe el în faţa concetăţenilor ca pe un magistru capabil să-şi îndrumeze elevii mai bine decât oricare altul. În sfârşit, Josiah era încântat că jucase o festă socrului.

Într-o dimineaţă însorită de septembrie Richard puse piciorul pe pasarela care lega cheiul oraşului de puntea corăbiei „Black Swan”.

Preferatul marchizului de Beauclair abia împlinise şaisprezece ani: la vârsta aceasta era un copilandru dezvoltat, blond, cu ochi sclipitori de inteligenţă şi frumos, atât de frumos, încât nu numai femeile, dar şi bărbaţii îşi întorceau fără voie capul. Beauclair îşi amintea că văzuse la Versailles o statuie de marmoră a lui Antinous, care-l cucerise prin perfecţiunea ei clasică, prin formele admirabil proporţionale şi prin trăsăturile de o fascinantă eleganţă, în care virilitatea se împletea cu gingăşia. Richard era replica însufleţită a statuii.

Când corabia începu să se îndepărteze de chei, ochii băiatului rămaseră multă vreme aţintiţi asupra bunicului, ce-şi flutura batista albă, în semn de adio. În afară de marchiz, se mai aflau pe chei Isabella, reverendul Talmadge, mătuşa Audrey, Bridget şi Hannah. Josiah rămăsese la atelier, fiindcă nu concepea să lipsească din mijlocul lucrătorilor în timpul orelor de lucru. Nu era de faţă nici Patrick, care declarase ritos că îndatorirea de a lucra în atelier avea întâietate faţă de plăcerea de a-şi conduce fratele la debarcader.

Promontoriul Manhattan-ului dispăru la orizont. Richard simţea un gol în suflet. Îi venea să plângă. Dar se ruşina să dea frâu liber lacrimilor de faţă cu lumea.

Pânzele umflate ale corăbiei semănau cu nişte platoşe bombate purtate de o ceată de uriaşi, gata să se ia la trântă cu norii. Catargele scârţâiau. Pescăruşi izolaţi ţipau ascuţit, rotindu-se în

jurul navei…

Capitolul doi

După o traversare plăcută, care dură aproape treizeci de zile, marinarul de santinelă semnală Capul Lizzard. „Black Swan” intrase în apele englezeşti. Îndată ce corabia pătrunse în Canalul Mânecii, timpul se strică. O ceaţă groasă, ca un înveliş de vată, acoperi nava. Căpitanul şi ofiţerii îşi făceau veacul pe dunetă, încercând să străpungă cu privirile cortina alb-cenuşie de negură. Clopotul de bord suna necontenit, lugubru.

Richard era dezamăgit. Europa, pe care bunicul o descrisese în tonuri aurii, îi făcea o primire rece. Călătorii impresionaţi de ceaţa neobişnuit de groasă, se întreţineau pe şoptite, ca şi când le-ar fi fost frică să nu tulbure liniştea unor spirite răuvoitoare. Circulau cele mai stranii istorisiri despre corăbii ciocnite pe timp de ceaţă şi epave purtate în neştire pe crestele valurilor.

Marea semăna cu un imens lac de ulei. În liniştea grea, mormântală, nu se auzea decât clipocitul uşor al apei, tulburată de mersul lent al navei şi dangătul sinistru al clopotului.

După trei zile de navigaţie pe orbecăite, „Black Swan” acostă la Portsmouth.

Când puse piciorul pe pământul Angliei, Richard încercă o mare emoţie. Îşi rezervă un loc în diligenţă care trebuia să plece peste o oră spre Londra, apoi intră în sala de mese a hanului „Golden Salamander”, unde comandă un *breakfast* copios. Deşi se simţea stânjenit, afecta dezinvoltura unui tânăr de lume, pentru care călătoriile lungi nu reprezintă ceva excepţional.

În diligenţă i se dădu un loc între un pastor subţire şi ţeapăn şi o matroană grasă, cu sâni revărsaţi şi obraji roşii. În faţa lui stătea un căpitan de infanterie, cu o cicatrice adâncă pe obrazul stâng, şi un bărbat între două vârste, îmbrăcat în negru, care adormi îndată ce diligenţa se puse în mişcare.

Ceaţa nu se ridicase încă. În ciuda timpului mohorât, Richard se simţea atât de fericit încât, dacă nu l-ar fi scuturat diligenţa, şi-ar fi închipuit că pluteşte în nori. Negura, care acoperea ca nişte perdeluţe albe ferestrele portierelor, nu-i îngăduia să admire pitorescul peisajelor englezeşti. Dar chiar în interiorul banal al diligenţei Richard descoperea multiple surse de amuzament, care ar fi scăpat neobservate altor călători. Îi părea ciudată vorbirea pasagerilor, atât de deosebită de cea folosită în colonii. Cuvintele

aveau acelaşi înţeles, dar pronunţarea era diferită. Din cauza aceasta, Richard pierdu miezul unor glume debitate volubil de căpitan, spre hazul celorlalţi călători.

Aproape de prânz, diligenţa opri la Winchester, unde coborî bărbatul în negru. Locul lui fu ocupat de un tânăr într-un costum de o eleganţă bătătoare la ochi, dar care îi păru lui Richard expresia supremă a bunului gust. Tânărul, care se recomandase John Morton, vorbea cu vervă despre vreme, despre cursele de cai de la Ascot, despre concertele de la Rotonde ori despre balurile de la Ranelagh, Vauxhall şi New Tumbridge Wells.

Timpul trecu astfel pe nesimţite. Ajunseră la Londra pe înserat. Capitala Angliei nu-i făcu lui Richard o impresie deosebită. Casele erau mari, dar cenuşii, întunecate. Pe străzile strâmte şi întortocheate circulaţia intensă şi zgomotul asurzitor al vehiculelor îl zăpăceau.

După ce se instală la hanul „Sailor and Syren”, făcu o vizită la sediul firmei „Jones and Boyle, English Steel Company” care întreţinea de multă vreme relaţii comerciale cu Josiah Sunderland. Randolph Boyle, unul dintre asociaţii firmei înmână lui Richard o sumă de bani, trimisă de Josiah din timp la Londra pentru fiul său.

Richard făcu a doua vizită la locuinţa din Craven Street a doctorului Benjamin Franklin. Era înarmat cu o scrisoare de recomandaţie din partea bunicului său, care-l cunoscuse pe doctor la Boston. Franklin fusese numit de câţiva ani agent la Londra al coloniilor americane Georgia, New Jersey, Massachussetts şi Pennsylvania. Datorită capacităţii şi tactului de care dăduse dovadă în cursul acestei misiuni cvasidiplomatice câştigase o reputaţie binemeritată, dobândind încrederea guvernului şi preţuirea opiniei publice. Alegerea lui ca membru al Societăţii Regale de Ştiinţe îi consfinţise şi faima de cercetător în domeniul electricităţii şi chimiei.

Se întunecase de-a binelea, când Richard sosi în Craven Street. Amfitrionul se afla în tovărăşia câtorva prieteni. Cu bonomia lui proverbială, Franklin îl întâmpină zâmbind:

— Îmi pare bine că te cunosc, spuse el după ce citi mesajul lui Beauclair. Marchizul îmi scrie lucruri frumoase despre dumneata. Am primit o scrisoare şi din partea reverendului Talmadge. Te recomandă ca pe cel mai bun elev al său. M-a rugat să te înscriu la Oxford… *Gentlemen*, se adresă el prietenilor, vă prezint pe tânărul Richard Sunderland-Beauclair… Richard, strânge mâna prietenilor

mei. Iată pe Mylord Shelburne, care a intervenit personal pentru înscrierea ta la universitate.

Shelburne aruncă o privire plină de simpatie lui Richard.

— Doctore, tânărul dumitale protejat are ochi inteligenţi. Cred că nu te va dezamăgi.

Richard se înclină, roşindu-se de plăcere.

— Vă mulţumesc cu recunoştinţă pentru sprijinul acordat şi vă asigur că mă voi strădui să corespund încrederii doctorului Franklin.

— Se pricepe să întoarcă bine frazele, rosti zâmbind un bărbat cu trăsături aspre, în uniformă de general, despre care Richard află că se numeşte Sir Henry Seymour Conway.

Un servitor anunţă că cina e servită.

Richard era emoţionat. Ajunsese să stea la masă alături de un lord, de un general şi de cel mai de seamă reprezentat al coloniilor din America. Toate acestea se datorau bunicului său. Bătrânul marchiz îi deschisese porţile unei lumi la care fiul lui Josiah Sunderland nici n-ar fi îndrăznit să viseze. În timpul cinei, discuţia se învârti în jurul minciunilor calomnioase din ziarul „Public Advertiser”, care dezlănţuise o campanie furioasă împotriva guvernului. Convivii vorbiră şi despre poziţia şubredă a ducelui de Grafton. Preşedintele consiliului de miniştri, pe care lordul North încerca să-l doboare, creându-i o situaţie critică în Camera Comunelor.

Apoi lordul Shelburne se ridică de la masă, cerându-şi scuze, fiindcă era silit să se retragă mai devreme ca de obicei.

— Mâine voi avea o şedinţă furtunoasă la Cameră. Ghebosul Lanchester a anunţat că va face o interpelare în problema coloniilor. E un opoziţionist înnăscut. Dacă ar fi ales prim-ministru, ar dezlănţui un atac înverşunat împotriva lui însuşi.

Shelburne plecă însoţit de generalul Conway.

Îndată ce rămase singur cu Richard, amfitrionul aspiră o priză de tabac, apoi i se adresă cu bunăvoinţă.

— În Anglia, fiul meu, ai păşit cu dreptul. Protecţia lordului Shelburne, îţi va fi de mare folos. Shelburne e ministrul coloniilor… Ai o înfăţişare şi un fel de a te purta care îţi atrag simpatia oamenilor. Să nu uiţi însă niciodată, Richard, cuvintele lui Ariosto, care spunea că orgoliul izvorăşte de cele mai multe ori din deprinderea şi încrederea vană că poţi plăcea oricând oamenilor. În lume, fiule, orgoliul este întotdeauna pedepsit. Orgoliul prânzeşte cu belşugul, cinează cu sărăcia, iar la culcare nu-i rămâne decât

ruşinea. Şi-ţi mai dau o povaţă, Richard. O dată ajuns la Oxford, să munceşti mult. Ca să te bucuri de belşug, nu e nevoie să descoperi comori şi nici să primeşti moşteniri mari. Munca este părintele prosperităţii. Şi încă ceva, fiul meu. Să ţii seamă de sfaturile bune. Să nu aştepţi să te izbeşti cu fruntea de pragul de sus ca să-l vezi pe cel de jos. Cel care pune temei numai pe propriile lui experienţe e un neghiob. Shakespeare compătimea pe oamenii surzi la sfaturi bune. Deocamdată, atât, Richard. Cât ai să mai rămâi la Londra, casa mea îţi va fi întotdeauna deschisă.

Pentru că era târziu şi Richard nu cunoştea încă străzile oraşului. Franklin îl trimise cu trăsura sa până la han. În noaptea aceea dormi dus. Puhoiul de impresii noi, călătoria îl istoviseră.

Mai rămase câteva zile la Londra. Îi plăcea să se plimbe pe străzi, să admire clădirile monumentale, să privească lumea. Se pregătea tocmai să plece la Oxford, când primi o scrisoare din partea Isabellei, care-i vestea moartea bunicului.

„Exact la o săptămână după îmbarcarea ta s-a stins. Până în ultima clipă ţi-a şoptit numele. «Richard va ajunge departe… Trebuie să ajungă departe, repeta el, privindu-mă în ochi şi strângându-mi mâna. Să-i scrii, mi-a mai spus el, că şi de dincolo de moarte voi veghea asupra lui…»”

Lacrimi mari, fierbinţi, porniră să se rostogolească pe obrajii băiatului. Trebuia să izbândească în viaţă, să ajungă om mare, să facă cinste numelui de Beauclair. Nu-şi putea îngădui să înşele aşteptările bunicului…

În dimineaţa următoare plecă la Oxford. Când se urcă în diligenţă, ploua mărunt, ca prin sită şi domnea un frig umed, pătrunzător.

După douăsprezece ore de drum, ajunse la destinaţie. Noaptea dormi la „Royal Crown”, iar de dimineaţă se prezentă cu o scrisoare de recomandaţie, din partea lordului Shelburne, la Magdalen College, unde fusese înscris din timp. Drumul de la han la colegiu fusese pentru Richard o încântare. Se înseninase. Clădirile masive, cu ferestre înalte, cu turnuri şi turnuleţe ogivale, împodobite cu dantelării în piatră, zidurile cenuşii, patinate de vreme, dădeau Oxfordului un parfum arhaic, neobişnuit pentru Richard, care se deprinsese cu casele noi, mai toate asemănătoare, din oraşele americane.

La Magdalen College îl primi cancelarul. Severul şi impunătorul

magistru citi cu luare-aminte scrisoarea lordului Shelburne. Mesajul unui secretar de stat la Departamentul Coloniilor merita toată atenţia. După ce ură lui Richard bun-venit, îl dădu în primirea unui repetitor. Acesta îl conduse în odaia care i se rezervase.

— Colegul dumitale de cameră, spuse cu răceală repetitorul, este Onorabilul James Fortescue, fiul lordului Cranham. Cred că o să vă înţelegeţi bine. Fortescue este un *gentleman*, de la care oricine ar avea de învăţat.

„Ce-o fi vrut să spună? se întrebă Richard, mirat de tonul repetitorului. Am aspectul unui om care ar avea nevoie să primească lecţii de la un *gentleman?*...”

— Despachetează-ţi lucrurile, iar la douăsprezece să fii gata pentru masă, adăugă repetitorul şi ieşi trântind uşa.

Înainte de a-şi desface bagajele, Richard se roti prin cameră, examină curios gravurile cu femei goale aninate în perete, deasupra patului lui James Fortescue, aruncă o privire fugară asupra raftului cu cărţi pe care, alături de câteva volume de studiu, găsi o serie de romane şi cărţi erotice franţuzeşti şi italieneşti: *Les Contes* de Voltaire, *Le Joujou des Messieurs, L'Éloge des Tétons, Le Joujou des Demoiselles*, precum şi *Decameronul* lui Boccaccio.

„Chiar că am ce învăţa de la Onorabilul James Fortescue” îşi zise Richard, în vreme ce răsfoia o carte cu gravuri îndrăzneţe, cum nu mai văzuse în America. Apoi îşi desfăcu bagajele. Îşi aşeză hainele în dulapul lui. Orândui rufăria în sertare şi după ce termină cu treaba se aşeză pe patul moale, acoperit cu un pled scoţian.

În odaia aceasta avea să locuiască mai mulţi ani. Se întrebă ce fel de om era James Fortescue. Se va strădui să-i intre în voie. Se simţea singur. Foarte singur. La Londra nu-şi dăduse seama de acest lucru. Interesul pe care i-l treziseră străzile, forfota, vizita la doctorul Franklin îl menţinuseră într-o stare de continuă agitaţie. Dar în liniştea acestei camere, singurătatea începea să-l apese.

Uşa se deschise fără veste şi în prag apăru un tânăr pistruiat, cu nas obraznic şi păr de o nuanţă bizară, ce bătea în cărămiziu. Purta pe braţul stâng un costum verde smarald, iar în mână ţinea o pereche de pantofi cu catarame late de argint.

La vederea lui Richard, tânărul se opri mirat.

— Pun rămăşag că eşti Richard Sunderland, zise el, arătându-şi într-un zâmbet larg dinţii cu strungăreaţă.

— Exact! De unde ştii? întrebă înveselit Richard.

— Erai aşteptat. Ţi se rezervase un pat în camera aceasta. Din

moment ce te găsesc aici, cu bagajele desfăcute, înseamnă că dumneata eşti Richard Sunderland.

— Perfect raţionament. Folosindu-mă de sistemul dumitale de gândire, pun şi eu rămăşag că te numeşti James Fortescue sau după cum mi te-a recomandat repetitorul care m-a adus aici, Onorabilul James Fortescue.

— Ai greşit. Sunt şi eu un individ destul de onorabil, dar nu fac din această calitate un titlu. Numele meu e Joe Phipps. Student în drept. Prietenii îmi zic Joe. Poţi să-mi spui şi dumneata tot aşa.

Noul venit băgă hainele şi pantofii în dulapul lui Fortescue. Amuzat de expresia de uimire de pe chipul lui Sunderland, se întoarse spre el râzând.

— Te miră că mă numesc Phipps şi că totuşi umblu în dulapul lui Fortescue. Nimic mai simplu. Mă ocup de garderoba lui. Onorabilul James Fortescue e prea absorbit de problemele înalte ca să aibă timp să-şi scuture hainele ori să-şi cureţe pantofii. În schimbul unei mici retribuţii, îndeletnicirea aceasta îmi revine mie. Cu banii obţinuţi de la Fortescue şi de la alţi studenţi, cărora le ofer servicii, mă întreţin pe timpul studiilor mele universitare… Dacă doreşti, pot să mă ocup şi de garderoba dumitale. Sunt specialist.

— Îţi mulţumesc pentru ofertă. La mine acasă am fost deprins să-mi scutur singur hainele.

Phipps se recomanda cu un ton atât de firesc, încât jena pe care Richard o simţise în primele momente începea să se risipească.

— Să nu crezi Mr. Sunderland că mă ruşinez de situaţia mea. Studenţii servitori, printre care mă număr şi eu, se mândresc cu o serie de înaintaşi iluştri. De pildă, George Whitefield, unul dintre iniţiatorii mişcării metodiste, şi celebrul Samuel Johnson. Johnson era atât de sărac, încât nu avea pantofi cu care să se ducă la cursuri… Eu am pantofi. Sunt mai bogat decât era Samuel Johnson. Asta-i viaţa, Mr. Richard.

— Prietenii îmi spun Richie, rosti el simplu. Vrei să fim prieteni, Joe?

— Cu dragă inimă, Richie.

Cu un gest spontan, cei doi tineri îşi strânseră mâna.

— Aştept cu nerăbdare să-l cunosc şi pe Fortescue, spuse Richard.

— E şi firesc. Odaia aceasta ai s-o împărţi cu el trei ani. Să ştii, e un băiat cumsecade.

— Cred că o să-l întâlnesc la masă.

Phipps se scarpină în cap.

— Astăzi nu. Poate mâine.

— De ce tocmai mâine?

— Fiindcă e internat la infirmerie.

— Este bolnav? se interesă Richard.

— Hm… Nu tocmai. A benchetuit astă-noapte până în zori, când Job, portarul nostru, l-a găsit dormind cu capul pe o bornă, lângă intrarea colegiului. Sforăia de răsuna strada. Cu toate strădaniile sale, Job n-a reuşit să-l trezească. A încercat să-l târască până la el în odaie, dar ghinionul a făcut ca tocmai atunci să treacă pe acolo un repetitor. Din porunca acestuia, Fortescue a fost transportat la infirmerie. Când băiatul se va trezi din beţie, se va alege cu o săpuneală straşnică.

În aceeaşi clipă, se auzi un ciocănit imperios în uşă. Înainte ca Richard să fi strigat „intră”, repetitorul, care-i făgăduise că va trece să-l ia la masă îşi făcu apariţia.

— Ce-i cu dumneata, Phipps? întrebă el repezit.

— Am adus un costum de haine călcate pentru Fortescue, Mr. Blackstone.

— Ai face bine să i le duci lui Fortescue la infirmerie. S-a trezit din beţie şi n-are cu ce să se îmbrace. Hainele pe care le purta de dimineaţă sunt în ultimul hal de mizerie. Pe vestă şi pe pantaloni s-a aşternut o crustă de noroi amestecat cu vărsătură. Puah!… Dezgustător!… Mr. Sunderland, haidem la masă.

Richard urmă pe repetitor printr-un şir de coridoare întortocheate. Traversară o curte pătrată, mărginită de clădiri cu aspect sever şi intrară în uriaşul refector al colegiului. În holul luminat de ferestre cu vitralii viu colorate se aflau mai multe mese lungi, în jurul cărora se ospătau puzderie de studenţi.

Repetitorul îl duse pe Richard la o masă laterală, indicându-i un loc lângă un tânăr nemaipomenit de gras. Capul lui, rotund ca o tărtăcuţă, părea înţepenit pe un trup ce evoca un dovleac de proporţii prodigioase.

— Vă prezint pe Richard Sunderland, noul dumneavoastră coleg, se adresă repetitorul tinerilor de la masă. A venit tocmai de la New York spre a se adăpa la izvorul înţelepciunii oxfordiene, vorbi el cântat şi înflorit. Comportaţi-vă astfel, încât să se simtă bine printre noi. Ia loc, Mr. Sunderland.

Apoi repetitorul se întoarse spre grăsan.

— Wragby, ocupă-te tu de Mr. Sunderland. Fă-i cunoştinţă cu noii

lui colegi. Ajută-l să se aclimatizeze.

Mr. Blackstone se retrase tot atât de demn precum venise.

Wragby întinse o mână prietenească lui Sunderland.

— Numele meu este Guy Wragby. Mi se mai spune şi Wragby-„Dolofanul”. Colegii n-au prea dat dovadă de imaginaţie când m-au poreclit „Dolofanul”. Ar fi putut să-mi zică „Borţosul”, „Purcelul”, „Puiul de elefant”, sau ceva asemănător. S-au mărginit la „Dolofanul”. Fiindcă sunt comod, mă mulţumesc şi cu atât… Tânărul cu mutră gânditoare din stânga dumitale este lordul Gerald Eastleigh. Îi zicem „Poetul”, fiindcă are mania versurilor. Încolo, e inofensiv ca orice poet. Noi îl condamnăm cu asprime, fiindcă îşi pierde vremea compunând poezii, în loc să guste din plin bucuriile vieţii, aşa cum l-ar îndritui averea colosală a indulgentului său părinte, ducele de Northland.

Gerald Eastleigh se înclină uşor.

— Încântat de cunoştinţă, Mr. Sunderland. Te rog să nu-l iei în serios pe „Dolofan”. Ar fi un băiat cumsecade, dacă n-ar avea o limbă mai ascuţită decât o viperă. În ceea ce mă priveşte, nu aspir să-l întrec pe Dryden sau pe Alexander Pope. În orele libere scriu câte un madrigal fetelor naive, pentru care un vers de dragoste e cea mai bună nadă.

— Mr. Sunderland, interveni Wragby-„Dolofanul” vom petrece mulţi ani împreună. În acest lung interval ai să judeci cine a spus adevărul. Poetul sau eu… Şi acum să continui cu prezentările, reluă el, în vreme ce îşi tăia tacticos friptura de porc din farfurie. Tânărul subţirel şi capricios ca o domnişoară din faţa dumitale este Everard Fordyce. Fiindcă tatăl lui, bancherul Alexander Fordyce, este cel mai bogat om din Anglia, amicul nostru Everard îşi închipuie că totul i se cuvine. Îl vezi… Stă numai cu nasul pe sus, de parcă toate i-ar puţi. Am fi putut să-l numim Cresus sau Mecena. Am preferat să-l poreclim „Midas”. Ca şi legendarul rege Midas, are urechi de măgar şi, în oarecare măsură, firea acestui patruped. Şi pentru că face fasoane şi e capricios ca o fată mare, îi mai zicem şi „domnişoara Midas”.

— Te întreci cu gluma, „Dolofanule”, rosti condescendent Everard.

Toţi începură să râdă. Nimeni nu se supăra pe Wragby-„Dolofanul”.

— Mastodontul de lângă Fordyce este Matthew Broxton. Ai zice că e omul preistoric redivivus. Noi îi spunem „Gorila” Asemănarea

este izbitoare. Priveşte şi dumneata. Frunte mică, nas turtit, bot mare, braţe lungi, corp mătăhălos, picioare arcuite. Să îl vezi gol, la baie. E plin de păr, de sus până jos. „Domnişoara Midas” şi „Gorila” sunt prieteni. Wragby-„Dolofanul” arată locul liber de lângă Everard Fordyce.

— Regret că nu ţi-l pot prezenta şi pe James Fortescue, colegul dumitale de cameră. Lipseşte, deoarece e reţinut de urgente afaceri de stat. Deşi are o siluetă impecabilă, l-am poreclit „Butia fără fund”, fiindcă toarnă în el fără să se umple niciodată... Iată-l şi pe Geoffrey Horncastle, snobul Horncastle. E înrudit cu cele mai nobile familii din Anglia. Dar nu are un ban în buzunar... Restul colegilor, am să ţi-i prezint în sala de clasă. Sunt o colecţie de specimene demne să figureze într-un muzeu de curiozităţi. Băutura şi femeile sunt unica lor preocupare. Ehe, bine a făcut Mr. Blackstone că mi te-a încredinţat. Oxfordul e o junglă în care, fără ajutorul unei călăuze competente, ai cade pradă fiarelor.

Wragby-„Dolofanul” exagera. Oxfordul nu era o junglă. Richard avu prilejul să constate că pe străzile orăşelului se putea plimba în voie, fără a se teme de animale sălbatice. Oxfordul ascundea primejdii de altă natură. În tavernele pline de studenţi erai oricând în pericol să-ţi cheltuieşti ultimul ban din buzunar. Femeile de moravuri nu tocmai austere abia aşteptau să-ţi uşureze punga în schimbul unor mângâieri ieftine, dar scump tarifate. Studenţii care etalau viciile cele mai sordide dădeau tonul modei. Învăţătura era lăsată pe planul al doilea. La High Borlace Club descendenţii marilor seniori risipeau cu amândouă mâinile aurul pe care administratorii domeniilor paterne li-l trimiteau cu regularitate. Aroganţi, superbi, cheltuitori, duceau o viaţă fastuoasă, ruinând pe studenţii mai puţin bogaţi care încercau să-i imite. Cămătarii făceau afaceri minunate. Studenţii, îndatoraţi la croitor, la cârciumari şi la alţi furnizori, găseau oricând credit, dar cu dobânzi scandaloase. În crângul de pe malul râului Cherwell şi în parcurile colegiilor Magdalen şi Merton se întâmplau noaptea lucruri care umpleau de scârbă şi indignare pe burghezii austeri din Oxford. Studenţii zurbagii şi aceştia erau destui la număr, simţeau o adevărată plăcere să işte scandaluri, pe care le rezolvau cu pumnii, după regulile nobilului sport al boxului. Erau şi studenţi mai rafinaţi, care preferau să-şi lichideze conflictele folosind spada. Duelurile erau pedepsite sever, dar numai când puteau fi descoperiţi făptaşii. Un rigid cod al onoarei împiedica însă pe participanţi, fie ei adversari

sau martori, să scoată vreun cuvânt în legătură cu aceste întâlniri, care îndeobşte rămâneau nesancţionate.

Un incident fără însemnătate, iscat din cauza unei fete de serviciu de la „Black Bear”, taverna preferată a studenţilor de la Magdalen College, avu drept urmare un duel între lordul Eastleigh şi Everard Fordyce.

Poate că incidentul fusese numai un pretext. Între vlăstarul ducal şi fiul parvenitului din City domnea o rivalitate surdă, izvorâtă dintr-o antipatie reciprocă şi instinctivă, care nu aştepta decât un prilej ca să explodeze. Şi unul şi celălalt erau spadasini de forţă. Educaţia unui *gentleman* trebuia să comporte şi o pregătire temeinică în mânuirea armelor. Întâlnirea pe teren, îndelung disputată, se încheie cu rănirea superficială a lui Fordyce. Înciudat la culme de victoria rivalului său fiul bancherului hotărî să se răzbune.

Într-o seară ploioasă, pe când Eastleigh se întorcea de la „Black Bear”, însoţit de Guy Wragby, se pomeni atacat la un colţ dosnic de stradă de un grup de tineri mascaţi. Lordul opuse o rezistenţă îndârjită, apărându-se cu un baston. Wragby, care nu se bătuse în viaţa lui, nu-i putea fi de niciun ajutor.

Atunci interveni Richard, care trecea întâmplător pe acolo. Aportul lui ar fi fost iluzoriu, dacă n-ar fi avut asupra sa un box de metal, armă albă – intrată de curând în arsenalul marinarilor americani – dar necunoscută încă în Anglia. Richard făcu ravagii printre agresori, care o luară la fugă.

A doua zi, Broxton nu se prezentă la cursuri. Abia mai târziu se află că fusese internat la spital pentru o gravă fractură a maxilarului inferior. Sir Josua Broxton, tatăl „Gorilei”, sosit dinadins la Oxford, ceru anchetarea cazului. Conspiraţia tăcerii era atât de adâncă, încât nimeni nu depuse mărturie împotriva lui Richard.

Broxton fu retras din colegiu. Rămas fără aliat, Fordyce se resemnă să-şi rumege amărât înfrângerea.

Datorită acestei întâmplări, Richard câştigă prietenia lui Eastleigh, care ajunsese să nu se mai poată lipsi de el.

Între timp, Richard se aşternuse cu nădejde pe învăţătură. Materiile lui preferate erau istoria doctrinelor economice, economia politică, ştiinţele financiare şi bancare şi istoria comerţului englez. Problemele legate de monedă şi de speculaţiile bursiere exercitau asupra lui o adevărată fascinaţie.

Aproape în fiecare zi lucra la biblioteca colegiului ori la Biblioteca Bodleyană, unde se împrietenise cu Jeremy Perkins, unul dintre

bibliotecari, care îi recomanda cele mai bune tratate în legătură cu studiile sale.

Pentru Perkins, Oxfordul era un colţ de rai, iar universitatea, un templu al culturii. Biblioteca Bodleyană, susţinea Perkins, are o proprietate miraculoasă. Cultura pe care o radiază prin fiecare filă a cărţilor sale, încarcă atmosferă cu un fluid care pătrunde prin toţi porii în corpul studenţilor, localizându-se la creier, pe care-l dezvoltă în chip prodigios. Studenţii îşi îmbogăţesc astfel cunoştinţele, chiar dacă nu depun eforturi la învăţătură. Perkins recomanda studenţilor să-şi petreacă săptămâni întregi în bibliotecă, pentru a înmagazina cunoştinţe cât mai vaste. Dar reţeta nu dădea întotdeauna rezultate optime.

Şi la bibliotecă, şi în sălile de cursuri, studenţii vorbeau în timpul orelor acoperind expunerea profesorului. Seara, când se retrăgea în camera lui, dornic să înveţe, Richard îl găsea pe Fortescue jucând cărţi ori beţivindu-se cu prietenii. Într-o noapte, în timp ce Richard dormea, Fortescue aruncă pe geam o scară de frânghie, pe care se căţără o fată de şaptesprezece ani – una din spălătoresele colegiului – care făcu drumul întors abia la cântatul cocoşilor. Dezmierdările îndrăzneţei perechi îl treziră din somn pe tânărul american, care nu mai fusese în stare să închidă ochii până în zori. Isprava aceasta se repetă, de câteva ori. Prima dată, Richard se indignase peste măsură, dar se abţinuse să facă vreo observaţie colegului de cameră. Fiul puritanului de la New York păstra încă respectul principiilor severe insuflate de tatăl său. Însă, treptat, se deprinse cu aceste obiceiuri păcătoase. La început, în calitate de martor dezgustat, mai târziu, de spectator pasiv, apoi plin de curiozitate, ca în cele din urmă să devină participant. Tinereţea îşi impune drepturile.

Chefurile de la „Black Bear” nu izbutiră să-l facă robul vinului. În schimb, îl captivă jocul de cărţi. Marchizul nu-i împărtăşise niciodată secretul mijloacelor care pot influenţa norocul. Îl familiarizase însă cu toate jocurile de cărţi. Cunoaşterea jocurilor de noroc, spunea Beauclair, este indispensabilă unui *gentleman*...

Aproape de sfârşitul anului şcolar, Eastleigh îl pofti pe Richard să-şi petreacă vacanţa la Hardwicke Castle, reşedinţa de vară a familiei Nortland. Înainte de a accepta invitaţia, Richard scrisese tatălui său, rugându-l să-l autorizeze a-şi petrece vacanţa de vară în Anglia, la colegul său Eastleigh. Josiah îi dădu încuviinţarea, cu atât mai mult cu cât economisea costul unei călătorii din Anglia în

America şi înapoi.

Richard aştepta cu justificată emoţie plecarea la Hardwicke Castle. Simţea o bucurie împletită cu teamă la gândul că va petrece vara într-un castel ca în romane şi că va trăi în mijlocul unei lumi strălucite, pe care n-o cunoscuse decât din povestirile bunicului.

Înainte de a părăsi Oxfordul, îşi comandă din ultimele lui economii un costum de mătase purpurie, brodat cu aur şi o perucă nouă, „*à la* Cadogan”. Era încredinţat că hainele acestea vor face furori. În ziua în care şi le probă la croitor rămase mut de încântare. După ce purtase o viaţă întreagă straie negre, de o croială severă, lipsită de fantezie, se vedea într-un costum de o splendoare nemaipomenită, cel puţin pentru el. Aproape o oră se admiră în oglindă. Îşi completă echipamentul cu un tricorn împodobit cu pene de struţ, care se agitau la cea mai uşoară adiere, cu cinci cămăşi de mătase garnisite cu dantelă de Alençon, cu două perechi de ciorapi albi şi cu o pereche de pantofi cu tocuri roşii şi catarame încrustate cu pietre semipreţioase. Croitorul îi atrase în ultimul moment atenţia că două perechi de mănuşi din piele de Suedia şi câteva batiste din linou de Olanda sunt indispensabile. Când Richard făcu totalul cheltuielilor, constată cu strângere de inimă că irosise aproape toţi banii care în mod normal ar fi trebuit să-i ajungă până la toamnă.

Îşi luă cu succes examenele de sfârşit de an.

În fine, într-o seară, Eastleigh îl anunţă să-şi facă bagajele. În noaptea aceea Richard dormi agitat. Se deştepta la fiecare ceas ca să vadă dacă nu se luminase de ziuă. După al doilea cântat al cocoşilor nu mai fu în stare să aţipească. Era bucuros că Fortescue plecase din ajun de la Magdalen College, căci i-ar fi fost ruşine să-şi arate emoţia. Îşi strânse bagajele, ajutat de serviabilul Joe Phipps, care refuză să primească vreun ban, apoi îşi făcu îndelung toaleta. Fusese ispitit să-şi îmbrace hainele noi, însă Joe îl convinsese că nu e de *bon ton* să călătoreşti cu astfel de veşminte.

Pe la orele nouă de dimineaţă apăru şi Eastleigh, care îl invită să ia *breakfast*-ul în apartamentul său. Mâncară câte o omletă cu şuncă şi *beefsteak* în sânge, stropit cu vin de Burgundia.

Când sosi clipa plecării, Richard avu prima surpriză. În locul diligenţei, cu care se aşteptase să călătorească până la Londra, văzu oprindu-se în faţa intrării principale a colegiului o caleaşcă azurie, trasă de şase cai negri, nervoşi, cu păr lucios ca lacul japonez şi cozi ondulate. Copitele lor izbeau pavajul, răscolind

ecouri în gangul colegiului.

În vreme ce vizitiul strunea caii, doi lachei încărcară cuferele în portbagajul de la spatele caleştii. Richard urmărea cu afectată indiferenţă acest spectacol. În sinea lui era însă plin de respect pentru stăpânii banului. În vreme ce muritorii de rând se îmbulzeau ca sardelele în poştalioanele neîncăpătoare, cu miros de năduşeală, usturoi şi cârnaţi, Eastleigh călătorea comod în trăsură proprie, gonindu-şi caii în galop, dacă era grăbit, sau făcând popasuri dese, dacă inima şi fantezia îl îndemnau spre contemplaţie şi hoinăreală.

Richard admira nepăsarea cu care Eastleigh beneficia de bunurile şi avantajele aşternute la picioarele sale. Dacă el ar fi fost stăpânul acestei caleşti, nu şi-ar fi încăput în piele de bucurie. Eastleigh privea însă acestea cu blazarea omului căruia toate i se cuvin.

După ce se urcă în trăsură, tânărul lord trase perdeaua, ca să nu-l bată soarele. Tolănit comod pe pernele de catifea violetă, începu să moţăie. Richard era atât de încântat de caleaşcă, încât nu-şi găsea astâmpărul. Paroxismul plăcerii îl încercă la ieşirea din oraşul Wheatby, când trăsura ajunse din urmă o diligenţă plecată din Oxford cu două ore înaintea lor, întrecând-o apoi în galopul celor şase cai negri. Invidia citită în ochii călătorilor, în clipa în care îi depăşi, îl făcu să simtă o exaltare nemaipomenită.

Până la Londra, unde ajunseră pe înserat, schimbară patru rânduri de cai. Nici pe străzile strâmte ale capitalei echipajul nu îşi micşoră iuţeala. Pietonii săreau îngroziţi din calea atelajului care gonea nebuneşte, scoţând scântei din caldarâmul de bolovani.

Ziua se îngâna cu noaptea când trăsura se opri, în sfârşit, în faţa somptuosului portal, în stil baroc, ce împodobea faţada palatului Northland din Grosvenor Square.

În întâmpinarea lor ieşi Rivers, un majordom impozant, cu figură tipică de personaj nobil dintr-o piesă de teatru, urmat de patru lachei în livrele galonate, care purtau sfeşnice de argint cu lumânări aprinse. După ce le ură bun venit, Rivers anunţă pe Eastleigh că înălţimea sa ducele de Northland plecase în ajun la Hardwicke Castle, însoţit de înălţimea, sa ducesa şi de Mylady Patricia.

Traversară un vestibul de marmură roşie, o galerie încărcată cu statui şi tablouri cu rame groase, aurite şi intrară într-un hol uriaş. În fund se desfăşura evantaiul unei măreţe scări de porfir.

— Rivers, condu pe Mr. Sunderland în camera de malahit,

porunci Eastleigh. Peste o jumătate de oră serveşti masa. Dragă Richard, se adresă el prietenului, fă-ţi repede toaleta, căci mi-e o foame de lup. Mă duc şi eu până sus să mă schimb.

Majordomul, precedat de doi lachei, cu nelipsitele lor girandole cu lumânări aprinse, conduse pe Richard printr-un şir de saloane şi de galerii de dimensiuni gigantice. Flăcăruile jucăuşe ale lumânărilor se reflectau în enorme oglinzi de Veneţia, în ramele late ale tablourilor cu personaje în mărime naturală, în sculpturile aurii ale mobilelor.

Camera de malahit era o încăpere de proporţii aproximativ egale cu sala cea mare a tavernei „Black Bear”. Un pat uriaş, cu baldachin de brocart verde, străjuit de două coloane de malahit, constituia elementul esenţial al acestei încăperi împodobită cu tapiserii şi mobile în stil rococo.

Un valet rămase să-l servească.

„Ce-o mai fi aşteptând şi ăsta? se întrebă Richard contrariat. De când mă ştiu m-am îmbrăcat singur.”

În timp ce se spăla, asistat de valetul care-i turna apă, chibzui la înţelesul îndemnului lui Eastleigh, de a-şi face cât mai grabnic toaleta.

„Nu cumva a vrut să spună că trebuie să-mi schimb hainele?”

Richard citise prin romane că la masa de seară nobilimea îşi expune cele mai frumoase veşminte. Ca să nu se facă de râs, hotărî să-şi îmbrace hainele noi îşi puse magnificul costum confecţionat la Oxford, încercând zadarnic să descifreze un semn de admiraţie, sau cel puţin de aprobare, pe chipul impasibil al valetului.

După ce Richard îşi termină toaleta, apăru şi majordomul, care cu acelaşi ceremonial îl conduse în marele hol. Eastleigh îl aştepta, delectându-se cu un pahar de whisky. Lordul purta un halat ponosit, de mătase moarată şi papuci largi, comozi.

Când îl văzu pe Richard descinzând parcă din vitrina unui croitor de pe Saville Row făcu ochii mari.

— Ce-i cu tine, Richie, vrei să mergi la balul Curţii? Elegant mai eşti!

Obrajii lui Richard se învăpăiară. Îşi dădu seama că făcuse o gafă. Încercă s-o repare.

— Am crezut că după cină vom ieşi puţin în oraş. După atâtea luni petrecute în atmosfera provincială a Oxfordului m-am gândit că n-ar strica să evadăm puţin.

— De acord. Dacă voiai să ieşim, de ce nu mi-ai spus de la

început? Mi-am pus halatul fiindcă îmi închipuiam că eşti obosit, că preferi să ne culcăm devreme. Rivers, pregăteşte-mi un costum de seară şi serveşte-ne degrabă un aperitiv.

Richard urmări cu interes eficienţa cu care Rivers conducea armata de servitori. Cu gesturi măsurate şi cuvinte puţine, abia şoptite, transmise unui valet porunca stăpânului, ordonă unui valet să aducă aperitivul şi îl expedie pe al treilea în sala de mâncare, cu dispoziţia ca cina să fie servită în cinci minute. Servitorii forfoteau tăcuţi, ca nişte umbre, executându-şi cu precizie atribuţiile. Un servitor împinse până în dreptul amfitrionului şi al oaspetelui o măsuţă pe rotile, acoperită cu tăvi mari, de argint pline cu tot felul de bunătăţi. Altul aduse o tavă şi pahare de cristal de diferite mărimi. Rivers le servi, personal, mai multe sticle cu băuturi tari şi cu nume exotice.

Ca să nu mai facă altă gafă, Richard imită în totul pe Eastleigh, servindu-se numai cu o tartină cu şuncă în aspic şi cu un păhărel de whisky. Acelaşi procedeu hotărî să-l aplice şi la masă.

Risipă din casa aceasta era surprinzătoare. Ce se făcea oare cu restul aperitivelor? Cine le consuma? Băuturile se puteau păstra, dar feliile de morun ori de piept de curcan, singurele pe care le putu identifica în profuziunea de *hors d'oeuvres* cu aspect bizar, se alterau dacă nu erau consumate într-o zi sau două.

Cina îl uimi şi mai mult. Remarcă patru crapi la grătar, vreo şaptezeci de raci, patru languste, un castron de argint cu cel puţin două kilograme de icre, patru fazani, un purcel fript cu o lămâie în bot. Patru torturi şi o îngheţată în formă de cetate medievală, cu turnuri, creneluri şi ostaşi în armuri, toate admirabil executate.

Lui Richard îi era atât de foame, încât uită de prudenţa care şi-o impusese şi se servi din belşug, din cele mai multe feluri. Spre mijlocul cinei, constată cu regret că pântecele i se rotunjise, gata să plesnească şi că nu mai putea să se înfrupte şi din celelalte mâncăruri, toate îmbietoare, aduse de servitori.

Se felicită că se îmbrăcase în hainele noi, obligându-l astfel pe Eastleigh să iasă în oraş. Dacă n-ar fi făcut puţină mişcare şi s-ar fi culcat în starea de saturaţie în care se afla s-ar fi îmbolnăvit de indigestie.

Cu această ocazie, făcu un aproximativ calcul mintal, constatând că suma de bani pe care o reprezenta acest dineu depăşea salariile pe o săptămână ale lucrătorilor din atelierul patern.

După cină, ieşiră cu trăsura. Richard ar fi preferat să meargă pe

jos, dar Eastleigh spuse că nu era prudent să circule fără trăsură la o oră atât de înaintată. Deşi era trecut de nouă, intrară la Opera House de pe Haymarket Street, unde familia Northland dispunea de o avanscenă. Se juca opera *La Schiava*, de Sighor Niccolo Puccini. Când pătrunseră în sală, se lăsase tocmai cortina după finalul actului al doilea.

Era pentru prima oară că Richard intra într-un teatru. Spectacolul oferit de lumea elegantă din loje şi de la parter era strălucitor.

Pe cât de emoţionat era Richard, pe atât de indiferent rămânea Eastleigh. Cu înclinări uşoare din cap, lordul salută câteva femei tinere, pe care Richard ar fi fost fericit să le cunoască. Murmurul sălii era întrerupt de ansamblul disonant al instrumentelor muzicale pe care orchestranţii le acordau înainte de începerea, actului al treilea. Opera făcu asupra lui Richard o impresie puternică. Muzica şi vocile interpreţilor îl încântară.

După spectacol, trăsura îi duse la taverna „Ship and Turtle” de pe Leanden Hall Street.

Pe masă, fumegau într-un castron uriaş câteva broaşte-ţestoase rasol, iar într-o tavă, umplută pană la jumătate cu sos de vin, plutea o caracatiţă mărişoară. Eastleigh gustă câte puţin dar Richard, care nu era deprins cu aceste specialităţi exotice, se mulţumi cu câteva pahare de vin.

După ora unsprezece se înapoiară la Northland House. În noaptea aceea, Richard visă că se află în mijlocul unui stol de femei tinere şi frumoase, senzuale ca nişte hurii, care-l mângâiau pline de tandreţe; dar, de îndată ce el încerca să le prindă în braţe, se îndepărtau, strecurându-i-se printre degete ca argintul viu. Deodată, în faţa lui se despică pământul şi din străfunduri ţâşniră ca dintr-un vulcan jerbe de flăcări şi de scântei, care luară înfăţişarea unui diavol cu coarne ascuţite, ochi învăpăiaţi şi coadă răsucită. Ghearele încovoiate, ca de uliu, mânuiau un trident înroşit în foc, cu care diavolul îl împunse deodată în pântece. Richard scoase un răcnet…

Crampe dureroase, rezultat al cinei copioase din ajun, îl făcură să se trezească brusc din somn. Şiroaie de nădușeală i se scurgeau pe gât şi pe frunte. Restul nopţii se frământă ca pe jăratic.

În zori, când valetul ciocăni în uşă, Richard gemu din greu. Era atât de obosit, încât după ce coborî din pat nu se mai supără când valetul îl ajută să se îmbrace. Simţea în gură un gust amărui, de cocleală. La *breakfast* nu putu să guste nimic. Se urcă năuc în

trăsură şi dormi toată ziua, fără să ştie când şi cum ajunseră la Hastings. Hurducăturile trăsurii pe caldarâmul de piatră îl treziră din toropeală. Capul i se limpezise şi simţea chiar o uşoară poftă de mâncare. Când mărturisi lui Eastleigh că i-e foame, acesta începu să râdă:

— Semn bun, te-ai pus pe picioare. Mă temeam că ai să te îmbolnăveşti.

Peste aproximativ treizeci de minute de mers, pe un drum neted de ţară, mărginit de copaci înalţi ce foşneau agitându-şi frunzele în briza sărată a mării, trăsura intră în vastul parc al castelului Hardwicke.

La capătul unei alei pietruite, străjuită de ulmi seculari, apăru o clădire masivă, cu trei rânduri de ferestre înalte, cu vitralii magnific luminate. La intrarea principală erau trase câteva caleşti din care coborau invitaţi sosiţi de pe domeniile învecinate.

Gerald Eastleigh şi Richard se urcară în camerele lor, unde se schimbară la iuţeală, pentru a coborî în marele hol înainte de a se servi masa.

Richard îşi îmbrăcase iarăşi costumul cel nou. Se felicita că şi-l făcuse. Ce înfăţişare ar fi avut cu straiele lui negre? S-ar fi uitat oamenii la el ca la altă drăcovenie.

Când cei doi prieteni coborâră în hol, se auzea dinspre sala de bal melodia dantelată a unui menuet de Boccherini. În jurul meselor verzi din saloanele de jos se îmbulzeau aceiaşi jucători pasionaţi, care nu se simţeau bine decât mânuind cărţile în cluburi sau cazinouri. În sufragerie se servea un îmbelşugat bufet rece. Uşile saloanelor erau deschise spre terasele cu vedere la mare. Ghirlande multicolore de lampioane japoneze luminau peluza vastă şi aleile împodobite cu statui de marmură şi jocuri de apă. Pe lacul de la capătul peluzei pluteau gondole învelite în covoare. O orchestră, instalată pe o insuliţă, revărsa valuri de armonii.

După ce îl prezentă ducelui şi ducesei de Northland, care-i zâmbiră distrat şi condescendent, Eastleigh îl conduse în sala de bal, pentru a-i face cunoştinţă cu Patricia. O căutară în zadar. Un tânăr elegant, care-şi prinsese coada perucii cu o panglică violetă, le spuse că Patricia ieşise în parc împreună cu contele de Carlysle.

Richard făcu senzaţie printre prietenii lui Gerald. Fetele, mai ales, îl găsiră încântător. Le plăcea prospeţimea şi naivitatea lui, atât de deosebită de blazarea şi rafinamentul artificial al celorlalţi tineri.

— Acum să dăm o raită prin sălile de joc, spuse Eastleigh. Vreau să pun o mie de guinee la bătaie.

— O mie de guinee? se sperie Richard.

— Puţin?

— Dimpotrivă. Prea mult. Cu banii aceştia poţi trăi minunat un an întreg.

— Când îi pierzi sau îi câştigi într-o oră la joc încerci satisfacţii şi mai minunate. Ţie nu-ţi place să joci?

— Îmi place. Dar în seara aceasta nu prea am chef, replică Richard, trecând sub tăcere faptul că nu dispunea decât de două livre.

— Atunci, asistă-mă. Ai să-mi porţi noroc. Fortuna e femeie şi, ca orice femeie, e sensibilă la zâmbetul unui flăcău chipeş ca tine.

Trecură în revista saloanele de joc, în care se îmbulzeau curtezanii norocului.

Eastleigh se aşeză la o masă de faro. Richard rămase în picioare, dinapoia prietenului său. În faţa jucătorilor se îngrămădeau moviliţele de aur. Majoritatea participanţilor afectau o nepăsare elegantă faţă de toanele norocului. Cel care dădea însă tonul, jucând cu o degajare şi o fantezie inegalabilă, era William Douglas, duce de Queensberry. Unchiul lui Eastleigh Queensberry semăna cu un satir desprins din tablourile cu subiecte erotico-bahice. Aceiaşi ochi vioi şi scăpărători ca doi cărbuni aprinşi, aceleaşi sprâncene groase, în formă de unghi ascuţit, aceeaşi frunte sbârcită, acelaşi nas adus ca un cioc de pasăre răpitoare, aceeaşi gură cu buze senzuale, veşnic arcuite într-un zâmbet de o muşcătoare ironie. Lui Queensberry nu-i lipseau decât urechile lungi şi ascuţite, ca vârfurile de suliţă, coarnele răsucite, picioarele cu copite şi coada de ţap ca să se identifice cu vechea zeitate câmpenească, al cărei caracter îl dobândise în întregime. Adorator al lui Bachus şi al Afroditei, ducea o viaţă veselă, luând totul în glumă. „Cel mai sigur mijloc de a întâmpina cu plăcere ziua de mâine e să nu-ţi pese de ea”, obişnuia el să-l citeze pe Plutarh. Haina de curte, brodată cu aur, marele cordon, care-i bara pieptul şi placa încrustată cu briliante din dreptul inimii îi dădeau un aspect impozant. Aventurile lui amoroase erau fără număr. Când i se reproşa frivolitatea Queensberry răspundea cinic:

— Virtuţile îngrădesc spiritul. Un om liber nu se lasă încorsetat de asemenea considerente burgheze. Plăcerea e un corolar indispensabil vieţii.

Contemporanii îl socoteau un munte de corupţie. În toată Anglia nu avea decât trei prieteni. Primul era Maiestatea Sa Regele George al III-lea, care-l numise Gentilom de Cameră, al doilea era Prea Onorabilul George Selwyn, un inofensiv membru al Camerei Comunelor, ce-şi petrecea timpul scriind prietenilor scrisori menite să rămână celebre. În sfârşit, al treilea era Onorabilul Charles Fox, Cel mai prodigios şi inteligent om din Anglia. Nu se puteau firi mai diametral opuse.

Un lacheu se plecă la urechea lui Eastleigh şi îi şopti câteva cuvinte. Lordul se ridică repede de la masă şi, înainte de a pleca, rugă pe Richard să-i ţină locul.

Richard se aşeză pe scaunul rămas liber. Inima îi tresălta de emoţie. Încerca o nouă experienţă. Participa pentru prima oară la un joc de o asemenea amploare. I se părea că toţi ochii erau îndreptaţi spre el. Când ducele de Queensberry împărţi cărţile, Richard le luă cu teamă. Norocul îi surâse. Câştigă douăsprezece lovituri succesive, adăugând la capitalul lăsat de Eastleigh încă patru sute de guinee. Când lordul se înapoie la masă, Richard îi arătă încântat câştigul. Eastleigh strâmbă din nas.

— Cine câştigă la joc, pierde în dragoste. Mă înşală Kitty.

Richard încercă o mare dezamăgire, dar Eastleigh i-o îndulci, propunându-i să împartă câştigul pe din două.

— Şi acum, haidem la culcare. Sunt mort de oboseală. Mâine vânăm. Vreau să fim odihniţi. Cu Patricia am să-ţi fac mai târziu cunoştinţă. E o fată drăguţă, dar obositor de complicată.

Eastleigh căscă somnoros.

— Mi-e somn şi sunt plictisit… Foarte plictisit…

De dimineaţă, în jurul orei şapte, Eastleigh intră grăbit în camera lui Richard.

— Haide, leneşule. Trezeşte-te!

Richard se deşteptă, tresărind. Deschise ochii cârpiţi de somn.

— Ce?… Ce s-a întâmplat?…

— Peste o jumătate de oră plecăm la vânătoare. Am să-ţi aleg un cal excepţional.

— Cal? Ce să fac cu el?

— Vom vâna călare.

Richard simţi o împunsătură în inimă. Vânătoare călare? El nu se urcase în viaţa lui pe cai.

— Nu mi-am adus costumul de vânătoare, găsi el un pretext.

— N-are importanţă. Îţi trimit un costum de-al meu. Am patru sau cinci, zise lordul, agitând clopoţelul de pe noptiera lui Richard.

Apăru un valet. Eastleigh îi ordonă să aducă în grabă un costum de vânătoare cu echipamentul respectiv. Ajutat de valet şi sub supravegherea directă a lui Eastleigh, Richard îşi puse pantalonii albi, strânşi pe corp, cizmele cu carâmbi moi şi pinteni zornăitori de argint, vesta roşie şi haina albastră, cu găitane de fir.

Când se privi în oglindă, constată cu plăcere că avea un aspect marţial, pe care i-l accentua spada uşoară prinsă la şold. Costumul lui era identic cu al lui Eastleigh.

Richard îşi pipăi cuţitul de vânătoare prins la brâu, apoi luă de pe masă tricornul şi mănuşile albe.

— Sunt gata, rosti el, punându-şi mândru o mână în şold.

Când ieşiră în parc soarele era sus.

Faţada severă a castelului, cu ziduri cenuşii şi ferestre înalte, ogivale, se armoniza cu verdele proaspăt al copacilor. Pe esplanada din faţa castelului era întinsă o masă îmbelşugată, în jurul căreia se îmbulzeau vreo sută de invitaţi, bărbaţi şi femei, în costume de vânătoare. Ca şi Richard, domnii purtau pantaloni albi, vestă roşie şi haină albastră, cu găitane de fir. Pe urmaşele Evei nu le deosebeau de bărbaţi decât fustele albe, de o stofă de lână moale şi mătăsoasă. Vestele şi hainele erau de aceiaşi croială şi culoare ca ale domnilor.

— Richie, hai să te prezint Patriciei. E în grupul din dreapta.

Când Patricia îşi întoarse privirile asupra lui, Richard se pierdu cu totul. Întâlnise pe fiinţa visurilor lui. Era atât de emoţionat, încât nu i-ar fi putut defini nici culoarea ochilor.

— Mr. Sunderland, Gerald mi-a vorbit adeseori despre dumneata, rosti ea.

Tinerii care o însoţeau se întunecară, indispuşi de expresia de plăcută surprindere care se aşternuse pe chipul Patriciei la apariţia acestui bădăran din America.

Lordul Carlysle, unul dintre cei mai fervenţi admiratori ai fetei, se plecă la urechea lui Eastleigh:

— Americanul tău e prea chipeş ca să nu-şi facă inamici.

După ce luară cu toţii gustarea, lordul Queensberry, care dirija vânătoarea, dădu semnalul încălecării. Majoritatea invitaţilor îşi luară caii la întâmplare.

Richard nimeri un roib plin de foc, care sforăia bătăios.

Cu oarecare teamă, se urcă în şa, ajutat de un lacheu care-i

ţinea scara. Când se pomeni pe cal, simţi o serioasă îngrijorare. Roibul se frământa plin de neastâmpăr, periclitându-i echilibrul.

— Îmi permiteţi, Sir, să vă dau o povaţă. Strângeţi-l bine în genunchi. Trăsnetul e un cal bun, dar năzuros. Nu-i îngăduiţi, Sir, să-şi facă mendrele. Strângeţi-l bine în frâu. Să vă ştie de stăpân.

Richard ciuli urechile mai straşnic decât roibul pe care-l călărea. Recomandările lacheului nu-i păreau de bun augur. Trăsnetul! Ce ghinion! Dintr-o sută de vânători să aibă tocmai el nenorocul de a încăleca pe Trăsnet. Numele acesta, care evoca arma favorită a lui Jupiter, îl făcu să blesteme vânătoarea, pe invitaţi şi toţi caii din lume. Îi era frică. Numai de nu i-ar simţi roibul slăbiciunea. Trebuia să pară curajos, nepăsător.

Se îndreptă de spinare, umflă pieptul şi se gândi că n-ar fi rău să-şi pună pumnul în şold, aşa ca tânărul Carlysle. După câteva momente de calm, Trăsnetul dădu iarăşi semne de nerăbdare, scurmând cu copita pământul.

Între timp, haita de câini de vânătoare porni să latre, făcând o larmă asurzitoare. Vânătorii se strigau între ei, glumeau, îşi struneau cu nepăsare caii.

Richard auzi ca prin vis un sunet de goarnă. Alt sunet răspunse dintr-un punct mai depărtat al parcului. Se abătu apoi un cor de sunete, unele mai ascuţite decât altele. Câinii, excitaţi de larma metalică a goarnelor, lătrau ca scoşi din minţi. Deodată, li se dădu drumul. În iureş nebunesc, se avântară spre o pajişte însorită, prin care trecu fulgerător un cerb cu coarne rămuroase de toată frumuseţea.

Ducele de Queensberry ridică cravaşa şi după câteva secunde de aşteptare, în care invitaţii încremeniră plini de încordare, dădu pinteni calului, pornind în galop pe urmele câinilor.

— Atenţie, Sir mai auzi Richard o dată glasul lacheului. Strângeţi calul în genunchi şi struniţi-l bine.

Restul cuvintelor lui se pierdură acoperite de puhoiul furtunos al ropotului de copite, care se dezlănţui cu zgomot de tunet. Masa compactă de călăreţi, măturată parcă de vijelie, se repezi pe urmele lui Queensberry.

Trăsnetul ţâşni ca o săgeată dintr-un arc încordat. Richard se pomeni aruncat în sus ca de-o catapultă. Căzu apoi în şa cu atâta violenţă, încât icni. Şi în timp ce Trăsnetul despica spaţiile, Richard nu mai vedea nimic, nici înainte, nici în dreapta, nici în stânga.

Toţi copacii păreau că se avântă cu viteză ameţitoare spre el.

Într-o străfulgerare, Richard îşi aminti de recomandaţiile lacheului. Trase de frâu şi strânse calul între genunchi. În aceeaşi clipă, pintenii săi de argint se înfipseră adânc în flancurile sensibile ale roibului, care necheză, înteţindu-şi iuţeala. Trăsnetul galopa atât de întins, încât Richard nu mai simţea zguduirile.

Roibul, înnebunit de pintenii ce-i scormoneau flancurile sângerânde, alerga întrecându-se cu toţi dracii din iad. Tricornul lui Richard zbură, rămânând aninat în frunzişul des al unui copac, cravaşa îi scăpă din mână, plesnind peste nas pe un vânător din apropiere. Spada, încurcându-se într-un lăstăriş, fu smulsă, cu portspadă cu tot de la brâul lui Richard care habar n-avu de acest incident mărunt.

Vântul îi şuiera la ureche, bucăţile de pământ, zvârlite de copitele cailor care alergau înaintea lui, îl izbeau în piept şi peste faţă. Richard se zgârie în nişte crengi joase, şfichiuitoare, de trandafiri sălbatici, în care peruca rămase agăţată, ca un trofeu. Haina lăsă smocuri de lână şi de fir, care luceau printre frunze ca nişte podoabe într-un pom de Crăciun.

Trăsnetul gonea, gonea de-a dreptul spre porţile infernului, care păreau să se deschidă în depărtare, spre a-l înghiţi pe Richard cu calul lui cu tot…

Deodată, din dreapta, ţâşni o umbră.

În clipa aceea, Richard simţi că se pierde…

Dar starea aceasta dură numai câteva secunde.

Când îşi reveni, constată că o mână puternică îl ţinea să nu cadă din şa. Calul se oprise. Era acoperit de spumă, picioarele fi tremurau, flancurile îi erau agitate de respiraţia grea, gâfâită.

În faţa lui Richard se afla ducele de Queensberry călare. Bătrânul aristocrat, cu chipul de satir, îl sprijinea cu mâna dreaptă, pe care i-o priponise în umăr, iar în stânga ţinea strâns dârlogii Trăsnetului.

Queensberry îl salvase de la moarte.

Richard bâigui câteva cuvinte de mulţumire. Era copleşit de ruşine. Se compromisese. Desigur că toată lumea râdea de el. Şi de nimic nu se temea mai mult decât de ridicol…

Tot ducele îl conduse până la castel, povăţuindu-l să facă o baie fierbinte, să bea câteva pahare de alcool şi să doarmă apoi câteva ore.

— Diseară ai să te simţi proaspăt ca un nou-născut.

Richard îi mai mulţumi o dată. Colţurile gurii lui Queensberry se ridicară într-un zâmbet mefistofelic.

— Mulţumeşte mai bine interesului pe care mi l-a trezit o idilă… cu urmări previzibile…

Vorbele lui erau atât de sibiline, încât băiatul – care nu se dezmeticise încă bine – renunţă să le mai tălmăcească.

Când Richard se trezi din somn, soarele în asfinţit revărsa valuri de lumină purpurie prin ferestrele deschise, aşternând peste mobile, peste goblenuri şi covoare o tentă unitară, sângerie.

Eastleigh stătea lângă pat şi îi zâmbea cu simpatie.

— Dragul meu Richie, toată lumea aşteaptă să te felicite.

— Să mă felicite? rosti Richard uluit. De ce să mă felicite?

— Queensberry a declarat că i-ai salvat viaţa. Calul i se ambalase. Tu, ca un adevărat erou, ai făcut un mic ocol prin desişul pădurii, rupându-ţi hainele prin lăstăriş şi riscând în orice clipă să te zdrobeşti de trunchiurile copacilor, i-ai ieşit înainte şi ţi-ai înfipt mâna în dârlogii calului său, reuşind să-l opreşti. Şifonat din chestia aceasta a ieşit tocmai Carlysle care se bizuise pe un valet spre a-ţi repartiza pe cel mai nărăvaş armăsar. Voia să te facă de râs în faţa Patriciei. Şi acum, îmbracă-te. Lumea e nerăbdătoare să te sărbătorească.

Richard avu senzaţia că se învârteşte casa cu el.

Ce urmărise Queensberry, dând această întorsătură ciudată unei întâmplări atât de simple?

Se întrebă ce atitudine să adopte? Să mărturisească adevărul, punându-l pe Queensberry într-o situaţie falsă? Dar dacă ducele îi crea această atmosferă de legendă ca mai târziu să dea totul în vileag? N-ar fi avut însă nicio raţiune. Poate că bătrânul duce voia să-l umilească pe Carlysle. Era plauzibil. Poate că voia să scoată din încurcătură pe un tânăr care îi inspirase simpatie!

Se îmbrăcă, apoi coborî în sală. Richard avu în curând ocazia să constate că Eastleigh nu exagera când afirmase că lumea abia aştepta să-l sărbătorească. Ducele şi ducesa de Northland, în calitatea lor de gazde, îi mulţumiră, fiindcă datorită lui petrecerea nu se încheia în chip tragic. Lady Patricia Darnley, mânată de un spontan şi exuberant entuziasm, îi sări de gât şi îl sărută pe obraji.

La sfârşitul săptămânii, invitaţii îşi făcură bagajele şi plecară la Londra. Printre ultimii oaspeţi care părăsiră castelul se număra şi Carlysle. Acest zelos şi înflăcărat curtezan al Patriciei era plin de amărăciune, fiindcă lăsa în preajma iubitei un rival de temut… În sfârşit, la cincisprezece iunie, ducele şi ducesa de Northland,

însoţiţi de Patricia, Gerald şi Richard, se înapoiară la Londra.

Richard avea impresia că trăieşte într-o lume de basm. Baluri, curse de cai, chermese, recepţii, lupte de cocoşi, meciuri de box, dineuri, reprezentaţii de teatru şi operă, parade militare, orgii, partide de joc de cărţi, excursii la Harrow şi Eton, vizite prin magazinele de modă, expoziţii, banchete, toate se înlănţuiau într-un cortegiu ameţitor de distracţii, care-l îmbătau, creându-i o stare sufletească şi o mentalitate nouă.

Printr-o întâmplare, câştigase prietenia lordului Eastleigh. Graţie acestuia, intrase în vârtejul *highlife*-ului londonez. Contactul cu această lume sus-pusă îi îmbogăţise experienţa. Pe Richard nu l-ar mai fi satisfăcut orizontul îngust pe care i-l oferea atelierul de cuţite al tatălui său. Era însetat de perspective largi, de putere, de bani, de o reputaţie pe care nu o putea dobândi la New York. Dar nu era uşor să ajungi în vârful piramidei. În lumea lui Eastleigh era acceptat numai ca figurant.

Pătrunsese în această lume strecurându-se pe uşa din dos. Acum visa să-şi facă o nouă intrare, triumfală, pe uşa din faţă. Să se plaseze în centrul atenţiei generale. Dar cum putea ajunge acolo? Richard observase că banul era paşaportul care deschidea cu uşurinţă porţile cele mai straşnic ferecate. În cluburile exclusive şi în saloanele înaltei aristocraţii, potentaţii banului începuseră să fie primiţi cu onoruri. Un masiv cont în bancă echivala cu un titlu de baronet sau de viconte. Proprietarul băncii se putea socoti egalul unui duce.

În câteva rânduri, Richard însoţi la operă pe Eastleigh şi pe sora acestuia. În prezenţa Patriciei încerca o senzaţie de nelinişte, o tulburare ciudată, o stare de excitare asemănătoare beţiei uşoare, provocată de trei sau patru cupe de şampanie, băute pe îndelete. Începuse să o iubească. Era atât de frumoasă… Avea impresia că şi Patricia îl plăcea, în ochii ei catifelaţi întrezărise un licăr de interes, de simpatie, simţăminte pe care Richard nu îndrăznise să le tălmăcească într-un sens mai profund… Vara zbură ca un vis.

În toamnă, Richard şi Eastleigh se înapoiară la Oxford. Regăsiră cu plăcere atmosfera veselă de la „Black Bear”, dragostea lipsită de complicaţii a fetelor de acolo, interminabilele partide de *faro* şi de *ecarté*, escapadele nocturne din parcul colegiului.

Medalia are însă şi *revers*. Într-o dimineaţă, căzu ca un trăsnet vestea că Geoffrey Horncastle „Snobul”, fraţii Kennedy şi Joe

Phipps, studentul servitor, fuseseră arestaţi sub învinuirea de asasinat. Totul se datora unui nenorocit complex de împrejurări. După un chef la „Black Bear”, încheiat abia în zori, tinerii se înapoiau la colegiu făcând un tărăboi de treziseră toată strada. Pe drum, unul din fraţii Kennedy se luase la harţă cu un trecător paşnic. Un paznic bătrân intervenise în ajutorul trecătorului. Urmase o busculadă. Cineva – nu se ştia bine cine – lovise cu o piatră în cap pe bătrân, care căzuse fulgerat ca o vită la abator.

Crima făcu mare vâlvă. După un proces monstru, cu multiple peripeţii, fraţii Kennedy şi Joe Phipps se văzură condamnaţi la moarte. În ultimul moment, regele, ţinând seama de vârsta lor, le comută pedeapsa capitală în deportare perpetuă. Horncastle fu achitat, datorită declaraţiilor favorabile ale unor martori de ultimă oră. Păţania celor trei studenţi avu un efect salutar asupra lui Richard. Renunţă la petreceri şi se aşternu iarăşi pe învăţătură. Abia se stinseră ultimele ecouri ale acestei afaceri şi un nou scandal explodă ca un butoi de pulbere. De data aceasta, eroul principal era lordul Eastleigh în persoană.

Richard află ştirea într-o seară, pe când se înapoia de la Biblioteca Bodleyană. Wragby îl aştepta în poarta colegiului, dând semne de mare agitaţie.

— Ai auzit ce-a păţit Gerald? îl întrebă „Dolofanul”, ştergându-şi transpiraţia de pe frunte.

— N-am auzit nimic. Ce s-a întâmplat?

— Un accident tragicomic, cu urmări destul de neplăcute, rosti gâfâind Dolofanul, după ce-şi trase sufletul. Gerald se afla în vizită galantă în budoarul nevestei profesorului Saunders, când soţul încornorat şi-a făcut pe neaşteptate apariţia. Figură clasică. Bănuind că soţia îi pune coarne, a anunţat-o că e convocat la un consiliu profesoral şi că se va înapoia acasă mai târziu că de obicei. Mrs. Saunders s-a grăbit să-l cheme pe Gerald. Voios, flăcăul s-a înfiinţat în budoarul ei. Profesorul s-a întors acasă, surprinzându-i în cei mai tipic flagrant delict. Auzind bătăi în uşă, Gerald a ieşit pe fereastră. Dormitorul era la etajul I. La coborâre, viţa sălbatică de care se ţinea s-a rupt, aşa că bietul băiat a căzut de la trei metri, fracturându-şi mâna dreaptă şi făcându-şi o entorsă la picior. Mă mir cum a găsit putere să se urce într-o trăsură care trecea întâmplător pe acolo. A ajuns la colegiu mai mult mort decât viu. Fiindcă n-are încredere în medicul colegiului, a trimis un mesager la Northland House, cerând să i se expedieze urgent un chirurg din

Londra. Apoi m-a trimis după tine. Hai să-l vezi. E într-un hal…

Când ajunseră la colegiu, doctorul, ajutat de un infirmier, fixa între atele braţul fracturat al lui Gerald, pe care suferinţa îl storcea de sudoare ca pe un burete. După ce aplică un unguent pe contuzii şi îi scoase o doză masivă de sânge – remediu suveran şi universal în acea epocă – medicul se retrase, lăsându-şi pacientul în seama infirmierului.

Gerald avea dureri cumplite. Ca să-şi stăpânească gemetele îşi muşca buzele până la sânge. Impresionaţi, Richard şi Wragby hotărâră să-l vegheze toată noaptea.

În cursul dimineţii, ducesa de Northland sosi în galopul cailor de la Londra, însoţită de Patricia şi de doi chirurgi. L-ar fi adus şi pe duce, dacă acesta nu s-ar fi întâmplat în acel timp să fie Viena, într-o misiune diplomatică extraordinară.

Când ajunse la patul fiului ei, ducesa era zdrobită de emoţie. Îşi tampona ochii cu o batistă de dantelă fină, în vreme ce pieptu-i opulent sălta, zguduit de suspine. Durerea ei părea teatrală. În toate manifestările ei, ducesa de Northland se comporta cu măreţie şi solemnitate. Chiar şi exteriorizările de sentimente duioase păreau ostentative, de paradă. Era aidoma unei tragediene care interpretează rolul unei regine.

Îndată ce-şi văzu fiul, îl sărută pe frunte şi îi sprijini capul de sânul ei matern, vărsând torent de lacrimi. După aceea, chirurgii din Londra îşi luară în primire pacientul. Examinară aparatul aplicat de colegul din Oxford, apoi declarară că totul trebuie refăcut. Cercetară contuziile, entorsa, iar după un consult purtat în şoapte dădură sentinţa: pacientul nu suferise leziuni interne care să-i pună viaţa în pericol, dar se impunea să i se aplice alte atele ghipsate la braţ şi să i se preschimbe radical tratamentul medicamentos. Pacientul urma să mai stea la pat câteva zile, sub directa supraveghere a medicilor.

Richard instală provizoriu pe ducesă şi pe Patricia la Mitre Inn, apoi plecă să le caute un apartament confortabil pentru timpul cât vor rămâne la Oxford. În după-amiaza aceleiaşi zile avu norocul să găsească pe Oriel Street o căsuţă liniştită, curată şi învăluită în cortine de iederă. Parterul era ocupat de proprietar, reverendul John Greenfield care, în schimbul unei chirii rezonabile, puse la dispoziţie etajul alcătuit din două dormitoare, un salonaş şi o sufragerie, mobilate sobru, dar cu gust. Personalul de serviciu al ducesei urma să fie găzduit în câteva cămăruţe la subsol.

În ziua următoare, nobilă doamnă, însoţită de fiica ei, se mută la noua reşedinţă, unde avea de gând să rămână până în ziua în care Gerald va fi autorizat să părăsească patul.

La masa de prânz, la care fu invitat şi Richard, ducesa se plânse de dureri de cap şi de frisoane. Către seară, starea i se înrăutăţi. Medicii din Londra constatară o congestie pulmonară, îi aplicară luări de sânge şi cataplasme cu alcool, în care fuseseră macerate broaşte de câmp, recomandându-i şi o poţiune soporifică, alcătuită din boabe de mac pisat, amestecat cu bojoc de iepure, păstrat în vin de Porto.

Patricia trebui să se ocupe acum de doi bolnavi, făcând naveta între Magdalen College şi Oriel Street. Richard era cavalerul ei, spre invidia celorlalţi studenţi. Din când în când se plimbau prin luncă. Zilele erau calde, cerul senin, de un albastru luminos, ca porţelanul de Delft, râul cânta laolaltă cu freamătul copacilor. O dată, pe înserat, în singurătatea complice a luncii, Patricia i se dărui. Totul se petrecu simplu, într-un elan tineresc fără artificii şi fără tirade de dragoste…

În aceeaşi săptămână, Richard primi un mesaj de la Patrick. Îi recunoscu de îndată scrisul cu trăsături energice, clare, aproape caligrafice.

„New York, 17 aprilie 1773

Dragul meu frate,

Îţi anunţ o veste mare. M-am însurat. Nevasta mea, Rebecca, este fata pastorului Isaiah Brown din Albany. Toată lumea mă invidiază pentru această partidă strălucită. Familia Brown este una din cele mai vechi şi mai onorabile din Albany. Tata e foarte bucuros şi spune tuturor cu mândrie că aşteaptă să-mi urmezi şi tu pilda, însurându-te cu o fată gospodină, frumoasă, tânără şi de familie tot atât de bună ca a soţie mele. Locuim în casa noastră, fiindcă tata a fost de părere să nu cheltuim bani construindu-ne alt cămin, ci să-i investim în atelier. Rebecca a fost de acord cu această propunere. Curând după căsătorie, tata mi-a spus că vrea să ne asocieze la firmă, pe care va scrie «Josiah Sunderland and Sons». Bineînţeles, după ce ai să te înapoiezi şi tu de la Londra. Tu ai să te ocupi cu scriptele, eu cu îndrumarea muncii în atelier, iar tata cu supravegherea generală.

De la Aristotle n-am mai primit nicio veste. Poate că l-au scalpat

indienii. Să mă ierte Dumnezeu, dar dacă s-a întâmplat aşa, apoi şi-a meritat soarta. Mama nu se simte bine. Doctorul Westerley se ocupă de ea, dar nu i-a găsit încă leacul. Bridget şi Hannah o ajută la gospodărie. Tata e îngrijorat, fiindcă până acum nimeni nu le-a cerut în căsătorie. Şi mie mi-e temă să nu rămânem cu pietrele în casă.

Alte noutăţi, nu prea am. O ducem greu cu impozitele. Până acum ne-am descurcat, dar mai târziu nu ştiu ce are să se întâmple. Ne supără că nu ne scrii mai des. Ne-ar plăcea să ştim ce se mai petrece prin Anglia. Cu învăţătura cum o duci? Întrebarea asta o pune şi reverendul Talmadge ori de câte ori se întâlneşte cu tata. Şi tot de atâtea ori adaugă că ai să ajungi departe. Nici vorbă că ai ajuns departe. De la noi şi până la tine sunt câteva mii de mile.

Dragă frate, să nu iei în nume de rău gluma asta. N-am făcut-o cu intenţia să te supăr. Vreau să te mai înveselesc, că destul ţi-o fi dând de lucru învăţătura. Termină mai repede cu universitatea şi vino acasă. Trebuie să ne punem serios pe treabă. Sper că după ce ai să te întorci la New York, n-ai să mai faci nazuri când ţi s-o cere să lucrezi la atelier.

Închei această misivă, deşi aş mai avea multe să-ţi scriu. Mi-e un somn de mi se lipesc ochii. Toată ziua am muncit cât şapte. Familia întreagă îţi trimite salutări şi te povăţuieşte să nu te întreci cu firea la învăţătură, dar nici să nu te dai lenei. Universitatea ta ne costă bani. Nu vreau să faci ca vecinul nostru Gompers, care a plecat la Princeton viţel şi s-a întors bou.

Te îmbrăţişez frăţeşte, al tău,

Patrick”

Richard rămase câteva momente pe gânduri, împături scrisoarea şi o aruncă într-un sertar. Cât de meschine îi păreau preocupările fratelui său şi cât de ridicol sunau elogiile aduse „vechii şi onorabilei” familii Brown. Ce prezumţios era Patrick când îl sfătuia să-i urmeze pilda, punând această povaţă în gura lui Josiah. Se socotea generos, oferindu-i o participare la firmă. „Josiah Sunderland and Sons”

Richard zâmbi dispreţuitor. La atât se mărgineau oare pretenţiile lui? Studia la Oxford, frecventa nobilimea, începuse să se familiarizeze cu dedesubturile bursei, iubea şi era iubit de o lady… De o adevărată lady, alături de care mult lăudata fiică a pastorului

Brown era o burgheză fără importanţă. Aspiră să ajungă bogat, puternic, să acopere lumea cu aurul său. Iar Patrick îi oferea o nenorocită de participaţie într-un atelier de cuţite. Ridicol... Să-şi îngroape viaţa ţinând scriptele firmei „Josiah Sunderland and Sons”. Să renunţe la idealurile sale şi să accepte tutela, jugul tatălui şi al fratelui său. Al unor oameni simpli, cu vederi strâmte, cât erau de proşti! Îşi închipuiau că pot aduna bani mulţi, trudind ca nişte nenorociţi într-un biet atelier de cuţite. Erau convinşi că fac mare ispravă, investind în „formidabila” lor afacere câteva livre cu care imbecilul de Patrick ar fi putut să-şi construiască o casă. Se privau de toate plăcerile, ca să robească în atelier... Marile averi se acumulează prin speculaţii, riscând totul pentru tot, în îndrăzneţe tururi de forţă. Ca să dai lovituri de teatru pe scena marii finanţe trebuie să ai concepţie şi prudenţă. Să foloseşti economiile mulţimii anonime şi capitalurile întreprinderilor anexate la remorcă ta în jocuri de bursă spectaculoase, care să înflăcăreze imaginaţia acţionarilor amăgiţi de mirajul unor câştiguri mirobolante... Munca de cârtiţă a lui Patrick şi a tatălui său era bună numai pentru oamenii care văd doar până la vârful nasului. Şi Patrick, această mediocritate patentă, îşi permitea să folosească faţă de el un ton protector, condescendent... Avea tupeul să facă jocuri de cuvinte ieftine pe seama lui. Săracul! Cât îl compătimea. Patrick îl umilea, amintindu-i că face sacrificii pentru a-l ţine la învăţătură... Richard era hotărât să-i restituie toţi banii, cu dobândă încincită. Fratele său va fi foarte încântat şi îi va investi şi pe aceştia în atelier...

Richard era în plină euforie. Fusese consecvent principiilor sale şi speculase succesul până la sfârşit. Ajunsese amantul unei fete frumoase, care mai era şi fabulos de bogată. Nu depindea decât de el ca această legătură să fie legalizată şi sancţionată de ducele de Northland. Patricia îl adoră. Era neîndoios. Numai o fată care iubeşte la nebunie se dăruieşte cu elanul şi generozitatea cu care i se dăruise Patricia

Dacă se va însura cu Patricia va dispune de bani mulţi. Înarmat cu acest capital, se va lansa în afacerile plănuite de atâta timp.

Dar toate acestea nu se puteau face cât ai bate din palme. Trebuie să pregătesc terenul...

În fiecare seară, după ce se despărţea de Patricia şi de Eastleigh, se repezea la Biblioteca Bodleyană, unde cerceta zeci de volume, pentru a se documenta asupra unui subiect care-l preocupa mai mult decât orice şi anume, cum să facă avere.

Jeremy Perkins, bătrânul bibliotecar, îi scotea din rafturi cele mai rare şi mai interesante lucrări despre această chestiune, care preocupase de-a lungul secolelor zeci şi sute de autori. Perkins nu avusese în viaţă decât o singură pasiune – cărţile. Ore întregi putea să vorbească despre setea de aur, despre patima de îmbogăţire a oamenilor, despre luptele duse pentru cucerirea acestui preţios metal. El, care uita în aşa măsură de sine, încât habar n-avea dacă afară se lăsa noapte sau se lumina de ziuă, dacă în cameră era frig sau cald, făcea expuneri atât de interesante, încât s-ar fi zis că fusese martor ocular la mai toate întâmplările şi episoadele istorice narate cu neobosită vervă.

— Oamenii care s-au închinat Viţelului de Aur, spunea bibliotecarul cu sufletul secătuit. Sunt lacomi, lipsiţi de scrupul, înrăiţi… Mi-ar părea rău, Sunderland, să aflu că faci parte din tagma lor. Phocylide scria că aurul rătăceşte pe oameni, mânându-i la pierzanie, aurului i se datoresc războaiele, jafurile, masacrele. El sădeşte în sufletul copiilor ura împotriva părinţilor şi împinge pe frate să-şi duşmănească fratele. Sofocle condamna aurul, duşman al virtuţilor. Virgiliu, Salustiu, Properţiu deplângeau omenirea care a ajuns să venereze un singur zeu – aurul. Nu numai înţelepţii din vechime, dar şi filosofii şi scriitorii de mai târziu au ridicat glasul împotriva veneraţiei aurului. Camöens scria că aurul e cauza trădărilor a mârşăviilor şi a vânzării celor mai nobile ţeluri. Shakespeare blestema aurul care consfinţeşte nelegiuirile, înscăunează pe tâlhari în locurile de cinste, împinge pe oameni să-şi prostitueze conştiinţa şi seamănă discordie între popoare. Dante cerea să fie excomunicaţi toţi acei care-şi fac din aur un ţel în viaţă, afirmând că ar fi posedaţi de diavol.

— Mr. Perkins, înţelepţii care proclamă dispreţ faţă de aur o fac fiindcă nu sunt în stare să-l adune. Amintiţi-vă de fabula lui Esop: *Vulpea şi strugurii*.

— Aceasta e teoria tuturor idolatrilor Viţelului de Aur, dragă Sunderland.

— Este o teorie logică, în mizerie, poeţii şi filosofii se simt în elementul lor. Să-i lăsam deci în sărăcie, pentru a nu le stânjeni inspiraţia. În ceea ce mă priveşte, prefer să mă bucur din plin de plăcerile vieţii decât să aştept ca poeţii consacrarea posterităţii.

— Din nefericire, ai şi tu dreptate, recunoscu Perkins cu amărăciune. Apostolatul în slujba unui ideal nu este la îndemâna oricui.

— Credeţi că cei care îndrăgesc aurul n-au ideal? replică Richard. Idealul lor e acumularea aurului. Cred că s-au găsit şi oameni care să facă elogiul acestui metal miraculos.

— S-au găsit destui, spuse Perkins. Am în bibliotecă o carte apărută în 1703 la Hamburg: *Elogiul patimii aurului*, de un oarecare Van Decker. Autorul glorifică aurul, cântându-i binefacerile. Aurul, scrie Van Decker, dirijează societatea umană, întreţine proprietatea statelor şi oraşelor, favorizează artele, ştiinţele, comerţul, alchimia, finanţele, medicina. El a dus la crearea imprimeriei, la dezvoltarea măiestriei militare, la ameliorarea navigaţiei, la descoperirea Americii.

— Argumente perfect valabile, spuse Richard.

— Pe care, din păcate, le-au socotit literă de evanghelie prea mulţi oameni, completă Perkins. Unul dintre aceştia a fost ducele de Prias, care a lăsat moştenire celor trei fete ale sale, printre alte bunuri mobile şi imobile, trei lăzi cu câte două sute de mii de scuzi de aur. Ducele de Albuquerque a fost şi mai avid de averi. După moartea sa a fost nevoie de şase săptămâni încheiate ca să se inventarieze toate obiectele de aur şi argint. S-au găsit, printre altele, 1.400 duzini de farfurii de aur, 700 tăvi de aur şi 40 scări de argint, pe care servitorii se căţărau ca să ajungă la rafturile de sus ale bufetelor. Ducele de Alba, care nu se număra printre cei mai bogaţi oameni din Spania, avea 600 duzini de farfurii de argint şi 800 tăvi de aur şi argint. Principii se întreceau să aibă obiecte de aur de dimensiuni cât mai mari. Unele tăvi de aur erau atât de grele, încât nu puteau fi ridicate decât cu scripeţi. În India, în cursul unei campanii, califul Mahmud a luat pradă dintr-un singur templu 70.000 monede de aur, 28.000 livre de vase de aur, 106.000 livre de lingouri de aur, iar în Gujarat a pus mâna pe 56 coloane de aur masiv, încrustate cu pietre preţioase, precum şi pe un lanţ de aur cântărind 1.800 livre. Tezaurul de campanie al marelui Darius era cărat de 12.000 de cămile. Papa Clement al V-lea a lăsat o avere de un milion de florini de aur, Ioan al XXII-lea – 775.000 florini de aur, iar Alexandru Borgia – 300.000 de galbeni în numerar şi 200.000 în valori, ceea ce dovedeşte că domeniul spiritual nu-i acapara în exclusivitate pe conducătorii bisericii catolice. În decurs de două secole şi jumătate regii Spaniei au stors din posesiunile americane peste un miliard de piaştri.

Perkins făcea să defileze prin faţa lui Richard comorile faraonilor şi ale regilor din Asiria şi Babilon, tezaurele uriaşe ale Cezarilor,

giuvaierele nepreţuite ale Bazileilor din Bizanţ şi bogăţiile colosale ale potentaţilor Indiei...

După aceste lungi discuiţii Richard visa noaptea numai aur, pietre preţioase şi cascade de guinee.

De la o vreme, toate îi mergeau din plin. La Oxford era cotat printre studenţii de frunte. Doctorul Franklin şi lordul Shelburne îl protejau. Se bucura de prietenia lui Gerald Eastleigh iar cucerirea Patriciei îi încoronase acest şir de succese.

În fiecare după-amiază petrecea cu Patricia doua sau trei ore în crâng. Îndrăznise să o întrebe dacă ar accepta să-i fie soţie. Spre bucuria lui Patricia îi răspunsese afirmativ, dar îl sfătuise să procedeze cu prudenţă şi dibăcie când va fi să ceară autorizaţia.

Într-o seară, la colegiu, Wragby îi dădu o veste neplăcută.

— Sunt informat că situaţia lui Gerald se discută în prezent în consiliul profesoral. Până acum a mai avut loc o şedinţă cu uşile închise. Cancelarul universităţii a încercat să muşamalizeze afacerea, deoarece e prieten cu bătrânul Northland. Din nenorocire, s-a creat un curent de opinie împotriva lui Gerald. Profesorii s-au împărţit în două tabere. Grupul ostil lui – şi cel mai vehement – îi cere îndepărtarea din universitate.

Informaţiile lui Wragby erau exacte. Două zile mai târziu, Gerald Eastleigh fu anunţat în scris că, în urma unei anchete care stabilise în sarcina lui acte de o gravitate excepţională, ce-l dezonorau atât ca student, cât şi ca om, era exclus din colegiu. Adresa prin care i se aducea la cunoştinţă această aspră măsură disciplinară nu cita nume, dar menţiona că pentru prestigiul universităţii, cât şi al părţilor, nu se va da nicio publicitate sancţiunii ori cauzelor care au determinat-o. În încheiere, Eastleigh era invitat ca în douăzeci şi patru de ore să părăsească definitiv Magdalen College.

Hotărârea consiliului profesoral afectă mai puţin pe Gerald decât pe Richard.

— Îmi voi continua studiile la Heidelberg, spuse lordul calm. Îi redau belferului liniştea conjugală. Din nefericire pentru el, liniştea aceasta va fi de scurtă durată. Plecarea mea nu rezolvă nimic. Nu va putea salva virtutea nevestei decât excluzând din universitate pe toţi studenţii.

Richard era consternat. Eliminarea aceasta îi primejduia planurile. Prin plecarea lui Gerald la Heidelberg pierdea un aliat. Trebuia să-i vorbească despre proiectele lui matrimoniale înainte ca acesta să fi părăsit Anglia. Nu avu însă timp să i se destăinuie.

Eastleigh, însoţit de Patricia şi de ducesă a cărei stare se ameliorase simţitor, părăsi în aceeaşi zi Oxfordul.

În timp ce trăsura se îndepărta stârnind praful, Richard stătea în faţa casei din Oriel Street şi îşi flutura trist batista. Perspectivele-i atât de trandafirii până mai ieri se întunecaseră brusc. Pe când se înapoia posomorât spre colegiu, un tânăr înalt şi subţire, pe care hainele atârnau ca pe un cuier, îl opri salutându-l politicos.

— Bună seara. Sunteţi Mr. Sunderland, dacă nu mă înşel? spuse el, scoţându-şi cascheta de student.

Smuls din gânduri, Richard îi privi nedumerit, apoi replică maşinal:

— Da. Sunt Richard Sunderland. Cu ce vă pot servi?

— Aş vrea să stăm de vorbă câteva clipe. Suntem compatrioţi. Numele meu John Halsey.

— Halsey... Halsey... repetă Richard ca pentru sine, încercând să-şi împrospăteze memoria.

Numele îi era vag cunoscut. Îşi aminti că auzise vorbindu-se despre el în legătură cu atitudinea antiguvernamentală luată de un grup de studenţi americani ce studiau la Oxford.

— Ţineam să-ţi vorbesc, Mr. Sunderland, fiindcă eşti american ca şi mine, reluă Halsey. Am sperat mult timp că ai să te înscrii în clubul nostru, al studenţilor americani, cu atât mai mult cu cât ştiu că îl cunoşti bine şi pe doctorul Franklin, pe care îl preţuim cu toţii în egală măsură. Fiindcă dumneata n-ai găsit timp sau poate ai neglijat să vii în mijlocul nostru, am hotărât noi să venim la dumneata.

Apoi adăugă zâmbind:

— Dacă nu vine Mahomed la munte, vine muntele la Mahomed.

Richard era din ce în ce mai nedumerit. Unde voia să ajungă acest Halsey, care semăna cu o barză îmbrăcată? Avea aceleaşi picioroange drepte şi fără formă, acelaşi corp scurt, disproporţionat cu lungimea mâinilor şi a picioarelor, acelaşi gât subţire şi acelaşi cap mic, pe care stătea în echilibru nestabil cascheta de student. Nu-i lipsea decât ciocul ascuţit şi roşu. Ochii lui negri, adânci, ca o mare liniştită şi inspiraţi, ca de profet, dădeau însă feţei o expresie de o seriozitate atât de impunătoare, încât îi uitai aspectul grotesc.

— Dacă nu-ţi răpesc prea mult timp, te-aş invita să bem o halbă de bere la „Hanged Man’s Head”. Acolo mă mai întâlnesc cu un grup de prieteni, printre care un om foarte apreciat de doctorul Franklin.

Chiar dacă Richard ar fi şovăit să-l urmeze, era firesc ca numele lui Benjamin Franklin să-i înlăture orice îndoieli.

John Halsey îl conduse pe Cornmarket Street, într-o tavernă a cărei firmă înfăţişa un spânzurat cu limba scoasă de un cot. Traversară o sală arhiplină, în care domnea o hărmălaie de târg şi pătrunseră într-o cameră dosnică. În jurul unei mese lungi zări vreo douăzeci de studenţi, care ascultau cu atenţie cuvintele înflăcărate ale unui bărbat între două vârste, cu ochi de iluminat şi cu obrazul agitat de un tic ce-i schimonosea colţul gurii. Părul lui negru, fără cute, era legat la spate într-o coadă ţeapănă ca de şobolan. Hainele cenuşii, ponosite, cravata înnodată neglijent, cămaşa mototolită vădeau lipsa-i de preocupări vestimentare. În ciuda aspectului său răpănos, omul avea o personalitate puternică, de un dinamism ce magnetiza auditoriul. Halsey şi Richard se aşezară pe o bancă, lângă perete.

— Vorbitorul este Thomas Paine, un luptător al cauzei săracilor şi un campion al libertăţilor poporului nostru, îi şopti Halsey. Nu de mult a organizat o grevă a funcţionarilor de stat, cerând salarii omeneşti. Aceasta i-a atras persecuţiile guvernului, care îi face traiul imposibil în Anglia. Mr. Paine plănuieşte să plece în America.

Paine folosea termeni de o brutalitate uluitoare.

— Dumneavoastră, americanii, trebuie să sfărâmaţi jugul britanic şi să proclamaţi republica. Luaţi măsuri eroice! Porniţi neîntârziat insurecţia împotriva coroanei şi a guvernului englez! Republica este forma ideală de guvernământ. Şi Dumnezeu este în sufletul său un republican convins. Când evreii au cerut un rege, Atotputernicul le-a trimis pe judecătorul Samuel, spre a-i dojeni şi a le lumina mintea, arătându-le cât de păcătoasă este monarhia. Monarhia, prieteni, n-a blagoslovit lumea decât cu sânge şi cenuşă. Ce folos aduce regele George al III-lea poporului britanic? Niciunul. El nu poate fi socotit nici providenţa, nici generalul şi nici judecătorul supuşilor săi: nu este decât o pacoste care implică o cheltuială inutilă pe spinarea poporului. Un singur om cinstit e mai de folos societăţii şi mai preţuit de Dumnezeu decât toţi bandiţii încoronaţi care au trăit vreodată.

Lui Richard nu-i venea să-şi creadă auzului. Insultele aduse regelui îl împietreau. În lumea frecventată de el se vorbea de rege dacă nu cu dragoste, cel puţin cu respect şi teamă.

— Să nu vă lăsaţi înşelaţi de acei care încearcă să vă argumenteze că aveţi o datorie sfântă faţă de Anglia, ţara voastră

mumă. Europa întreagă este muma Americii. Lumea Nouă a fost de la început azilul persecutaţilor, al iubitorilor de libertate politică şi religioasă, veniţi de pe toate meleagurile Europei. America nu este o ţară engleză.

Studenţii îi sorbeau cuvintele. Adânca lor semnificaţie îi cutremura.

— Nu vă rămâne decât să alegeţi între două căi: sclavia sau independenţa. Alternativa este limpede. Aveţi o cauză precisă pentru care să luptaţi. Sfărâmaţi lanţurile robiei. Dărâmaţi guvernământul real şi creaţi în locul lui un guvernământ al vostru: statele libere şi independente ale Americii, strigă Paine, izbind cu pumnul în masă. Am să plec în curând în colonii. Vreau să lupt umăr la umăr cu cei care tind să făurească în America o lume fără regi. Fără războaie şi fără clase sociale.

— Bine zis! Fără regi, fără războaie, fără clase sociale. Aceasta să ne fie lozinca.

— Jos tirania regală!

— Ducă-se dracului George al III-lea cu toţi slugoii lui.

— Trăiască libertatea!

— La arme! Să le dăm la cap englezilor.

— Trăiască America! Trăiască republica americană!

Halsey puse mâna pe umărul lui Richard.

— Nădăjduiesc că vei merge cu noi, Sunderland. Vrem să fii de-al nostru. Vrem să te încadrăm în rândurile „Fiilor Libertăţii”.

— Voi mai chibzui, Halsey, spuse Richard. Îmi trebuie timp de gândire.

— Nimeni nu te zoreşte, Sunderland. E bine să cugeţi temeinic înainte de a lua o hotărâre. Bineînţeles, până atunci niciun cuvânt despre tot ce ai văzut şi ai auzit.

Richard îşi luă rămas bun de la Halsey, apoi ieşi buimac în stradă. Scena la care asistase părea de domeniul închipuirii. Era pentru prima oară că auzea punându-se în discuţie posibilitatea unei rupturi între colonii şi patria-mumă. Se pregăteau deci evenimente mari. Ideea eliberării câştigase teren. Dacă studenţii americani înscrişi la Oxford – despre care era firesc să se presupună că făceau parte din familii loialiste, proengleze – nutreau astfel de sentimente, apoi cât de înfierbântate trebuiau să fie spiritele în America!

Dar preocupările legate de aceste frământări politice nu-i stăpâneau mult. Era de ajuns să-i zboare gândul la Patricia, ca să

uite şi de Halsey şi de Thomas Paine şi de lupta pentru libertate a poporului american. Amintirea îmbrăţişărilor ei îl obseda.

Îi scrise în mai multe rânduri, dar nu primi răspuns. După câteva săptămâni de neastâmpăr, de îndoieli, de zbucium sufletesc, hotărî să plece la Londra.

Călătoria cu diligenţa îi păru fără sfârşit. Îndată ce ajunse în capitală se prezentă la Northland House.

Îl întâmpină Rivers, majordomul. Cu aerul său impasibil, acesta fi dădu o serie de veşti care îl doborâră. Mylord Gerald Eastleigh plecase la Heidelberg. Înălţimea sa ducele sosise de la Viena şi se afla în prezent la Balmoral, în preajma Maiestăţii Sale. Înălţimea sa ducesa se afla la Paris, împreună cu Mylady Patricia şi cu logodnicul acesteia, lordul Edward Stainforth.

Richard simţi că i se tăie răsuflarea.

— Logodnicul lady-ei Patricia?

— Da, Sir. Logodna a fost celebrată acum zece zile.

— Ah, da, înţeleg. Mulţumesc Rivers.

Richard părăsi năuc palatul Northland. Suferise prima lui mare înfrângere... Înfrângere care, în ochii lui, lua proporţiile unei catastrofe. Se înapoie la Oxford într-o stare de descurajare şi apatie totală...

Examenele de sfârşit de an le luă la limită. Hotărî să-şi petreacă vacanţa la New York. Era dornic să schimbe atmosfera şi decorul ce-i aminteau necontenit de Patricia. Despre logodnicul ei află de la Wragby lucruri surprinzătoare. Edward Stainforth, fiul lordului Charles Derby, nu se remarca decât prin faimoasele lui grajduri de curse. Era pirpiriu, avea picioarele strâmbe şi un umăr mai înalt decât celălalt. Nici inteligenţa să nu ieşea din comun. Se bâlbâia şi trebuia să i se repete un nume pentru a-l reţine. În schimb, descindea dintr-o ramură bastardă a Stuarţilor, era înrudit cu câteva capete încoronate, iar tatăl său stăpânea trei sferturi din oraşul Manchester, domenii care depăşeau graniţele unui comitat şi câteva mine de fier şi cărbuni.

La New York, Richard nu reuşi să-şi uite amărăciunea. Casa părintească îi păru meschină, sărăcăcioasă, tatăl său mai rutinier şi mai lipsit de imaginaţie ca niciodată, Patrick îngâmfat şi de o prostie fenomenală, nevastă-sa arogantă şi cu nasul pe sus, mama lui mai ştearsă şi mai resemnată ca oricând, iar surorile sale de o urâţenie înspăimântătoare. Patrick îi arăta o ostilitate vădită.

Către sfârşitul lui august, Richard se înapoie în Europa. Vacanţa petrecută în America îi lăsase un gust amar. Ajunsese la concluzia că, faţă de pregătirea lui intelectuală, atelierul de cuţite de la New York îi oferea un teren de activitate prea restrâns. Înainte de a pleca spre Europa, convenise cu tatăl său ca după încheierea studiilor să facă practică doi sau trei ani într-o mare întreprindere din Anglia.

În iarna aceea se petrecu un eveniment însemnat pentru relaţiile dintre coloniile americane şi metropolă, eveniment care avea să aibă o serioasă înrâurire şi asupra lui Richard. În noaptea de 16 decembrie, la Boston, vreo cincizeci de oameni deghizaţi în italieni luară cu asalt vasele englezeşti ancorate în port şi aruncară în mare câteva sute de lăzi cu ceai, în semn de protest împotriva taxelor arbitrare impuse de guvernul Maiestăţii Sale. Acest act de violenţă, aplaudat cu frenezie în colonii, constituia un afront la adresa Coroanei şi a guvernului britanic, care nu întârzie să ia măsuri drastice, în ciuda opoziţiei lui Burke şi a lui Chatham. Cabinetul, la injoncţiunile regelui, dispuse modificarea Cartei statului Massachussetts, abolind drepturile fundamentale ale coloniei, închise portul Boston comerţului maritim şi trimise patru regimente englezeşti care să reprime răscoalele populare. Atât în coloniile americane, cât şi în Anglia spiritele se înfierbântară la culme. Lumea avea senzaţia că trăieşte pe un butoi cu pulbere al cărui fitil luase foc.

Richard era absent de la aceste frământări. Eludase invitaţia repetată a lui John Halsey de a se înscrie în „Asociaţia Fiilor Libertăţii” şi, în general, evita să discute probleme politice. Înainte de a-şi preciza atitudinea faţă de conflictul care căpăta o virulenţă crescândă, voia să analizeze forţa taberelor angajate în luptă, să le cântărească sorţii de izbândă.

Învăţătura trecu iarăşi pe primul plan. Deziluziile sale sentimentale se estompaseră. Viaţa îşi relua cursul firesc în tinereţe, suferinţele dragostei sunt crâncene, dar de scurtă durată.

Reuşi să-şi termine studiile universitare în condiţii strălucite. În primăvara anului 1774 îşi luă rămas bun de la colegiu şi plecă la Londra, înarmat cu o diplomă frumos scrisă. Obţinu o scrisoare de recomandaţie semnată de lordul Shelburne şi, într-o bună dimineaţă, se prezentă la sediul băncii „Bancroft and Co.” de pe Lombard Street.

După o aşteptare de o oră şi mai bine într-o sală lungă, cu

ferestre înguste în care lucrau câteva zeci de funcţionari, aplecaţi asupra unor pupitre înalte, un bătrânel slăbuţ, încovoiat, cu urechi clăpăuge, nas bubos şi o pană de gâscă aninată după ureche. Îl introduse în biroul lui Mr. Charles Bancroft.

În încăperea vastă, cu lambriuri de stejar sculptat şi cu tavanul susţinut de bârne masive, trona la o masă mare, florentină, un uriaş cu ochiul drept acoperit cu un bandaj negru, ce-i dădea aspectul unui pirat. Impresia aceasta era accentuată şi de obrazul său tăbăcit parcă de toate vânturile mărilor. Personalitatea lui era covârşitoare. Charles Bancroft reprezenta tipul omului priceput să conducă, să poruncească, să tragă sfori şi să nu se dea înapoi de la nimic.

La intrarea lui Richard, se ridică de la masă şi-i întinse mâna. Gâtul lui vânjos, braţele lungi, picioarele musculoase, pe care stătea înfipt cu nădejde, îi împrumutau înfăţişarea unei uriaşe maimuţe antropoide; putea să aibă orice vârstă, între patruzeci şi şaizeci de ani. Fruntea îi era încă netedă, ochiul ager, dantura albă puternică, gestul vioi. Tiranic faţă de subalterni şi neînduplecat cu servitorii, se arăta însă în viaţa de toate zilele jovial şi prietenos. Charles Bancroft era tipul unui *self-made man*, care nu se sfia să declare că se născuse într-o cocioabă din Shoreditch.

După ce măsură îndelung cu privirea pe Richard, de parcă ar fi vrut să-i citească până în străfundul inimii, îl pofti să ia loc pe scaun. Se aşeză la rândul său în jilţ. Parcurse scrisoarea lordului Shelburne.

— Contele Shelburne te recomandă în termeni elogioşi. Judecând după înfăţişarea dumitale, pari să fii un tânăr de nădejde. Mai scrie aici că ai studiat la Oxford.

— Da, Sir. Am studiat ştiinţele economice şi matematică.

— În afara lordului Shelburne, ar mai putea cineva să-mi dea referinţe despre dumneata?

— Doctorul Franklin şi ducele de Queensberry, Sir.

— Bun. Te bucuri de recomandaţii tari.

Bancroft făcu o pauză, apoi reluă:

— Te angajez. Ai să lucrezi câtva timp la Serviciul titluri, Secţia ordinelor de bursă.

— Vă mulţumesc, Sir.

— Cunoşti operaţiile de bursă?

— Da, Sir. Le cunosc. Le-am studiat. Am fost adeseori la bursă, dar n-am jucat niciodată.

— Din lipsă de bani, Sunderland?

— Nu mi-a plăcut să joc Sir, minţi Richard cu seninătate.

Bancroft îl privi lung, apoi rosti:

— E bine că nu-ţi place să joci. Jocul de bursă, ca şi jocul de cărţi, e o patimă primejdioasă, în special pentru novici. De altfel, regulamentul băncii mele interzice funcţionarilor să facă speculaţii de bursă în interes personal. Ai fost şi la bursa de mărfuri din Mincing Lane?

— O dată sau de două ori, Sir.

În realitate, Richard fusese de mai multe ori pe acolo. Îşi dădea însă bine seama că Bancroft căuta un agent nu prea versat în sforăriile jocului de bursă. Cu alte cuvinte, avea nevoie de un executant priceput, care să-i îndeplinească prompt ordinele, dar fără spirit de iniţiativă.

— Atunci, rămânem înţeleşi, Sunderland. Începând de astăzi, îţi iei serviciul în primire. William McFee, şeful Secţiei ordinelor de bursă te va pune în curent cu atribuţiile dumitale. Eşti liber.

Richard se înclină şi se îndreptă spre uşă. Tocmai când să pună mâna pe clanţă, se auzi strigat de bancher.

— Sunderland!

— Da Sir.

— Îţi mai fac o recomandare. Pretind salariaţilor mei o calitate pe care o socotesc de căpetenie în activitatea lor. Să ştie să tacă. În această bancă vei fi iniţiat asupra unor operaţii financiare al căror secret trebuie păstrat cu stricteţe. Multe întreprinderi bancare s-au năruit datorită indiscreţiilor. Eu mă feresc de indiscreţi, Sunderland. Atât de cei care scapă informaţii din prostie, cât mai ales de cei care le dau în schimbul unor… compensaţii băneşti. Cred că m-ai înţeles?

În ochii lui Bancroft licări o lumină aspră, tăioasă.

— V-am înţeles perfect, Sir. Vă puteţi bizui pe discreţia mea.

— E de dorit. Pentru binele dumitale, de altfel.

Ameninţarea era abia deghizată.

În felul acesta deveni Richard funcţionar al Băncii „Bancroft and Co.”…

În curând, Richard se făcu remarcat prin activitatea sa neobosită, prin setea de muncă şi prin atenţia pe care o acorda celor mai mărunte şuruburi din uriaşul şi complicatul mecanism pe care-l reprezenta o bancă de proporţiile întreprinderii create de

Charles Bancroft. Spre deosebire de majoritatea colegilor săi, care lucrau de mântuială, aşteptând cu nerăbdare terminarea orelor de birou, Richard rămânea la bancă până noaptea târziu, operând în registre, confruntând conturi, răsfoind dosare, analizând dările de seamă ale operaţiilor de bursă. Era atât de conştiincios şi de eficient, încât reuşi să câştige stima şefilor săi direcţi. I se încredinţară misiuni tot mai grele şi mai delicate. Operaţiile de bursă rămâneau specialitatea lui. Activitatea febrilă de la Stock Exchange, iuţeala cu care se clădeau şi se năruiau averi îl fascinau, creându-i-se o stare de extaz mistic.

Şeful său direct, William McFee, îl tachina adeseori:

— Sunderland, eşti îndrăgostit de bursă ca de o femeie frumoasă. Să ştii de la mine, femeia aceasta e foarte capricioasă. Azi te copleşeşte cu daruri, iar mâine se poate burzului, luându-ţi tot ce-ai agonisit.

William McFee era un irlandez jovial, amator de glume şi de farse. Deşi n-avea decât şaizeci de ani, se uscase ca o mumie ce-şi calculează vârsta în milenii. Avea însă o experienţă extraordinar de bogată. Tinereţea lui fusese aventuroasă. Făcuse de toate. Fusese marinar, vânător de negri pe Coasta de Azur, neguţător de perle în Bahrein, alchimist, căutător de aur în Brazilia, ranchero în Argentina; contrabandist şi traficant de stupefiante. Viaţa lui cunoscuse nenumărate suişuri şi coborâşuri. Avusese epoci în care se bălăcise în bani. Şi altele când dormise flămând pe sub poduri. În cursul peregrinărilor lui îl cunoscuse Charles Bancroft. Bancroft îi preţuise inteligenţa şi spiritul de iniţiativă şi îi oferise un post la banca lui. William McFee acceptase propunerea, căci pe atunci trecea printr-o criză financiară acută. Nici vârsta nu-i mai îngăduia să-şi continue existenţa trepidantă.

Şi William McFee se dovedise a fi un excelent negociator în bursă. Avea un simţ sigur care nu-l înşela aproape niciodată. Graţie sfaturilor sale, Bancroft dăduse câteva lovituri senzaţionale. Irlandezul evita să joace pe cont propriu.

— Dacă aş face speculaţii în numele meu, cred că aş pierde cu siguranţă, obişnuia el să spună.

În privinţa aceasta se deosebea de Richard, care de abia aştepta să-şi creeze un capital şi să se lanseze în speculaţii personale.

— Pentru mine, spunea McFee, jocul de *hausse* şi de *baisse*, cotele acţiunilor înscrise pe tablă neagră au o semnificaţie deosebită, o poezie aparte. Da, da. Să nu ţi se pară ciudat,

Sunderland. Creşterea sau scăderea acţiunilor, care pentru cei mai mulţi oameni reprezintă un mijloc mecanic de îmbogăţire, sunt mai pasionante pentru mine decât cel mai captivant spectacol. Când citesc, de pildă, că acţiunile Companiei Indiilor Orientale sunt în plin urcuş, ştiu că vase încărcate cu mărfuri străbat mările, îndreptându-se spre Anglia, mai ştiu că în India domneşte pacea şi că indienii de rând muncesc cu voia sau fără voia lor pentru prosperitatea metropolei şi pentru rotunjirea pungilor speculatorilor din Change Alley. Când văd că acţiunile minelor de aur din Minas Geraes înregistrează salturi impresionante, ştiu că în Brazilia minerii au descoperit noi filoane de aur, că pântecele galioanelor gem de lingouri, că piraţii pun mâna pe prăzi uriaşe şi că, în ciuda acestor pagube, prosperitatea se revarsă în Portugalia şi în Anglia… Când cotele de pe tablă neagră încep să scadă, prăbuşirea acţiunilor îmi evocă alt spectacol. Văd corăbii aliniate în porturi, marinari rătăcind nemâncaţi pe cheiuri, hamali famelici scrutând orizontul în aşteptarea vreunei nave cu mărfuri care nu mai apare, antrepozite şi magazine goale… Producătorii îşi vând bunurile la mezat, iar consumatorii sunt storşi de bani. Speculatorii care joacă la *baisse* îşi freacă însă mâinile de bucurie. Fac afaceri minunate. Nicăieri nu-ţi dai seama mai bine ca la bursă de adânca semnificaţie a visului biblic cu şapte vaci grase şi şapte vaci slabe…

Într-o dimineaţă, McFee luă deoparte pe Richard.

— Am o veste bună pentru tine. Şeful are de gând să te folosească pentru anumite misiuni în străinătate. I-ai câştigat încrederea. Bravo ţie.

Într-adevăr, Richard fu trimis la Haga, Frankfurt, Lisabona, Stockholm, Kassel. Avu astfel prilejul să ia legătură cu cele mai puternice case de bancă europene, să se iniţieze în marile operaţii bancare şi să cunoască personal câţiva bancheri care trăgeau sforile finanţelor Lumii Vechi. Mandatul său era însă limitat. Charles Bancroft nu lăsa niciodată pe agenţii săi să cunoască în ansamblu operaţiile pentru care erau folosiţi.

În cursul peregrinărilor sale, Richard avu de încheiat o serie de tranzacţii, care-i dădură serios de gândit. Banca sa efectua masive cumpărări de grâu, atât pe pieţele englezeşti, cât şi din străinătate, pentru diverşi clienţi. Până acolo, nimic deosebit. Dar printre cumpărătorii care figurau în contracte, Richard descoperi şi numele lui William McFee. Valoarea contractului se ridica la zece mii de livre. Or, după câte ştia el, bătrânul irlandez nu era în măsură să

ruleze sume atât de mari. Se impunea o singură concluzie. McFee era un om de paie, care-şi împrumuta numele, îngăduind lui Charles Bancroft să achiziţioneze grâu fără ca bursa să prindă de veste. Bănuielile lui Richard sporiră când găsi într-o serie de contracte numele altor oameni de încredere ai bancherului. Nu cumva acesta pregătea o lovitură de bursă? Numai aşa se explicau uriaşele stocaje de grâu pe care şi le crea. De ce alesese tocmai acest moment?

Hazardul îl servi şi acum. Explicaţia îi fu oferită indirect de o scrisoare primită de la maică-sa. În ultimele pasaje Isabella i se plângea de greutăţile întâmpinate de Josiah şi Patrick din partea autorităţilor „Tatăl şi fratele tău, scria ea, nu ştiu de unde să mai scoată bani pentru fisc. Impozitele sunt tot mai grele. Josiah se teme că va fi nevoit să închidă atelierul. Certurile dintre colonişti şi autorităţi se înveninează zilnic. Soldaţii aduşi în mare număr din Anglia se poartă ca într-o ţară cucerită. Mulţi dintre ei nici nu vorbesc englezeşte. Umblă beţi pe stradă, se leagă de femei şi stârnesc scandaluri din te miri ce. După lăsatul serii nu mai îndrăznim să ieşim din casă. Coloniştii sunt furioşi. Acum câteva zile, a luat masa la noi Scotty Jarvis, negustorul de blănuri. Scotty ne-a spus că Mr. Samuel Adams vorbeşte pe faţă de un război între colonii şi Anglia. Cred că nu este cuminte să porneşti la luptă împotriva propriului tău rege. E de mirare că Mr. Adams nu se teme de mânia cerului. Culmea e că tatăl tău şi Patrick sunt de părere că numai un război ar pune capăt relelor. N-am discutat niciodată cu ei asemenea lucruri – căci o femeie nu se cuvine să-şi contrazică bărbatul – însă m-am rugat de Cel de Sus să pună stavilă mâniei oamenilor şi să împiedice orice vărsare de sânge...” Într-un postscriptum, mai puţin interesant, Isabella vestea venirea pe lume a doi gemeni, dăruiţi de Rebecca lui Patrick.

Richard împături scrisoarea, rămânând cu ochii în gol. În mintea lui se făcuse lumină. Aflase pe o cale ocolită motivul care-l determinase pe Charles Bancroft să stocheze grâul: perspectiva unui război între metropolă şi coloniile din America. Eventualitatea aceasta, care ar fi părut absurdă celor mai mulţi englezi, era totuşi posibilă. Richard descoperise taina lui Bancroft. Intrase în posesia unei informaţii de mare importanţă. Interesaţii ar fi plătit-o scump. Dar el nu se mulţumea cu firimiturile banchetului. Voia totul sau nimic. În viaţă, norocul nu-ţi iese de două ori în cale. Şi Richard nu avea de gând să-l piardă. Informaţia trebuia s-o folosească numai

el. Pentru aceasta, avea nevoie de capital. Problema procurării lui era greu de rezolvat. De doi ani încoace, de când era angajatul băncii, îşi făcuse oarecare relaţii printre magnaţii finanţelor. Dar niciunul dintre aceştia n-ar fi acceptat să-i avanseze banii fără a-i cere garanţii. Şi ce garanţii putea oferi el?

Gerald Eastleigh i-ar fi pus eventual la dispoziţie suma necesară. Dar în prezent se afla la Berlin, într-o călătorie de agrement. Doctorul Franklin lipsea de la Londra. Şi această poartă îi era deci închisă. Nu-i rămânea decât să apeleze la lordul Shelburne sau la ducele de Queensberry. Relaţiile sale cu Shelburne se reduceau însă la câteva vizite protocolare. Bătrânul aristocrat, cu chip de satir, îi părea singurul om capabil să-l ajute. Îi arătase întotdeauna interes. Richard îşi zise că se putea prezenta lui cu tot curajul.

Ducele, care în seara aceea se pregătea să plece la club, îl primi cu bunăvoinţă.

După obişnuitele formule de politeţe, Richard îl rugă să-i permită a-i vorbi într-o chestiune importantă.

— Dragul meu, peste o jumătate de oră am întâlnire la club cu generalul Conway, zise ducele. Dacă n-ai nimic împotrivă, în seara aceasta eşti invitatul meu. Vom discuta pe drum.

Richard acceptă invitaţia. Primirea pe care i-o făcuse Queensberry era de bun augur. Nerăbdător, intră în subiect:

— Mylord, am nevoie de douăzeci de mii de guinee pentru o afacere extraordinară. Garantez izbânda.

Queensberry îl privi surprins.

— Douăzeci de mii de guinee? repetă el făcând ochii mari. Bani, nu glumă! Aş putea să aflu despre ce e vorba?

Richard îi istorisi pe scurt împrejurările în care fusese angajat în serviciul lui Charles Bancroft, precum şi chipul în care intrase în posesia preţioasei informaţii.

— Bancroft a pus la cale o mare lovitură de bursă, continuă el înfierbântându-se. Achiziţionează sub nume fictive şi la preţ scăzut cantităţi uriaşe de grâu, pe care-l va reţine stocat până când cererea va creşte atât de mult, încât va forţa pe cumpărători să plătească preţul fixat de el. Mi-am dat seama de importanţa acestei afaceri numai după taina de care se înconjoară. Intenţia lui este să zdrobească pe jucătorii care speculează la *baisse*.

Queensberry îl privi cu admiraţie. Desluşea în ochii lui Richard o voinţă fanatică, pusă în slujba unei mari inteligenţe.

— Ştii ceva, ţinere? N-ai putea să-mi explici şi mie jocul de

bursă? Îmi pare însă destul de confuz.

— Voi încerca să vă lămuresc, folosindu-mă de afacerea plănuită de Bancroft. Urmăriţi-mă cu atenţie. La bursa de cereale, Charles Bancroft vrea să realizeze o operaţie fructuoasă, forţând urcarea preţului grâului pe care-l cumpără – să zicem – cu 100 de şilingi quarterul şi pe care intenţionează să-l vândă, peste trei sau patru ani, cu 150 de şilingi quarterul. Înseamnă că Bancroft joacă la *hausse*, adică mizează pe creşterea preţului.

— Acesta e jocul la *hausse*, repetă Queensberry ca un şcolar silitor. M-am lămurit. Explică-mi acum jocul la *baisse*.

— Nimic mai simplu. Să zicem, de pildă, că Brown este un speculant la *baisse*. El vrea să realizeze câştiguri din diferenţa de preţuri rezultate din scăderea grâului la bursă.

— Foloseşte te rog termeni mai puţin tehnici.

— Brown încheie *azi* cu Bancroft un contract prin care îşi ia angajamentul ca peste o lună să-i vândă grâu cu 100 de şilingi quarterul, plătibili la acelaşi termen. Brown vinde o cantitate de grâu pe care *azi nu o are*. El vinde grâu din recolta viitoare, pe care a contractat-o cu diferiţi producători.

— Şi ce interes are Brown să scadă preţul grâului?

— Un interes arzător. Speră ca până la termenul la care va trebui să predea grâul cu 100 de şilingi quarterul acesta va costa mai puţin. Astfel că el va putea să achiziţioneze grâul de la producător cu 80 de şilingi quarterul, apoi să-l vândă lui Bancroft cu 100 de şilingi quarterul, aşa cum au convenit iniţial în contract. Diferenţa aceasta de 20 de şilingi îi rămâne deci lui Brown în buzunar, fără niciun fel de muncă. La un quarter de grâu, câştigul pare neînsemnat. Dar când tranzacţiile au ca obiect sute de mii de quarteri de grâu diferenţele de preţuri se ridică la sute de mii de guinee.

— Şi producătorul direct, adică omul care-l munceşte, cu cât se alege?

— Cu nimica toată. Astăzi quarterul de grâu se vinde cu 100 de şilingi. Dintre aceştia. 20 de şilingi sunt înghiţiţi de impozite, 15 şilingi reprezintă câştigul negustorului *en détail*, iar alţi 20 de şilingi alcătuiesc profitul negustorului *en gros*. Vreo zece-douăzeci de şilingi intră în buzunarele altor intermediari, mai mici sau mai mari, iar restul revine producătorului.

Queensberry se izbi cu palma peste genunchi.

— Formidabil! exclamă el. Va să zică, la un quarter de grâu

producătorul obţine maximum 30 de şilingi, iar negustorii şi speculanţii diferenţa până la o sută de şilingi.

— Exact.

— Îmi pare rău că nu m-am făcut negustor, suspină Queensberry. Rangul nobiliar a devenit o haină veche, bună de aruncat la gunoi.

— Nu e chiar aşa. Titlurile nobiliare oferă încă destule avantaje. Locuri în Camera Lorzilor, prestigiu, libera intrare la Curte, stima snobilor şi multe altele…

— Dar cu banii cum stăm?

— Ceva mai slab, conveni Richard.

— Dacă aş fi iarăşi tânăr, spuse Queensberry, aş renunţa la titlul meu şi m-aş apuca de negustorie. Dar la vârsta mea trebuie să mă resemnez şi să-mi port mai departe coroana… coroana şi mantia ducală… Apropo, mi se pare totuşi, tinere, că facem parte din aceeaşi tagmă. Amicul meu Northland mi-a spus că eşti marchiz.

— Da. Marchiz de Beauclair. Am moştenit titlul bunicului meu matern.

— Aşa. Frumos. Şi decorativ. Din nefericire, zise Queensberry, numai decorativ. Cele discutate cu dumneata până acum m-au dezgustat de titluri şi de nobilime. Să revenim la subiect. Spuneai că ai nevoie de câteva zeci de mii de guinee. O sumă respectabilă.

— Miza merită riscul.

— Ţi-aş pune la dispoziţie banii aceştia, dar aseară Wythburne m-a scuturat la *trente et quarante* de zece mii de guinee. Alaltăseară, Maiestatea sa m-a uşurat de alte trei mii. Mă urmăreşte un ghinion…

Figura lui Richard se lungi, exprimând plastic o dezamăgire comică.

— Aceasta să nu te sperie, reluă Queensberry după o scurtă pauză, în care savura glumeţ dezumflarea lui Sunderland. Te scot eu din încurcătură. Faţă de dumneata am anumite obligaţii morale, pe care mi le-am asumat din ziua în care m-ai salvat de la moarte, zâmbi ei.

— Mylord, obligaţiile sunt ale mele… Ştiţi prea bine.

— Să zicem atunci că obligaţiile sunt reciproce, rosti bătrânul cu chip de satir, ducând la gură un cornet acustic. Wilton, ordonă el vizitiului, întoarce! Ia-o spre Jermyn Street. În cinci minute să fiu la Wythburne House.

Queensberry lăsă cornetul, apoi se întoarse spre Richard.

— Vreau să-l prind pe Wythburne acasă. Dacă apucă să iasă în oraş, nu mai dai de el până mâine. Ca să-l pot găsi, trebuie să cutreier toate bordelurile, începând cu coliviile de lux din Pall Mall şi terminând cu speluncile din Limehouse.

— Credeţi că Mr. Wythburne ar fi dispus să mă finanţeze?

— Nu cumva să-i spui Mister că strici totul. Este Sir. Baronet. Nobil ca şi dumneata. Singura lui amărăciune e că Maiestatea Să nu a binevoit încă să-l ridice la rangul de viconte. Dacă vrei să-l câştigi, să-i vorbeşti despre strămoşii lui, care au debarcat în Anglia o dată cu William Cuceritorul. Să-i admiri şi însuşirile de donjuan. Reţetă cu succes garantat.

Peste câteva minute trăsura opri în faţa casei lui Wythburne. Bătrânul duce şi Richard intrară pe sub un portal măreţ ca un arc de triumf. Călăuziţi de un majordom grav ca un cioclu, străbătură un şir de saloane somptuoase, urcară o scară de marmură şi pătrunseră într-un dormitor uriaş, tapisat cu goblenuri, covoare orientale şi mobilat cu piese autentice Chippendale. Un tablou de Rembrandt era atârnat deasupra unei comode chinezeşti, sculptată în fildeş.

În faţa unei oglinzi veneţiene, un frizer şi trei valeţi trebăluiau în jurul stăpânului casei, o mogâldeaţă învăluită într-un halat amplu de mătase albă

— Ce vânt te aduce, Queensberry? auzi Richard un glas ascuţit şi tremurat de babă.

În acelaşi timp, mogâldeaţa se ridică de pe scaun şi scuturându-se ca o găină lepădă halatul pe care frizerul i-l luă de pe umeri cu aceiaşi veneraţie cu care un preot ia din altar sfânta cuminecătură.

Ca şi fluturele ieşit din crisalidă Wythburne se roti de câteva ori înaintea oglinzii, privindu-se pe toate părţile. James Orville Wythburne strălucea ca o icoană bizantină, împodobită de cucernici cu ploaie de diamante. Chipul lui nu avea însă nimic din ascetismul sfinţilor bizantini. Obrajii slabi, descărnaţi, cu pielea scorojită lipită parcă de pometţi şi maxilare, erau fardaţi violent cu roşu. În urechea stângă ascuţită ca aripa unui liliac de noapte, sclipea un diamant. Gura cu buze subţiri, uscate, în care mai rămăseseră doar câţiva dinţi cariaţi, cenuşii, ca nişte străvechi pietre funerare înfipte în cimitirul fălcilor, clămpănea sec, scoţând un fluierat de satisfacţie ce aducea cu şuierul unui şarpe. Doar în ochii tulburi, bătrâni, scăpăra un foc neostenit, care-şi striga parcă la cer dorul de viaţă în cinstea căruia continua să ardă frenetic. La şaptezeci şi

cinci de ani James Orville Wythburne se gătea ţipător şi era setos de petreceri carnale, ca un tânăr de douăzeci. Idealul lui nemărturisit era să trăiască aventura magnifică a lui Faust, prodigiosul erou al lui Marlowe; tocmai când ajunsese cu un picior în groapă, ghiduşarul Belzebut îl blagoslovise cu vigoarea tinereţii şi cu dragostea unei fecioare. Wythburne ar fi fost gata să-şi dăruiască oricând sufletul diavolului, numai să renască la o viaţă de necontenite desfătări. În fiecare miez de noapte dedica cinci minute unei rugăciuni fierbinţi, pe care o cobora în adâncurile Infernului, implorând pe Lucifer să-i redea tinereţea.

În jurul lui Wythburne colcăiau aventurieri, alchimişti, vraci şi şarlatani, care se ofereau să-i procure elixirul tinereţii veşnice. Într-o aripă a palatului său transformase câteva saloane în laboratoare încărcate cu alambicuri, eprubete şi cuptoare, în care pescuitorii în apă tulbure făceau experienţe şi scamatorii năstruşnice, străduindu-se să obţină pentru trupul vlăguit de excese al lui Wythburne remediul suveran împotriva bătrâneţii. În schimbul unor sume fantastice, îl dopaseră cu substanţe afrodiziace, redându-i dacă nu tinereţea mult visată, cel mult iluzia unei renaşteri sexuale.

În seara aceea Sir James Wythburne se pregătea, ca de obicei, să plece în oraş, spre a-şi începe turneul prin tripouri şi bordeluri. Ca în fiecare noapte, pornea la drum plin de exuberanţă juvenilă, întreţinută artificial cu stimulente puternice, ca în zori să se înapoieze acasă dărâmat, extenuat, flasc, ca şi o păpuşă stricată căreia îi atârnă capul pe pieptul inert.

Queensberry, care ştia că la ora aceasta starea de spirit a lui Wythburne era propice celor mai îndrăzneţe proiecte, hotărâse să-l tapeze cu câteva mii de guinee pentru Richard. După ce îl complimentă pentru aspectul său tineresc, intră în materie:

— Dragul meu Wythburne, dă-mi voie să-ţi prezint cu această ocazie pe Richard Sunderland, marchiz de Beauclair, un tânăr de mare viitor. Richard, se adresă Queensberry protejatului său, salută pe reprezentantul celei mai vechi şi mai nobile familii engleze.

— Scumpul meu Queensberry, familiile noastre sunt deopotrivă de nobile, se înclină Wythburne, vorbind sâcâit şi clămpănind din fălcile-i ştirbe. Încântat să te cunosc, tinere, adăugă el, privindu-l pe Richard prin lornionul său incrustat cu diamante. Ei, dar chipeş mai eşti! Îmi aminteşti de vremurile când eram şi eu tânăr ca dumneata. Ce timpuri! sâsâi el liric. Aveam pe atunci un prieten, ceva mai vârstnic decât mine: Contele Sunderland, ginerele lui

Marlborough… Apropo, tinere, nu eşti cumva nepotul lui Sunderland?… Îi semeni grozav.

Richard vru să-i explice că nu era înrudit cu conţii de Sunderland, dar Queensberry îi făcu semn să tacă.

— Eşti extraordinar, Wythburne, interveni el râzând. Nimic nu-ţi scapă.

— Deci nu m-am înşelat! exclamă încântat bătrânul. Sunt de o perspicacitate… Vino în braţele mele, Richard băiatule! Se întoarse spre Sunderland, care se uita buimac când la Wythburne, când la Queensberry.

Şi de data aceasta ducele cu chip de satir îl punea pe Richard în faţa faptului împlinit. Intervenţiile lui erau, ca de obicei, diabolice. Şi azi, Queensberry juca rolul unui personaj miraculos, care cu o mişcare de baghetă creează cele mai extraordinare şi burleşti situaţii.

Richard se pomeni în braţele lui Wythburne, care-i sărută pe amândoi obrajii, cu buzele sale lipicioase şi moi.

— Richard, clămpăni Sir James expansiv, de astăzi înainte te rog să te consideri fiul meu. Casa şi punga mea îţi stau la dispoziţie!… Queensberry, în cinstea voastră îmi modific programul. Vom petrece toată noaptea împreună. Sper că n-aveţi nimic împotrivă?

— O noapte în compania dumitale, Wythburne, promite desfătări alese, rosti Queensberry cu prefăcut entuziasm.

Se hotărâse să renunţe la întâlnirea cu generalul Conway. Îi va servi o scuză potrivită.

Supară la „White's", unde, potrivit recomandaţiilor meticuloase şi competente ale lui Wythburne, li se servi o masă bogată, stropită cu vinuri delicioase.

La şampanie, Sir James începu să depene amintiri despre presupusul unchi al lui Richard.

— Sunderland era un extraordinar om de afaceri. Prin 1720 deţinea un pachet de acţiuni ale Companiei Mărilor Sudului, achiziţionate imediat după emisie, la valoarea lor nominală, dar al căror curs crescuse între timp. Înflorirea companiei era numai aparentă. Cotele tot mai mari înregistrate în bursă se datorau unor speculaţii nebuneşti, disproporţionate cu posibilităţile reale ale companiei. Acest dezechilibru trebuia să ducă fatal la prăbuşire. Sunderland, datorită înaltei sale poziţii, a obţinut cu uşurinţă informaţii asupra dificultăţilor financiare întâmpinate de companie. Francezii spun că *un homme averti en vaut deux*. Nicăieri acest

aforism nu e mai valabil decât în speculaţiile de bursă. Bazat pe aceste informaţii şi-a lichidat acţiunile la cursul lor maxim, realizând beneficii considerabile. O săptămână mai târziu, Compania Mărilor Sudului a plesnit ca un balon de săpun, ruinând pe toţi deţinătorii de acţiuni care se încrezuseră în soliditatea ei. Mulţumită lui Sunderland, care-mi arăta o mare afecţiune, mi-am vândut şi eu acţiunile la vreme, astfel că averea mea nu numai că a supravieţuit acestui dezastru fără precedent, dar s-a şi înzecit…

Richard era numai ochi şi urechi. Citise volume întregi în legătură cu răsunătorul faliment ai Companiei Mărilor Sudului, dar până în ziua aceea nu avusese prilejul să stea de vorbă cu vreunul dintre autorii formidabilului crah.

— Wythburne, rosti Queensberry, după ce-şi goli cupa de şampanie, am impresia că Richard îşi va depăşi unchiul.

— Foarte frumos. Sper să-l văd la lucru.

— Ai să-l vezi la lucru mai devreme decât crezi. Richard e născut pentru afaceri. Nu fac o indiscreţie dacă îţi destăinui că e pe punctul de a încheia o tranzacţie colosală, spuse Queensberry, aruncând abil nadă.

— Ce spui! exclamă Wythburne interesat.

— Pentru că nu sunt potrivnic unui câştig uşor, l-am rugat să-mi îngăduie a participa la această afacere cu un aport de cinci mii de livre. Aş fi pus la bătaie mai mulţi bani, dar pentru moment nu dispun de suficient numerar.

— Mă faci curios, Queensberry. Pot să aflu şi eu despre ce e vorba?

„Gata, s-a prins de undiţă”, gândi încântat ducele, care se grăbi să răspundă cu voce tare.

— Dragul meu, astfel de afaceri nu se trâmbiţează în cele patru vânturi. Un cuvânt scăpat poate da totul peste cap.

— Ce Dumnezeu! Ar trebui să mă cunoşti mai bine, Queensberry. Suntem între *gentlemeni*. Când trebuie, ştiu să fiu mai tăcut decât un mormânt.

După o scurtă ezitare, savant dozată, ducele se întoarse spre Richard.

— Expune-i, te rog, planul dumitale. Poţi să ai încredere în Sir James ca într-un… frate mai mare…

Fusese cât pe-aci să spună „ca în tatăl tău”, dar se abţinuse la timp. Wythburne fu plăcut impresionat de această nuanţă, care-l apropia de generaţia lui Richard.

„Zarurile sunt aruncate”, îşi zise Richard.

Folosindu-se de cifre şi date precise, dezvălui planul de bătălie al lui Charles Bancroft, stăruind asupra avantajelor pe care le-ar obţine cei ce ar utiliza această informaţie. De la primele cuvinte îşi dăduse seama că Wythburne îl asculta cu crescândă curiozitate.

— După câte ştiu, operaţiile la termen cu lichidarea conturilor la sfârşit de lună sunt interzise, rosti sâsâit Wythburne, aruncându-i o privire piezişă.

— Opreliştea n-a împiedicat pe nimeni să execute asemenea operaţii. Bineînţeles, fără a bate toba.

— Hm, e interesant ce-mi spui dumneata. Da, da, interesant. Începi să creşti în ochii mei, tinere. Evident, s-ar câştiga ceva parale, dacă bineînţeles condiţiile politice şi economice ar fi favorabile.

„E şiret, vulpoiul”, îşi zise Richard. Hotărî să forţeze nota:

— Sunt favorabile, Sir James. Foarte favorabile. Chiar în cursul acestei zile am primit o informaţie cu caracter politic dintr-o sursă extrem de serioasă. Războiul bate la uşă. Coloniile din America sunt gata să ridice armele împotriva metropolei.

— Ştirea e impresionantă. Corespunde realităţii?

— Răspund de seriozitatea ei. Am căpătat-o din partea unui important personaj din anturajul regelui, care n-a făcut de altfel decât să-mi confirme comunicarea scrisă primită deunăzi din partea doctorului Franklin.

— Am fost şi eu de faţă la acea convorbire, întări cu afectată seriozitate Queensberry, care-şi zise că protejatul său făcea progrese uimitoare. „Minte de îngheaţă apele, dar o face cu un aer atât de convingător, încât l-ai crede chiar dacă ar spune că a secat Tamisa.”

— Afacerea e ispititoare, mormăi Wythburne. Şi cum ai de gând să foloseşti informaţia pe care o posezi, Mr. Sunderland?

— Cumpărând cât mai mult grâu la preţul zilei şi aruncându-l pe piaţă în momentul în care Bancroft va forţa urcarea preţului la maximum. Aş realiza astfel cel mai formidabil *corner* al grâului, cunoscut vreodată la bursa de cereale.

Wythburne păstră câteva clipe tăcerea, morfolind între buzele-i înroşite o coajă de portocală.

Inima lui Richard bătea să se spargă. De răspunsul lui Sir James atârna succesul afacerii.

— Dispui de suficient capital pentru această operaţie? întrebă în

sfârşit Sir James.

— Dispun de 15.000 de guinee, răspunse Richard fără să clipească.

— Puţin.

— Pot să găsesc oricând capital pe piaţă. Dar nu mă grăbesc, fiindcă vreau să-mi aleg bine partenerii.

— Da, da, prudenţa condiţionează succesul. Şi de câţi bani ai mai avea nevoie?

— De aproximativ treizeci şi cinci de mii de guinee.

— Mda…

Urmară iarăşi câteva momente de tăcere, care făcură să crească şi mai mult starea de tensiune nervoasă a lui Richard. Chipul nu-i trăda însă furtuna lăuntrică.

— Cred că îţi voi pune eu suma aceasta la dispoziţie, rosti Wythburne tărăgănat.

O bucurie nemărginită îi dădu lui Richard senzaţia că e pe punctul de a plesni ca un balon umflat peste măsură. Dar şi de data aceasta, reuşi să-şi stăpânească expresia feţei.

— Şi de unde intenţionezi să procuri grâul, astfel încât achiziţionările dumitale masive să nu dea de bănuit agenţilor lui Bancroft?

— Din Polonia şi din Ţările Baltice, prin intermediul bursei din Amsterdam.

— Perfect. Mâine dimineaţă vei primi scrisori de schimb până la concurenţa sumei de 35.000 de guinee, pe numele Băncii Hope din Amsterdam… Cu un Sunderland, spuse el zâmbind, sunt gata oricând să fac afaceri. Şi acum să lăsăm discuţiile serioase. Mă obosesc. Să bem o sticlă de şampanie în cinstea asociaţiei noastre, apoi să facem o vizită la tripoul Caterinei Roşcovana.

În ciuda înfăţişării sale de ruină omenească, Sir James Wythburne ascundea rezerve de vitalitate şi energie care puteau fi îndrumate şi pe făgaşul afacerilor. Încrezător până la superstiţie în numele lui Sunderland, de care se lega primul lui mare succes financiar, îmbrăţişase cu entuziasm ideea lui Richard.

După ce Richard achiziţionă de la Amsterdam două corăbii încărcate cu grâu, pe care îl depozită într-un doc londonez, închiriat pe un nume fictiv, Wythburne îi oferi încă 20.000 de guinee pentru acelaşi scop.

Avea mare încredere în steaua tânărului său prieten, de care se legase atât de mult, încât se simţea indispus dacă nu-l vedea o zi.

Queensberry avea grijă să-i cultive această înclinare, care luase cu timpul proporţiile unei pasiuni senile.

Dar încrederea lui Sir James în talentele lui Richard nu era absolut oarbă. În afacerile băneşti simţea dincotro bate vântul. Toată viaţa ştiuse când să meargă înainte şi când să se oprească. Aceasta nu se datorase inteligenţei sale, cât instinctului de a se ataşa pe lângă oameni destinaţi să dea mari lovituri. Sprijinindu-l pe Richard, bătrânul Wythburne se simţea un nou Mecena. Dar, spre deosebire de generosul său înaintaş, Sir James, replica lui londoneză, înţelegea să profite de pe urma investiţiilor sale. Afacerea cu grâul, de pildă, era promiţătoare. Prin finanţarea lui Richard îşi asigură o sporire a propriului său capital. Cu alte cuvinte, dădea cu o mână şi luă de două ori pe atât cu cealaltă mână.

Pentru cumpărarea grâului de care avea nevoie, Richard făcu mai multe călătorii atât în Franţa, cât şi în Ţările de Jos. Bancherul Hope de la Amsterdam şi bancherul Chariet, de la Havre, care-i susţineau interesele, se mirau de stăruinţa lui Richard de a cumpăra grâul la un preţ relativ scump, la început de primăvară, când era de aşteptat ca preţul să scadă o dată cu noua recoltă. În definitiv, îşi ziceau ei, fiecare e stăpân pe banii lui. Dacă vrea să piardă, nu-i poate împiedica nimeni.

La Corn Exchange din Mark Lane, cumpărăturile masive de grâu, din ultimele săptămâni ale lui aprilie, creară o stare de nervozitate lesne de înţeles. Până atunci, numele lui Charles Bancroft nu fusese pronunţat la bursă decât cu îndoială. Abia mai târziu încolţi bănuiala că în spatele diferiţilor cumpărători fără suprafaţă se ascundea un financiar puternic. Aceste bănuieli erau întărite şi de zvonurile tot mai stăruitoare în legătură cu eventualitatea unui conflict armat între Anglia şi coloniile din America.

În septembrie 1774 se întrunise la Philadelphia primul Congres Continental, care hotărâse intensificarea măsurilor de boicot împotriva Marii Britanii. În Massachussetts coloniştii sfidau făţiş autorităţile, manifestând împotriva regelui şi a generalului Gage, guvernatorul civil şi militar al coloniei. Trupele trimise din metropolă nu făcuseră decât să înfierbânte şi mai mult spiritele. În timpul iernii, prăpastia se adâncise. Regele George al III-lea şi Parlamentul britanic calculaseră greşit că vor putea înăbuşi cu uşurinţă o rebeliune, căreia nu-i acordau multă însemnătate.

Dar coloniştii erau puternici şi aveau conştiinţa propriei lor forţe.

Se oţeliseră luptându-se cu indienii, vânând jivine, defrişând păduri, desţelenind pământurile, clădind cabane şi forturi. În ultimul război, purtat împotriva francezilor, mulţi dintre ei căpătaseră o serioasă pregătire militară. Samuel Adams, John Hancock şi Joseph Warrens, exponenţi ai coloniştilor, făceau să se voteze rezoluţii peste rezoluţii, prin care declarau că regele viola drepturile poporului garantate de Cartă şi că supuşii acestuia erau dezlegaţi de jurământul de credinţă faţă de coroană…

Perspectiva unui conflict militar cu coloniile începuse să îngrijoreze şi pe speculatorii la *baisse* de la bursa de cereale din Londra. Era evident că în cazul izbucnirii unui război, coloniile americane vor înceta să mai trimită în Anglia grâu, al cărui preţ va înregistra o creştere bruscă.

Oamenii politici prevăzători afirmau că anul 1775 va fi hotărâtor şi că Marea Britanie îşi va pierde coloniile dacă nu-şi va modifica politica.

Către sfârşitul lunii mai, Richard făcu o ultimă călătorie la Havre, unde reuşi să achiziţioneze 350 de chintale de grâu. Între timp, Sir James reuşise să-şi asigure o opţiune asupra recoltei de grâu pe anul în curs, din partea mai multor proprietari funciari din Anglia.

Richard îşi realizase în sfârşit planul, stocând la Londra o cantitate apreciabilă de grâu. Terminase pregătirile în vederea marii bătălii, pe care Charles Bancroft trebuia să o dezlănţuie la momentul ales de el.

Richard era totuşi nemulţumit. Urcarea simţitoare a preţului grâului la bursă era încă artificială, căci rezulta din achiziţionările efectuate de diverşi speculanţi şi nu dintr-o cerere firească a pieţei. Era de ajuns că previziunile politice şi economice ale lui Bancroft să nu se îndeplinească la termen, ca lovitura lui să cadă în gol, prilejuindu-i pagube serioase. Mai grave ar fi fost urmările unui eşec pentru Richard, care şi-ar fi pierdut creditul faţă de Queensberry şi de Wythburne…

Într-o seară, Richard făcu o vizită lui McFee. Îl găsi în halat şi papuci, bându-şi ceaiul botezat din belşug cu rom de Jamaica. McFee era obosit, căci de dimineaţă, la bursă, se agitase ca un nebun, cumpărând grâu pentru Bancroft.

— Nu înţeleg ce vrea şi omul ăsta, spuse irlandezul gânditor, vorbindu-şi parcă lui însuşi. Cumpără, cumpără, şi iar cumpără. Şi-a angajat toată averea pe o singură carte: dezlănţuirea unui conflict armat cu coloniile. Dacă războiul nu începe, şeful nostru e curăţat.

Curăţat ca un măr de coajă. Dar tu ce-ai făcut la Havre? Ai mai dibuit ceva grâu la preţ rezonabil? Mâine ai să poţi da lui Bancroft un rezultat mulţumitor?

— N-am reuşit să-i fac rost decât de o sută de chintale; spuse Richard, ferindu-se bineînţeles să adauge că achiziţionase alte 350 de chintale pentru el însuşi.

Jocul acesta dublu îi părea foarte excitant. Pericolul ar fi fost mare dacă Bancroft ar fi aflat că Richard lucra pe două tablouri, folosind secretele băncii în slujba intereselor personale.

În ziua următoare, Richard şi McFee se duseră împreună la Corn Exchange. În holul vast, susţinut de coloane albe, se agitau câteva sute de persoane. Discutau, negociau, cercetau eşantioanele expuse la diverse standuri, totul într-un zgomot de nedescris. La ora douăsprezece precis, un sunet de clopot vesti începerea activităţii. Se făcu deodată tăcere, apoi ca la un semnal, ofertele şi ordinele de cumpărare începură să plouă, ciocnindu-se în aer, acoperindu-se, amplificându-se într-un vuiet din ce în ce mai puternic, ca şi apele unei cataracte. *Taurii* – aşa erau numiţi jucătorii la *hausse* – achiziţionau cu îndârjire orice cantitate de grâu pe care *Urşii* – speculatorii la *baisse* – le aruncau pe piaţă spre a determina scăderea preţurilor.

William McFee dirija ceata oamenilor de paie a lui Bancroft, dând necontenit ordine de cumpărare.

— Cumpăr grâu cu 8 şilingi!

— Vând 6.400 bushels, cu 8 şilingi şi doi pence!

— Cumpăr!

— Vând 5.700 bushels, cu 8 şilingi şi trei pence!

— Cumpăr cu 8 şilingi şi 3 pence…

— Cumpăr cu 8 şilingi şi 4 pence…

— Vând 12.000, cu 8 şilingi şi 5 pence!

— Cumpăr…

— Vând…

— Cumpăr!… Cumpăr!… Cumpăr!…

În cursul acelei zile, operaţiile fură relativ echilibrate. În primele două ore se înregistrau urcări de 3 pence la buschel, ca în ultima oră să se producă scăderi de 2 pence.

Zvonurile care bântuiesc culisele bursei, determinând scăderi şi urcări vertiginoase, erau şi acum alimentate din belşug de interesaţi.

Jedidah Shildkrauth, corifeul *baisse*-ierilor, avusese grijă să

răspândească printre agenţii lui ştirea că o înţelegere între colonişti şi metropolă era iminentă şi că prim-ministrul, lordul North, formulase câteva proiecte de legi care ar fi constituit o bază de plecare în vederea unor negocieri menite să lichideze conflictul existent. Aceste zvonuri determinaseră pe mulţi deţinători de grâne să-şi vândă disponibilul, spre a profita de uşoara urcare înregistrată recent.

Richard stăruia să-şi păstreze intangibil stocul de grâu, pentru a-l folosi în zilele decisive care se apropiau cu paşi repezi.

— De azi în două săptămâni maximum, Bancroft sau Shildkrauth îşi vor lăsa pielea, spuse McFee lui Richard.

— Eu cred că deznodământul se va petrece mai curând, replică Sunderland. Sunt convins că Bancroft va învinge.

— S-ar putea să ai dreptate. Nu te contrazic. Cert este că din bătălia asta mulţi nenorociţi vor ieşi jumuliţi de pene. Ehe. Ce bine fac eu că nu mai joc la bursă

Richard simţi că-l strânge gulerul. Profeţia lui McFee nu-i era pe plac.

În ziua următoare, irlandezul îl pofti la o nuntă. O nepoată a sa, Miss Betsy McGrow, se mărita cu un vrednic şi înstărit fermier din Bisley, în Surrey. Ginerele hotărâse să facă o nuntă care să rămână de pomină. Mâncare cu carul, râuri de bere, trei miei şi un viţel la proţap şi, printre alte dulciuri, un *pudding* mare cât un butoi de douăzeci de decalitri.

McFee obţinu o învoire de două zile pentru el şi pentru Richard. Închirie apoi o trăsură cu doi cai straşnici şi porni spre Bisley, împreună cu tânărul său prieten.

— Băiete dragă, mă simt minunat, spuse McFee suspinând plin de încântare. Trăsura mă leagănă şi prin faţa ferestrelor trec tot felul de privelişti vesele. Uite, căsuţe îmbrăcate în iederă, garduri de lemn câinesc, tufişuri de trandafiri sălbatici, turme de vite... Sunt îndrăgostit de natură. În oraş mă înăbuş. Idealul meu e să-mi odihnesc bătrâneţele într-un *cottage* pierdut în fundul unei grădini cu flori şi cu pomi fructiferi. Cu o mie de livre mi-aş împlini visul.

Richard asculta zâmbind vorbele bătrânului. Preţuia şi el perspectivele tipic englezeşti, în care culorile proaspete, mângâiate de soarele blând de primăvară, se îmbină într-o simfonie vizuală.

Cupeul nu era tot atât de elegant ca trăsurile lui Eastleigh. Înăuntru mirosea a grajd şi a umezeală. Tapiţeria era aspră şi roasă. Dar pe ferestrele deschise năpădea un aer parfumat, în care

se amestecau toate miresmele câmpului şi ale pomilor în floare, laolaltă cu mirosul uşor sărat al transpiraţiei cailor.

În timp ce Richard lăsa gândurile să-i rătăcească în voie, trăsura înainta în trap întins, străbătând uliţa principală din Weybridge.

Deodată, vizitiul trase brusc de hăţuri, oprind vehiculul în dreptul primăriei. Când Richard scoase curios capul pe fereastră, observă un grup de oameni care gesticulau animat, în vreme ce un bătrân cu nasul roşu şi obrajii bucălaţi ca de prunc intrase în discuţie cu vizitiul.

Bătrânul se apropie de Richard, pe care-l salută politicos.

— *Good day*, Sir, îi vorbi el cu un ton în care se desluşea o uşoară nerăbdare. Îmi pare rău că vă întrerup călătoria. Trebuie să vă cer un serviciu.

Richard ridică iritat din sprâncene.

— Nu ştiu cu ce aş putea să vă fiu de folos.

— Sir, sunt primarul comunei Weybridge. Mi-am îngăduit să vă opresc, deoarece avem nevoie de trăsura dumneavoastră spre a transporta un curier al regelui până la Londra.

— Regret, dar timpul meu e preţios. La prânz trebuie să fiu la Bisley. După cum vezi şi dumneata, ora e înaintată. Nu pot întârzia.

Richard voi să poruncească vizitiului a da bice cailor, dar primarul deschise cu un gest hotărât portiera.

— Îmi pare rău, Sir, că trebuie să insist. Dacă nu daţi de bunăvoie urmare rugăminţii mele, mă puneţi în situaţia de a vă rechiziţiona trăsura pentru serviciul regelui.

Tonul sec şi categoric al primarului contrasta cu aerul său de prunc bine hrănit.

— E un abuz strigător la cer, protestă Richard. Lăsaţi-ne, vă rog, să trecem.

— M-aş fi aşteptat să am de-a face cu oameni mai înţelegători. Fac un ultim apel la spiritul dumneavoastră patriotic. Curierul regelui trebuie să ajungă neîntârziat la Londra. La intrarea în comuna noastră a căzut cu calul, luxându-şi un picior şi rănindu-se la cap. L-aş fi transportat cu altă trăsură, dar pentru moment nu avem la Weybridge niciun vehicul disponibil. Dacă ştirile pe care curierul trebuie să le ducă la Londra ar fi mai puţin importante, aş fi renunţat la serviciile dumneavoastră. Dar suntem în plin război, Sir. Şi cu războiul nu se glumeşte.

— Război? exclamă Richard electrizat. Război?

— Război, Sir. Război în toată legea. La Lexington şi la Concord

trupele maiestăţii sale au fost atacate de rebeli. Luptele au început şi la Boston, care a fost împresurat de răsculaţi. Situaţia e gravă.

— Război! repetă Richard, în vreme ce mintea lui lucra febril. În sfârşit, previziunile lui Bancroft se împliniseră. Războiul pe care acesta îl aştepta de atâta timp izbucnise. Şi Richard avea norocul să fie primul locuitor al Londrei care află această veste. Gândurile acestea i se perindară cu viteza fulgerului. Richard era om de acţiune şi iniţiativă. Cu promptitudine, răspunse primarului:

— Faţă de argumentele dumneavoastră, nu-mi rămâne decât să mă înclin. Trăsura vă stă la dispoziţie.

Figura primarului se lumină.

— Sir, sunteţi un om de nădejde.

— Dar cu o condiţie.

— Vă rog.

— Am nevoie de un cal bun cu care să ajung la Bisley. Prietenul meu McFee va face drumul întors şi va transporta pe curier până la Londra.

— Sir, vă pun la dispoziţie cel mai zdravăn cal din Weybridge.

McFee era consternat. Înnebunise Sunderland subit? Ce să caute singur la Bisley, unde nu-l cunoştea nimeni? Şi ce rost avea să-l expedieze pe el, om bătrân, la Londra, împreună cu curierul acesta blestemat, care-i strica petrecerea?

Richard îi citi gândurile. Se întoarse spre el şi fi vorbi în şoaptă:

— Dacă ajungi la Londra după ora trei, la sfârşitul acestei săptămâni vei fi proprietarul mult visatului *cottage*. Cred că m-ai înţeles!

— Hm, sincer să-ţi spun, nu înţeleg nimic.

— Ei bine, atunci am să-ţi vorbesc deschis. Fă pe dracul în patru ca să nu ajungi la Londra înainte de ora trei. Băcşăluieşte pe vizitiu, îmbată-l, omoară-l, fă-i ce ştii, numai să nu intri în capitală înainte de ora trei.

— Sunderland, ai înnebunit!

— Niciodată n-am avut mintea mai limpede.

— Sunderland…

— Nu mai avem timp de pierdut, Mr. McFee. Uite, primarul soseşte împreună cu curierul. Fă ce-ţi spun şi nu mai pune întrebări. Diseară la opt să mă aştepţi neapărat!

Sprijinit de doi oameni, pe care-i ţinea pe după grumaz, curierul se urcă şchiopătând în trăsură. Hainele îi erau încă pline de ţărână, iar bandajul de pe frunte i se îmbibase de sânge.

Curând după plecarea cupeului, i se aduse şi lui Richard un cal roib, înşeuat.

— La înapoierea dumneavoastră de la Bisley îl lăsaţi la primărie, unde veţi găsi o trăsură care vă va duce la Londra, spuse primarul. V-am adus şi pinteni şi o cravaşa.

Richard îşi lua rămas bun. Încălecă şi porni în galop spre Bisley. Îndată ce ieşi din sat, se avântă pe un drum ocolit, înapoindu-se spre Londra. Distanţa de la Weybridge până la Kingston o parcurse întrecându-se cu vântul. Calul alerga cu gâtul întins, cu urechile lăsate iepureşte pe spate, sforăind ritmic, în timp ce copitele-i izbeau cadenţat şoseaua.

La jumătatea drumului dintre Weybridge şi Kingston, Richard depăşi trăsura care înainta în trap mărunt spre Londra. Abia avu timp să vadă mutra lui McFee apărând pentru o clipă la portieră. Apoi cupeul rămase în urmă.

Cursa aceasta îndrăcită îi amintea vânătoarea călare din parcul castelului Hardwicke. Atunci Trăsnetul îl dusese în voia sorţii. Astăzi, el dirija soarta. Va fi destul de îndemânatic s-o stăpânească, aşa cum îl stăpânea acum pe roibul acesta care-l ducea spre glorie?

Va izbândi?… Trebuia să izbândească!… Trebuia!…

McFee îşi cercetă ceasul de la brâu. Era opt şi cinci. Oftă adânc, apoi începu să se plimbe în lungul şi în latul camerei sale; îşi îndeplinise misiunea. Sosise la Londra potrivit instrucţiunilor lui Richard, traversând podul Westminster exact la ora trei fără zece minute.

„Eu, om în toată firea, să execut poruncile unui băieţandru. Am căzut în doaga copiilor. Eu, care nu mă intimidez nici în faţa lui Bancroft, să mă tâmpesc în aşa hal încât să renunţ la o petrecere şi să pun beţe în roate unui curier al regelui. Şi pentru ce? Pentru a face pe placul unui tânăr căruia abia i-a mijit mustaţa.”

Dar în sinea lui. McFee simţea instinctiv că nu greşise. Tânărul acesta avea o personalitate care impunea.

— Papa McFee felicitările mele. Te poţi socoti proprietarul mult râvnitului *cottage*.

Irlandezul tresări. Era atât de preocupat, încât nici nu-l auzise pe Richard intrând în cameră. Acesta scoase din buzunar o pungă de mătase roşie şi o aşeză cu glumeaţă grijă în mijlocul mesei.

— Papa McFee, te rog să primeşti cele o mie de guinee făgăduite. Le meriţi. Azi sunt un om bogat. Nu tot atât de bogat ca

Bancroft, iubitul nostru patron, dar pe cale de a-l ajunge.

Bătrânul se uită uluit când la pungă, când la Richard.

— Ai dat o lovitură la bursă, nu-i aşa?

— Exact. Şi încă ce lovitură!

— Am bănuit. A mers uşor?

— Ca pe roate. Eram singurul om din Londra care ştia de izbucnirea războiului. Când am intrat la bursă, tranzacţiile se încheiau într-un ritm de marş funebru. Discursul din ajun al lordului North, care declarase în Camera Lorzilor că situaţia politică din colonii este mai calmă ca niciodată, a determinat pe toţi deţinătorii de grâu să se degajeze de cantităţile de care dispuneau. Până şi agenţii lui Bancroft, dezorientaţi de această amorţeală, ezitau să mai cumpere. Atunci am intervenit eu. Prin agenţii mei, care credeau că am înnebunit, am început să cumpăr. Jucătorii la *baisse*, în frunte cu Jedidah Shildkrauth, se întreceau să-mi vândă grâu *à decouvert*, fiind siguri că mă vor strivi sub greutatea lor de îndată ce preţurile vor începe să scadă. Agenţii lui Bancroft, prinzând de veste că se petrece ceva neobişnuit şi că sub nasul lor se încheie tranzacţii suspecte, au trimis după Bancroft, pentru a-i cere instrucţiuni. Operaţiile începute la prânz într-o atmosferă de amorţeală s-au înviorat către ora unu. Nervozitatea creştea în proporţie geometrică. Discursul lordului North făcuse minuni din punctul meu de vedere. La două şi jumătate s-a dezlănţuit furtuna. Bancroft, care a mirosit ceva, a dat ordin de cumpărare la orice preţ. Agenţii mei achiziţionaseră însă tot ce putea fi achiziţionat. Către sfârşitul şedinţei, ordinele de cumpărare şi vânzare alternau într-o pendulare furioasă. Cotele urcau, dar *baisse*-ierii continuau să vândă, încredinţaţi că zvonurile de pace aveau o bază serioasă. Cu două minute înaintea sunetului de clopot, care anunţa încetarea tranzacţiilor, a căzut ca o lovitură de trăsnet vestea izbucnirii războiului.

— Îmi închipui că a fost ceva epic, rosti McFee, căruia fi jucau ochii în cap. Desfăşurarea operaţiilor descrisă cu atâta pasiune de Richard îl pusese în fierbere.

— Ordinele de vânzare au încetat brusc. Bancroft era vânăt. *Cornerul*, pe care-l urmărise atâta vreme, îi scăpase din mână. Îşi dădea seama că avea un concurent care achiziţionase, ca şi el, mult grâu şi care ar fi putut să-i răstoarne planurile. Printr-o indiscreţie a aflat că eu aş fi fost îndărătul acestor manevre. Cert este că la plecare s-a oprit în faţa mea şi mi s-a adresat cu un ton

înveninat: „Dumneata aici, Mr. Sunderland? Îmi ceruseşi parcă învoire să pleci la o nuntă, la ţară. Nu-i aşa?” „Mi-am schimbat planurile în ultimul moment”, i-am răspuns eu cu inocenţă. „Mr. Sunderland, a reluat el, în ciuda opreliştii mele, te-ai lansat în operaţii pe cont propriu la bursă, periclitând interesele băncii, care ţi-a oferit până azi pâine. Aş putea să ştiu de unde ţi-ai procurat sumele de bani care ţi-au permis să te lansezi în speculaţii bursiere?” Am replicat sec: „Nu vă datorez nicio explicaţie. De altfel, din acest moment vă rog să mă socotiţi demisionat. În cursul zilei de mâine voi preda registrele mele primului contabil. Sunt în perfectă ordine.” Bancroft m-a privit cu ochi scăpărători de mânie. „Am să te distrug.” a urlat el. „Sunt sigur că veţi încerca, am răspuns eu. De rezultat însă, mă îndoiesc.” Apoi i-am întors spatele… Ei, ce zici, papa McFee?

— Ce să zic! Nu mai zic nimic. Totuşi nu e cuminte că te-ai pus rău cu Bancroft. E primejdios…

Irlandezul zâmbi.

— Mie poţi să-mi spui cine ţi-a procurat capitalul?

— Secretul ţi-l voi dezvălui de îndată ce vei intra în serviciul meu. Îţi ofer un salariu dublu, faţă de cel pe care-l primeşti de la Bancroft.

McFee luă punga de pe masă, o cântări gânditor în palmă, iar după ce o strecură în buzunar, se uită la Sunderland.

— Am să mai reflectez. Propunerea e ispititoare. Cere totuşi o oarecare chibzuire. Nu vreau să spun că n-aş avea încredere în tine, însă la vârsta mea, aventurile nu sunt recomandabile. În două-trei zile îţi dau un răspuns definitiv…

Richard petrecu noaptea aceea într-o stare de euforie vecină cu beţia. Războiul, care pentru cei mulţi însemna mizerie, suferinţă, nesiguranţa, moarte, îi oferise lui prilejul să câştige, prima victorie. Preţul grâului va creşte vijelios. Cele şaptezeci de mii de guinee – angajate de Wythburne în această afacere – se vor dubla, se vor tripla, se vor decupla în scurt timp.

A doua zi de dimineaţă se înfăţişă la locuinţa lui Sir James. Îi prezentă bilanţul tranzacţiilor încheiate.

— După cum vedeţi, îi explică el, după ce bătrânul îşi ridică privirile de deasupra registrelor, afacerea a reuşit peste aşteptări. Dacă vindeţi azi grâul, vă triplaţi cele şaptezeci de mii de guinee învestite. Dar vă sfătuiesc să mai aşteptaţi. Preţul grânelor creşte vertiginos.

Wythburne se scarpină satisfăcut sub bărbie.

— Felicitări, dragul meu Sunderland. Am însă o nedumerire, adăugă el după o scurtă pauză. Din scripte reiese că întregul capital folosit în această afacere a fost depus de mine. Or, după cum am înţeles eu în timpul discuţiilor preliminare, se stabilise că şi dumneata şi Queensberry veţi investi capital în combinaţie. Nu-ţi fac un cap de acuzare. Departe de mine acest gând. Mai ales acum. După un asemenea succes. Totuşi, nedumerirea rămâne. Se poate să nu fi înţeles eu îndeajuns de bine obligaţiile care reveneau fiecărui partener.

— Ba aţi înţeles foarte bine, Sir James. Şi eu îmi luasem angajamentul să particip cu un capital.

— Perfect. De ce nu figurează în scripte?

— Nici nu are cum să figureze. Capitalul depus de mine e mintea. Mintea care a pus la cale întreaga afacere şi care a dus-o la bun sfârşit.

— De acord, admise laconic Wythburne. Cum rămâne cu Queensberry?

— Capitalul ducelui de Queensberry este numele şi marea sa influenţă. În afacerile de anvergura celor iniţiate de noi, relaţiile cu potentaţii zilei sunt foarte necesare.

— Richard, eşti extraordinar, îl bătu Wythburne pe umăr. Găseşti răspuns la toate. Şt culmea e că experienţa îţi lipseşte. Eşti prea tânăr. Totuşi, nu trebuie să mă mir. Ai moştenit calităţile lordului Sunderland…

În seara aceea serbară succesul la „White’s” unde cinară în companie numeroasă. Printre invitaţii lui Sir James Wythburne se numărau în afară de ducele de Queensberry şi de Richard Sunderland, câţiva lideri ai opoziţiei şi ai majorităţii guvernamentale. Sir James avea principiul de a menţine legături prieteneşti şi cu guvernul şi cu opoziţia. Chestiune de oportunitate.

La cafea, Wythburne îl luă pe Richard de o parte.

— Dragul meu băiat, am ţinut să organizez acest banchet spre a te prezenta prietenilor şi cunoscuţilor mei în postura unui financiar care şi-a făcut debutul în lumea bursei cu o lovitură de maestru. Nu le-am furnizat amănunte fiindcă nu era necesar. Toţi ştiu însă că Sir James Wythburne este un vulpoi care nu risipeşte laude deşarte şi că o recomandaţie din partea lui are mare greutate. Eu şi Queensberry te susţinem fiindcă ai geniu. Acesta e un adevăr pe care nu mă sfiesc să ţi-l spun. Dar, ca să-ţi păstrezi renumele în

societate e nevoie de anumite artificii. Să nu te superi că ţi-o spun. Hainele acestea brune, burgheze, de o croială mediocră, pe care le porţi acum, nu se potrivesc cu faima de mare financiar creată în jurul dumitale. Dacă vrei să impui, trebuie să te îmbraci fie în haine negre, roase în coate şi la genunchi, după pildă lui Shylock, fie să umbli muiat în aur, ca John Law sau ca Grimaud de la Reyniére. Altă cale nu există. În lumea aceasta, dragul meu, haina face pe om… În ce cartier locuieşti?

— În Southwark, pe Maiden Lane, spuse Richard oarecum jenat de renumele mic-burghez al cartierului său.

— Rău, foarte rău! Chiar mâine te muţi aproape de Saint James Parc. Pe Piccadilly, pe Jermyn Street sau Pall Mall. Dacă nu ai vreun apartament în vedere, îţi trimit în zori pe agentul meu, John Napless, care-ţi va găsi o locuinţă potrivită. În curând vei începe să primeşti vizite simandicoase. Poţi să-ţi iei şi o amantă scumpă, cu care să te afişezi în localurile de lux. Gradul de prosperitate al unui financiar se măsoară şi după eleganţa toaletelor şi după valoarea bijuteriilor purtate de întreţinutele lui. Bineînţeles, să nu abuzezi. Sunt însă unele cheltuieli de paradă, imposibil de evitat.

Richard îşi aminti recomandaţiile de sobrietate făcute de doctorul Franklin. Răspunzând parcă acestor obiecţii mintale, Sir James continuă.

— Să nu te mire preceptele mele. Dumneata nu eşti sortit să-ţi clădeşti averea adunând ban cu ban, fructificându-i, muncind zi de zi ca un rob, dumneata eşti omul loviturilor. Vei ajunge fie în vârful piramidei, fie pe paie. Nu te văd robotind într-un antrepozit sau în birourile unei bănci. Nu se potriveşte cu temperamentul dumitale…

Richard se conformă bucuros poveţelor lui Sir James. Luxul era de altfel una dintre pasiunile lui. John Napless îi găsi un apartament compus din opt camere, elegant mobilate, într-o clădire nouă somptuoasă, cu un portal maiestuos. Ferestrele înalte ale cabinetului de lucru, tapisat cu mătase vişinie, priveau spre Saint James Square. Douăzeci de costume pentru toate ocaziile, fură aliniate în garderobă. Un valet, doi lachei şi un bucătar alcătuiră personalul de serviciu. Li se adăugă un groom şi un vizitiu în ziua în care Richard, potrivit poveţelor lui Sir James, îşi cumpără o trăsură uşoară, trasă de doi cai negri, spanioli.

Pentru a pune vârf acestei metamorfoze, îşi luă o amantă superbă, pe celebra curtezană Grace Elliot, fostă până mai ieri metresa bancherului Charles Bancroft. Acesta primi nouă lovitură

cu urlete de furie, blesteme, torent de înjurături şi potop de ameninţări.

Previziunile lui Sir James Wythburne nu întârziară a se împlini. Din ziua în care se află că pe cerul marii finanţe se ridicase un nou astru, vizitele şi invitaţiile începură să curgă în casa lui Richard. Mai toţi aristocraţii, pe care-i cunoscuse la Northland House – şi care între timp îl dăduseră uitării – îşi amintiră brusc că printre relaţiile lor se afla şi acest tânăr. Ducele de Rutland îl invită la o vânătoare pe domeniile sale de la Belvoir, ducele de Bedford îl pofti la un *week-end* la castelul Woburn, ducesa de Devonshire îi solicită concursul la un concert de binefacere, oferit la Chatsworth.

În ziua în care se înapoie de la Chatsworth, Richard primi o vizită. Mai slab şi mai descărnat ca niciodată, John Halsey îşi făcu apariţia tăcut, sumbru, fantomatic, ca o pasăre de rău augur. Hainele lui negre şi ponosite distonau cu somptuozitatea cabinetului de lucru al lui Richard.

După ce aruncă o privire circulară prin încăpere, Halsey se aşeză pe un scaun şi se uită la gazdă zâmbind ciudat.

— Frumos apartament. Te-ai instalat de minune. Prosperitatea se citeşte peste tot. Mobilele acestea de muzeu, covoarele, tablourile. Nu mă prea pricep la aşa ceva, dar pot să-mi dau seama că trebuie să fie îngrozitor de scumpe.

Richard surâse stingherit.

— Apartamentul l-am închiriat mobilat. Gustul este al proprietarului. Eu nu sunt decât un pasager care nu va prinde muşchi.

— Zilele acestea plec în America, spuse Halsey.

— Da?

— Da.

Conversaţia era dezlânată şi lâncezea. Richard nu ştia ce să mai spună.

— Mi se pare că se călătoreşte anevoie până în America. Chiar şi corăbiile comerciale sunt afectate transportului de trupe.

— Adevărat. Am însă de gând să folosesc o rută ocolită, zise Halsey. Trec în Franţa, apoi voi traversa Atlanticul pe o navă franceză.

— Ah, da. Foarte ingenios.

— Nu-i aşa?

— Şi când intenţionezi să pleci?

— În cursul acestei săptămâni. Şi nu plec de unul singur. Mai toţi

americanii stabiliţi în Anglia se înapoiază acasă.

— Interesant. Foarte interesant. De ce acest exod?

— Mergem să ne înrolăm în rândurile luptătorilor pentru libertate. Avem o datorie, Sunderland, faţă de patria noastră. Astăzi, când întreg poporul american se ridică împotriva tiraniei regale şi pune mâna pe arme, noi nu mai avem ce căuta aici.

Richard tuşi în sec. Chiar că nu mai ştia ce să răspundă.

— Mergi şi dumneata cu noi? întrebă Halsey.

— Hm, aş merge. Aş merge cu dragă inimă. Însă trebuie să lichidez anumite afaceri care mă ţin încurcat. Vă urmez ceva mai târziu, adăugă el repede.

— Aha, am înţeles, rosti Halsey cu ton bizar.

Richard, care ştiuse să-l înfrunte pe Bancroft simţi de data aceasta că roşeşte.

— Am şi eu o răspundere… Sunt dator să apăr interesele oamenilor angrenaţi în afacerile dirijate de mine…

— Nu crezi că îndatoririle faţă de patrie precumpănesc interesele particulare?

— Nici vorbă!… Totuşi, nu pot să plec aşa, pe negândite…

— Mda. Am înţeles, zise iarăşi Halsey.

După o pauză, adăugă:

— La sfârşitul lunii viitoare sper să debarc la New York. Vrei să transmit vreun mesaj familiei dumitale?

— Mulţumesc. Dacă ai timp să le faci o vizită, spune-le că sunt sănătos, că am mult de lucru şi că în curând mă voi înapoia în mijlocul lor.

Halsey îi strânse mâna. Plecă tot atât de tăcut precum venise…

Războiul care umpluse cu aur lăzile lui Richard şi ale lui Charles Bancroft avu consecinţe mai puţin plăcute pentru masa de consumatori. Grâul dispăruse de pe piaţă. La brutării cozile se lungeau şi se îngroşau pe zi ce trecea. Mizeria populaţiei creştea. Pe străzile Londrei, oamenii în zdrenţe umblau fără rost.

Un speculant îndrăzneţ care adusese în oraş câteva căruţe cu grâu şi ceruse un preţ absurd, fusese înşfăcat de populaţia revoltată, legat fedeleş şi aruncat cu o piatră de gât în Tamisa. Altul, tot atât de setos de înavuţire rapidă, scăpase cu viaţă, dar mulţimea îndârjită îi incendiase casa şi îi linşase copiii. Câţiva speculanţi încăpuseră pe mâna justiţiei şi fuseseră aruncaţi în temniţă. Satisfacţiile acestea, acordate populaţiei înnebunite de

foame, nu rezolvau însă fondul problemei.

Sfătuit de Sir James şi de Queensberry, Richard dădu dovadă de cuminţenie, lichidând grâul pe care-l deţinea, fără a specula pe consumatori la sânge. Cedă guvernului patru corăbii în condiţii acceptabile pentru visterie şi vându populaţiei cinci sute de chintale la un preţ rezonabil. Bancroft, care se încăpăţânase să speculeze la maximum grânele acumulate, întâmpină mari neplăceri. Mulţimea furioasă îi incendie două antrepozite şi îi devastă locuinţa din Haymarket.

În acest timp, Richard începuse să ducă o viaţă de nabab. Ajunsese un dictator al modei. Cravatele sale erau copiate de eleganţii zilei, caii săi de curse câştigau premii la Epson şi Conventry, Grace Elliot, amanta lui, îşi cumpăra blănurile din Rusia şi din Canada, diamantele din Olanda, dantelele din Ţările de Jos, mătăsurile din India. Pe lângă Richard se aciuase o ceată de paraziţi, care îl proslăveau, gâdilându-i vanitatea. În curând, acesta deveni un stâlp al Londrei frivole, al Londrei noctambulilor, care aveau principiul de a trăi intens, de a petrece nebuneşte, arzând lumânarea la amândouă capetele.

Era însă înzestrat cu o extraordinară putere de muncă. Benchetuia toată noaptea, se înapoia acasă în zori, iar după două sau trei ceasuri de odihnă, pe furate, îşi relua activitatea zilnică. Negocieri cu diverse firme, discuţii de afaceri, verificări contabile, operaţii de bursă, întrevederi cu anumiţi lideri politici, sforării de culise, în sfârşit, toată bucătăria obositoare, ascunsă dinapoia faţadei spectaculoase a marii finanţe.

Zilele, săptămânile, lunile treceau în iureş zănatic, întovărăşite de clinchetul pieselor de aur, care curgeau gârlă în cuferele ferecate ale lui Richard. Acesta specula grânele, zahărul, lacul japonez, mătăsurile, vinul. Armata avea nevoie de uniforme, de provizii, de arme. Sunderland, sprijinit de Queensberry, se ocupă şi cu furniturile militare.

Într-o seară, la o partidă de *faro*, decavă pe un armator care-şi juca la masă verde un transport de sclavi, capturaţi pe Coasta de Aur. Când se văzu în posesia acestei turme umane, se scarpină nedumerit în creştet. Principiile puritane pe care i le insuflase tatăl său în copilărie făceau să-i repugne acest comerţ, condamnat de religie. Sir James Wythburne îi adormi scrupulele. Sclavii, vânduţi unor plantatori din Hispaniola, aduseră un frumos profit.

Dar războiul care-l îmbogăţise îi pricinuia şi bătaie de cap. Prin

legăturile sale de sânge, ar fi fost firesc să îmbrăţişeze cauza poporului american. Educaţia desăvârşită la Oxford, terenul prielnic oferit de metropolă pentru afacerile sale, prieteniile închegate în Anglia îl rupseseră însă de America.

În ziua sosirii la Londra a copiei Declaraţiei de Independenţă, proclamată la patru iulie 1776 de către Congresul celor treisprezece state unite ale Americii, explozia de indignare a englezilor avu răsunet şi în sufletul lui Richard. Documentul condamna în termeni violenţi tirania coroanei britanice. Regelui George al III-lea i se imputa încălcarea Cartei acordate coloniilor de către înaintaşii săi, jefuirea corăbiilor americane, devastarea şi incendierea oraşelor, masacrarea populaţiei, folosirea de trupe străine împotriva americanilor. Cercurile politice britanice răspunseră acuzând pe coloniştii insurgenţi de ingratitudine, trădare a intereselor ţării lor de baştină şi revoltă armată împotriva autorităţilor constituite. Poate că Richard ar fi îmbrăţişat acest punct de vedere – ca şi alţi colonişti rămaşi credincioşi coroanei – dacă în josul Declaraţiei de Independenţă n-ar fi citit şi numele doctorului Franklin, în ale cărui concepţii politice avea o încredere de neclintit.

În acest timp, războiul din America lua proporţii epice. Bătăliile de la Bunker Hill, Manhattan, White Plains, Trenton, Princeton, Germantown, Ticonderoga, Saratoga făceau să penduleze succesul când de partea trupelor americane, când de partea celor britanice. Atitudinea echivocă a Franţei, care acorda împrumuturi secrete insurgenţilor, prin intermediul casei Hortalez, dirijată de un oarecare monsieur Caron de Beaumarchais, dădea serioase motive de îngrijorare cabinetului de la Londra.

Pe mare, corsarii francezi, spanioli şi olandezi capturau zeci de corăbii de comerţ britanice, profitând de carenţa flotei de război a Angliei, concentrată în preajma ţărmurilor americane.

În primele luni ale anului 1777, Richard suferi câteva pierderi grave. O corabie afretată de el, cu mărfuri din India, fu capturată de un corsar din Saint-Malo, în largul Capului Ortegal, iar altă, cu mirodenii din Ceylon şi Moluce, suferi aceiaşi soartă în golful Gasconiei. Şi la bursă, Richard primi două lovituri succesive, pierzând sume mari într-o bătălie bursieră pornită împotriva lui Charles Bancroft.

Ros de griji, preocupat de viitorul care se anunţa în culori întunecate, Richard rărise petrecerile. Seara, după orele de birou,

se retrăgea în cabinetul său de lucru şi, la lumina lumânărilor, înscria lungi coloane de cifre în carnetul roşu, pe care-l ţinea de obicei închis într-un sertar secret. Grace Elliot începuse a se plânge prietenilor că era neglijată. În câteva rânduri avusese violente schimburi de cuvinte cu Richard. Îl învinuia că nu-i dă destui bani pe mână şi că din cauza zgârceniei lui e nevoită să iasă de două ori cu aceeaşi rochie, lucru de neconceput pentru o femeie cu reputaţia ei. Paraziţii care până mai ieri trăiseră atât de bine pe spinarea lui dădeau semne de nervozitate.

Pentru a-şi reface în parte capitalurile ciuntite, Richard plănui o lovitură de bursă, în dauna lui Bancroft şi a celorlalţi jucători la *hausse*. Aceştia, profitând de lipsa tot mai simţită de mirodenii de pe piaţă, datorită nesiguranţei navigaţiei pe mări, hotărâseră să provoace o urcare artificială a preţului piperului. Richard, informat de intenţiile grupului Bancroft, puse la cale o contralovitură, menită să răstoarne planurile *urşilor*. Era destul să vândă *à decouvert* mari cantităţi de piper, spre a stârni panică printre jucătorii la *hausse*. Dacă ar împleti această operaţie cu o aruncare masivă de piper pe piaţă, dezastrul *urşilor* va fi împlinit. Din diferenţa de preţuri realizată, Richard spera să obţină beneficii apreciabile.

Piperul se preta la asemenea speculaţii, căci avea mare căutare. Anglia importa aproape 9.000.000 livre anual şi exporta 7.000.000 livre. Piperul, care – după spusele lui Pliniu – se vindea în Roma antică tot atât de scump ca aurul şi argintul, realiza la licitaţiile publice ale Companiei Indiilor Olandeze 30 la sută din valorile negociate. Portughezii îl aduceau din Cochinchina şi Sumatra, olandezii din Iava şi Borneo, englezii din Ceylon, Malabar, Siam, Bengal şi Paliapatnam. Numai din Jamaica importau 1.000.000 de livre anual.

Speculaţiile bursiere pe marginea acestui produs exotic erau în general fructuoase. Dar speculatorii evoluau pe muchie de cuţit. Navele care transportau piperul călătoreau luni de zile pe oceane şi mări bântuite, de furtuni, cicloane şi piraţi, la care se adăugau şi forţele navale ale ţărilor inamice.

Bazându-se pe aceste împrejurări şi pe anumite indicii care prevesteau o producţie slabă de piper pe anul în curs, Charles Bancroft declanşă acţiunea care trebuia să ducă la urcarea preţului acestui condiment, cumpărând toate cantităţile găsite pe piaţă.

Richard Sunderland achiziţionase direct de la Kingston, Bombay şi Colombo 600.000 livre de piper şi contractase cu o firmă din

Amsterdam alte 200.000 de livre. Cu acestea avea să se lanseze în marea bătălie care trebuia să ducă la nimicirea lui Bancroft şi a grupului său.

În clipa în care cumpărările repetate ale lui Charles Bancroft determinară o urcare importantă a cotei piperului, Richard începu să vândă cantităţi mari de piper *à decouvert*. În trei zile, grupul Bancroft înghiţi 1.800.000 de livre la 2 şilingi şi 6 pence livra. Această invazie de piper provocă nervozitate în rândurile jucătorilor la *hausse*, care se temeau că nu vor putea face faţă plăţilor la termenul fixat pentru lichidare. Spre surprinderea tuturor, Bancroft continua să cumpere toate cantităţile care i se ofereau.

Pe culoarele bursei, pe stradă, în cafenele, în lumea băncilor, lupta făţişă dintre Bancroft şi Sunderland era urmărită cu pasionat interes. Se făceau pariuri şi pronosticuri.

Cei încredinţaţi că Bancroft va repurta victoria afirmau că Sunderland vindea la disperare şi fără acoperire cantităţi de piper pe care nu va reuşi niciodată să le realizeze şi că rivalul său îl va nimici, imobilizându-l în *corner*.

Partizanii lui Richard spuneau că acesta va livra piperul în termen şi că Bancroft va fi strivit de potopul de boabe negre, pe care nu va fi în stare să le plătească. Astfel, el va fi acel care va intra în *corner*.

Tocmai când discuţiile erau mai aprinse, se răspândi o veste senzaţională. Richard Sunderland începuse a vinde mari cantităţi de piper, de data aceasta livrabile imediat. Unii afirmau că Richard ar dispune de trei milioane de livre de piper. Alţii, exagerau şi mai mult, citând cifre fabuloase. Sub avalanşa de piper oferit spre vânzare, jucătorii la *hausse* intrară în panică. Cei mai mulţi opriră cumpărăturile. Alţii îşi răsturnară poziţiile şi începură să vândă.

De la 2 şilingi şi 6 pence livra, cota piperului scăzu în patruzeci şi opt de ore la 2 şilingi livra. Cu imperturbabil calm, Richard continua să vândă.

Dar liniştea lui Richard era numai aparentă. Aruncase pe piaţă 500.000 de livre, fără ca preţul piperului să sufere scăderi importante. Dacă va desface şi ultimele 320.000 de livre de care mai dispunea, fără a reuşi să-i forţeze prăbuşirea la bursă, era pierdut.

În seara aceea Richard porni spre casă mai devreme ca de obicei. Deşi distanţa până la locuinţa lui era relativ mare, preferă să meargă pe jos. Voia să-şi liniştească nervii surescitaţi. Avea ciudata

senzaţie că e spionat, urmărit de mii de ochi care-i citeau până în adâncul conştiinţei. În mod normal, vânzările lui masive ar fi trebuit să ducă la prăbuşirea inevitabilă a preţului piperului. Bancroft cumpăra totuşi fără să şovăie, de parcă ar fi ştiut că adversarul său va fi acel care va cădea la pământ.

Richard era perplex. Se părea că duşmanul său îi cunoştea planul de acţiune, deşi el păstrase cu străşnicie secretul manevrelor sale bursiere. Cum reuşise Bancroft să afle totul? Pe ce cale?

Când Richard ajunse acasă, începuse să se întunece. Ferestrele apartamentului său erau cufundate în întuneric. Mirat, căci ştia că Grace invitase câţiva prieteni la cină, urcă grăbit scările şi bătu în uşa de la intrare.

Îi deschise majordomul.

— De ce n-aţi aprins luminile? întrebă Richard. Miss Grace nu-i acasă?

— Miss Grace a plecat acum o oră, Sir. Şi-a luat toate bagajele. Spunea că ştiţi despre aceasta, Sir.

Richard simţi că se înăbuşă.

— Şi oaspeţii? vorbi el sugrumat.

— Miss Grace a decomandat toate invitaţiile. Spunea că sunteţi obosit şi că vreţi să vă culcaţi devreme.

Ciudat. Pe Richard nu-l îndurera faptul că fusese părăsit. De mult nu mai avea niciun sentiment pentru Grace. Numai vanitatea lui suferea puţin. Însă era alarmat. Plecarea ei în momentul acela îi dădea de bănuit.

Deodată, împinse pe majordom la o parte şi se repezi în casă. În drum spre cabinetul său de lucru se lovi în întuneric de un scaun, răsturnă o măsuţă cu un vas chinezesc, care se sparse în sute de cioburi, şi se împiedică într-o draperie grea.

În biroul său lumina lunii, strecurată printre perdelele de dantelă, arunca asupra mobilelor o patină de argint.

Richard se repezi la masa de lucru. Sertarele erau deschise. Scotoci în despărţitura secretă, rezervată carnetului cu scoarţe roşii, în care-şi trecea însemnările importante. Nu găsi nimic. O sudoare rece, ca nişte lacrimi îngheţate, îi îmbrobonă fruntea.

— Căţeaua! gemu el. Căţeaua! M-a vândut lui Bancroft.

Un simţământ de exasperantă neputinţă îl făcu să se lase pe fotoliul de lângă birou.

Era inutil să o urmărească. Desigur că în momentul de faţă

Grace se afla Bancroft cu carnet cu tot.

În mintea lui se făcu lumină. Acesta era deci mijlocul prin care Bancroft era încunoştinţat de toate planurile şi manevrele lui. Grace, îndemnată de bancher, îi forţase de multă vreme sertarul secret al biroului. Copia datele înscrise în carnet şi le transmitea fostului ei amant. Iar acum în preajma ultimei bătălii, când victoria lui Bancroft era asigurată, îl părăsise, luând şi carnetul cu ea.

Grace Elliot îl trădase pe Bancroft, când socotise că steaua acestuia pălea în faţa lui Richard, iar acum îşi trăda amantul, pentru a se înapoia la omul care trebuia să câştige bătălia.

Richard avea senzaţia că înaintea lui se deschidea o prăpastie care-l chema, care-l trăgea.

Se lăsase noaptea, când Richard plecă în mare grabă la Wythburne House. Îndeobşte nu cerea sfaturi lui Sir James, care-i lăsase mână liberă, el mulţumindu-se să-şi colecteze beneficiile.

Acum Richard avea nevoie de povaţa bătrânului. Aştepta din partea acestuia o rezolvare miraculoasă a gravelor sale dificultăţi financiare. Fazele în care speranţele îi încolţeau în suflet alternau cu momente de disperare. Abătut, îşi îngropa atunci capul în palme şi gemea, blestemându-şi imprudenţa de a-şi fi încredinţat tainele unui carnet lăsat pe mâna unei femei lipsită de scrupule. Gândurile negre ce i se perindau prin minte galopau tot atât de vijelios ca şi caii săi de la trăsură.

Când ajunse la Wythburne House, Majordomul îl anunţă că Sir James plecase la „White's" unde invitase câţiva prieteni.

Richard parcurse drumul până la club în câteva minute. Când îi văzu pe Sir James în sala orbitor luminată, simţi o uşurare, de parcă ar fi ajuns la liman. Wythburne nu se aşezase încă la masa laolaltă cu prietenii săi. Alegea la bufet specialităţi ale casei. Richard ceru scuze însoţitorilor lui Sir James, pe care îl luă deoparte. Îi expuse situaţia pe scurt, insistând asupra urmărilor descrise în negru.

Bătrânul îl ascultă atent. La sfârşit începu să râdă.

— Îţi faci sânge rău pentru nimica toată!

— Nimica toată! Dumneavoastră numiţi acestea nimica toată? exclamă Richard uimit.

— Ai uitat poate că ai lângă dumneata un om priceput în scamatorii financiare. Cred că Bancroft nu ştie că lucrăm mână în mână. Altfel, nu şi-ar fi dezvăluit jocul atât de timpuriu. Presupun că în pârdalnicului dumitale de carnet nu figura numele meu, nici al

lui Queensberry.

— Nu foloseam decât iniţialele.

— Perfect. „W” poate să însemne Wythburne, dar şi Williams ori Whiterspoon. Tot aşa şi „Q”. Deci în privinţa aceasta putem fi liniştiţi.

— Totuşi nu văd soluţia.

— Sunt o mie de soluţii, scumpule. O mie şi o sută…

— Vă implor, indicaţi-mi cel puţin una, să mă liniştesc.

— Va fi de ajuns să scădem temporar vama la piper, ca aceasta să aflueze în Anglia, din Olanda, Portugalia şi Spania, dând peste cap toate planurile lui Bancroft. Avem destui pioni în guvern. Acum începe rolul lui Queensberry.

— Aceste măsuri cer timp. Ducele nici nu se află în Anglia.

— Până la sfârşitul lunii, când trebuie să închei socotelile, mai sunt două săptămâni. Avem destul timp. Queensberry e în Hanovra. În trei zile un curier îl poate ajunge. Ducelui îi vor trebui trei sau patru zile spre a se înapoia la Londra. Încă vreo patru vor fi folosite pentru diverse pertractări de culise şi în fine legea va ajunge în faţa parlamentului. Va fi de ajuns ca preţul piperului să scadă fulgerător.

— Mecanismul e complicat.

— Mai puţin complicat decât pare. În viaţa mea am trecut prin momente mult mai grele, din care am ieşit cristal. Mâine de dimineaţă să treci pe la mine să punem la punct planul de acţiune. Totodată îţi voi avansa şi o sumă. Să cumperi piper din Olanda sau din Franţa.

— Înseamnă că vom înregistra totuşi oarecare pierderi.

— Nu vor fi primele şi nici ultimele, Richard băiatule. Ai să mai treci prin asemenea crize. Poţi să fii sigur. Important e să nu-ţi pierzi cumpătul şi cu asta să punem punct. Am discutat îndeajuns despre afaceri. Restul pe mâine dimineaţă. Acum să petrecem, căci viaţa e scurtă. Te invit să iei cina cu mine şi cu prietenii mei. Apoi facem o vizită nimfelor de la Sans-Souci. Vei mai uita de necazuri.

— Vă mulţumesc, Sir James.

Recunoştinţa lui Richard era nemărginită. Wythburne îi ridicase de pe umeri o piatră. Providenţa îi venise iarăşi în ajutor.

Wythburne şi convivii săi cinară copios la „White’s”. După miezul nopţii plecară la clubul Sans-Souci. Sir James era într-o dispoziţie excelentă. Jucă la masa de *trente et quarante*, apoi urmă o blondă apetisantă, cu mlădieri de sirenă, într-o cameră separată, unde porunci să se aducă două sticle de şampanie.

Richard rămase la masa de jos. Norocul ţinea constant cu banca. Richard pierdu şaptezeci de guinee. Indispus, se ridică de la joc şi trecu la o masă mică, ordonând să i se aducă o sticlă de Maraschino. Vinul tare îi destinse nervii. În curând, începu să vadă lucrurile în roz, apoi într-un accentuat auriu. Ce-ar fi să se răstoarne situaţia în favoarea sa, astfel încât la termenul fatal Charles Bancroft să-şi plece umil fruntea! Richard se şi văzu în postura unui vânător care pune victorios piciorul pe grumazul fiarei ucise…

Un ţipăt lung şi ascuţit de femeie se auzi dintr-o cameră separată. După câteva clipe, blonda cu mlădieri de sirenă, care dispăruse în tovărăşia lui Sir James, apăru goală şi despletită în salonul de joc. În ochii ei măriţi de groază juca o lumină zănatică.

Fata se aruncă la pieptul opulent al patroanei stabilimentului.

— Sir James… gâfâi ea printre sughiţuri de plâns, Sir James… Cred că a murit. Nu mai mişcă… Eram cu el, când a avut un atac… Ah, doamnei Doamne! Mă ţinea în braţe şi mă săruta pe gât… Deodată a ridicat capul şi m-a fixat în ochi cu o privire ciudată, înfiorătoare, pe care n-am s-o uit niciodată… Da, n-am s-o uit niciodată… Apoi a căzut peste mine, greoi şi ţeapăn ca un trunchi de copac. Oh, Doamne!… Nu pot să-i uit privirea…

Când patroana, urmată de mai mulţi clienţi, intră ca o furtună în camera rezervată de Sir James, acesta zăcea pe pat, cu faţa îngropată în perne, cu degetele crispate, înfipte în cuvertura de mătase.

Un cal negru, înspumat, mânat de un călăreţ încovoiat peste ancolură, gonea în noapte. Pe drumul de ţară, învăluit în linişte, zgomotul ritmat al copitelor evoca răpăitul tobei ce însoţeşte execuţia capitală a unui condamnat. Răpăitul simbolic de tobă însoţea încheierea unui vis de mărire, năruirea unor iluzii…

Călare pe calul său, mai negru decât noaptea, Richard gonea spre ţărmul mării. Căuta un refugiu în afara graniţelor Angliei. În această ţară trăise câţiva ani de neuitat. În vreme ce ochii lui se străduiau să străpungă întunericul, urmărind fâşia cenuşie şi şerpuitoare a drumului, prin minte i se perindau haotic încercările îngrozitoare prin care trecuse după moartea subită a lui Sir James Wythburne. Dispariţia bătrânului baronet în acel moment crucial fusese o lovitură ireparabilă. Richard rămăsese dezarmat, tocmai când avea mai multă nevoie de sprijinul lui financiar.

De atunci trăise un coşmar înspăimântător. Bătuse pe la toate

uşile solicitând împrumuturi, încercase tot felul de manevre, spre a face faţă răfuielii cu Bancroft, care se apropia cu paşi repezi. Niciodată nu i se păruse că timpul se scurgea cu mai mare iuţeală. Orele treceau ca minutele, iar zilele ca orele.

I se refuzase orice ajutor. Paraziţii, care se ospătaseră la mesele sale îmbelşugate se lepădau de el ca de Satana. Când văzuse că orice strădanie e inutilă, că totul se năruie, că îl pândeşte închisoarea datornicilor, hotărâse să fugă. Înainte de a părăsi pe ascuns Londra, făcuse o ultimă vizită la Queensberry House. Ducele nu numai că nu se înapoiase din Hanovra, dar mai trimisese un mesaj majordomului său, prin care îi vestea plecarea sa într-o lungă călătorie. Totodată îi poruncea să i se trimită corespondenţa la Petersburg, unde plănuia să rămână câteva luni.

Richard Sunderland suferise o înfrângere dezastruoasă. Bancroft îl zdrobise. Bancroft avusese ultimul cuvânt.

Richard fierbea de mânie şi exasperare când se gândea la triumful rivalului sau. Cu obrazul aprins de ruşine, încerca să-şi imagineze comentariile răuvoitoare care vor ploua pe seama lui, după ce se va afla că a fugit ca un laş. Ce va spune Patricia? Eastleigh? Ceilalţi aristocraţi trufaşi şi siguri de ei, care îl acceptaseră în mijlocul lor atâta timp cât le putuse oferi împrumuturi şi banchete…

Când prinse a se crăpa de ziuă, apărură în depărtare turnurile castelului din Dover şi ale clădirilor de pe Western Heights, proiectate pe cerul vioriu. Calul, obosit de cursa lungă, era muiat în spumă.

Activitatea obişnuită a dimineţii pusese în mişcare portul şi străzile înconjurătoare, când Richard opri în faţa hanului „Bishop's Throne Inn”, de pe Northhampton Street.

În ciuda numelui său cucernic, „Bishop's Throne Inn” avea o faimă puţin ortodoxă. Se spunea că era punctul de întâlnire al contrabandiştilor de pe coastele comitatului Kent. Obed Ash, hangiul, nu lipsea de la niciun serviciu religios. La biserica Saint-James nimeni n-ar fi îndrăznit să-i ocupe locul din strană. Persoana lui robustă, nasul său roşu şi burta-i întemniţată în jiletca cenuşie ajunseseră să facă parte integrantă din decorul oraşului. Gurile rele – insinuau că Obed Ash ar fi căpetenia contrabandiştilor din regiune.

Şi Richard, care se adăpostise adeseori în acest han, în cursul deselor sale călătorii pe continent, auzise zvonurile. Hotărâse să se

adreseze hangiului. Acesta ar fi fost cel mai în măsură să-i dea o mână de ajutor, recomandându-l unor contrabandişti care să-l debarce clandestin pe coasta Franţei sau a Olandei. Când Richard îi destăinui scopul vizitei, Obed se lăsă greu, făcu nazuri şi termină prin a se jura că n-are nicio legătură cu contrabandiştii din Kent. Când oaspetele îi strecură o pungă plină cu guinee, hangiul se scărpină în vârful capului şi oftă adânc, ridicând pios mâinile spre cer.

— O, Doamne Dumnezeule, cum aş putea să nu ajut un semen în restrişte?

Pofti pe Richard într-o cameră dosnică, îi puse în faţă nişte jumări de ouă, şuncă, unt şi o sticlă cu gin, apoi îl îndemnă să-şi consume *breakfast*-ul în tihnă, până la sosirea unui om de încredere, după care trimise neîntârziat.

Omul de încredere, un mastodont roşcovan, cu pieptul bombat ca o platoşă, apăru peste o jumătate de oră. După un scurt conciliabul cu hangiul, mastodontul se învoi a trece pe Sunderland în Franţa în schimbul unui supliment de douăzeci de guinee. Târgul se încheie pe loc. Richard ardea de nerăbdare să părăsească Anglia înainte ca ordinul de arestare să-l prindă din urmă. Nu era exclus ca oamenii lui Bancroft să fi şi împânzit porturile, spre a-i pune mâna în ceafă.

După ce îşi refăcu puterile, dormind toată ziua într-o cameră retrasă, cină pe înserat, iar o dată cu lăsarea nopţii îşi luă rămas bun de la Obed Ash şi plecă în tovărăşia mastodontului spre Old Stairs Bay, unde aveau să se îmbarce pe un *schooner*.

Richard pornise la drum cu o mare teamă în suflet. Purta asupra lui o pungă cu o mie de guinee şi bijuterii în valoare de aproximativ zece mii de livre. Dacă Ash şi mastodontul s-ar fi înţeles să-i facă de petrecanie şi să-l devalizeze, nimic n-ar fi fost mai uşor.

După ce ieşiră din oraş, o luară pe jos, de-a lungul falezei, având grijă să ocolească posturile de pază. Era o noapte fără lună, cu cer de catran. Zgomotul valurilor care se spărgeau de coastă aducea cu un fâsâit de mătase pe care o rupi şuviţă cu şuviţă. Spre a fi mai sigur că nu va fi atacat prin surprindere, Richard lăsase mastodontul să meargă înainte. Nici aşa nu era liniştit. De după tufişuri ar fi putut să sară oricând un individ care să-i înfigă un cuţit în spate. Precaut, îşi luase două pistoale. Avea de gând să le descarce în ceafa mastodontului şi a tovarăşului acestuia, în cazul că ar fi fost victima unei agresiuni.

Dar măsurile de prevedere se dovediseră inutile. După un drum de aproximativ patru ore, ajunseră la Old Stairs Bay. Coborâră de pe faleză pe plajă, folosind o potecă sinuoasă, care se strecura ca un şarpe printre tufişurile unei răpi, şi se urcară într-o luntre cu două perechi de rame, mânuite de doi uriaşi, aidoma ciclopilor din *Odiseea*. Lopeţile afundate cu grijă în valuri nu făceau zgomot. Barca era încărcată cu baloturi grele, pătrate, învelite în pânză de sac şi legate cu frânghii groase.

Richard nu mai simţea nicio teamă. Era limpede că avea de-a face cu nişte contrabandişti adevăraţi. Barca opri în dreptul unui vas de mici dimensiuni, ale cărui pânze fură desfăşurate de îndată ce încărcătura fu urcată pe bord.

Călătoriră fără peripeţii. Înainte de a se lumina de ziuă, nava aruncă ancora în apropierea unui ţărm, care se profila la capătul drumului fosforescent, croit de stele peste unde.

O nouă plimbare cu barca şi Richard se pomeni pe o plajă adăpostită de o faleză râpoasă.

— V-am debarcat întreg şi nevătămat pe coasta franceză, spuse mastodontul zâmbind. Până la Calais mai aveţi de mers cale de un ceas. Luminile portului le puteţi vedea într-acolo… spre răsărit. Un om de-al nostru, un francez de treabă, o să vă ducă până în oraş. La Calais vă lăsăm să vă descurcaţi singur. Misiunea noastră se termină.

Desluşind parcă îndoielile din sufletul lui Richard, contrabandistul continuă cu acelaşi zâmbet, vexant de ironic.

— Să aveţi toată încrederea faţă de însoţitorul dumneavoastră. E un om sigur. Să nu vă temeţi de vameş. Cei de serviciu în noaptea asta sunt de-ai noştri. Cât priveşte patrulele militare, nu aveţi grijă. Sunt uşor de ocolit.

Richard mulţumi şi plecă pe urmele noului însoţitor de-a dreptul spre Calais.

Pe drum nu schimbară nicio vorbă. Călăuza părea să fie surdă şi mută. Nu se exprima decât prin semne. Arăta cu mâna când trebuiau să cotească spre dreapta sau spre stânga şi îşi ducea degetul la gură când socotea că trebuie să se oprească pentru a trage cu ureche la câte un zgomot suspect.

Când soarele îşi trimise primii soli, înălbind zarea, ajunseră la Calais. Oraşul era încă adormit. Câte un trecător matinal călca grăbit pe străzile întortocheate, făcând să răsune caldarâmul cu bocancii săi ţintuiţi.

În curând sosiră la un han, în faţa căruia trebăluia un argat măturând strada. Pe firmă tăiată în formă de inimă era pictat un înger obez, cu obraji rotunzi ca două fese.

— Am ajuns, rosti sec însoţitorul. Şi, fără să aştepte vreun cuvânt de mulţumire, sau să dea vreo explicaţie, se răsuci pe călcâie şi îşi văzu de drum, pierind după un colţ de clădire.

Richard ridică din umeri şi intră în încăperea cea mare a hanului.

O slujnică îşi făcea de lucru, ştergând mesele. Hangiţa, o brunetă apetisantă, cu o bonetă de dantelă prinsă pe sub bărbie, stătea în dosul tejghelei şi făcea socoteli. Hangiul, între două vârste, cu un picior mai scurt decât celălalt, şontâcăia pe lângă un bufet uriaş, în care alinia nişte pahare. Când îl văzu pe matinalul său client aşezându-se la masă, veni să ia comanda.

— *Monsieur désire?* întrebă el ploconindu-se şi ştergând automat cu un şervet tăblia întunecată a mesei.

Cuvintele rostite în franţuzeşte, primele pe care Richard le auzea de când păşise pe pământul Franţei, îi umplură inima de o ciudată şi plăcută căldură. În acest moment de criză îl întăreau, îl făceau să se simtă în siguranţă, de parcă ele ar fi avut însuşirea miraculoasă de a îndepărta primejdia. Vorbele îi evocau copilăria cu întreg cortegiul ei de amintiri duioase. Iar de dincolo de lume, îi parvenea parcă în şoaptă glasul bunicului: „Să nu ai teamă! Sunt alături de tine. Vei izbândi. Încercările acestea sunt trecătoare. Mergi înainte. Să nu ai teamă. Auzi? Să nu ai teamă!”

Deasupra lui Richard se deschisese parcă un petec de cer senin printre norii grei ai amărăciunii. Dar această stare nu dură mult. Fluxul năvalnic al amintirilor recentei lui înfrângeri îi stârni iarăşi mânia împotriva lui însuşi şi a lui Bancroft. Ciuda îl scormonea atât de aprig, încât îi izgoni şi somnul care începuse să-i îngreuieze pleoapele.

— *Monsieur désire?* repetă hangiul întrebarea.

Richard tresări.

— O cafea tare, jupâne. Atât de tare, încât să trezească un mort. Şi mai vreau ceva. Să-mi spui când pleacă diligenţa spre Paris.

— La ora şapte, *monsieur*. Pleacă chiar din faţa hanului.

Citind parcă gândurile lui Richard, hangiul continuă, făcând complice cu ochiul.

— Dacă aveţi nevoie de monedă franţuzească, vă schimb oricâte guinee poftiţi.

Richard îl privi în ochi, încercând să-i descifreze intenţiile.

— Puteţi avea toată încrederea, spuse hangiul scăzând tonul, şi aruncând maşinal privirile în jur, de parcă s-ar fi temut să nu fie auzit şi de alte urechi.

Târgul se făcu la iuţeală. Richard schimbă o sută de guinee pentru un comision rezonabil. Îşi bău cafeaua şi până la plecarea diligentei moţăi cu capul sprijinit în palme şi cu coatele rezemate de masă.

Deşi toate locurile erau vândute din ajun, hangiul îi făcu rost de un locşor, pe banca din fund, între un ofiţer chipeş în uniformă de marină şi un negustor gras, lăbărţat, în haine cenuşii. Banca din faţă era ocupată de doi gentilomi şi de un abate în sutană scurtă, parfumat, pomădat, cu o perucă impecabil pudrată şi care vorbea subţire, cu graţiozităţi de artistă şi făcea gesturi de o feminitate mai accentuată decât o autentică fiică a Evei.

— Este o adevărată desfătare să călătoreşti într-o companie atât de agreabilă, se alintă abatele, aruncând priviri pline de seducătoare prietenie chipeşului ofiţer şi celor doi gentilomi.

Richard, care era obosit, tras la faţă, plin de praf şi cu hainele ponosite, îl lăsa indiferent. Abatele scoase din buzunarul vestei o tabacheră de fildeş şi oferi tutun de prizat ofiţerului şi celor doi gentilomi. Pe Richard şi pe negustor îi ignoră. Deodată, se auzi un sunet modulat de corn. Vizitiul dădea semnalul plecării. Unul din gentilomi scoase de la brâu un ceas borţos şi, după ce îl privi atent, spuse cu încântare:

— Şapte fix! Straşnică exactitate.

— Peste două zile suntem la Paris, adaugă al doilea gentilom.

— Ah, Parisul! Când rostesc cuvântul „Paris”, mi se umezesc ochii.

Şi abatele îşi duse batista până aproape de ochi, pe care evită însă a-i atinge, spre a nu şterge fardul de pe gene.

„Paris!” repetă Richard în sinea lui, lăsând gândul să-i galopeze spre Oraşul Lumină. „Paris!... Paris!”...

Capitolul trei

Richard era la o vârstă în care amărăciunile, de orice natură ar fi ele, se uită repede. La această vârstă omul priveşte numai înainte şi rareori în urmă. La această vârstă se trăieşte intens, iubirile sunt pătimaşe, dar îndeobşte de scurtă durată, organismul îndură cele mai grele privaţiuni, dar şi cele mai dezlănţuite plăceri. La această vârstă, toate speranţele sunt îngăduite şi înfrângerile nu sunt niciodată definitive.

Parisul, în care Richard păşea pentru prima dată, avea să contribuie de asemenea a-i risipi ceţurile amărăciunii. Nu i-l cântase oare cu entuziasm bunicul în atâtea şi atâtea rânduri? În închipuirea lui Richard, Parisul era un nou Olimp al zeilor lumii moderne, un magnific Eldorado, străbătut de străzi pardosite cu marmură, înfrumuseţat de palate cu acoperişuri de aur, înmiresmat de florile unor parcuri orânduite în terase suprapuse, ca şi faimoasele grădini suspendate din Babilon.

Era atât de nerăbdător să ajungă la Paris, încât la fiecare cotitură de drum scotea capul pe portieră să vadă în zare turnurile catedralei Notre-Dame. Dar la Creil fu nevoit să întrerupă călătoria, fiindcă se porni o ploaie torenţială, care umflă cumplit apele râului Oise, desfundă drumurile şi băgă spaima în caii trăsurii de poştă, făcându-i să cabreze ori de câte ori tunetele şi trăsnetele zguduiau cerul şi pământul.

Hanul „Le Dindon Vert” din Creil era ticsit de călători. Richard abia reuşi să facă rost de o cameră mansardată.

În zori, porni iarăşi la drum. Caii înaintau anevoie prin noroiosul clisos. Cerul era întunecat, duşmănos. Prânzi la Chantilly. La plecare, se dezlănţui iarăşi ploaia. O ploaie rece şi repede, care cădea în perdele cenuşii peste câmpia îmbibată de apă. Când ajunse la periferiile Parisului începuse să se însereze. Poarta Saint-Denis îl înghiţi ca o gură uriaşă, împingându-l pe gâtlejul străzii Saint-Denis spre centrul nesăţios al Parisului.

Vremea urâtă, ploaia monotonă, străzile strâmte, casele cenuşii sau poate starea sufletească a lui Richard făcură ca oraşul să-i pară îngrozitor de trist. Pe lângă ziduri se strecurau umbrele trecătorilor care călcau în vârful picioarelor, încercând zadarnic să se ferească de băltoace, de şuvoaiele de apă care se scurgeau din jgheaburi, de noroiul împroşcat de trăsuri. La ferestre se aprindeau lumini. Din

prăvălii ieşeau cumpărători întârziaţi. Aruncau plictisiţi privirile spre cer, apoi îşi deschideau umbrelele, avântându-se în ploaia care se prăvălea ca dintr-o imensă stropitoare.

Ploaia era numai una dintre neplăcerile pe care Richard avea să le întâmpine la Paris. Hanurile şi hotelurile la care se opri pe rând erau arhipline. Nu găsi camere libere nici la hotelul „des Deux Siciles” de pe Rue de Richelieu, nici la hotelul „des Quatre-Province”, de pe Rue des Frondeurs, nici la hotelul „des Prouvaires” din cartierul Saint-Eustache. Luă în şir şi hanurile de mâna a doua, de pe străzile du Paon, du Jardinet, de Condé, des Augustins şi de pe alte străzi, străduţe şi fundături pe care vizitiul îl plimbă cu inutilă conştiinciozitate.

Abia după trei ore de mers şi după un bacşiş gras, strecurat unui portar milos, reuşi să găsească o cămăruţă mansardată la hotelul „de Grenelle” de pe strada Grenelle-Saint-Honore. În odăiţa atât de scundă, încât se lovea cu capul de tavan, dacă nu umbla încovoiat, încăpea doar un pat strâmt, o masă, un scaun şi un cuier.

Dormi adânc şi fără vise până a doua zi dimineaţă. Când se trezi, soarele vesel aurea geamurile pătrate şi îi gâdila glumeţ pleoapele, peste care aşternuse tonuri calde trandafirii.

Richard se îmbrăcă la repezeală, apoi trecu la fereastră. Spectacolul îi păru atât de surprinzător, încât scăpă o exclamaţie de încântare. Peste marea de acoperişuri care ondulau pierzându-se în depărtare, soarele desfăşura covoare aurii, rubinii, argintii. Clădirile se desprindeau albe, somptuoase, mândrindu-se cu coloanele lor proporţionate, cu frizele măiestrite, cu aticurile ornate cu vase de marmură şi cu podoabele arhitecturale de o rară eleganţă.

Richard deschise fereastra şi aspiră adânc aerul răcoros, purificat de ploaia din ajun. Bunicul său nu-l minţise. Parisul era un oraş de vis. Se simţea uşor ca un fulg. Magnifica privelişte îl eliberase parcă de toate grijile. Acum era alt om. Metamorfoza se petrecuse în câteva clipe. Câteva clipe pe care nu avea să le uite în veci. Sunt momente în viaţă, unele importante, altele, mai multe la număr, cu totul neînsemnate, care se întipăresc în minte ca nişte hieroglife săpate în piatră. Pe acestea nu reuşesc să le şteargă nici cele mai covârşitoare evenimente intervenite ulterior. Oameni, care trăiesc clipe de mare intensitate, care trec prin războaie ucigătoare, urcă pe culmile gloriei sau se prăbuşesc în abisurile deznădejdii, ale declasării, îşi amintesc cu stăruitoare fidelitate

scene din copilărie ori din tinereţe, care la vremea lor au trecut aproape neobservate. O jucărie sfărâmată, un peisaj banal, o şoaptă de dragoste, o felie de măr înfulecată cu deliciu, o mângâiere pe obraz, un surâs al mamei, o expresie ciudată citită pe chipul unui prieten pierdut de mult din vedere şi căruia i-a uitat poate şi numele… Amănunte cărora hazardul, sau o anumită circumstanţă neînţeleasă, le acordă privilegiul unui loc de cinste printre amintiri.

În jurul orei zece ieşi în oraş. Luă o trăsură de piaţă poruncind birjarului să-l ducă în cartierul Passy. Voia să facă o vizită doctorului Franklin, reprezentantul Statelor Unite în Franţa, la reşedinţa din palatul Valentinois, pus la dispoziţia sa de Donatien de Chaumont, un înflăcărat partizan al insurgenţilor americani.

Richard se gândea cu teamă la primirea pe care i-o va face Franklin. Nu-i va imputa oare acesta indiferenţă de care dăduse dovadă faţă de luptă pentru libertate a compatrioţilor săi?

Găsi cu uşurinţă adresa. Toată lumea cunoştea sediul Misiunii Americane. Acolo se adăpostea la acea oră omul ce-şi câştigase o extraordinară popularitate, datorită înţelepciunii, manierelor simple şi mai ales pledoariilor înflăcărate în sprijinul cauzei poporului american. Când Benjamin Franklin apărea în saloane, pe stradă, la operă era salutat cu aplauze şi ovaţii de o lume entuziasmată până la delir. Nu izbutise el oare, ca un al doilea Prometeu, să smulgă trăsnetele din mâna lui Jupiter, să le îmblânzească? Nu ridicase el coloniile împotriva tiraniei britanice? Nu cucerise pe blazaţii parizieni, făcându-i să vadă în el pe un campion al libertăţii, luptând împotriva despotismului regilor?…

Când Richard sosi la palatul Valentinois, anticamera doctorului Franklin era plină de lume. Oameni de afaceri, furnizori, ofiţeri în uniformă, agenţi ai guvernelor care sprijineau în secret sau pe faţă rebeliunea americană.

Richard se prezentă unui secretar, declinându-şi numele şi cerând să fie primit în audienţă. După ce secretarul îl înscrise într-un registru, Sunderland se aşeză pe o canapea, pregătindu-se sufleteşte pentru o lungă aşteptare. Dar, spre plăcuta lui surpriză şi spre mirarea celorlalţi solicitanţi, secretarul îl anunţă după câteva minute că doctorul Franklin îl aşteaptă.

Emoţionat, Richard intră în cabinetul marelui om. Benjamin Franklin îi zâmbi prietenos şi îi întinse cu simpatie mâna, de parcă abia ieri s-ar fi despărţit.

— Fii bine venit, Richard! Ia loc.

În cabinet se mai afla un bărbat, potrivit de statură, în uniformă de ofiţer de marină. Chipeş, spătos, dăltuit parcă dintr-un bloc de granit, ofiţerul avea un chip aspru, ars de soare, ce contrasta cu eleganţa-i vestimentară.

— Căpitane Paul, dă-mi voie să-ţi prezint pe Richard Sunderland-Beauclair, nepotul unui vechi prieten. Richard iată pe căpitanul Paul Jones.

Doctorul Franklin măsură cu privirea pe Richard, căruia îi zâmbi iarăşi.

— Au trecut câţiva ani de când nu ne-am mai văzut, dragul meu băiat. Ai ajuns un om în toată firea.

Acesta se înclină intimidat.

— Mă bucur că te văd, în sfârşit, printre noi. Continuă Franklin. Ei da! Nu renunţă oricine la o situaţie frumoasă pentru a luptă alături de compatrioţi.

Observaţia părea generică. Sunderland simţi totuşi că se înroşise până în vârful urechilor. Era exclus ca doctorul să nu fi auzit despre prăbuşirea lui, care făcuse atâta vâlvă în City.

Stânjenit, Richard îi mulţumi pentru cuvintele generoase, asigurându-l că e gata să-şi pună serviciile la dispoziţia sa. Era o formulă de politeţe. Doctorul o prinse din zbor.

— Preţuiesc gestul tău, Richard. Vei fi folosit la locul potrivit.

Sunderland simţi o uşoară alarmă. Nu se aşteptase să fie luat în serios. Nu era în intenţia lui să-şi piardă independenţa, înrolându-se în armata americană. Venise la Paris spre a se reface, nu pentru a îmbrăca armura.

Fără să aştepte confirmarea lui Richard, doctorul Franklin adăugă cu acelaşi ton grav, dar prietenos:

— Astăzi, dragul meu, America are nevoie de braţul tuturor fiilor ei. Eforturile lor întrunite vor aduce victoria. Şi cunoştinţele tale financiare ne-ar putea fi de folos.

Sunderland era din ce în ce mai alarmat. Unde voia Franklin să ajungă?

— Căpitanul Paul, care reorganizează în prezent unităţile americane destinate să opereze în sectorul de răsărit al Atlanticului, are nevoie de un trezorier priceput. Sunt încredinţat că ai corespunde acestei misiuni. Doctorul se întoarse spre Paul Jones. Căpitane, îţi recomand pe Richard Sunderland. I-am urmărit activitatea încă de pe vremea când studia la Oxford. E înzestrat cu

multiple calităţi. Mai are nevoie totuşi de îndrumări.

Richard era perplex. Venise să ceară o povaţă. Doctorul Franklin, fără să-l consulte, îl dădea în primirea marinarului.

— Căpitanul Paul Jones a dovedit lumii întregi că supremaţia navală britanică a încetat de a mai fi o axiomă şi că pustiirile săvârşite de englezi pe coastele Americii nu mai puteau scăpa nepedepsite, rosti Franklin cu mândrie. După raidul căpitanului Jones pe insula Sfânta Maria, britanicii au înţeles că războiul purtat pe teritoriul Statelor Unite putea fi extins şi în propria lor ţară.

Marinarul se înclină.

— Nu merit laudele dumneavoastră, Sir. Mi-am făcut numai datoria.

— Îţi apreciez modestia, căpitane Paul. Richard, iată un om în faţa căruia merită să-ţi scoţi pălăria. Alături de el vei avea multe de învăţat.

Lui Sunderland nu-i rămânea decât să se declare de acord, chiar dacă mai târziu îşi va relua libertatea.

— Sunt fericit, Sir, că m-aţi socotit vrednic să lucrez sub ordinele căpitanului Paul spuse el.

— Şi eu sunt bucuros să am printre subalternii mei pe un tânăr recomandat de doctorul Franklin, zise marinarul.

Richard îi cântărise vorbele şi tonul cu care fuseseră rostite. Îşi zise că Paul Jones era un om ager la minte, calculat în răspunsuri şi pe care nu-l puteai vinde uşor. Era îndoielnic să facă treabă bună împreună.

— Căpitane Paul, i se adresă doctorul, până la data în care îţi vei reorganiza statul major, îngăduie-mi să-l folosesc pe Mr. Sunderland în câteva misiuni.

— La ordinele dumneavoastră, Sir.

— Richard, ai putea să te prezinţi la lucru săptămâna viitoare?

— Vă stau la dispoziţie, Sir.

— Perfect! În acest caz…

Sună clopoţelul. Secretarul apăru în cadrul uşii.

— Will, îţi prezint pe Richard Sunderland, noul nostru colaborator. Richard, iată pe William Temple, secretarul şi nepotul meu. Sper că veţi deveni buni prieteni… Richard, în seara aceasta eşti invitatul meu. Ofer un dineu în cinstea ducelui de Lauzun. Vei face cunoştinţă cu câteva persoane cu care vei avea în curând de lucru. Acum lăsaţi-mă să lucrez cu căpitanul Paul. Pe deseară, Richard…

Richard cântări îndelung situaţia, ajungând la concluzia că ar fi fost o neghiobie să respingă mâna întinsă a doctorului Franklin. Era evident că acesta îi cunoştea poziţia echivocă. Dar îl reabilita, fiindcă avea încredere în el. Dacă ar fi refuzat oferta doctorului şi-ar fi închis toate porţile. În Anglia nu se mai putea înapoia, cel puţin pentru un timp oarecare, în America i se aplicase de mult pecetea de transfug. Nu i-ar mai fi rămas decât să rătăcească prin Europa, îngroşând numărul aventurierilor, al acelor rătăcitori cavaleri de industrie ce trăiesc de azi pe mâine, alcătuind zaţul societăţii.

Incontestabil, era greu să-şi schimbe optica la poruncă, îmbrăţişând o cauză pe care până mai ieri o privise, dacă nu cu ostilitate, cel puţin cu indiferenţă. Dar relaţiile pe care şi le putea face, lucrând sub ordinele doctorului Franklin, precumpăneau dezavantajul pierderii libertăţii.

Seara, la orele opt precis, se prezentă la Passy. Parte din invitaţi sosiseră. Doctorul îi primea cu bonomia lui legendară, găsind pentru fiecare o vorbă de duh care să descreţească frunţile şi să deschisă inimile.

Era un dineu numai între bărbaţi. Cu acest prilej, Richard cunoscu pe ducele de Lauzun, a cărui trecere la Curte şi a cărui reputaţie de *grand seigneur* depăşiseră de mult graniţele Franţei. Mai erau de faţă contele Philippe de Segur, un tânăr de douăzeci şi patru de ani, care visa numai bătălii şi glorie, ducele de La Rochefoucauld – unul dintre secretarii lui Franklin – care traducea textul Constituţiei Statelor Unite, vicontele de Noailles, vărul marchizului de La Fayette – care se înrolase în armata americană, deschizând drumul miilor de voluntari francezi – prinţul de Nassau-Siegen, un aventurier de sânge regal, care însoţise pe Bougainville în călătoria sa în jurul lumii, Charles de Talleyrand-Perigord, un abate cochet cu alură de *petit maître*, bancherul Beaujon, care în tot timpul dineului se mărgini să bea un pahar cu lapte şi, în sfârşit, un francez vorbăreţ şi spiritual pe nume Caron de Beaumarchais.

Americanii, mai puţini la număr, se remarcau prin îmbrăcămintea lor sobră, care distona cu dantelele, bijuteriile şi broderiile de aur ce împodobeau veşmintele de mătase şi catifea ale francezilor.

Benjamin Franklin, prezida, încadrat de Arthur Lee şi de Ralph Izard, ambasadori *in partibus* în Spania şi Toscana, de William Temple şi de căpitanii Paul şi Pierre Landais.

Richard era plasat în dreapta prinţului de Nassau şi în stânga lui

Will Temple. Prinţul era un foarte amuzant conviv. Spiritual, adeseori corosiv, avea un humor sec, britanic. Frumos „ca o fecioară abia ieşită din mănăstire” – pentru a folosi termenul de comparaţie al celebrei pictoriţe Vigée-Lebrun – inspiră din primele clipe simpatie lui Richard. Acesta s-ar fi descurcat cu greu printre atâtea figuri noi dacă în prealabil Will Temple nu l-ar fi pus în curent cu biografia fiecărui invitat în parte. Sediul Misiunii Americane de la Paris ajunsese un viespar de intrigi, datorită invidiei pe care personalitatea doctorului Franklin o isca în sufletele meschinilor săi colegi. Arthur Lee – de pildă – îl ura de moarte pe Franklin, dar, fiindcă nu îndrăznea să-l atace făţiş, aducea înverşunate acuzaţii lui Silas Deane, unul dintre colaboratorii apropiaţi ai doctorului, afirmând că făcea afaceri necurate cu *Monsieur* de Beaumarchais. Indirect, critica şi pe Franklin, care – pretindea el – dădea dovadă de o condamnabilă indulgenţă faţă de aceştia.

Ralph Izard, un revoluţionar de modă veche vedea în orice om politic de suprafaţă un virtual dictator. Izard se socotea desemnat de providenţă să asigure paza libertăţilor politice ale ţării sale şi chiar să joace rolul lui Brutus, dacă împrejurările ar fi cerut-o. Bănuia în egală măsură pe Franklin, a cărui popularitate îl indispunea, cât şi pe Lee, în care vedea un parvenit invidios şi setos de măriri.

Pentru că Franklin îi preţuia pe Paul Jones, atât Lee cât şi Izard îl susţineau pe căpitanul Pierre Landais, un american de origine franceză, rivalul declarat al lui Jones.

Aceeaşi dihonie domnea şi între francezii care, fie dezinteresat, fie în scopuri lucrative, sprijineau lupta poporului american. Nobilimea care se înrola pe întrecute în rândurile armatei americane dispreţuia pe burghezii care se mulţumeau să facă afaceri cu furniturile, îmbogăţindu-se de pe urma războiului. Enciclopediştii preamăreau revoluţia americanilor şi îndemnau pe francezi să le urmeze pilda. Ducele de Orléans, vărul regelui, încerca să canalizeze această mişcare de opinii în interesul său personal. Bancherii şi furnizorii se războiau între ei pentru a-şi atribui cele mai importante comenzi şi cele mai mari beneficii.

Richard aflase cu surprindere că *Monsieur* de Beaumarchais, creatorul mult discutatului *Bărbier din Sevilla*, era mai puţin cunoscut la Misiunea Americană pentru calităţile lui de dramaturg decât pentru aceea de abil furnizor. Rivalitatea lui cu bancherii

Beaujon şi Bouret ajunsese de pomină. Se uita plin de curiozitate la Beaujon, care era atât de bogat, încât în această lume de snobi îşi permitea luxul să nu aibă niciun rang nobiliar. Totuşi, era asaltat cu elogii, complimente şi linguşiri de purtătorii celor mai ilustre nume din Franţa. Franklin îi acorda o atenţie deosebită. Statele Unite aveau nevoie de bani, de foarte mulţi bani…

Mai toţi convivii participau la conversaţie. Se vorbea despre operaţiile militare din America, despre aportul francezilor în această campanie, despre mult aşteptata intrare în război a Franţei şi a Spaniei. Pe măsură ce sticlele de vin se goleau, discuţiile alunecau pe o pantă mai veselă, mai frivolă. Ducele de Lauzun spicui ultimele cancanuri de la Curte. La Rochefoucauld strecură câteva anecdote din lumea teatrelor. Charles de Talleyrand-Perigord înveseli asistenţa, citind cu voce tare copia unei scrisori de dragoste adresată de nevârstnicul fiu al regelui Angliei, Lady-ei Mary Hamilton, una dintre domnişoarele de onoare ale surorii lui.

Aproape de miezul nopţii, convivii se ridicară de la masă bine dispuşi şi uşor ameţiţi de băuturile excelente…

Richard îşi luă în primire serviciul la Misiunea Americană. La început, postul subaltern ce i se încredinţase îi păru incompatibil cu situaţia pe care şi-o făurise la Londra; după ce fusese ani de-a rândul un personaj influent în City, cobora la nivelul unui tânăr cu atribuţii modeste şi cu un salariu şi mai modest. Apartamentul din Rue Royale, în care se mutase după stabilirea sa la Paris, refacerea garderobei, obligaţiile mondene, femeile, jocul de cărţi îi mistuiseră cea mai mare parte din cele zece mii de guinee cu care venise în Franţa. Bătrânul William McFee, după ce-i achitase parte din datorii, obţinând termene lungi pentru rest, îi expediase două mii de guinee, ultimii bani salvaţi din naufragiul blestematei afaceri cu piperul.

Din acest dezastru Richard ieşea ruinat, dar cu faţa curată. McFee fusese la înălţime. Datorită lui, Richard putea să ţină fruntea sus şi să nu se teamă că va fi arătat cu degetul. McFee avea o mare calitate. Nu-şi pierdea capul în momentele de criză. Calm, calculat, salvase tot ce putea fi salvat. Richard nu-şi însuşise încă această măiestrie. În ofensivele bursiere era de neîntrecut. Loviturile sale îndrăzneţe făcuseră epocă în City. Reversul medaliei îl găsise însă nepregătit. Lecţia primită de la Bancroft îl usturase zdravăn. Dar de pe urma ei trăsese învăţăminte de neuitat.

Benjamin Franklin îi pusese la contribuţie cunoştinţele financiare,

folosindu-l în câteva misiuni delicate. Multiplele ocupaţii ale doctorului nu-i îngăduiau să rezolve şi chestiunile de ordin financiar, pe care le lăsa pe seama celorlalţi comisari. Printre altele, Richard avea sarcina să-l ţină la curent cu negocierile şi cu tranzacţiile încheiate în numele guvernului american de către Arthur Lee, Ralph Izard şi Silas Deane.

Richard primi şi misiunea de a păstra legătura cu Ministerul francez al Marinei, care întârzia să pună la dispoziţia căpitanului Jones câteva nave de război necesare blocării coastelor Angliei. Povestea era lungă. În baza unei convenţii secrete încheiată între doctorul Franklin şi ministrul afacerilor străine al Franţei, Vergennes, nava americană de război „Ranger”, de sub comanda căpitanului Paul Jones, fusese primită la Brest cu toate onorurile datorate pavilionului militar al unui stat beligerant. După o scurtă escală, Paul Jones pornise iarăşi în larg, dezlănţuind aprige şi bruşte atacuri împotriva corăbiilor britanice de comerţ, printre care făcuse ravagii. Nemulţumit cu aceste rezultate, întreprinsese câteva raiduri îndrăzneţe pe coastele Angliei şi Scoţiei. Surprins şi încântat de succesul lui „Ranger”, contele de Sartine, ministrul francez al marinei, hotărâse să acorde întăriri căpitanului Jones, punându-i la dispoziţie fregata „Indien”, care se construia tocmai pe şantierele olandeze. Birocraţii, formalişti şi invidioşi, ridicaseră obiecţii, susţinând că era contrar uzanţelor să se încredinţeze unui american comanda unei nave de război franceze, cu echipaj francez şi cu un corp ofiţeresc alcătuit numai din francezi.

Fiindcă serviciile căpitanului Jones erau totuşi necesare, propuseseră a i se da comanda unui vas de patruzeci de tunuri, „Le Duc de Duras”, care urma să primească echipaj american. Dar această navă era atât de veche şi de prăpădită, încât nu de mult se pusese problema dezarmării şi a scoaterii ei definitive din serviciu.

Căpitanul Jones ar fi fost fericit să obţină chiar şi comanda acestei corăbii, cu care intenţiona să execute noi raiduri pe ţărmurile Insulelor Britanice. Din nenorocire, incuria şi intrigile făceau treabă bună. Contele de Sartine zăbovea să-şi îndeplinească promisiunea, spre exasperarea lui Jones şi a doctorului Franklin. Intervenţiile lor repetate rămăseseră fără rezultat. Sartine se mulţumea să-i amâne într-una.

Richard făcu nenumărate vizite prin birourile Ministerului Marinei, spre a grăbi soluţionarea acestei chestiuni care se complicase fără rost.

Spre a-i da mai multă autoritate în aceste negocieri, Franklin făcuse demersuri pe lângă Congres, solicitând încadrarea oficială a lui Richard în Misiunea Americană de la Paris. Nu primise încă niciun rezultat. Pe căi deturnate aflase că propunerea sa fusese întâmpinată cu ostilitatea de câţiva membri ai Adunării. Obiecţiunile erau în parte justificate. Richard Sunderland, care în primii ani ai războiului preferase să rămână la Londra spre a încheia tot felul de tranzacţii dubioase, nu era demn a i se încredinţa o misiune în străinătate.

Franklin revenise la atac, încredinţat că până la urmă propunerea lui va fi aprobată de Congres. Stăruinţele sunt îndeobşte răsplătite. Într-o dimineaţă, un curier se prezentă la locuinţa lui Richard, poftindu-l de urgenţă la Passy. Richard se prezentă de îndată doctorului Franklin, care îl primi în cabinetul său de lucru.

— Băiete dragă, am primit azi din America un mesaj care te priveşte pe tine şi pe Temple.

— Din America, Sir?

Franklin zâmbi.

— Da. Veşti bune. Ah, câtă bătaie de cap am avut din pricina ta şi a lui Will. Am fost acuzat în plin Congres că ţin în preajma mea pe fiul unui prieten devotat al Angliei şi pe unul dintre acei care în prima fază a războiului au contribuit la aprovizionarea cu grâu a metropolei.

Richard ridică din umeri.

— Credeţi-mă, Sir, niciodată nu m-am gândit să fac servicii poporului britanic. Afacerile mele au avut un caracter pur speculativ. Dacă ar fi să mi se aducă imputări, englezii ar fi mai în măsură să o facă. Tranzacţiile mele la bursa de cereale au adus de multe ori Londra în pragul foametei.

— Cu alte cuvinte, ai fost un fel de cal troian pe care americanii l-au avut, fără ştirea lor, în City, rosti doctorul cu ironie fină.

— Nu merg până acolo încât să pretind că am sabotat cu bună ştiinţă politica economică a guvernului britanic. Indirect, am dezorganizat adeseori planul de aprovizionare al capitalei.

Franklin, care se plimbase până atunci dintr-un capăt în celălalt al camerei, se opri în faţa lui Richard.

— Voi, financiarii de şcoală nouă, aveţi o mentalitate aparte. Faceţi abstracţie de interesele celor mulţi. Numai realizarea planurilor voastre vă preocupă. Vă e indiferent dacă loviţi în

economia ţării care vă găzduieşte.

— N-aş putea spune, Sir, că această concluzie ar fi contrară realităţii. Vă mărturisesc că nu m-am preocupat niciodată dacă afacerile mele stingheresc politica economică a guvernului.

— Bine cel puţin că eşti sincer.

— În orice caz Sir, chiar dacă am făcut rău, nu am făcut-o pentru plăcerea de a face rău.

— Ştiu. Argument folosit de toţi bancherii. Nu e totuşi o scuză valabilă… Să revenim la oile noastre.

Scoase dintr-un sertar al biroului un sul de hârtie cu pecetea Statelor Unite. Îl înmână lui Richard.

— Iată brevetul prin care Congresul te confirmă în funcţia de trezorier al forţelor navale de sub comanda căpitanului Jones. Te felicit, zise el strângându-i mâna.

Richard primi cu destulă emoţie brevetul.

— Trecutul a fost şters cu buretele, spuse Franklin. De azi înainte eşti un om nou. Un american care luptă pentru libertatea şi independenţa Statelor Unite.

Lui Richard nu-i plăcu prima frază a doctorului. Era necesar să se aştearnă uitarea asupra activităţii lui anterioare? Nu avea nimic a-şi reproşa. Concepţiile sale despre morală, despre îndatoririle cetăţeneşti, despre ceea ce e bun şi ceea ce e rău nu corespundeau cu ale interlocutorului său. Mulţumi totuşi lui Franklin, care înclină uşor din cap, reluându-şi apoi plimbarea prin cameră.

Privirile doctorului căzură întâmplător asupra unui scrin Louis XV semnat de Pierre Migeon. O mobilă elegantă, suplă, fragilă, marchetată cu lemn de trandafir şi de amarant, pe fond satinat. Bronzurile fin cizelate, aplicate în colţuri, accentuau liniile curbe, perfect echilibrate. Spiritul pozitiv al lui Franklin realiza anevoie răbdarea şi migala cu care creatorul superbei piese îşi împlinise opera. Deosebirea dintre scrinul Louis XV şi mobilele solide şi greoaie din locuinţa sa din Philadelphia era tot atât de izbitoare ca şi contrastul dintre eleganta societate franceză şi brutala lume americană. Prin asociaţie de idei, îi veni în minte magnificul palat de la Versailles, care era un tipic exemplu al rafinamentului artei franceze.

— Richard, ai fost vreodată la Versailles? întrebă el.

— De două sau trei ori, Sir. Pentru a vorbi cu *Monsieur* de Vergennes.

— Ai vizitat palatul?

— Numai birourile miniştrilor. M-am plimbat însă prin parc.

— Ţi-am pregătit o surpriză. Îţi voi da ocazia să admiri „Les Grands Appartements”. Vei face parte din delegaţia americană care va fi primită de către rege în audienţă oficială.

O expresie de triumf licări în ochii lui Franklin.

— Audienţa aceasta, pe care o aştept de atâta vreme, constituie un mare eveniment pentru poporul american… Consfinţeşte intrarea oficială a Statelor Unite în rândul ţărilor independente. Regele Ludovic este cel dintâi suveran care ne recunoaşte acest drept.

Doctorul trecu în faţa ferestrei. Negura care plutise în aer în primele ore ale dimineţii se destrămă cu încetul, lăsând razele soarelui să străbată cu putere sporită.

— Se luminează, Richard. Ceaţa se risipeşte. Seninul izgoneşte întunecarea.

Franklin se întoarse spre Sunderland.

— Ştii tu ce spunea, nu de mult, doctorul Samuel Johnson despre noi, americanii? Că am fi o adunătură de ocnaşi, buni numai de spânzurătoare. Iar acum câţiva ani, la Londra, Wedderburn m-a insultat fiindcă îndrăzneam să lupt pentru libertatea patriei mele. Mulţumesc providenţei că mi-a hărăzit să pun şi eu o piatră la temelia acestui triumf.

— Mi-aş permite o întrebare, Sir. Cum vă explicaţi interesul şi entuziasmul francezilor pentru izbânda cauzei noastre?

— Nimic mai simplu. Poporul acestei ţări îşi caută el însuşi drumul spre libertate. Lupta americanilor împotriva tiraniei deschide o eră nouă pentru omenire.

— Nu vă pare totuşi ciudat că regele Franţei, un monarh absolut, sprijină revoluţia noastră? Am auzit că ar fi acordat Congresului un împrumut de şase milioane de livre din caseta sa particulară.

— E adevărat.

— Ce semnificaţie are acest gest? Generozitate sau calcul politic?

— Şi una şi alta, replică Franklin, aşezându-se la birou. Regele şi-a manifestat adeseori simpatia pentru insurgenţi. Pe de altă parte, interesele politice ale Franţei îi dictau să intervină în ajutorul nostru. Duşmănia seculară dintre crinul francez şi leul britanic, intrată în latenţă după încheierea Războiului de Şapte Ani, nu aştepta decât o scânteie pentru a da naştere la o nouă conflagraţie.

Consecvenţi politicii lor antibritanice, Bourbonii ne-au acordat în secret subsidii importante, de îndată ce şi-au dat seama că răscoala noastră nu e un simplu incident, ci un adevărat război de uzură pentru Anglia. Guvernul de la Londra, informat de manevrele Franţei, nu aştepta decât să sfărâme rebeliunea americană, spre a se întoarce apoi cu forţe sporite împotriva celor care au sprijinit-o. Bourbonii din Franţa şi cei din Spania, legaţi prin pactul de familie, pândeau o ocazie favorabilă pentru a interveni făţiş în ajutorul nostru. Obiectivele lor politice erau simple. Anglia trebuia lovită înainte de a lichida revolta din colonii. Atâta timp cât comunicatele militare vesteau numai succese britanice, Franţa şi Spania nu cutează să mobilizeze. Mitul invincibilităţii Angliei le ţinea în frâu. Spre surprinderea lumii întregi, acel mit a fost spulberat de un pumn de oameni insuficient pregătiţi din punct de vedere militar, dar oţeliţi de o încrederea fanatică în dreptatea cauzei lor.

Richard urmărea cu atenţie explicaţiile limpezi ale lui Franklin, care-i lămurea în puţine cuvinte dedesubturile politice ale războiului.

— Împrejurările care au dus la precizarea poziţiei Franţei sunt nu numai interesante, dar şi comice. După cum ştii şi tu, la 16 octombrie generalul Bourgoyne s-a predat cu toate trupele sale rebelilor, după o serie de înfrângeri care îi înjumătăţiseră armata. Vestea acestui miraculos succes a întârziat să ajungă în Europa. În ziua în care Bourgoyne pleca steagul în faţa generalului Gates, primul ministru al Spaniei, Florida Blanca scria descurajat lui Vergennes: „Trebuie să facem tot ce ne stă în putinţă spre a nu indispune Marea Britanie”. La aceeaşi dată, Vergennes declara într-un consiliu de miniştri întrunit la Versailles: „Anglia se socoteşte azi stăpâna lumii. Şi pe drept cuvânt. Mă tem să nu ne oblige a-i declara pe americani în afara legii”. Glootz, ambasadorul Prusiei la Paris, scria suveranului său că Franţa şi-a pierdut definitiv rangul de mare putere şi că Marea Britanie va conduce pe viitor destinele lumii. Tocmai când demoralizarea era mai adâncă, a ajuns în Europa ştirea capitulării generalului Bourgoyne. Rezultatul a întrecut aşteptările. La Versailles, comunicatul oficial a fost primit la 4 decembrie. La 5 decembrie, Vergennes a întocmit un raport prin care propunea regelui recunoaşterea Statelor Unite şi încheierea unui tratat de alianţă. În ziua următoare, regele Ludovic a pus pe acest raport rezoluţia: „Se aprobă”. Îţi dai seama, Richard, ce înseamnă această dezlegare pentru ţara noastră? Trăim cel mai

înălţător moment din istoria Statelor Unite. Tratatul de alianţă va fi semnat zilele acestea. Stormont, ambasadorul Angliei, e cuprins de panică. La Londra, guvernul dă semne de nervozitate. Ameninţarea intervenţiei militare a Franţei îi pune în mare încurcătură. Da, da, băiatule! Suntem mai aproape de victorie ca niciodată.

Franklin era transfigurat. Chipul lui reflecta extazul. După un timp îşi plecă fruntea. Era obosit. În noaptea din ajun lucrase până în zori. Nu dormise decât două ore. Şi mai avea de primit audienţe, de întocmit rapoarte, de purtat discuţii cu oamenii politici ai Franţei. O zi încărcată ca atâtea altele.

— Richard, rosti el în şoaptă, ca şi când abia atunci şi-ar fi adus aminte că trebuie să-şi menajeze puterile, de care avea încă atâta nevoie, să te pregăteşti pentru audienţa de la Versailles. Şi acum, pleacă. Trebuie să stau de vorbă şi cu alţi oameni.

Richard se înclină adânc, apoi ieşi fără zgomot din această încăpere, sfinţită parcă de prezenţa lui Franklin…

Sosi şi ziua mult aşteptatei audienţe.

Somptuosul cortegiu, pe care protocolul Curţii îl punea la dispoziţia ambasadorilor străini, străbătu cu toată pompa străzile Parisului, purtând spre Versailles delegaţia Statelor Unite.

Richard se afla în aceeaşi trăsură cu William Temple. Amândoi arborau veştminte de mare gală, ca şi ceilalţi membri ai Misiunii Americane. Numai Benjamin Franklin era îmbrăcat simplu ca un quaker. Nu purta perucă şi nici sabie. Costumul său de catifea brună, părul lăsat liber pe spate, pălăria albă de castor, ţinută sub braţ, ochelarii, de pe nas, îl singularizau în această lume banalizată de o strălucire care ajunsese să nu mai facă nicio impresie.

La Versailles, delegaţia fu primită cu toate onorurile. Două companii din regimentul de gardă prezentară armele. Ministrul afacerilor străine ieşi în întâmpinarea delegaţiei.

Ambasada străbătu apoi marile saloane de paradă, care alcătuiau ceea ce se numeşte „Les Grands Appartements”. Richard rămase impresionat de splendoarea interioarelor, de uniformele militare, de costumele de ceremonie ale curtenilor, de toaletele de mare gală stropite de roua mărgăritarelor, de chipurile zâmbitoare ale femeilor, răsărite fugitiv pe după evantaie mânuite cu languroasă eleganţă, de efluviile de parfumuri tari, de murmurul de glasuri şoptite, de ploconelile ceremonioase şi de gesturile rotunde de balet perfect stilizat.

Decorul unic în lume al Galeriei Oglinzilor îl copleşi. Puzderie de lustre şi girandole de cristal revărsau cascadă de lumină, punând în valoare veşmintele de catifea şi de brocart, decoraţiile încrustate cu pietre preţioase, statuile de argint masiv, portocalii aliniaţi în mari vase de porţelan, perdelele de damasc alb, broşate cu aur şi brodate cu cifrul regelui, mobilierul de argint cizelat, covoarele de *savonnerie* cu tonuri delicate trandafirii.

La capătul galeriei, regele trona pe o estradă acoperită cu un imens covor ornat cu armele Franţei. Monarhul purta un costum de catifea verde, acoperit cu broderii şi smaralde. Regina, principii de sânge şi înalţii demnitari ai Curţii îl încadrau, creându-i un impunător fundal.

Când ajunse în apropierea suveranului, Richard încercă o mare deziluzie. Obez, uşor încovoiat, cu ochi de miop ce priveau în vag, cu nasul acvilin înecat aproape în grăsimea obrajilor congestionaţi, cu fruntea teşită şi gâtul masiv, scurt, strâns în cravata de dantelă, regele Ludovic avea înfăţişarea unui burghez de rând, îmbuibat, apatic, obtuz şi lipsit de personalitate.

Regina, în schimb întrupa perfecţiunea, idealul feminin al secolului al XVIII-lea. Cochetă, elegantă, mlădioasă, proaspătă ca o briză primăvăratică, avea ochii albaştri, emotivi, plini de expresie, tenul de o albeaţă strălucitoare, bărbia sublim modelată, decolteul ispititor.

Pe Richard îl impresionă neplăcut glasul răguşit, gângav, al regelui, care vorbea unison, ca şi când ar fi fost rostit o lecţie învăţată pe dinafară:

— *Messieurs*, vă rog să asiguraţi Congresul Statelor Unite de toată solicitudinea mea. Sunt încredinţat că relaţiile de prietenie dintre ţările noastre vor fi rodnice şi vor deschide o eră nouă pentru omenire.

Doctorul Franklin răspunse cu simplitate:

— Maiestatea Voastră poate să se bizuie pe recunoştinţa Congresului. Poporul Statelor Unite îşi va respecta cu stricteţe angajamentele luate faţă de Franţa.

Ovaţiile curtenilor răsunară sub bolta Galeriei Oglinzilor. Era un moment impresionant, pe care Richard nu avea să-l uite niciodată…

Războiul de Independenţă intra în faza lui finală.

Căpitanul Paul Jones încercă cea mai vie bucurie când primi din

partea Ministerului Marinei invitaţia de a se prezenta de urgenţă în portul Lorient, spre a lua în primire nava „Duc de Duras”. Visul lui îşi găsea în sfârşit împlinirea. Înainte de a părăsi Parisul, ceru lui Franklin îngăduinţa de a schimba numele vasului „Duc de Duras” în „Bonhomme Richard”. Jones se inspirase după titlul unei lucrări filosofice a doctorului, *Les Maximes du Bonhomme Richard*, care cunoştea în acea epocă un mare succes de librărie. Însoţit de Sunderland, plecă apoi în mare grabă spre Lorient.

Îndată ce ajunseră la Lorient, se îndreptară spre docuri. Căpitanul era curios să-şi vadă corabia. Prima impresie îl dezamăgi. „Duc de Duras” era într-o stare jalnică. Vasul fusese folosit peste cincizeci de ani de serviciul Companiei Indiilor, după care proprietarii îl trecuseră la reformă. Cu o navă pe jumătate putredă, Jones trebuia să se avânte în lupta împotriva forţelor navale britanice, care până atunci nu cunoscuseră înfrângerea. Cu neobosită energie porni să schimbe străvechiul vas de comerţ într-o navă de război. Reparaţiile necesitau timp şi bani. Fiindcă tunurile comandate de Richard la fabrica de armament din Angouleme întârziau să fie livrate, Jones, care fusese înălţat între timp la gradul de comandor, fu nevoit să-şi înarmeze corabia cu tunuri vechi, provenite din arsenalul Lorient. Ofiţerii însărcinaţi cu recrutarea echipajului întâmpinau mari dificultăţi. Întrucât nava urma să treacă sub pavilion american, nu era îngăduit a se înscrie pe roluri marinari de naţionalitate franceză. Jones, care n-avea de unde să-şi completeze echipajul numai cu americani, fu nevoit să angajeze tot felul de supuşi străini: portughezi, spanioli, flamanzi, germani, algerieni, levantini şi chiar englezi prizonieri de război care preferară a servi pe o navă militară americană decât să mucezească în închisorile franceze.

Către începutul verii, escadra luă în sfârşit fiinţă. În afară de „Bonhomme Richard”, înarmat cu patruzeci de tunuri, aceasta mai cuprindea fregata „Alliance”, cu treizeci şi şase de tunuri, comandată de căpitanul Pierre Landais, rivalul lui Jones, fregata „Pallas”, cu treizeci şi două de tunuri, comandată de căpitanul Denis Cottineau, cuterul „Cerf”, cu optsprezece tunuri, comandat de căpitanul Joseph Vorage şi bricul „Vengeance”, cu douăsprezece tunuri, comandat de căpitanul Philippe Ricot.

La 11 iunie 1779 sosi un ordin al Ministerului de Război, care încredinţa comandorului misiunea de a escorta un convoi de vase de comerţ încărcate cu muniţii şi mărfuri de la Lorient la Bordeaux,

iar la înapoiere să atace crucişătoarele britanice pe care le va surprinde în golful Biscaya.

Jones era consternat. În loc de o debarcare pe coastele Angliei, a cărei reuşită l-ar fi acoperit de glorie, i se încredinţa rolul de paznic al unor vase comerciale. Trist schimb. Totuşi, era mai bine decât nimic. După ce lăsă convoiul la Bordeaux, escadra patrulă apele golfului Biscaya, fără a intra în contact cu forţele navale britanice. Navele inamice întâlnite în drum se îndepărtau în grabă, evitând lupta.

Richard avea impresia că se află într-o croazieră de plăcere. Nimic nu tulbura liniştea acestei călătorii în *zigzag*, de-a lungul coastelor sud-vestice ale Franţei. Timpul se făcuse iarăşi prielnic. După ce termină de operat în registrele sale, Richard ieşea pe punte şi lenevea la soare, lăsând gândurile să-i vagabondeze.

Către începutul lui august, Paul Jones primi în sfârşit o misiune după placul său: dezorganizarea comerţului maritim al marii Britanii prin atacarea convoaielor care plecau sau intrau în porturile engleze, precum şi bombardarea câtorva oraşe de coastă ale Angliei. Acţiune militară importantă, care cerea abilitate şi mai ales îndrăzneală. Părea aproape o nebunie a se încerca blocarea ţărmurilor Marii Britanii cu o escadră alcătuită din câteva vase vechi la care se adăuga o singură fregată modernă. Dar comandorul Paul Jones avea încredere în steaua lui.

În zorii zilei de 14 august, escadra sa părăsi portul Lorient, îndreptându-se spre Anglia. Statul Major al comandantului fusese întărit cu câţiva ofiţeri americani experimentaţi, evadaţi dintr-un lagăr britanic de prizonieri. Detaşamentul francez era comandat de colonelul de Chamillard, şi de un grup de ofiţeri entuziaşti, care visau numai bătălii şi lovituri de spadă. Pe cât de bine închegat era corpul ofiţeresc al lui „Bonhomme Richard”, pe atât de eteroclit era echipajul. Pe cele trei punţi ale vasului, ca pe un plutitor turn al lui Babel, se auzeau tot felul de graiuri: malaeza, engleza, franceza, greaca, italiana, turca, daneza, araba, portugheza, în dialecte, unele mai bizare decât altele. Pe toţi aceşti oameni, culeşi de pretutindeni, Paul Jones îi supusese unei pregătiri militare intensive. În fiecare zi, de la linia de plutire şi până în vârful catargului cel mare şi de la provă până la pupă se auzeau ordine, înjurături, zgomot de arme mânuite cu straşnică iuţeală, ropot de paşi alergători, întovărăşite toate de ţipetele ascuţite ale pescăruşilor care însoţeau escadra.

Încă din primele zile, escadra captură optsprezece corăbii de comerţ, care fură expediate în Franţa. Recolta era totuşi slabă faţă de aşteptările comandorului. Jones se gândea cu amărăciune că la sfârşitul lui septembrie trebuia să acosteze în portul olandez Texel, punctul final al expediţiei.

Pe bord, atmosfera era încărcată. Ofiţerii erau nemulţumiţi, fiindcă periplul se termina fără rezultate spectaculoase. Prizonierii englezi erau plini de nelinişte. Detaşamentul francez, care vegeta pe bord în condiţii de cazare lamentabile, manifesta o nervozitate crescândă, comunicând-o şi ofiţerilor. Marinarii, care alcătuiau un adevărat mozaic de naţionalităţi, erau iritaţi fiindcă nu participau la beneficiile expediţiei, aşa cum s-ar fi întâmplat dacă s-ar fi angajat pe un vas corsar.

O întâlnire cu peripeţii avea să-i scoată pe toţi din starea de încordată expectativă.

Ziua de 23 septembrie începu ca oricare alta. Rutina monotonă a vieţii de bord părea că nu va fi tulburată. Deasupra lui „Bonhomme Richard” se roteau zglobiu pescăruşii. Vasul se legăna uşor, predispunând la somn şi reverie. Aproape de ora prânzului, escadra depăşi capul Flamborough, un promontoriu care se avânta îndrăzneţ în Marea Nordului, între Scarborough şi Great Grimsby.

Spre seară, marinarul de veghe semnală pânze numeroase la orizont. Îndată ce primi vestea, comandorul ieşi pe dunetă. Cu telescopul la ochi, număra siluetele albe care se profilau în zare.

— *Gentlemen*, se întoarse el spre ofiţerii care-l însoţeau, norocul ne surâde. Flota comercială a Mării Baltice ne pică în palmă.

Paul Jones aspiră adânc aerul sărat al mării.

— De luni de zile aştept momentul acesta. Priviţi! Peste patruzeci de nave încărcate cu mărfuri. Cea mai formidabilă pradă de război.

Înflăcărarea lui molipsise şi pe ceilalţi ofiţeri. Exaltarea le dădea tuturor aripi.

— Mr. Dale, se adresă el primului locotenent, semnalează flotei: „Urmărire generală”.

Pavilioanele de semnalizare ale vasului amiral se înălţară pe catarg. În câteva minute, întreaga velatură fu desfăşurată. Navele se avântară ca nişte lupi asupra unei turme de oi.

În convoiul inamic se dăduse alarma. Corăbiile se îndreptau cu iuţeală spre ţărm, căutând protecţia bateriilor de coastă. Richard opera în registrele sale, când ropotul tobelor care dădeau semnalul de luptă îl făcu să-şi întrerupă lucrul. Îşi strânse repede scriptele, le

băgă în lada lor ghintuită, apoi ieşi pe punte.

Bătaia tobelor întovărăşea pregătirile febrile. Zoriţi de ordinele ofiţerilor, marinarii alergau la posturi; puntea era stropită cu apă şi presărată cu nisip, spre a nu fi alunecoasă; sabordurile erau descoperite, tunurile puse în baterie; se împărţeau arme şi muniţii echipajului, în previziunea unei lupte corp la corp; echipele de pompieri treceau la pompe; la infirmerie, chirurgul improviza din câteva lăzi o masă de operaţie; bucătarul, cu ajutoarele sale, pregătea sacii în care aveau să fie băgaţi morţii, înainte de a fi aruncaţi în mare.

Richard simţea un ciudat gol în stomac. Perspectiva luptei îl umplea de emoţii. Nu se temea atât de moarte, cât de vreo infirmitate. În timpul acţiunii, misiunea lui era să stea în permanenţă la dispoziţia comandantului.

Se apropia înserarea. Paul Jones avea de gând să angajeze lupta chiar în timp de noapte, dacă va fi nevoie. Vântul uşor umfla totuşi pânzele lui „Bonhomme Richard”, care se apropia cu viteză de inamic.

Două vase de război britanice escortau convoiul. O fregată de aproximativ patruzeci de tunuri şi o navă mijlocie. Comandantul exulta. Puterea de foc a flotei lui era net superioară. Dispunea de patru vase, faţă de cele două britanice. Proporţia de forţe îi era favorabilă. „Bonhomme Richard” şi „Alliance” vor încadra fregata, iar „Pallas” şi „Vengeance” vor ataca celălalt vas englezesc.

Soarele apusese într-o apoteoză purpurie, întunericul începea să se lase. Stelele luminau uşor marea. Pe puntea de comandă, Paul Jones se freca neîncrezător la ochi. „Alliance” părăsise ruta urmată de „Bonhomme Richard” şi se îndepărta spre sud-est în ciuda semnalelor de pe vasul amiral.

Comandantul înjură printre dinţi. Laşul Landais evita lupta, preferând să urmărească de departe mersul acţiunii. Lui Jones nu-i mai rămâneau la dispoziţie decât fregata „Pallas” şi bricul „Vengeance”, pe care trebuia să le lase a face faţă celui de-al doilea vas britanic.

„Bonhomme Richard” spărgea valurile întunecate, avântându-se cu iuţeală spre fregata inamică, ale cărei saborduri luminate permiteau să se vadă tunurile pregătite de tragere.

Geana de aur a lunii apăruse la orizont. O lună plină, rotundă ca o tipsie, care arunca peste învelişul mării o cale luminoasă.

Fregata britanică se afla acum la aproximativ o sută de metri de

nava „Amiral”. Examinând-o de aproape, Paul Jones îşi dădu seama că îşi subestimase adversarul. Vasul inamic era mai modern şi mai puternic decât „Bonhomme Richard”. Raportul de forţe se răsturnase în favoarea englezilor. Zarurile erau însă aruncate. Comandantul n-ar fi conceput să dea înapoi.

— Ce navă e aceasta? se auzi un glas autoritar de pe corabia britanică.

Paul Jones se bucură. Englezii nu ştiau încă dacă aveau de-a face cu un bastiment duşman. Pentru a câştiga timp, răspunse prin portavoce.

— Nava Maiestăţii Sale, „Princess Elisabeth”. Dar nava dumneavoastră?

— Nava Maiestăţii Sale, „Serapis”. Căpitan Richard Pearson, sosi fără întârziere răspunsul, încotro mergeţi?

— Apropiaţi-vă! strigă Paul Jones, folosind acelaşi şiretlic. Nu vă aud!

De data aceasta, căpitanul Pearson nu se mai lăsă înşelat.

Încă de la început avusese bănuieli. După câte ştie el, „Princess Elisabeth” n-avea ce căuta în această parte a Mării Nordului.

— Răspundeţi imediat ori trag! porunci Pearson.

De pe „Bonhomme Richard” se puteau vedea comandanţii britanici de tunuri aprinzându-şi fitilele.

Nu mai era niciun moment de pierdut.

— Foc, Mr. Dale! ordonă Paul Jones.

Simultan, tunurile de pe „Bonhomme Richard” traseră o salvă în plin, în vreme ce culorile americane erau ridicate la pupă.

Tunurile britanice răspunseră aproape în aceeaşi clipă, ţintind bateriile de pe „Bonhomme Richard”. Zgomotul era asurzitor. S-ar fi zis că se dezlănţuiseră tunetele cerului. O explozie formidabilă într-una din bateriile de jos făcu să ţâşnească o trombă de fum roşiatic. Se auziră distinct răcnete de durere.

— Mr. Sunderland, strigă comandantul, aleargă jos şi vezi ce s-a întâmplat. Dacă a explodat unul dintre tunurile vechi, de optsprezece, întreaga baterie să înceteze focul. Servanţii să se urce pe punte. Îi vom folosi la abordaj.

Electrizat de primejdie şi de ordinul comandantului, Richard se avântă pe tambuchiu în jos, prin valurile de fum negru care răbufneau spre ieşire. În bateria de jos îi întâmpină un spectacol oribil: două tunuri mari de calibru 18 explodaseră pulverizând servanţii. Spărturi de metal şi ţăpligi de lemn răniseră şi pe

artileriştii de la alte tunuri. Când puse piciorul pe pardoseala de scânduri, Richard alunecă într-o baltă de sânge. Aspirantul Gilbert Watt, sprijinit de balustrada scării, vărsa o spumă roşie, vâscoasă. Capul unui artilerist era secţionat de corpul care se mai zvârcoli convulsiv, încremenind apoi pe veci.

Servanţii de la celelalte tunuri nu mai îndrăzneau să tragă.

— Încetaţi focul, Mayrant, zbieră Richard comandantului bateriei. Tunurile de optsprezece nu mai trag! Ordinul comandantului! Închideţi sabordurile! Oamenii valizi să urce pe punte!

Richard trebui să repete porunca, fiindcă salvele bateriei de sus şi ale tunurilor britanice trăsneau aproape fără încetare, acoperindu-i glasul.

— Am înţeles, Mr. Sunderland, răspunse Mayrant pe care îl înnegrise pulberea. Încetaţi focul! urlă el, încercând să acopere zgomotul detunăturilor. Închideţi sabordurile, căraţi răniţii la infirmerie! Ceilalţi pe punte!

Porunca era greu de executat. Puterea exploziei smulsese din ţâţâni obloanele câtorva saborduri, aruncându-le în mare. Dulgherul şi ajutoarele sale acoperiră cu scânduri de stejar deschizăturile căscate în pântecele navei.

Oricât era Richard de novice îşi putea da seama că scoaterea din luptă a bateriei de 18 reducea la jumătate puterea de foc a lui „Bonhomme Richard”, care rămânea net inferior faţă de „Serapis”.

Făcându-şi anevoie loc printre răniţi şi printre infirmieri, se repezi pe scări în sus spre a raporta comandantului rezultatele misiunii. Când ajunse pe punte, i se făcu părul măciucă. Străfulgerările tunurilor care trăgeau în rafale, scânteierile flintelor şi pistoalelor care răpăiau grindină, luminau noaptea ca un fantastic joc de artificii. Mirosea a pulbere, a fum, a sânge şi sudoare. Marinarii americani, căţăraţi pe sarturi, şi soldaţii francezi trăgeau de voie, ochind tunarii şi puşcaşii de pe „Serapis”, care cădeau ca nişte păpuşi dezarticulate. Ploaia de ghiulele englezeşti continua să izbească în plin flancurile străvechii corăbii americane, care se cutremura la fiecare impact.

Puntea, duneta erau măturate de focul inamic, care făcea ravagii. Aşchii de lemn zburau prin aer, înfigându-se în carnea marinarilor, care înjurau cumplit. Puntea era acoperită cu morţi, răsturnaţi în cele mai bizare poziţii. Ochii sticloşi ai unuia fixau cerul învăpăiat. Altul încremenise cu pistolul încă fumegând, încleştat în mâna crispată. Capul unui artilerist era despicat în

două, ca un pepene. Un braţ stătea atârnat ca prin minune de un sart. Picături de sânge se scurgeau din cartilagiile sfâşiate, din carnea zdrobită. Un elev de marină rămăsese încolăcit lângă parapet. S-ar fi zis că doarme, dacă nu i s-ar fi văzut gaura roşie din frunte. Un rănit se zbătea în spasmele agoniei.

Richard simţi o slăbiciune ciudată. Îi venea să verse. Se rezemă câteva clipe de peretele tambuchiului, apoi cu o sforţare, porni iarăşi la drum. Străbătu puntea în câteva salturi şi se căţără pe dunetă. Raportă comandantului situaţia din bateria de jos şi măsurile luate.

— Foarte bine, Mr. Sunderland. Pierderi mari?

— Aproximativ treizeci de morţi şi răniţi, Sir. Răniţii sunt transportaţi la infirmerie.

— Mr Sunderland, vom aborda nava inamică. Preia comandă detaşamentului doi de abordaj în locul locotenentului McCarthy, căzut la datorie. Ţine legătura cu colonelul Chamillard, care te va sprijini la atac.

Comandantul încerca o soluţie disperată: abordajul. Vechea tactică a piraţilor. Continuarea duelului de artilerie ar fi fost fatală lui „Bonhomme Richard”, a cărui putere de foc scădea necontenit. Superioritatea artileriei britanice era categorică.

Desluşind intenţiile comandantului Jones, după manevrele vasului amiral, căpitanul Pearson căuta să păstreze o distanţă constantă între „Serapis” şi „Bonhomme Richard”. Prevedea cu precizie matematică reducerea la tăcere a navei duşmane, pe care o va avea în curând la discreţie.

Pe „Bonhomme Richard” situaţia era disperată. Tunurile lovite pe rând de salvele britanice încetau să mai tragă. Bateria dintre punţi, comandată de locotenentul Mayhew îşi curmă focul. Aceeaşi soartă o avu şi unitatea de sub comanda aspirantului Reuben Chase. Lovit sub linia de plutire, vasul amiral începea să se scufunde. Pompele puse în funcţiune nu mai prididéau să scoată apa, care năvălea cu furie.

Calm, Paul Jones aştepta momentul prielnic. Pentru el, abordajul devenise o idee fixă.

Pe ţărm, mii de oameni urmăreau cu emoţie duelul dintre „Serapis” şi „Bonhomme Richard”. Ceva mai în larg, „Pallas” şi „Vengeance” încolţiseră pe „Countess of Scarborough”, cea de-a două navă de război britanică. Vasele comerciale din convoi se risipiseră ca potârnichile.

„Alliance” continua să stea deoparte. Nimeni n-ar fi putut spune ce se petrecea în mintea căpitanului Landais, care asista impasibil la luptă, fără să intervină în ajutorul camarazilor săi de arme.

Încrezător în zdrobitoarea sa superioritate, căpitanul Pearson îşi schimbă tactica. Dornic să-şi lichideze mai repede adversarul, se apropie de „Bonhomme Richard”. Voia să-l lovească sub linia de plutire, spre a-i grăbi scufundarea.

Acesta era momentul pe care-l aştepta Paul Jones.

— Aruncaţi harpoanele de fier!

Cârligele harpoanelor muşcară balustradele lui „Serapis”. „Bonhomme Richard” se cramponă de nava vrăjmaşă ca o caracatiţă de pradă sa.

— La abordaj!

Goi până la brâu, legaţi la cap cu basmale viu colorate, cu cuţitele în dinţi, în mâini cu pistoale, săbii şi topoare, oamenii de pe „Bonhomme Richard” se avântară ca un nor de lăcuste asupra punţii lui „Serapis”. Săreau peste parapete, peste cordaje, peste mormanele de cadavre, repezindu-se cu strigăte guturale asupra englezilor, care se apărau cu furie. Loviţi de gloanţele puşcaşilor britanici, mulţi atacanţi se prăvăliră fulgeraţi de moarte. Câţiva căzură în spaţiul dintre cele două vase, fiind striviţi ca muştele. Combatanţii luptau corp la corp, cu cuţitele, cu dinţii.

Cuprins de o cumplită furie, Richard îşi rotea sabia deasupra capului, trăsnind în dreapta şi în stânga, icnind la fiecare lovitură şi răcnind ca scos din minţi. Alături de el, colonelul de Chamillard căzu străpuns de un glonte care-i sfărâmă şira spinării. Locotenentul colonel Weibert prelua de îndată comanda detaşamentului francez.

Puşcaşii de pe „Serapis” trăgeau cu înverşunare, făcând goluri în rândurile atacanţilor. Artileriştii britanici continuau să verse fier şi foc asupra carcasei lui „Bonhomme Richard”, care se scufunda metru cu metru.

Deodată, un nou duşman îi încolţi deopotrivă şi pe englezi şi pe americani. Vela trincă de pe „Serapis” luă foc de la o grenadă de mână, care incendiase un morman de cordaje de pe punte. De la vela trincă flăcările se întinseră la gabierul mic, la contragabierul mic apoi, duse de vânt, săriră la flocul mic şi la flocul mare. În câteva minute, întreaga velatură a navei britanice deveni o pădure de flăcări. Incendiul se transmise şi la pânzele lui „Bonhomme Richard”. Echipajele celor două nave puseră pompele în funcţiune.

Fumul gros, cu miros de gudron, înăbuşea pe luptători. Duelul de artilerie şi de muschete se încetini. Eforturile erau îndreptate acum spre stingerea focului.

Cuprins de panică, prăjit de o răbufnire a focului, un maltez zbieră:

— Ardem, ne scufundăm! Suntem pierduţi!

Un tânăr artilerist din bateria lui Mayrant răcni, aruncând armele:

— Să ne predăm! Ardem ca şoarecii! Nu vreau să mor! Nu vreau! Nu vreau!

Cuprins de nebunie, se repezi să coboare steagul american. Un glonte de pistol îl nimeri în cap. Se răsuci pe călcâie, ca şi când ar fi făcut o piruetă, apoi căzu cu faţa în jos. Comandorul Jones, cu pistolul încă fumegând, se întoarse spre oamenii adunaţi pe punte.

— Cel care va îndrăzni să pomenească de predare, va avea aceeaşi soartă. Trădătorii vor fi împuşcaţi pe loc. Pentru ei nu există milă.

Ochii îi erau atât de scânteietori, încât păreau să oglindească incendiul care mistuia navele.

Episodul acesta nu scăpase căpitanului Pearson, care striga de pe puntea lui „Serapis”:

— Predaţi-vă cât mai e timp! Vă scufundaţi! Sperase că intervenţia sa va provoca o răscoală a marinarilor americani. Situaţia lor era foarte grea. Deşi navele erau strâns înlănţuite, tunurile britanice continuau să tragă, scormonind măruntaiele lui „Bonhomme Richard”. Detaşamentele care abordaseră pe „Serapis” fuseseră prinse în focul puşcaşilor, englezi, care le măcinau cu furie.

Îndemnul lui Pearson nu rămase fără răspuns. De pe duneta vasului amiral se auzi glasul limpede al lui Paul Jones:

— Nici nu ne gândim să ne predăm. Lupta abia a început!

Ultimul cuvânt al comandantului fu acoperit de răpăiala împuşcăturilor, care revărsau grindină de gloanţe.

Deodată, la pupa celor două vase apăru silueta unei corăbii negre, pe care incendiul o învăluia într-o lumină roşiatică.

— „Alliance” a sosit în ajutorul nostru, Sir! strigă primul locotenent.

— Era şi timpul, răspunse comandantul. Aprinde luminile de recunoaştere.

Spre consternarea lor, „Alliance” potopi cu ploaie de gloanţe şi pe englezi şi pe americani, fără deosebire.

— A înnebunit căpitanul Landais! zbieră Dale, înjurând furios.

„Alliance” pieri ca o nălucă în noapte ca, după un interval scurt de timp, să revină, mitraliind atât pe oamenii de pe „Serapis”, cât şi pe cei de pe „Bonhomme Richard”. Trădarea căpitanului Landais era manifestă.

Pe cele două vase încleştate într-o supremă trântă se dezlănţuise infernul. Combatanţii se măcelăreau între ei, apărându-se totodată de asaltul apei şi focului, care îi ameninţa pe toţi în egală măsura. Pălălaia înroşise văzduhul şi marea. Un linţoliu de purpură învăluia cele două bastimente, care se scufundau cu încetul.

„Alliance” dispăru iarăşi.

Locotenent-colonelul Weibert propuse comandantului să înceteze lupta.

— Ofiţerii şi soldaţii francezi au luptat până la unul. Mai toţi sunt morţi sau răniţi. Oamenii dumneavoastră sunt la capătul puterilor. Cred că orice rezistenţă e inutilă.

— Vă înşelaţi, *Monsieur*, replică Jones cu dârzenie. Victoria va fi a aceluia care va rezista mai mult.

În aceeaşi clipă un vuiet de urale se ridică din pieptul „marinarilor de pe „Bonhomme Richard”. Pavilionul britanic era coborât.

Comandantul Paul Jones reuşise să înfrângă una dintre cele mai puternice nave militare ale asupritorilor ţării sale.

Cu ceremonialul de rigoare, căpitanul Pearson remise sabia sa lui Jones.

— Regret că sunt silit s-o predau unui pirat care ar trebui să poarte ştreangul, rosti el fierbând de mânie.

— Vă închipuiţi atunci, Sir, cât e de bucuros piratul care a izbutit să smulgă victoria din mâna unui ofiţer de valoarea dumneavoastră, răspunse curtenitor Paul Jones…

Lupta se terminase. În ciuda strădaniilor comandantului, „Bonhomme Richard” nu mai putu fi salvat. Întreg echipajul acestuia trecu pe bordul lui „Serapis”, la pupa căruia flutura pavilionul american. Străvechea carcasă a eroicului „Bonhomme Richard” se scufundă în adâncuri, purtând în sânul ei cadavrele luptătorilor care căzuseră pentru libertatea Statelor Unite…

Escadra comandantului Jones îşi făcu o intrare triumfală în portul olandez Textel, punctul final al expediţiei. În urma raportului scris al lui Jones asupra desfăşurării bătăliei, doctorul Franklin ridică imediat comanda căpitanului Landais, ordonând trimiterea sa în

faţa Curţii Marţiale.

În octombrie, Paul Jones se înapoie la Paris. Regele îl primi în audienţă, decorându-l cu ordinul „Meritul Militar” şi oferindu-i o sabie de onoare. Totodată îl ridică la rangul de cavaler.

Şi Richard obţinu crucea „Meritul Militar” şi un brevet semnat de rege care îi confirma titlul de marchiz de Beauclair. Laolaltă cu el primiră „Meritul Militar” încă alţi patrusprezece ofiţeri şi aspiranţi de pe „Bonhomme Richard”.

O primire foarte frumoasă îi făcu Temple. Luându-l de umeri, îl privi cu bărbăţie în ochi.

— Doctorul Franklin a aprobat desemnarea ta în funcţia de interpret-şef pe lângă corpul expediţionar francez care va fi trimis în America. Totodată, a cerut Congresului să-ţi acorde brevetul de căpitan.

Richard roşi de plăcere. Era ciudat. Viaţa militară începuse să-l captiveze. Ambianţa războinică, bătălia la care luase parte, decoraţia primită, preţuirea pe care francezii o acordau uniformei ostăşeşti, admiraţia femeilor pentru prestanţa sa marţială îi schimbaseră concepţiile faţă de cariera armelor. Gradul de căpitan îl va face să nu se simtă în poziţie de inferioritate faţă de nobilii francezi care deţineau grade în armată. Căpitani erau şi contele de Segur şi ducele de Castries şi prinţul de Broglie şi contele de Charlus. Era firesc ca şi marchizul de Beauclair să fie ofiţer. În definitiv, ar putea să urce şi alte trepte. Locotenent-colonel, colonel, locotenent-general… Da, da. Locotenent-general! Un grad potrivit pentru un Beauclair!

— Brevetul trebuie să sosească dintr-o zi într-alta, spuse Temple. Congresul nu-l va refuza pe Franklin. Faptele tale de arme sunt cele mai bune recomandaţii.

Pronosticul lui Temple se împlini. În ianuarie, brevetul sosi de la Philadelphia. Când Richard îmbrăcă uniforma de căpitan, Franklin îl felicită:

— În sfârşit, o dată a fost şi Congresul expeditiv. Bine că brevetul nu l-a costat decât câteva semnături. Dacă ar fi fost vorba de bani, s-ar fi schimbat lucrurile.

Nu era pentru prima oară că Franklin aducea critici Congresului. Poziţia lui era însă atât de puternică, încât îşi putea permite acest lux.

— Brevetul l-ai primit repede. Cu leafa va merge mai greu, continuă el râzând. Domnii din Congres se tocmesc ca la tarabă

când e vorba de cheltuielile militare. În vreme ce poporul american sângerează în acest război îngrozitor, *Congresmenii* reduc bugetul armatei. 24.000.000 în 1777 şi în 1778. 10.000.000 în 1779. 3.000.000 în 1780. Nu m-ar mira ca la anul să reducă creditele militare la 1.000.000. Congresul trebuie epurat de elementele suspecte…

La 26 martie Richard, care îşi luase atribuţiile în primire, sosi la Brest, însoţind pe contele de Rochambeau, comandantul *en chef* al corpului expediţionar. Şapte vase de linie şi două fregate aveau să escorteze convoiul alcătuit din treizeci şi şase de nave de transport. Printre ofiţerii de Stat major şi comandanţii de unităţi, Richard întâlni numeroşi cunoscuţi; ducele de Lauzun, marchizul de Montmorency-Laval, comandantul regimentului Bourbonnais, contele de Saint-Mesme, comandantul regimentului Royal-Deux-Ponts, contele d'Adeville, comandantul artileriei. Pe mareşalii de câmp Chastellux şi Viomenil îi întâlnise de câteva ori la recepţiile de la Misiunea Americană. Dintre ofiţerii tineri, era prieten cu vicontele de Noailles, cu contele de Segur, cu prinţul de Broglie, cu cei doi fraţi Dillon şi cu ducele de Castries. În Statul Major al lui Rochambeau se mai afla un personaj foarte cunoscut la Curte, contele Axel de Fersen, a cărui plecare pe front îndurerase pe regină, smulgându-i hohote de plâns.

La 2 mai flota ieşi în larg. Richard fusese repartizat pe vasul amiral „Duc de Bourgogne”, împărţea o cabină neîncăpătoare cu încă alţi patru ofiţeri. Toată lumea călătorea de altfel în condiţii îngrozitoare. Ofiţerii şi soldaţii erau înghesuiţi ca sardelele. Spaţiul neîndestulător îl silise pe Rochambeau să lase la Brest câteva sute de cai, un mare număr de tunuri şi parte din trenurile regimentare.

Traversarea Atlanticului fu grea. Furtuni, scorbut, murdărie, păduchi, hrană insuficientă. Spre a mai risipi monotonia, Lauzun ordonă muzicii regimentului său să dea zilnic concerte trupei.

La 18 iunie, una dintre fregate captură o corvetă britanică. Scurta luptă navală oferi un spectacol distractiv pentru toată lumea. Plăcerea se topi când prizonierii informară pe Rochambeau că generalul american Lincoln capitulase la Charleston. Două zile mai târziu, la sud de insulele Bermude, navele franceze schimbară câteva salve de artilerie cu o escortă uşoară, alcătuită din şase vase inamice. Angajamentul acesta nu avu urmări. Abia la 11 iulie, după o călătorie care durase şaptezeci de zile, convoiul ancoră la Newport în Rhodes Island. Amiralul de Ternay făcuse un adevărat

tur de forţă, reuşind a evita puternica flotă britanică a amiralului Graves, care primise instrucţiuni să intercepteze corpul expediţionar francez înainte de debarcarea acestuia în Statele Unite.

În cinstea aliaţilor, primarul şi notabilităţile din Newport iluminară oraşul şi organizară o serbare, care se încheie cu un bogat foc de artificii. O delegaţie a triburilor indiene prezentă daruri contelui de Rochambeau, care le oferi spectacolul mult gustat al unei parade şi al unei şarje a husarilor din regimentul ducelui de Lauzun. Populaţia oraşului şi a satelor din împrejurimi era în plină admiraţie faţă de corectitudinea francezilor care plăteau rechiziţiile fără să se tocmească. Nici englezii şi nici americanii nu-i deprinseseră cu asemenea procedeu.

Corpul expediţionar iernă la Newport. Generalul Washington îl păstra în rezervă, spre a-l folosi fie pentru cucerirea New Yorkului, aflat în mâna englezilor, fie pentru atacarea armatei generalului Cornwallis, care opera în Virginia. Înaltul comandament american, de acord cu contele de Rochambeau, optă pentru a doua ipoteză.

La 19 august, pe o ploaie torenţială, forţele americane făcură joncţiunea cu trupele franceze şi se puseră în mişcare. Destinaţia nu o cunoşteau decât Washington şi Rochambeau.

Spre deziluzia lui Richard, care îşi închipuise până în ultimul moment că vor ocupa poziţii în jurul New Yorkului, trupele aliate ocoliră oraşul, îndreptându-se în marş forţat spre Sud. Străbătură Princeton, Trenton şi Valley Forge, îndreptându-se spre Philadelphia. La porţile oraşului, întreaga armată făcu haltă. Soldaţii francezi îşi puseră ghetele albe, îşi pudrară părul, îşi lustruiră cataramele apoi, sub comanda ofiţerilor îmbrăcaţi în uniforme de paradă, defilară pe străzile drepte, proaspăt stropite, salutaţi de uralele populaţiei entuziasmate. Ţinuta mândră, alinierea perfectă, fireturile şi decoraţiile strălucind în soare, tropotul cailor cu crupe lucioase ca mătasea, drapelele brodate cu crinul Bourbonilor, fanfarele care electrizau cu marşurile lor marţiale stârneau furtună de aclamaţii. Francezii dădură Congresului onoruri regale. Trei zile de-a rândul se desfăşurară treceri în revistă, banchete, baluri, serbări publice şi focuri de artificii.

La 6 septembrie armata îşi reluă marşul.

Generalul lord Cornwallis, comandantul forţelor britanice, se retrăsese în oraşul Yorktown, pe care-l întărise în grabă. Era sigur că francezii îi vor da de furcă. Şi nu se înşela. Dinspre Nord cobora

armata franco-americană de sub comanda generalului Washington, secondat de contele de Rochambeau. Dinspre West se apropiau trupele franceze ale marchizului de La Fayette. În Sud debarcase contigentul din Antille, în cap cu marchizul de Saint-Simon. La Fayette şi Saint-Simon făcuseră joncţiunea la Jamestown. Spre Răsărit, golful Chesapeake era blocat de marea flotă a amiralului conte de Grasse, care izbutise a izgoni flota britanică a amiralului Graves după o epică bătăile navală ce durase şase zile. Pentru a complica şi mai mult situaţia lui Cornwallis, escadra contelui de Barras aducea de la Newport unităţi franceze de artilerie grea, precum şi un detaşament de infanterie, comandat de baronul de Choisy.

În jurul lui Cornwallis se strânsese cleştele.

La 14 septembrie, avangarda forţelor franco-americane coborâte din Nord intră în Williamsburg, unde fu instalat marele cartier general aliat.

Încercuirea Yorktown-ului era totală. Cei 8.800 de englezi, întăriţi în această citadelă improvizată, trebuiau să facă faţă la 32.000 de francezi, dintre care 22.000 marinari, la care se adăugau 7.000 de americani. Williamsburg, capitala idilică şi romantică a Virginiei, arăta ca o tabără militară. Pe străzile altădată atât de liniştite, coloanele militare se încrucişau cu curieri care treceau în galop, cu baterii de artilerie care huruiau asurzitor, trezind indignarea câinilor.

Richard avea mult de lucru. Misiunea lui de căpetenie era să traducă generalului de Rochambeau ordinele şi comunicările primite de la comandamentul american şi să tălmăcească rapoartele generalului către Washington. Prin însăşi poziţia sa, cunoştea toate secretele acestei campanii. De patru-cinci ori pe zi făcea naveta între colegiul William and Mary, în care fusese încartiruit comandamentul francez, şi casa profesorului George Wythe, afectată generalului Washington şi adjutanţilor săi. Devenise un fel de umbră a lui Rochambeau. Îl însoţea la consfătuirile cu Washington, în inspecţii, în vizitele pe care contele le făcea oficialităţilor.

În ciuda stăruinţelor sale, Rochambeau nu fusese în stare să înveţe un cuvânt englezesc. Aceasta îl făcea să nu se poată lipsi de prezenţa interpretului său. Richard slăbise ca un ogar. Noaptea târziu, când se trântea pe patul lui de campanie, îşi blestema soarta şi căpitănia, care-l băgaseră în încurcătura aceasta.

Dar serviciul îi oferea şi satisfacţii. Cunoscuse pe mai toate căpeteniile armatei americane, în frunte cu Washington, şi multe personalităţi politice ale Statelor Unite. Colonelul Alexander Hamilton vestitul reprezentant al Statelor New York şi mâna dreaptă a lui Washington, îi arăta o prietenie deosebită. De Alexander Hamilton îl apropia nu numai vârsta, dar şi convingerile politice. Şi unul şi celălalt erau partizanii unei guvernări aristocratice, a creării unei oligarhii financiare. Îşi dăduseră seama de această comunitate de concepţii cu prilejul unei discuţii pe care o purtaseră în timpul unui prânz oferit de Washington ofiţerilor din comandamentul francez.

Într-o seară, Rochambeau invită pe George Washington la o cină la care aveau să ia parte şi alte căpetenii americane. Comandantul suprem al trupelor franceze era încartiruit în casa unui mare plantator, Sir Lewis Effingham, care-i pusese îndatoritor la dispoziţie toate resursele îndestulatei sale cămări.

Sir Lewis Effingham era o fiinţă ciudată. Tot timpul şi-l petrecea în bibliotecă. Nu primea vizitatori fiindcă – spunea el – accesele de gută îl împiedicau să guste tovărăşia musafirilor. Niciun ofiţer din anturajul lui Rochambeau nu izbutise să-l vadă vreodată. În ziua în care generalul francez se prezentase la locuinţa ce-i fusese atribuită, majordomul lui Sir Lewis îl întâmpinase protocolar prezentându-i complimentele şi totodată scuzele stăpânului său, căruia boala nu-i îngăduia să-şi îndeplinească personal obligaţiile de gazdă. Sir Lewis îşi punea însă casa la dispoziţia contelui, urându-i o şedere cât mai plăcută.

Din ziua aceea, Rochambeau trăise ca în câmpurile Elizee. Nici la adânci bătrâneţe n-avea să uite ospitalitatea din casa lui Sir Lewis Effingham.

Sir Lewis era prudenţa personificată. Până la izbucnirea războiului păstrase o atitudine neutră. În apropiere de New York stăpânea un domeniu uriaş, care începea de la râul Hudson şi se termina la Long Island Sound. Soţia lui, Lydia, născută Saint-Astier, îi adusese de zestre un domeniu de un milion de acri în Virginia şi câteva plantaţii de cafea şi de zahăr în Indiile Occidentale. Reşedinţa lui Lewis era la New York. Dar când englezii asediaseră acest oraş, Effingham îşi strânsese bagajele şi plecase cu întreaga familie în Virginia. Prietenilor săi, favorabili Angliei, le spusese că părăseşte New Yorkul fiindcă sănătatea soţiei şi a fiicei sale nu le îngăduia să suporte emoţiile unui asediu. Bineînţeles, aceasta nu-l

împiedica să dorească sincer victoria trupelor britanice. Partizanilor revoluţiei le mărturisise cu aceeaşi afectată candoare că nu concepea să rămână într-un oraş care putea să cadă oricând în mâna englezilor tiranici. După ce-i convinsese şi pe unii şi pe ceilalţi de buna lui credinţă, se mutase la Williamsburg, unde aştepta în linişte sfârşitul războiului. Când teatrul de operaţii se mutase în Sud, şi englezii puseseră piciorul în Virginia, Sir Lewis se îmbolnăvise subit de o gută care-l ţintuia în casă cu lunile. Fiindcă nu-i dădea mâna să plece în Indiile Occidentale – din cauza flotelor de război, a corsarilor şi a piraţilor care infestau mările – se resemnase să rămână cu orice risc în Virginia. Ocuparea Williamsburg-ului de către englezi nu-l scosese din biblioteca lui. Primise în cartiruire pe generalul Cornwallis, îi pusese şi lui casa la dispoziţie, dar nu-i ieşise în întâmpinare. Adoptase aceeaşi atitudine şi faţă de Rochambeau. Astfel salva aparenţele şi nu se compromitea cu niciuna din tabere. Sir Lewis nu voia să împărtăşească soarta partizanilor Angliei, unşi cu gudron şi tăvăliţi în fulgi de către revoluţionarii fanatici. Nu voia să se pronunţe nici pentru independenţa Statelor Unite, căci se temea de represaliile pe care Anglia nu va întârzia a le lua împotriva partizanilor lui Washington, în cazul că va obţine victoria. Boala lui diplomatică dura de un an şi ameninţa să dăinuiască până la sfârşitul războiului.

Cina oferită de Rochambeau generalului Washington evoca agapele pe care spartanii le luau laolaltă – de la şeful suprem şi până la ultimul soldat – în preziua marilor bătălii. Agapa era spartană numai prin semnificaţia ei. Legendara sobrietate a acelor mese nu mai putea fi respectată, de vreme ce pivniţele lui Sir Lewis furnizau cele mai fine băuturi alcoolice, iar bucătăriile sale – produse gastronomice de o înaltă savoare.

În ziua următoare, adică la 9 octombrie, aliaţii dezlănţuiră un bombardament puternic asupra Yorktown-ului.

Până în ultimul moment Cornwallis aşteptase intervenţia generalului Clinton, care dispunea la New York de suficiente forţe spre a sparge cercul de foc, aprins de franco-americani în jurul Yorktown-ului. Clinton, a cărui faimă de temporizator întrecea şi pe a celebrului Caius Fabius Cunctator, se mărginise a-l bombarda pe Cornwallis cu mesaje ce-i anunţau apropiata sa intervenţie. Exasperat, acesta îi răspunsese la ultima scrisoare că era inutil să se mai deranjeze, întrucât nu va ajunge la timp spre a mai salva

ceva.

La 14 octombrie, trupele aliate atacară redutele înaintate ale englezilor, cucerindu-le după o furioasă luptă la baionetă. La 16, Cornwallis făcu o ultimă tentativă de a rupe încercuirea. În timpul nopţii îmbarcă primele sale detaşamente pe luntri şi pe plute. Intenţiona să traverseze fluviul York, apoi să se strecoare spre Nord, prin liniile aliate puţin întărite, din faţa localităţii Gloucester. Dar o vijelie, dezlănţuită fără veste, îi zădărnici planul. Resemnat în faţa inevitabilului, îşi retrase trupele în Yorktown.

În dimineaţa zilei de 17 octombrie, aliaţii declanşară un atac general, sprijinit de întreaga artilerie. Focul tunurilor grele făcu ravagii în oraşul asediat. Aliaţii reuşiră să ajungă până la tranşeele britanice. Lupta corp la corp se încinse cu furie. Pierderile erau mari de o parte şi de alta. Deşi muniţiile şi medicamentele ajunseseră pe sfârşite, englezii rezistau eroic. Cornwallis îşi dădea însă seama că lupta era zadarnică.

La 10 de dimineaţă steagul alb fu ridicat pe zidurile fumegânde ale Yorktown-ului.

Focul de artilerie încetă imediat. În liniile franco-americane soldaţii se îmbrăţişau într-un entuziasm delirant. Parlamentarii britanici se prezentară generalului Washington, care le dictă o capitulare fără condiţii.

La 19 octombrie, Cornwallis se înclină în faţa destinului. Trupele britanice, cu muzicile în frunte, defilară în pas de paradă până la liniile aliate, apoi depuseră armele. Opt mii de soldaţi şi nouă sute de marinari căzură prizonieri. Prada de război se ridica la 214 tunuri şi 23 de drapele.

Generalul Cornwallis capitulase după o luptă eroică, binemeritând nu numai admiraţia propriilor săi soldaţi, dar şi pe a inamicului.

Contele de Rochambeau îşi stabili tabăra de iarnă în Virginia. După căderea Yorktown-ului îşi exprimase intenţia de a exploata succesul, atacând Charleston-ul aflat încă în mâinile englezilor. Rechemarea flotei amiralului de Grasse în Antille îl împiedică să-şi pună planul în practică.

Generalul Washington se înapoie cu trupele sale în Nord, iar La Fayette se îndreptă spre Sud, pentru a întări armata generalului Green.

Regimentele lui Rochambeau fură încartiruite în Yorktown,

Gloucester, Hampton şi Williamsburg. Generalul *en chef* rămase cu Statul său Major la Williamsburg.

După emoţiile campaniei care culminase cu capitularea lui Cornwallis, Richard gustă din plin odihna şi liniştea regăsite în sfârşit în acest oraş cu moravuri patriarhale. Serviciul îi lăsă destulă libertate.

Viitorul începea iarăşi să-l preocupe. Războiul era pe sfârşite. După ce va dezbrăca uniforma militară şi va atârna sabia în cui, ce-i va rămâne de făcut? Trebuia să-şi găsească un rost. Să se înapoieze la atelierul de cuţite? Era şi aceasta o soluţie, dar nu îi surâdea. Existenţa sa trepidantă la Londra, capitalurile pe care le rulase, îl învăţaseră să dispreţuiască preocupările mărunte pe care i le-ar fi oferit meşteşugul patern.

Richard era nemulţumit. Spre a-şi mai limpezi gândurile ieşea la plimbare pe străzile Williamsburg-ului. Zilele însorite şi călduroase de toamnă târzie îl îndemnau la hoinăreală şi visare. Făcea planuri, clădea castele în Spania, se încânta cu proiectele sale. Dar clipele de euforie alternau cu momente de descurajare profundă. Soluţiile pe care le găsise până atunci îi păreau iluzorii. Să se angajeze în viaţa politică? Îl cunoştea pe Alexander Hamilton; poate că acesta i-ar găsi o întrebuinţare. Dar rolurile subalterne nu-l ispitiseră niciodată. Nu se vedea în postura unui trepăduş politic, a unul elector mărunt, cu preocupări meschine. Concluzia era clară. Nu avea stofă de om politic. Nu simţea nicio înclinare pentru bătăliile electorale. Cea mai sigură cale spre ratare este să îmbrăţişezi o carieră pentru care să nu ai nicio afinitate.

În vreme ce se plimba pe Duke of Gloucester Street, Richard se uita distrat la lume. Femeile tinere îşi etalau toaletele aduse din Franţa; copiii se zbenguiau chiuind bătăios ca pieile roşii intrate pe făgaşul războiului; soldaţi convalescenţi se odihneau pe bănci ori umblau încet, cu precauţie, de parcă ar fi fost de sticlă. Cele două spitale din Williamsburg fiind neîncăpătoare pentru răniţi, se amenajase în colegiul William and Mary un spital de campanie pentru francezi, iar în palatul guvernamental un altul pentru americani şi englezi.

În colţul străzii Duke of Gloucester, pe aleea care ducea spre palatul guvernamental, Richard se întâlni cu un soldat american, care umbla în cârje. Slab, galben, cu cearcăne negre, rănitul îşi târa piciorul pansat la gleznă. Uniforma îi era zdrenţuită, iar piciorul sănătos purta o cizmă desfundată. Abia după câteva secunde de

reculegere Richard îşi dădu seama că-l avea în faţă pe fratele său.

— Patrick! Patrick, ce-i cu tine?

Consternat de mizeria fizică a acestuia, îl apucă de braţ, vrând să-l sprijine. Uitase că la New York se despărţiseră supăraţi.

Soldatul se opri, îl privi încruntat, apoi încreţiturile feţei i se destinseră într-o umbră de zâmbet.

— Ei, Richard, bată-te să te bată! Dar cu tine ce-i?

— După cum vezi, sunt căpitan. Fac parte din Statul Major al generalului Rochambeau.

— Văd. Mai văd că eşti decorat. Frumos lucru. Nu ştiam, că te-ai înrolat.

— Oho. Sunt trei ani de când port uniforma. Dar tu?

— Lupt de şase ani. La New York, la Valley Forge, la Germantown, la Monmouth, aci la Yorktown… Dar n-am ajuns decât sergent.

— Patrick, vrei să stăm puţin pe bancă, la soare?

Soldatul păru că şovăie, apoi acceptă propunerea.

Se aşezară pe o bancă liberă.

— Sunt ani mulţi de când nu ne-am văzut, zise Richard.

— Vremea trece, rosti în doi peri Patrick.

— Ce mai ştii despre cei de acasă?

Cu vârful cârjei, Patrick făcea cercuri în pietrişul aleii.

— Cred că sunt sănătoşi. Acum un an, când am primit ultima scrisoare, erau cu toţii bine. Numai pe mama o mai supărau durerile în pântece. De atunci nu mai ştiu nimic despre ei.

— Mi-e dor de casă, Patrick. M-am gândit adeseori la voi.

— Serios?

Tonul cu care Patrick rostise acest cuvânt era ambiguu. Exprima şi neîncredere şi mirare şi un vag dispreţ. Richard se prefăcu a nu-l remarca.

— Da, da. Eram curios să ştiu ce mai faceţi. Dar pierdusem legătura. Ne despărţeau mări şi ţări.

Patrick nu scoase niciun cuvânt. Richard se simţi stingherit.

— După război ne vom aduna cu toţii, reluă el cu silită voioşie. Poate vom lucra iarăşi la atelier, ca odinioară.

Privirile lui Patrick întârziară asupra jaboului de dantelă al lui Richard, asupra pantofilor săi de lac, asupra pantalonilor albi, de stofă fină, asupra perucii pudrate… Examenul acesta ostentativ aşternu un nor pe fruntea lui Richard. Patrick îşi bătea joc de el?

— Mă îndoiesc, Richard, că îţi va plăcea să mai lucrezi la atelier.

Vezi tu, ai ajuns un domn. Un domn adevărat. Un domn ca şi bunicul tău.

— Bunicul meu a fost şi al tău, Patrick.

— Nu zic ba. Dar tu i-ai fost mai mult decât un simplu nepot. Tu i-ai moştenit totul. Şi purtările şi titlul şi felul de a privi lumea. Bunicul nostru – Dumnezeu să-l ierte – nu s-a simţit niciodată bine în casa lui Josiah Sunderland. Niciodată n-a izbutit să uite că era marchiz şi că tata era un simplu meşteşugar, poate ceva mai răsărit decât alţii. Zic, *n-a izbutit* fiindcă sunt încredinţat că a încercat. N-a izbutit, că era peste firea lui să devină alt om. Deşi a trecut prin foarte grele încercări, n-a învăţat nimic de la viaţă.

— Ai impresia că îi seamăn atât de mult? întrebă Richard cu uşoară iritare, deşi comparaţia n-ar fi trebuit să-l supere. Întotdeauna îl luase pe bunicul drept model. Îl indispusese tonul lui Patrick.

— Îi semeni mai mult decât îţi închipui. Nu ştiu dacă înţelegi acest lucru. Nici tu nu te-ai simţit bine printre noi. Şi acum, după ce ai devenit un adevărat domn, cu atât mai vârtos ai să te socoteşti străin în casa bătrânului Josiah Sunderland.

— Străin în casa mea?

— Eşti tot atât de rupt de ea ca şi un pui de cuc crescut în cuib străin.

Richard zâmbi ironic.

— Părerea ta nu mă supără. Tu nu faci, în definitiv, decât să-mi aminteşti că am reuşit să mă desprind din universul vostru mic-burghez şi să-mi creez o lume a mea, o lume în care viziunea e largă, aspiraţiile înalte…

— N-aş putea să spun că nu ai dreptate. Tu ai ajuns căpitan şi eu sergent.

Richard îşi aminti brusc de îndoielile lui din ultima vreme, de puţinul preţ pe care-l acorda gradului său, care nu-i va mai fi de niciun folos după demobilizare, de teama de viitor, de alternanţele de optimism şi descurajare… Patrick îl lovise acolo unde îl durea. O făcuse cu bună ştiinţă sau întâmplător?

— Am avut situaţii mai frumoase decât aceasta, spuse el, mai mult spre a urmări reacţia fratelui său.

— Am auzit, zise Patrick. Asta m-a şi făcut să-ţi spun că n-ai să te mai simţi printre noi. Cel care s-a dedulcit cu tutunul de lux e greu să se mai întoarcă la mahorcă. Atelierul nostru, cel puţin acel pe care l-am lăsat când am plecat să mă lupt cu englezii, nu era decât

o biată umbră a atelierului de odinioară.

Cu alte cuvinte, Patrick îl povăţuia să nu se mai înapoieze printre ai lui.

— De ce nu vorbeşti pe şleau Patrick? zise Richard, luând taurul de coarne. Ocolişurile diplomatice nu se potrivesc cu firea ta. Spune mai bine că ai socoti inoportună prezenţa mea la atelier.

— Inoportună? Ce-i aia inoportună? Nu cunosc cuvântul ăsta.

— Inoportun înseamnă de nedorit, supărător, explică Richard sec.

— Dacă ăsta e înţelesul, poţi să-i zici aşa.

Richard rămase dezorientat. Se gândise întotdeauna la atelier ca la o ultimă resursă, ca la un liman, în care să se retragă la vreme de restrişte. Era mai uşor să ia viaţa pieptiş, când ştia că are spatele asigurat. Patrick îl lăsa în aer, fără niciun punct de sprijin. Mai ales acum, Richard nu-şi putea permite să provoace o ruptură. Folosi un ton împăciuitor:

— Trebuie să înţelegi, Patrick, că simt şi eu uneori nevoia să revăd casa în care m-am născut, părinţii…

— Pe vremea când te bălăceai în bani te-ai gândit la casa în care te-ai născut, la părinţii tăi? Te-ai gândit? Ia spune.

În izbucnirea lui era atâta ură, încât Richard tresări.

— Pe vremea când te jucai cu aurul la Londra, eu degeram la Valley Forge, departe de casa mea, continuă Patrick îndârjit. New Yorkul era – ca şi acum – ocupat de englezi. Eu, aflându-mă în tabăra americană, nu puteam face nimic pentru atelier, pentru familie. Tata o ducea foarte greu. Atelierul îşi pierduse clienţii. Într-un oraş împresurat populaţia nu prea are ce tăia cu cuţitele, iar trupele de ocupaţie le primeşte din metropolă. Familia mea, care e şi a ta, abia dacă mai avea ce mânca. Pe atunci te-ai gândit să trimiţi vreun ban acasă? Părinţilor tăi, surorilor tale?

— Eram în plin război, Patrick. Comunicaţiile erau grele.

— Mofturi. Te aflai în Anglia, iar New Yorkul era ocupat de englezi. Nimic mai uşor decât să le fi trimis ceva bani. Dar aveai tu timp să te gândeşti ia ai tăi? Erai prea egoist. Nu ţi-ar fi ruşine să ceri sprijinul moral alor tăi când tu n-ai făcut nimic pentru ei în vremurile când înotai în bani?

Patrick se ridică anevoie de pe bancă. Richard îl privi cu răutate.

— Crezi că mă vei putea împiedica să intru în casa părinţilor mei? rosti el aspru.

— Atâta timp cât trăiesc ei n-ai decât să vii, replică Patrick

liniştit. Dar după moartea lor, voi avea grijă să nu-ţi mai calce piciorul în casa mea.

— A ta? De ce numai a ta?

— Sunt fiul cel mai mare. Moştenesc de drept toată averea. Nădăjduiesc că n-ai să mergi până acolo cu neruşinarea încât să-mi ceri o coajă de pâine.

Richard simţi cum i se urcă sângele în cap. Dacă fratele său n-ar fi fost rănit, l-ar fi pălmuit. Încleştă fălcile şi pumnii pentru a-şi struni mânia. Rămase pe bancă, în vreme ce Patrick se îndepărta, sprijinindu-se în cârje…

În timpul unei inspecţii a trupelor din Gloucester, contele de Rochambeau şi Statul său Major fură surprinşi de o ploaie torenţială, ca în toiul verii. Uzi până la piele asistară la o recepţie oferită de primarul oraşului. După această, ispravă, cei mai mulţi ofiţeri se aleseră cu câte un guturai straşnic. Generalul *en chef*, care nu mai era în prima tinereţe, răci însă grav. Medicii din Williamsburg îi prescriseră să stea cel puţin o săptămână la pat. Pacientul avea fierbinţeli mari, tuşea şi îl dureau încheieturile atât de rău, încât trebui să se supună.

Boala lui Rochambeau îi asigura lui Richard o libertate nelimitată. În afară de o oră sau două, folosite pentru traducerea corespondenţei oficiale, îşi omora timpul potrivit fanteziei şi bunului său plac. Citi în zilele acelea multe cărţi din biblioteca lui Sir Lewis, care îi îngăduise să o cerceteze oricând. Însă parcă era un făcut. Ori de câte ori Richard cobora după cărţi, Sir Lewis lipsea din bibliotecă. Richard înţelese că gazda evita să-l întâlnească. Aceasta nu-l supăra, căci şi lui îi plăcea să nu fie deranjat. Ca şi generalul *en chef*, putea invita la masă pe oricine voia. Cămările şi pivniţele cu vinuri ale amfitrionului îi stăteau la dispoziţie. Nu abuza însă niciodată, spre satisfacţia lui Sir Lewis, care îi preţuia cumpătarea.

Richard s-ar fi simţit minunat în această casă, dacă nu l-ar fi deranjat la ore nepotrivite corul de lătrături ale haitei de câini baseţi ţinuţi în apartamentul ei de Miss Ophelia Effingham, fiica gazdei. Când javrele treceau în trombă pe coridor, însoţindu-şi stăpâna care ieşea să se plimbe prin parc, făceau o hărmălaie de ridicau casa în sus. Vacarmul se repetă şi la înapoiere, şi când li se ducea de mâncare, şi în toiul nopţii, când baseţii se luau tam-nisam la harţă.

Atâta vreme cât atribuţiile îl reţinuseră pe Richard în preajma generalului *en chef*, profitase de puţinele ore de repaus dormind

atât de adânc, încât nu l-ai fi trezit din somn nici cu tunul.

Libertatea şi desfrâul de odihnă din ultimul timp îi făcuseră somnul mai uşor. Lătrăturile baseţilor îl scoteau adeseori din fire. Dar se ferea să protesteze, fiindcă nu voia să-şi indispună gazdele, cu atât mai mult cu cât Ophelia Effingham era o fată foarte drăguţă.

O întâlnise de câteva ori pe coridor sau pe scări, înconjurată de baseţii ei cafenii, lungi, jucăuşi şi şerpuitori ca nişte salamandre.

Părul blond argintiu îi cădea pe umeri într-o plăcută neorânduială. Rochiile ei, foarte scumpe, erau purtate cu o neglijenţă şi o lipsă de cochetărie ciudate. Deşi părea să fi împlinit şaptesprezece ani, ţinea în braţe păpuşi pe care le alinta cu grai gângurit, ca fetiţele.

Pentru Richard, fata aceasta era o enigmă. Ophelia nu-i vorbise niciodată şi abia dacă îi răspundea la salut. Era atât de preocupată de câini şi de păpuşi, încât pentru ea restul lumii nu mai avea nicio însemnătate.

O negresă între două vârste, grasă, aproape rotundă, cu albul ochilor tot atât de strălucitor ca şi dinţii, se îngrijea de miss Effingham. Personalul de serviciu al acesteia era completat cu o subretă ceva mai tânără, care era în relaţii foarte tandre cu valetul lui Richard.

Într-o după-amiaza, în vreme ce stătea în faţa oglinzii din camera sa de culcare şi îşi prindea un ac cu diamant în jaboul de dantelă, auzi pe coridor lătrat de câini, zgomot de paşi în fugă şi glasul Opheliei care striga supărată:

— Aici, Gimpy! Vino încoace! Lasă păpuşa! Gimpy!

Deodată, pe uşa lăsată întredeschisă de valetul care tocmai ieşise cu o tavă de pahare, năvăli în camera lui Richard un baset cu urechile pe spate şi scuturând în dinţi o păpuşă. În urmărirea lui Gimpy intră în fugă şi Ophelia, laolaltă cu alţi cinci sau şase câini, care lătrau şi scheunau ca la vânătoare. Prin cameră şi în jurul lui Richard se porni o goană nebună, cu peripeţii senzaţionale. Gimpy, cu păpuşa în dinţi, sări pe un scaun, de pe scaun pe pat, de pe pat pe masă, de pe masă iarăşi jos, strecurându-se apoi printre mobile şi printre picioarele lui Richard care încremenise cu mâinile ridicate în sus.

— Gimpy, stai! Gimpy! Gimpy!

La un moment dat, fugarul sări iarăşi pe pat şi de acolo pe una dintre noptiere, răsturnând un sfeşnic de argint, care se rostogoli

huruind pe parchet. Speriat, căţelul scăpă din gură păpuşa şi, cu coada între picioare, se ascunse sub pat.

Ophelia îngenunchie lângă păpuşa căreia îi ieşiseră câlţii din burtă şi din cap. Buzele îi tremurau, ochii i se umpluseră de lacrimi. Deodată începu să plângă cu sughiţuri. Era deznădăjduită, ca în faţa unei pierderi ireparabile.

Înduioşat de durerea fetei, Richard se plecă, o ridică de jos, apoi începu să-i şteargă ochii cu batista lui de dantelă.

— Îţi voi cumpăra o păpuşă de o mie de ori mai frumoasă, miss Effingham, încercă el să o consoleze. Aşa! Acum nu mai plânge. Lasă-mă să-ţi şterg lacrimile.

Ophelia nu făcea niciun gest de împotrivire. Era atât de drăgălaşă în clipa aceea, încât Richard fu ispitit să o sărute.

— Îmi aduci o păpuşă mai frumoasă? îl întrebă ea printre suspine. Mai frumoasă decât Pierrot?

— Hotărât mai frumoasă decât Pierrot, făgădui Richard, care bănui numaidecât ca acesta era numele păpuşii victimă.

Chipul fetei se însenină. Suspinele i se curmară.

— Şi când mi-o aduci? Mâine?

— Mâine la ora aceasta.

— Pot să viu să o iau?

— Sigur. Te vom aştepta şi eu şi păpuşa.

Ophelia surâse printre lacrimi. Furtuna trecuse.

— Atunci, pe mâine. Haidem, Gimpy! Samba, Maisy, Flossiel strigă ea după câinii care se gudurară, lătrând de bucurie.

Cu urechile pleoştite şi cu coada în jos, de parcă ar fi ştiut că făcuse o neghiobie, Gimpy ieşi cel dintâi pe uşă.

— La revedere! strigă Ophelia din prag. Nu uita, pe mâine!

După plecarea ei, se întrebă meditativ:

— Să vedem de unde scot păpuşa. *Promettre c’est noble*.

Toată după-amiaza colindă prăvăliile, căutând o păpuşă mai chipeşă. În Williamsburg comerţul nu suferise prea mult de pe urma războiului. Magazinele de mode şi de articole feminine erau încă bine aprovizionate. Într-un astfel de magazin, Richard descoperi o colecţie de păpuşi îmbrăcate în costume de epocă, dintre care alese o marchiză în miniatură, foarte elegantă în rochia ei cu *panier*-uri. Avea o coafură înaltă şi un evantai de pene în mână. Vânzătoarea se oferi să trimită păpuşa acasă, dar Richard preferă să o ia cu el.

Femeile care se încrucişară în ziua aceea pe stradă cu un tânăr

şi falnic căpitan, care ducea în braţe o păpuşă mare, învelită în hârtie de mătase, zâmbeau cu cochetărie, regretând că nu le era lor destinat darul…

A doua zi, Ophelia veni să-şi ia păpuşa. Aşteptase cu nerăbdare acest moment. Fusese agitată toată dimineaţa. La prânz nu mâncase aproape nimic.

Marchiza în miniatură îi întrecu aşteptările. Niciuna dintre păpuşile ei – şi avea destule – nu se asemuia cu aceasta. Rochia, părul, evantaiul erau minunate. Ophelia nu-şi credea ochilor.

Richard zâmbea încântat de bucuria ei. Nu-şi închipuise că darul va avea atâta succes.

— E foarte frumoasă!… E foarte frumoasă! spunea ea în culmea extazului.

O mângâia, îi aranja cutele rochiei, îi netezea părul. Deodată se întoarse spre ofiţer.

— Mâine îmi mai aduci o păpuşă?

Candoarea ei era dezarmantă. La aşa ceva Richard nu se aşteptase. Ochii scăpărători de nădejde ai fetei nu-i îngăduiau să o dezamăgească.

— Da, da! Mâine îţi aduc altă păpuşă. Bineînţeles, dacă ai să fii cuminte, îi vorbi el ca unui copil.

Ophelia bătu din palme.

— Voi mai avea o păpuşă! Voi mai avea o păpuşă! Ce bine, ce bine, ce bine!

Comportarea ei plină de exuberanţă era atât de copilăroasă, de nepotrivită cu vârsta ei, încât Richard o privea cu nedumerire.

Respectându-şi făgăduiala, îi cumpără şi un arlechin. Entuziasmul Opheliei nu mai cunoştea margini. Dansă cu păpuşa, o sărută, o mângâie, îi cântă…

Din ziua aceea, îşi făcu obiceiul să intre zilnic la Richard, care îi oferea de fiecare dată fie o sticlă cu parfum, fie o dantelă, fie o garnitură de flori pentru rochie.

Nimeni nu dădea atenţie acestor vizite. Sir Lewis nu ieşea din biblioteca lui, îngrijitoarea Opheliei era încântată că mai scăpa câteva momente de zgomotoasă prezenţă a feţei, iar subreta avea preocupări sentimentale, care nu-i dădeau timp să se gândească şi la stăpâna ei.

Pentru Richard, tânăra fată era o enigmă. Lipsa ei de cochetărie, atât de nefirească la şaptesprezece ani, înclinarea exagerată pentru păpuşi şi pentru câini, gesturile şi limbajul de fetiţă îi păreau

bizare. Contrastul dintre naivitatea ei copilărească şi feminitatea corpului, care începuse să se formeze, era de-a dreptul izbitor. Richard avea pentru ea un sentiment de milă, îmbinat cu o stranie atracţie fizică.

Ophelia era la vârsta adolescenţei primejdioase. De câteva ori, aflându-se în prezenţa lui Richard, lăsase păpuşile deoparte, rămânând cu privirile aţintite asupra lui. Ochii îi erau umeziţi de dorinţe neînţelese care o înfricoşau. Chemarea reflectată pe chipul ei îl tulbură şi pe Richard, trezindu-i curiozitatea.

„Ce senzaţii mi-ar oferi fetiţa aceasta cu trup împlinit de femeie?”

Încercase dragostea atâtor fete tinere, încât căpătase mentalitatea unui colecţionar veşnic însetat după exemplare noi, care să-i îmbogăţească tezaurul.

Rezistase tentaţiei, fiindcă Ophelia era fiica amfitrionului. Ar fi fost nedemn să profite de inocenţa ei. Totuşi, de la o vreme, gândul acesta îl urmărea stăruitor.

O dată se decise să nu o mai primească în camera lui. Dar când o văzu apărând în prag, proaspătă, candidă, atrăgătoare, uită de hotărârea luată şi o întâmpină cu acelaşi surâs de bun venit.

„Dacă îi fac un copil, ce-o să se întâmple? reflectă el privind-o. Îmi va rămâne pe cap. Dar asta n-ar fi o catastrofă. Sir Lewis e bogat. Dacă i-aş deveni ginere, n-aş încheia o afacerea rea.”

Noul aspect al chestiunii începea să-l pasioneze. Ajunsese un vânător de zestre? Se pare că da. Ar fi trebuit poate să-i fie ruşine. Dar nu urmărise acelaşi lucru când voise a se însura cu Patricia Darnley?

După ce făcu în oraş câteva investigaţii discrete cu privire la averea lui Sir Lewis, ajunse la concluzia că o căsătorie cu Ophelia Effingham ar echivala cu o magnifică lovitură de Bursă. Proprietăţile lui Sir Lewis din New York şi Virginia, fără a mai socoti plantaţiile din Indiile Occidentale, reprezentau un capital care ar fi constituit o puternică bază pentru edificiul afacerilor de mai târziu. Richard îşi găsi o scuză. Nu era el primul om care s-ar căsători din interes. În sferele înalte ale societăţii britanice şi franceze proiectele matrimoniale se întemeiau, în majoritatea cazurilor, pe considerente pecuniare. Câţi nobili nu-şi auriseră blazonul, însurându-se cu fete bogate? În aceste împrejurări, aristocraţii francezi foloseau o formulă cinică: *Il fallait bien de temps en temps fumer ses terres*. Premeditarea lui era condamnabilă în măsura în

care profită de naivitatea bietei fete. Dacă n-ar face el acest pas, altul n-ar scăpa ocazia. Ophelia era la acea vârstă primejdioasă în care fetele trebuie să cadă ca un fruct copt. În acele momente critice, alegerea masculului joacă un rol secundar. Norocul poate să aleagă pe orice nevolnic. Câte fete de oameni cu stare nu şi-au început viaţa, aruncându-se în braţele vreunui neisprăvit, uluit de asemenea ocazie. Sprijinindu-se pe aceste argumente, Richard căuta să-şi justifice în propriii săi ochi comportarea viitoare.

Ophelia, care habar n-avea de procesul de conştiinţă al ofiţerului, venea zilnic în camera acestuia. În preajma lui Richard simţea o bizară, dar foarte plăcută tulburare, care o făcea să râdă fără motiv, să se îmbujoreze, să se răsucească pe călcâie în piruete de balerină. O stranie căldură lăuntrică, ce alterna cu neînţeleşi fiori de gheaţă, îi risipeau somnul şi îi furau liniştea. Într-o zi, Richard îi prinse o camelie în păr. De atunci, Ophelia nu mai umblă decât cu flori în cosiţe.

În fiinţa tinerei fete se petrecea o schimbare, care nu scăpă ochiului îngrijitoarei.

— Fetiţa mea iubeşte! Nu-i aşa? îi spunea negresa mângâind-o pe obraji. Lui Mamie nu i se poate ascunde nimic.

Mamie ştia de vizitele Opheliei în camera Ofiţerului. Dar nu le dădea importanţă. O socotea pe Ophelia prea copil, prea necoaptă sufleteşte, iar pe ofiţer prea *gentleman* pentru a se gândi la lucruri urâte. Pe de altă parte, Mamie simţea intuitiv că iubirea va face oarecare ordine în mintea bolnavă a fetei. Căci Ophelia era bolnavă. Adevărul acesta nu putea fi ocolit.

Într-o după-amiază de toamnă târzie, Ophelia veni iarăşi în camera ofiţerului. Nu purta în braţe păpuşi şi nu era urmată de niciun câine. Richard remarcase aceste amănunte. Ophelia respira greu, ca şi când o greutate i-ar fi apăsat pieptul. În vine îi curgea parcă metal topit. Fierbinţeli neînţelese, urmate de fiori reci, îi scuturau trupul, mai chinuitor decât frigurile unei boli. Buzele întredeschise îi erau dogorite de arşiţă. Ochii strălucitori aveau o expresie stranie. S-ar fi zis că era în transă. Se apropie de Richard, care stătea în mijlocul camerei, şi se opri în dreptul lui. Sânii ei tari păreau să vibreze. Mâinile îi atârnau neputincioase de-a lungul corpului. Nu rostea niciun cuvânt.

Richard simţi că încep să-i zvâcnească tâmplele. O căldură ciudată îi încorda şi lui trupul tânăr, setos de iubire.

Încercă să lupte cu el însuşi. Nu trebuia să facă un gest pe care

să-l regrete mai târziu. Dar viaţa care pulsa năvalnic fu mai puternică decât şovăielile lui.

Richard se îndreptă spre uşă şi întoarse cheia în broască...

După îmbrăţişarea aceea năprasnică, iute ca o furtună de vară, Ophelia nu mai reveni în camera lui Richard. Femeia din ea, trezită şi descătuşată din crisalida adolescenţei, se făcu simţită prin manifestări fizice şi sufleteşti care o înspăimântară. Cu intuiţia femeii primare, se ferise totuşi de ochii pătrunzători ai negresei, pretextând o indispoziţie pe care Mamie nici nu se gândise să o pună la îndoială. Se deprinsese a citi în sufletul Opheliei ca într-o carte deschisă. Fiindcă fata nu se prefăcuse niciodată, negresa nu concepea altă posibilitate. O îngriji cu devotament animalic, o alintă, până când tulburările Opheliei se mai liniştiră.

Absenţa îndelungată a tinerei fete alarmă pe Richard, care trecea prin emoţii de nedescris. Vorbise oare Ophelia cuiva despre cele întâmplate? Era bolnavă? Incertitudinea aceasta îl ţinea într-o încordare nervoasă continuă. Nu îndrăznea să ceară relaţii nici îngrijitoarei şi nici subretei. Când le întâlnea pe coridor încerca să le descifreze expresia ochilor. Dar privirile celor două femei îi păreau mai impenetrabile decât o mască. Ştiau ceva şi ascundeau acest lucru?

Contele de Rochambeau se însănătoşise. Organismul său ieşise triumfător din trânta cu boala. Iarna pogorâse asupra Virginiei.

Într-o seară, pe când Richard se înapoia acasă după ce redactase un voluminos raport destinat generalului Washington, găsi uşa dormitorului său întredeschisă. O împinse uşor. În cameră, umbrele serii se aşterneau, învăluind mobilele într-o negură cenuşie. În cămin, jarul arunca reflexe palide, rubinii, care luminau uşor patul.

Respiraţia lui Richard se opri. Pe pat se profila silueta Opheliei. Stătea întinsă ca o moartă.

Se apropie de ea. Fata părea să doarmă. O sărută încet pe obrajii umezi de lacrimi.

Ophelia deschise ochii şi, scâncind ca un copil, îşi încolăci braţele în jurul grumazului său.

— Richard! şopti ea. Richard!... Cât de mult mi-ai lipsit.

Din seara aceea, Ophelia reveni zilnic la Richard. Se mai juca şi acum cu păpuşile şi cu baseţii. Dar o făcea automat, din obişnuinţă.

Richard era Dumnezeul ei. Când se aflau împreună, îl urmărea cu priviri în care dragostea şi veneraţia se împleteau într-o adorare mistică.

Zilele, săptămânile, lunile se fugăreau în zbor. Trecu iarna, iar primăvara apăru cu trena ei de soare şi de tinereţe, purtată de ghiocei, paji plăpânzi şi albi.

Legătura dintre Richard şi Ophelia continua nestingherită.

Mamie simţise ceva. Dar îşi ţinea gura. O bucură fericirea Opheliei, care înflorea vizibil. Fetele din neamul ei tuciuriu îşi începeau viaţa sexuală la o vârstă mult mai fragedă. Şi – slavă Domnului – plesneau de sănătate.

Afară de aceasta, Mamie nu se simţea obligată să dea socoteală lui Sir Lewis, care se dezinteresa de soarta fiicei sale. Treceau adeseori luni de zile, fără ca tatăl să ceară a-şi vedea progenitura. La început, indiferenţa lui o scandalizase. Cu timpul se deprinsese cu ea, aşa cum te deprinzi cu orice lucru bun sau rău.

Într-o dimineaţă. Mamie, copleşită de emoţie şi spaimă, ciocăni în uşa lui Richard. Albul ochilor ei, pe care şi-i rostogolea comic, părea mai vizibil ca de obicei. Îşi frângea mâinile şi gemea ca un câine bătut.

Richard, abia trezit din somn, o privi nedumerit.

— Ce s-a întâmplat, Mamie? întrebă el alarmat, îmbrăcându-şi la repezeală halatul de mătase.

— Vai, Miste’ Sunde’land, ce-aţi făcut?? se văicări ea.

Nu pronunţa pe „r”, aşa cum fac de altfel cei mai mulţi negri.

— Ce-am făcut? exclamă el perplex.

— Miss Ophelia e însă’cinată. Vai ce neno’oci’e, ce neno’oci’e!

Richard simţi un gol în piept, apoi o emoţie năvalnică. Ophelia era însărcinată. Îi dăruia un copil. Avea şi el un copil.

— Ce-o să zică Si’ Lewis când o auzi! se tângui Mamie. O omoa’ă pe Ophelia şi mă omoa’ă şi pe mine.

— Ei, lasă, nu e chiar atât de grav, încercă el să-i liniştească criza de isterie, deşi inima îi bătea şi lui furios. Aranjez eu lucrurile cu Sir Lewis.

— O să te omoa’e şi pe dumneata, Miste’ Sunde’land. Vai, vai, vai, ce neno’oci’e! Ba’em dacă mi-aţi fi spus mai de mult desp’e ce e vor’ba, am fi făcut ceva. Da’ aşa… Vai, vai, vai!

Disperarea ei avea accente comice. Lui Richard nu-i ardea de râs. Criza era prea gravă. Rezolvarea ei, în sensul intereselor lui, cerea multă chibzuială.

— Mă spânzu’ă, Si’ Lewis mă spânzu’ă! se jelui Mamie, prăvălindu-se pe un scaun.

— Nicio grijă. Potrivesc eu lucrurile cum e bine, zise Richard, iritat de tânguielile ei. Acum du-te. Mă îmbrac şi cobor îndată la Sir Lewis. Ophelia ce spune? E speriată?

— E înnebunită de g’oază. Nici nu v’ea să iasă din came’a ei.

— Subreta ştie ceva?

— Cine, Sa’ah? Sa’ah nu ştie nimic. Şi nici nu v’eau să ştie. Asta a’ mai t’ebui. Vai, vai, vai!

Richard o luă de umeri şi o împinse încet pe uşă afară.

— Lasă-mă să mă îmbrac. Du-te! Hai, du-te! Spune-i şi Opheliei să nu se mai frământe.

Închise uşa în urma negresei. Avea nevoie de timp şi linişte spre a-şi orândui gândurile. Evenimentul acesta nu-l lua prin surprindere. Aşteptase realizarea lui. Pregătise şi explicaţiile pentru Sir Lewis. Îşi formulase o serie de argumente cu care va răspunde la obiecţiile sau la explozia de indignare a părintelui ultragiat. Se simţea totuşi mai emoţionat decât şi-ar fi închipuit.

Se îmbrăcă fără grabă, silindu-se să-şi stăpânească enervarea. Îşi propuse să treacă pe la Ophelia, dar renunţă la acest gând. Nu trebuia să se lase pradă emoţiei. Era imperios să-şi păstreze calmul în aceste momente critice. Intrarea lui în apartamentul Opheliei ar fi trezit bănuielile subretei. Dacă pălăvrăgelile acesteia ar ajunge la urechile personalului de serviciu, înainte ca Richard să dea ochi cu Sir Lewis, totul s-ar duce de râpă. Succesul demersului său se baza pe păstrarea strictă a tainei. Raţionamentul său era simplu. Teama de scandal îl va face pe Sir Lewis să muşamalizeze cu orice preţ această afacere.

Richard se afla în preajma uneia dintre cele mai decisive bătălii din viaţa lui. Viitorul său depindea de reacţia lui Sir Lewis. Richard era hotărât să obţină victoria. Eşecul întâmpinat odinioară faţă de Patricia nu trebuia să se mai repete.

Îmbrăcă cea mai fină cămaşă, uniforma de paradă, pantofii cu catarame de argint. Peruca pudrată proaspăt, eghileţii, galoanele strălucitoare îi dădeau o înfăţişare plăcută. După ce îşi termină toaleta se privi în oglindă, apoi îşi consultă ceasul.

Nouă şi un sfert. Prea devreme pentru a coborî la Sir Lewis. Îşi toci nerăbdarea citind câteva pagini dintr-un volum cu maxime de la Rochefoucauld. Parcurgea rândurile fără să reţină nimic. Deşi nu-şi găsea astâmpărul, rămase în camera lui până la ora zece, când

ieşi pe coridor, pornind-o încet pe scări în jos.

Străbătu cu paşi rari galeria de la parter şi se opri în faţa uşii bibliotecii. Tuşi uşor, spre a-şi drege glasul, apoi ciocăni în tăblia de stejar.

Un servitor negru, cu părul sur şi priviri inchizitoriale de cerber, scoase capul şi îl întrebă în şoaptă:

— Cu ce vă pot servi, Sir?

— Am ceva de vorbit cu stăpânul tău. Spune-i că îl rog să mă primească.

Servitorul închise cu precauţie uşa. Richard simţi iarăşi acel gol neplăcut în coşul pieptului. După câteva clipe de aşteptare, uşa se deschise din nou, lăsând să apară iarăşi capul sur al negrului.

— Sir Lewis vă roagă să-l iertaţi, dar guta îl supără îngrozitor. Dacă nu aveţi nimic împotrivă, pot să-i comunic eu mesajul dumneavoastră.

Vorbirea lui era corectă, cumpătată, de servitor ultragiat. Richard, care se aşteptase la această piedică, nu se descurajă.

— Regret că sunt nevoit să insist. Ceea ce vreau să-i comunic lui Sir Lewis are un caracter strict confidenţial. Trebuie neapărat să-i vorbesc. Nu-l voi reţine decât cinci minute

Era îndoielnic că într-un timp atât de scurt îşi va putea debita pledoaria. Trebuia să adoarmă însă temerile lui Sir Lewis, care se temea ca de ciumă de întrevederi cu ofiţerii armatelor aflate în trecere prin Williamsburg.

Servitorul dispăru iarăşi, şi după câteva minute deschise uşa.

— Poftiţi. Sir Lewis vă aşteaptă. Vă reamintesc că Sir Lewis e foarte bolnav.

Richard intră în biblioteca uriaşă, cu pereţii acoperiţi până în tavan de rafturi cu cărţi aurite.

În faţa căminului înalt, în care ardea focul, stătea într-un fotoliu un bărbat între cincizeci şi şaizeci de ani, slab, cu ochi pătrunzători, umbriţi de sprâncene stufoase şi cu un nas încovoiat, aristocratic. Era îmbrăcat în haine de catifea maron, cu nasturi de aur. Dantelele de la gât şi manşetele erau de mare preţ. De data aceasta, Sir Lewis nu se prefăcea. Era într-adevăr bolnav. Şedea cufundat într-un jilţ adânc. O expresie de suferinţă i se întipărise pe faţă. Piciorul stâng, ridicat pe un scăunel, era înfăşurat în feşe albe. Sir Lewis avea înfăţişarea tipică a gentilomului britanic care-şi primeşte vizitatorii stând în faţa căminului din bibliotecă. Richard s-ar fi putut crede la Londra sau în vreo mare casă de ţară din Anglia.

Salută curtenitor, înclinându-se adânc, ca nobilii de la Versailles.

Sir Lewis plecă uşor capul.

— Mi s-a spus că doriţi să-mi vorbiţi, Mr. Sunderland. Să nu luaţi în nume de rău dacă vă rog să fiţi concis. În dimineaţa aceasta mă canoneşte un acces de gută infernal.

Începutul era puţin promiţător.

— Era de datoria mea să vă vorbesc, Sir. Îmi cereţi să fiu concis. Mă voi executa. Sir Lewis, adăugă el solemn, îmi permit să cer mâna fiicei dumneavoastră.

— Ce? Ce?… mormăi surprins Sir Lewis, ridicându-se fără voie în mâini. O durere ascuţită în piciorul bolnav îl făcu să-şi încleşteze dinţii şi să se lase iarăşi pe spătarul fotoliului. Mr. Sunderland, reluă el, cererea dumitale mă onorează. Din păcate, fiica mea e prea nevârstnică spre a se mărita. Afară de aceasta, am alte planuri pentru viitorul ei. După cum vedeţi…

Tonul lui dispreţuitor îi invită pe Richard să pună capăt unei discuţii pe care o socotea definitiv închisă.

— Îmi pare rău că trebuie să stărui, grăi acesta calm. Ţin numai să vă informez că, faţă de situaţia creată, am datoria să-mi reînnoiesc cererea şi să sper că o veţi încuviinţa.

— Ce situaţie? Care situaţie? se încruntă Sir Lewis. Nicio situaţie nu-mi va schimba hotărârea. Sunt deprins să merg pe un singur drum, Mr. Sunderland. Socotesc întrevederea noastră încheiată. *Good bye*, Mister.

Richard zâmbi cu superioritate şi condescendenţă. Voia să arate bătrânului amfitrion că nu-l impresionau manierele-i bruşte, nepoliticoase.

— Continui totuşi să socotesc necesară o explicaţie a demersului meu, Sir, zise el cu acelaşi calm. După ce mă veţi asculta, sunteţi liber să luaţi hotărârea pe care o veţi crede de cuviinţă.

— Vorbeşte, Mr. Sunderland, răspunse Sir Lewis Effingham cu tonul resemnat al unei gazde obligată de legile ospitalităţii să accepte prelungirea unei vizite inoportune.

— Fiica dumneavoastră, Sir Lewis, va avea un copil. Copilul meu.

Lewis Effingham clipi des, ca o pasăre de noapte scoasă brusc la lumină. Nu înţelegea vorbele ofiţerului.

Richard stătea nemişcat. Sosise în sfârşit momentul critic. Punctul culminant al duelului.

— Dacă ai încercat să faci o glumă. Mr. Sunderland, află că este de prost gust, rosti bătrânul în surdină.

— Glumă, Sir? Este purul adevăr.

Effingham îşi încleştă mâinile pe braţele fotoliului

— Ai merita să te ucid.

— Ar fi şi aceasta o soluţie, Sir Lewis. N-ar rezolva însă problema.

Effingham rămase o clipă cu privirile aţintite în gol. Aproape că nu-şi mai amintea cum arăta Ophelia. Se învinui că o neglijase. Dar regretele erau târzii.

— Frumos mi-ai răsplătit ospitalitatea. Simţea cum îl înăbuşă mânia. Ce ticăloşie! Ţi-ai bătut joc de un copil.

— Ophelia are şaptesprezece ani. Nu mai e un copil.

— Nu ţi-ai dat seama că e bolnavă? Că are mai multă nevoie de tratament medical decât de dragostea dumitale?

— Iertaţi-mă, Sir, dar în tot timpul şederii mele sub acoperişul casei dumneavoastră n-am văzut niciun medic care să se intereseze de sănătatea Opheliei.

Lovitura era directă. Sir Lewis îi simţi din plin efectul.

— Ophelia era părăsită de toată lumea, continuă Richard. Singurii ei prieteni erau păpuşile şi câinii. Şi singurele fiinţe cu care schimba o vorbă – o îngrijitoare negresă şi o cameristă mulatră. Frumoasă companie pentru o fată bolnavă, care are nevoie de tratament, de distracţie, de aer, de lumină. Eu, cel puţin, i-am oferit o prietenie.

— Foarte scump plătită.

— Credeţi? Ophelia mă iubeşte şi eu o iubesc.

— O iubeşti pe ea, sau zestrea ei?

Întrebarea ţâşni ca o lovitură de bici.

— E inutil să vă răspund la această întrebare. Tot nu m-aţi crede. Ophelia…

— Miss Effingham, căpitane. Ai cel puţin decenţa să-ţi aminteşti că vorbeşti în prezenţa tatălui ei.

Sir Lewis era congestionat la faţă. Sângele îi zvâcnea puternic.

— Cred că ţi-ai greşit socotelile, căpitane. Dacă te-ai fi documentat mai temeinic asupra mea şi a familiei mele ai fi renunţat să-mi seduci fata. Ai fi ajuns la concluzia că nu merită osteneala. Nu ştiu dacă eşti informat că mai am un fiu mai vârstnic decât Ophelia.

O sudoare rece îmbrobonă fruntea lui Richard. Să se fi înşelat în calculele sale? Să fi depus atâtea eforturi pentru nimic? Însă niciun muşchi al feţei nu-i tresări. Chipul lui rămase impenetrabil, ca al unui perfect jucător de cărţi.

— Mai am un fiu care după legile acestei ţări, moşteneşte toată averea. Dreptul de primogenitură. Îţi mai menţii cerea în căsătorie, Mr. Sunderland? Mai doreşti să te însori cu o fată bolnavă mintal, care mai e şi săracă lipită pământului.

Sosise momentul ca Richard să-şi joace cartea cea mare.

— Iubesc pe miss Effingham, Sir, şi vreau să mă căsătoresc cu ea.

Zâmbetul veninos de pe chipul bătrânului se şterse, lăsând loc unei expresii de nesfârşită oboseală. După câteva momente de meditaţie, ridică iarăşi cu trufie capul.

— Mi-am spus ultimul cuvânt, rosti el cu reînnoită energie. Nu! Şi acum pleacă. Pleacă mai repede din faţa mea!

Richard vru să mai spună ceva, dar se răzgândi. Salută cu aceeaşi politeţe şi se îndreptă spre uşă. Când puse mâna pe clanţă, se auzi chemat de bătrân.

— Mr. Sunderland, încă un moment. Mai ştie cineva despre toată chestia aceasta?

— Nimeni, Sir Lewis. Absolut nimeni.

Încerca să o acopere pe Mamie, deşi îşi dădea seama că nu avea sorţi de izbândă.

— Mă bizui pe discreţia dumitale, căpitane, că totul va rămâne între noi.

— Nu era nevoie să mi-o cereţi, sir. Îmi cunosc îndatoririle.

Salută din nou, apoi apăsă clanţa.

— Mr. Sunderland! auzi el din nou glasul lui Effingham.

— Da, Sir?

Lewis Effingham şovăi, apoi făcu un mare efort asupra lui însuşi.

— Mâine dimineaţă, la ora zece, te aştept aci, bibliotecă.

— La dispoziţia dumneavoastră, Sir.

Richard ieşi pe coridor. Exulta. Câştigase partida. Bănuia motivul pentru care Effingham îi fixase o întrevedere. Era dispus să cedeze. Cât priveşte fiul mai mare al acestuia, Richard se alarmase degeaba. Un jucător de înaltă clasă trebuie să ştie a-şi juca până la sfârşit cartea. Dreptul de primogenitură îşi trăia ultimele zile. Atacurile înverşunate ale lui Jefferson n-aveau să rămână fără efect. Richard era hotărât să se menţină dârz pe poziţie. Ophelia trebuia să rămână a lui…

În noaptea aceea nu încercă să o întâlnească. Aştepta verdictul tatălui ei. Era încredinţat că răspunsul lui va fi afirmativ, aşa că îşi

putea struni o noapte dorinţa de a-şi vedea iubita.

A doua zi de dimineaţă, la ora sorocită, coborî în bibliotecă. Sir Lewis îl aştepta în acelaşi fotoliu şi purta aceleaşi haine cafenii. Părea că de ieri nu se urnise din jilţ.

Lewis Effingham era întunecat. La salutul lui Richard, răspunse cu o înclinare seacă a capului.

— Mr. Sunderland, ia loc, îl pofti el, arătându-i jilţul din faţa sa.

Încă un semn bun, îşi zise Richard. Ieri nu-l invitase să şadă.

— Mr. Sunderland, reluă Effingham cu ton domol, dar mohorât, de ieri de dimineaţă şi până acum nu am rămas inactiv. Am cerut referinţe asupra dumitale generalului Rochambeau şi altor ofiţeri din Statul său Major. Am avut surpriza să mi se vorbească elogios despre dumneata. Îţi mărturisesc că nu mă aşteptam.

Degetele albe ale bătrânului băteau ritmic în braţele fotoliului.

— Am chibzuit mult asupra discuţiei noastre de ieri. Se spune că *la nuit porte conseil*. După o noapte de cântărire a argumentelor care pledează în favoarea şi împotriva dumitale, am ajuns la concluzia că ai oarecare circumstanţe atenuante. Eram hotărât să nu-mi căsătoresc niciodată fata. Ştiam că este bolnavă. De aceea am şi ţinut-o izolată. Doctorii pe care i-am consultat în repetate rânduri mi-au spus că o căsătorie i-ar putea eventual îmbunătăţi starea. Dar că o vindecare totală este exclusă. O lăsasem între păpuşile şi câinii ei, fiindcă ştiam că aceasta era lumea în mijlocul căreia se simţea fericită. Dar soarta te-a scos în calea ei. Cu destinul nu te poţi lupta. Îmi spui că o iubeşti. Aş vrea să te cred. Din nenorocire, nu pot cunoaşte ce zace în mintea dumitale. Nu! Nu protesta. Mi-ai mări neîncrederea. Înainte de a răspunde la cererea dumitale în căsătorie, îţi datorez şi eu anumite explicaţii. Abia după aceea ne vom putea preciza atitudinea.

Sir Lewis arătă cu bastonul, pe care-l ţinea de obicei rezemat de jilţ, tabloul unei femei tinere, aninat deasupra căminului.

— Iată portretul nevestei mele. După cum vezi, e neterminat. A fost pictat în 1750 de pictorul Feke. Poate că ai auzit de el. Avea talent şi îşi făcuse un frumos renume. După pictura aceasta poţi să constaţi că nevasta mea nu era extraordinar de frumoasă. Avea însă graţie şi drăgălăşenie. Nu m-am însurat cu ea din dragoste. Era însă foarte bogată. Am făcut ceea ce se numeşte o căsătorie de convenienţă. Din întâmplare, aveam şi eu avere. Mi-aş fi putut îngădui să mă însor cu o femeie săracă dar sănătoasă. Am preferat însă banii şi un nume, deşi înainte de căsătorie fusesem avertizat

că viitoarea mea soţie avea o ascendenţă grea. Tatăl ei şi un străbunic muriseră nebuni. Pentru nesocotinţa mea aveam să-mi primesc pedeapsa. Primii ani ai căsniciei au fost relativ senini. Soţia mea trecea prin crize de melancolie, cărora nu le dădeam importanţă. Thérèse acesta este numele soţiei mele – mi-a dăruit un băiat pe care l-am iubit ca pe ochii din cap şi pe care l-am trimis la învăţătură prin cele mai înalte şcoli din Europa. Am să-ţi vorbesc mai târziu şi despre el. Cu prilejul aniversării a cinci ani de căsnicie, m-am gândit să fac portretul Theresei. Într-o seară – rămasă memorabilă – după o şedinţă, în care soţia mea a pozat mai mult ca de obicei, pictorul a plecat spre locuinţa lui. Dar nu a mai ajuns niciodată acasă. S-a volatilizat, s-a topit în aer. A dispărut, fără ca cineva să-l mai fi văzut de atunci. Gurile rele au prins a răspândi zvonul că l-aş fi ucis din gelozie şi că aş fi făcut să-i dispară cadavrul. Îţi jur că n-am niciun amestec în această afacere. Când a aflat de dispariţia pictorului şi i-au mai ajuns la ureche şi zvonurile care-mi atribuiau asasinarea lui, nevasta mea a suferit un şoc nervos, din care nu şi-a revenit pe deplin nici până azi. Şase ani după această dramă a născut-o pe Ophelia. Durerile facerii, sau mai ştiu eu care altă împrejurare necunoscută mie, i-au tulburat definitiv mintea. Cât e ziua de mare, umblă într-o rochie de bal, cântând şi vorbind cu fiinţe imaginare. Pentru a nu se afla că nevasta mea este nebună şi spre a nu crea o reputaţie supărătoare copiilor, am izolat-o pe unul din domeniile mele. Lumea, care nu cunoaşte realitatea, m-a acuzat că aş fi închis-o, departe de oameni, pentru a-i pedepsi adulterul. Iată, Mr. Sunderland cât m-a costat această căsătorie, pe care o socotisem la început atât de avantajoasă. M-am ales cu o nevastă nebună, cu o fată debilă mintal şi cu un băiat nevolnic, căzut în patima beţiei. Am însă bani mulţi. Atât de mulţi, încât n-aş putea să-i număr nici într-o viaţă de om. Totuşi, calculele mele au fost greşite. Dar e prea târziu ca să mai îndrept ceva. Dumneata îmi calci pe urme. Ai făcut o afacere proastă. Foarte proastă. Pari un om deştept şi plin de resurse. Sunt convins că ai fi reuşit să te îmbogăţeşti şi fără să recurgi la stratagema aceasta. Cu bună ştiinţă îţi atârni de grumaz o piatră de care n-ai să te poţi elibera niciodată. Asiguri descendenţilor dumitale tarele unor străbuni bolnavi. Eu îmi plătesc zi de zi neghiobia. Şi dumneata vrei să mă imiţi... Poate că ar trebui să fiu bucuros că un om cu însuşirile dumitale îmi intră în familie. Generalul de Rochambeau, ducele de Lauzun şi contele de Fersen

te-au descris în culorile cele mai frumoase. Totuşi mă tem. Mă tem că îmi vei nenoroci fata. Dacă s-ar fi pus vreodată problema căsătoriei, Ophelia ar fi trebuit să se mărite cu un bărbat între două vârste, care să aibă grijă de ea şi pe care să-l mulţumească o viaţă tihnită. Dumneata eşti un agitat, dornic să parvii. O vei neglija şi o vei face să sufere. Sunt convins că după moartea mea se va simţi foarte singură. Căci dumneata îţi vei urma drumul, iar pe ea o vei lăsa în părăsire. Dar atât cât voi trăi, te voi sili să o menajezi. Altfel, îţi voi zbura creierii. Şi te asigur că nu glumesc… Dacă în condiţiile acestea mai stărui să ceri mâna Opheliei, sunt gata să ţi-o acord.

Richard îl privi cu toată seriozitatea. Bătrânul nu vorbea în vânt. Va avea cu el mult de lucru. Dar îşi alesese drumul.

— Sir Lewis stărui să cer mâna fiicei dumneavoastră. Vă asigur că mă voi strădui s-o fac fericită.

— Bine, rosti Effingham simplu. Îţi dau încuviinţarea. La sfârşitul acestei săptămâni vei anunţa oficial logodna voastră, iar în primele zile ale lunii viitoare vom face nunta. După câte m-ai lăsat să înţeleg, trebuie să ne grăbim. Să salvăm convenienţele. Lumea trebuie să ştie că este o căsătorie din dragoste şi că grabă se datoreşte nerăbdării legitime a unor tineri îndrăgostiţi…

Logodna şi nunta fură celebrate potrivit programului fixat de Sir Lewis.

Încântat, Richard păşise pe prima treaptă a noii sale ascensiuni. În Anglia se ridicase mai repede spre culmi, dar şi prăbuşirea fusese fulgerătoare. Edificiul spectaculosului său succes fusese clădit pe nisip.

De data aceasta, era hotărât să-şi dureze viitoarea prosperitate pe temelii solide, să nu lase nimic la voia întâmplării. Pusese primul jalon. Îl înfipsese atât de zdravăn, încât nimic n-avea să-l mai smulgă din pământ.

Devenise ginerele bogătaşului Sir Lewis Effingham. Îşi crease o platformă solidă. Prin copilul pe care i-l făcuse Opheliei îşi întărise legătura cu averea familiei Effingham. Moartea Opheliei – de pildă – nu i-ar atrage automat expulzarea din mijlocul acestor bogătaşi. Rămânând tutorele legal al copilului, va continua să-i administreze bunurile. Deci amprenta lui nu se va mai şterge.

Despre Orville Effingham, fiul mai mare al lui Sir Lewis, aflase lucruri care nu puteau decât să-i convină. Beţiv, afemeiat, cartofor, Orville se certase cu tatăl său şi, în semn de protest, plecase în

Saint-Domingue, unde se înhăitase cu o mulatră. Îşi justifica prezenţa în acest îndepărtat colţ de lume, ocupându-se de plantaţiile familiei Effingham, situate între Jacmel şi Port-au-Prince. Richard mai aflase că Orville era bolnăvicios şi că excesele îi grăbeau ruina organismului. Acest om nu putea fi un obstacol serios în calea planurilor sale.

Înainte de a se însura cu Ophelia, Richard n-avusese habar de agricultură. Se impunea să acopere aceasta lacună. Cu conştiinciozitatea pe care o punea în rezolvarea oricărei chestiuni care-l privea direct, se apucă să studieze tratate de specialitate. *Agricultura şi calul*, de Tuli, *Tratatul practic de agricultură* şi *Ghidul fermierului* de Duhamel, *Gentlemanul cultivator* de Howe şi multe alte lucrări asemănătoare. În primele luni după căsătorie îşi luă un concediu de la contele de Rochambeau, pentru a inspecta domeniul Bermuda Hundred de pe James River, una dintre proprietăţile familiei Effingham. De la începutul războiului, Sir Lewis nu mai călcase pe la Bermuda Hundred. Administratorii acestui domeniu, de aproape un milion de acri, furau cu neruşinare. Sosirea lui Richard le strică socotelile. Îi supăra prezenţa acestui vlăjgan care, sub veşmintele sale elegante, ascundea o musculatură de atlet, îi intimidau privirile lui bănuitoare, cu luciri de oţel, familiaritatea sa condescendentă. John Crow, administratorul-şef al domeniului, făcu cel dintâi cunoştinţă cu metodele drastice şi expeditive ale noului stăpân.

Richard vizită conacul, grajdurile, hambarele crescătoriile de vite şi de păsări, casele servitorilor albi şi colibele negrilor. Notă semnele unei neglijenţe care băteau la ochi. Ceru registrele domeniului. Le examină expert, sub privirile îngrijorate ale celor cinci vătafi care-i urmăreau fiecare mişcare. După ce puse pana jos, se uită fix la John Crow.

— De câtă vreme furi? întrebă el cu voce egală, incoloră.

Crow se îngălbeni, se înroşi, se încruntă, înghiţi în sec, cântărind la iuţeală răspunsul impus de această apostrofă fără echivoc.

Spre a nu-şi pierde prestigiul, trecu la contraofensivă. Îşi scutură chica neagră, bombă pieptul şi îşi sprijini semnificativ mâna dreaptă de catarama centurii late de piele, de care îi atârnau pe şolduri două pistoale în tocuri frumos împodobite. Avea vreo patruzeci de ani. Ochii negri şi pielea cafenie îi trădau sângele amestecat. Era robust ca un urs. Bizuindu-se pe puterea-i încercată în nenumărate încăierări, răspunse cu glas răguşit:

— Sir Lewis nu mi-a vorbit niciodată pe tonul ăsta.

— Eu îţi vorbesc.

— Şi eu nu vă răspund. La asemenea întrebări nu răspund.

— Ai să răspunzi. Cu voie sau fără voie.

Richard simţea furtuna în aer. Dar nu-i era permis să facă un pas înapoi. Trebuia să le dea tuturor o lecţie, să se impună. Altfel era pierdut.

— Dacă nu vă place, faceţi-mi socoteala şi plec. Orice proprietar de pe domeniile învecinate mă va primi cu braţele deschise.

— Înainte de asta ai să-mi răspunzi ia întrebare. De câţi ani furi?

Richard se ridică de la masa pe care stăteau registrele deschise. Era calm şi stăpân pe sine. În mâna stângă ţinea o cravaşă scurtă, pe care o lovea uşor de carâmbul cizmei.

— Nu îngădui să-mi vorbiţi astfel. Faceţi-mi imediat socoteala!

— Aici poruncesc numai eu.

— Nu primesc porunci de la oricine, replică Crow tăios…

Urmarea se desfăşură cu viteza fulgerului. Cravaşa lui Richard şuieră prin aer, plesnind obrazul administratorului, pe care lăsă o dâră de sânge. Crow duse repede mâinile la pistoale, dar un pumn aplicat în falcă îl doborî la podea. Năuc, încercă să se ridice într-un cot. Îşi scutură capul spre a şi-l limpezi. Ochii lui, injectaţi de sânge, cătară spre Richard. Deodată, mână-i rămasă liberă apucă un pistol, smulgându-l din teacă. Richard fu mai iute. Cizma lui izbi cu sete braţul în plină mişcare. Se auzi un zgomot sec, de os spart, şi braţul recăzu neputincios la pământ. Pistolul scăpă dintre degetele crispate.

— Luaţi-i pistoalele, ordonă Richard martorilor încremeniţi, şi pe el aruncaţi-l în drum. Toate lucrurile lui rămân aici. Drept despăgubire. Să fie mulţumit că nu-l dau pe mâna justiţiei. Am în registrele astea probe care-l pot costa ştreangul… Ca şi pe voi toţi, de altfel, adăugă el, rotindu-şi privirile asupra ajutoarelor lui Crow.

Acest act de autoritate îi stabili definitiv reputaţia.

— Cu un om ca ăsta nu te joci. E dracul împieliţat, îşi spuneau oamenii de pe domeniu. Numai Belzebuth putea să-i vină de hac lui Crow.

Spre mulţumirea lui Sir Lewis, Richard făcu ordine şi pe domeniul Huntingdon, din statul New York. Cu mijloace mai puţin violente, dar tot atât de eficace, epură personalul, aplică pedepse şi făcu noi angajări. Reputaţia de diavol împieliţat îl urmase şi aici. Rezultatele nu întârziară a se vedea. Veniturile celor două domenii înregistrară,

încă din primul an, o creştere sensibilă.

Richard avea posibilitatea să se ocupe intens de administrarea proprietăţilor lui Sir Lewis. Campania din Sud se încheiase. Către mijlocul lui octombrie, Rochambeau primi de la Paris ordinul să-şi îmbrace trupele pe escadra comandată de marchizul de Vaudreuil.

În mai 1783, ultimele regimente franceze, rămase sub comanda ducelui de Lauzun, plecară în Franţa. Richard îşi luă rămas bun de la foştii lui camarazi de arme.

Se vorbea insistent despre pace. Operaţiile militare de uscat se încheiaseră. Pe mare, flotele britanice continuau o blocadă lipsită de eficacitate. Numai portul New York şi împrejurimile sale se mai aflau în stăpânirea englezilor, care voiau să-şi păstreze un cap de pod pe teritoriul Statelor Unite.

După îmbarcarea ultimei unităţi franceze, Richard fu lăsat la vatră, laolaltă cu un mare număr de ofiţeri şi soldaţi din formaţiile de miliţie. În iunie, generalul Washington proclamă războiul terminat şi licenţie cea mai mare parte din armată.

La Londra, guvernul condus de lordul North îşi prezentă demisia. Noul cabinet, prezidat de marchizul Rockingham, şi din care făceau parte lordul Shelburne şi Charles Fox, prieteni ai Americii, iniţie tratative de pace. La 3 septembrie 1873 fu semnat tratatul care consfinţea independenţa Statelor Unite.

După încheierea păcii, scoase şi Sir Effingham capul la lumină. Acum se putea plimba în linişte pe stradă, fără a se mai teme că s-ar compromite. Către sfârşitul campaniei, când victoria americană nu mai lăsa umbră de îndoială, îmbrăţişase cu afectată înflăcărare cauza învingătorilor. Pentru toţi acei care aveau urechi să-l audă, trâmbiţa că în plin război îşi căsătorise fata cu un ofiţer din armata Statelor Unite, tocmai fiindcă avusese întotdeauna încredere în succesul revoluţiei. Solidar, Richard se grăbea să-i confirme spusele.

Sir Lewis era încântat că nu împărtăşea soarta atâtor partizani ai Angliei, cărora li se confiscaseră domeniile în folosul foştilor luptători lipsiţi de pământ.

— Rând pe rând, nenorociţii aceştia sunt deposedaţi de averi, spunea Sir Lewis ginerelui său, făcând un sumbru bilanţ al pierderilor suferite de câţiva prieteni şi cunoscuţi. Au confiscat domeniul lui De Lancey din Westchester şi pe al lui Roger Morris din Putnam County. Pe Sir John Wentworth din Georgia l-au izgonit de

pe moşie numai cu ce avea pe el. Domeniul de trei milioane de acri din North Carolina, al vărului meu, Robert Granville, a fost distribuit la treizeci de mii de familii. Pe latifundiile din statul New York, ale lui Sir John Johnson, au fost împroprietăriţi zece mii de fermieri. Până şi lordului Fairfaix, cel mai bun prieten al lui Washington, i s-a confiscat domeniul din Virginia.

Richard clătina din cap în semn de compătimire.

— Dar mai grav e faptul că Jefferson, iniţiatorul acestor măsuri barbare, loveşte şi în prietenii revoluţiei, în cei care s-au sacrificat pentru independenţă. Deunăzi, a cerut exproprierea parţială a tuturor domeniilor, declară cu indignare Sir Lewis, pe care perspectiva sfârtecării uriaşelor sale proprietăţi funciare îl umplea de spaimă. Spre a desăvârşi opera de fărâmiţare, de distrugere a marilor latifundii, Jefferson a mai propus şi desfiinţarea primogeniturii, idee pe care a lansat-o şi în preajma războiului. Omul ăsta e un trădător al propriei lui clase. Un ticălos! Un vândut!

Richard înclină iarăşi din cap, arătând astfel că împărtăşeşte punctul de vedere al socrului, deşi în sinea lui aproba cu toată căldura campania lui Jefferson. Prin desfiinţarea primogeniturii Ophelia va fi pusă pe picior de egalitate cu fratele ei.

Sir Lewis era prea fin ca să nu ghicească gândurile ginerelui. Într-o oarecare măsură, n-ar fi fost potrivnic ca Ophelia şi Richard să moştenească o porţiune echitabilă din avere după moartea sa. Era încredinţat că aceştia vor face mai multă cinste numelui său decât Orville, care se destrăbăla în Saint-Domingue, nesocotind autoritatea paternă.

Spre uimirea cunoscuţilor, care ştiau cât de puţin acomodant este Sir Lewis, între acesta şi ginerele său se stabiliseră relaţii armonioase. Energia şi spiritul de iniţiativă ale lui Richard erau pe placul bătrânului Effingham, care ajunsese să se felicite că cedase la timp, primindu-l în sânul familiei.

La câteva zile după evacuarea New Yorkului de către trupele britanice, o superbă cabrioletă, cu doi cai negri, andaluzi, opri în faţa casei lui Josiah Sunderland.

Era în asfinţit. Pe ferestrele deschise ale bucătăriei, care servea şi de sufragerie, se vedea întreaga familie adunată în jurul mesei. Josiah Sunderland ocupa locul de cinste, având în dreapta pe Isabella, iar în stânga pe Hannah, fiica mai mare. Urmau apoi Bridget, a doua fiică, şi Rebecca, soţia lui Patrick, care stătea, ca de obicei, aproape de copiii ei – doi băieţi mai răsăriţi şi două fetiţe

gemene. La celălalt capăt al mesei se afla Patrick.

Josiah terminase tocmai de recitat rugăciunea. Lingurile intraseră în funcţiune. Josiah era coliliu, încă voinic, dar foarte îmbătrânit la chip. Avea pungi negre sub ochi, iar obrazul îi era de un roşu nesănătos, ce bătea în vânăt. Isabella ajunsese o umbră a femeii vioaie şi vrednice de odinioară. Slabă, încovoiată, cu părul nins, se micşorase, coborându-se la nivelul copiilor, care înfulecau de zor *clam chowder* – un fel de supă cu legume şi scoici de râu. Într-o cratiţă uriaşă, aşezată pe masa de lângă cuptor, fumega o cratiţă cu *baked beans* – un fel de iahnie de fasole. Acesta era al doilea fel şi ultimul.

Se putea spune că cina aceasta era îmbelşugată în raport cu mizeria îndurată în timpul ocupaţiei britanice. De câţiva ani încoace, două feluri de mâncare îşi dădeau foarte rar întâlnire pe masa familiei Sunderland.

Hannah şi Bridget, cele două surori ale lui Patrick, erau slabe, colţuroase şi urâte foc. Două figuri tipice de fete bătrâne, înăcrite şi deziluzionate, două caricaturi de femei, care nu-şi îndepliniseră rostul vieţii. Dacă Josiah ar fi fost mai bogat, s-ar fi găsit poate şi pentru ele câte un soţ mai modest, dispus să ducă un trai şters, în umbra autoritarului Josiah.

Şi Rebecca – nevasta lui Patrick – era uscată şi noduroasă. Dar uscăciunea ei ascundea vigoarea unui cactus plin de ţepi. În epoca adolescenţei fusese drăguţă, feminină. Acum arăta ca un un bărbăţoi, ars de soare, călit de muncă şi de nevoi, dârz şi pus oricând pe harţă. Copiii ei erau subnutriţi. Obrajii lor transparenţi inspirau milă.

Patrick părea doborât de oboseală. Mizeria războiului şi lipsurile de acasă îl făcuseră să uite că pe lumea aceasta mai existau şi oameni îndestulaţi. Cabrioleta lăcuită, oprită la poartă, îl nedumeri, încreţindu-i fruntea. Caii izbeau nervos cu copitele pământul. Un *gentleman*, în haină de catifea vişinie, vestă ivorie şi pantaloni albi de nankin, coborî vioi din trăsură. Dintre cei doi servitori tuciurii, în livrele albe, care stătuseră pe scăunelul din spate, unul trecuse la cai, iar celălalt, încărcat cu un munte de pachete şi cutii de toate culorile, îşi urmau stăpânul care se apropie de casă. Sosirea lui Richard stârni felurite reacţii printre membru familiei Sunderland. Pe chipul lui Josiah nu tresări niciun muşchi. În schimb, ochii i se umeziră uşor. Isabella scăpă un strigăt de bucurie, o podidiră lacrimile şi, într-un elan de nestăvilit, alergă înaintea lui prâslea.

Puţină culoare se aşternu pe obrajii palizi ai celor două fete bătrâne. Apariţia spectaculoasă şi plină de neprevăzut al lui Richard aducea o adiere de aventură şi romantism în viaţa lor statică, monotonă. Rebecca se încruntă ca şi soţul ei. Intrase în această familie având convingerea că va ocupa un loc predominant datorită numelui şi situaţiei tatălui ei, reverendul Brown. Înapoierea lui Richard Sunderland, această oaie rătăcită, care în loc să nimerească în gura lupului se bălăcea iarăşi în aur, o copleşea de obidă şi invidie. Căsătoria lui Richard fusese viu comentată în familia Sunderland. Rebecca privea cu ciudă intrarea în neamul lor a Opheliei Effingham, a cărei origine şi bogăţie o lăsau pe ea în umbră. Copiii încremeniseră cu gura căscată. Dacă n-ar fi fost de faţă bunicul Josiah, care nu îngăduia nimănui să se ridice de la masă înaintea lui, ar fi alergat cu toţii în întâmpinarea străinului. Bunica încălcase această oprelişte, dar ce să-i faci! De aceea era bunică. Măcar cu atâta să se aleagă.

Intrarea lui Richard, care o luase pe Isabella în braţe şi o aducea pe sus ca pe o mireasă, lumină casa. Copiii se uitau cu admiraţie la hainele lui, îi ascultau extaziaţi glasul puternic, râsul sănătos şi molipsitor.

Când Josiah se ridică de la masă spre a întinde mâna fiului său mai mic, toată lumea, cu excepţia lui Patrick şi a Rebeccăi, îi urmară exemplul.

— Îmi pare bine că te văd, băiete, zise Josiah bătându-l pe umăr. Arăţi minunat.

— Se cunoaşte că îi merge bine, spuse Patrick cu ironie.

Dar bucuria celorlalţi era atât de mare, încât săgeata lui trecu neobservată.

Hannah şi Bridget îl sărutară pe Richard, iar copiii îi dădură pe rând mâna. Bunica îi prezentă în ordinea vârstei:

— Benjamin, Josiah, Liberty şi Independence.

— Frumoase nume! Dar sunt şi tot atât de cuminţi pe cât de frumoase li-s numele?

— Foarte cuminţi. Bunicul n-ar îngădui să aibă nepoţi neastâmpăraţi.

— Fiindcă sunt cuminţi, unchiul Richard le va împărţi jucării, zise acesta.

Sub privirile extatice ale copiilor, servitorul negru aşeză pachetele pe masă. Hannah adunase între timp farfuriile şi tacâmurile.

Richard deschise pe rând cutiile. În mâinile lui apărură ca prin minune păpuşi, ursuleţi, elefanţi, cărucioare, şorţuleţe brodate cu căţei şi rochiţe de organdi pentru Liberty şi Independence, costumaşe de catifea cu nasturi aurii şi pălării cu boruri largi pentru Benjamin şi Josiah.

— Copiii mei n-au nevoie de asemenea daruri, mormăi Patrick iritat de generozitatea de paradă a fratelui său.

Progeniturile lui erau gata să plângă.

— Destul, Patrick, grăi apăsat bătrânul. Copiii sunt şi nepoţii mei. Atâta timp cât locuiesc în casa mea am şi eu un cuvânt de spus. După ce-oi muri, poţi să-i îndrumezi cum te-o tăia capul. Copii, luaţi-vă darurile şi duceţi-vă în camera voastră.

Rebecca profită de ocazie ca să plece cu ei. Simţea că ar înnebuni dacă ar mai sta o clipă în aceeaşi odaie cu Richard. Îl ura din instinct.

Patrick, care păstra încă un mare respect pentru tatăl său, rămase pe loc.

Richard umblă iarăşi la pachete. Scoase pentru Josiah o pipă de chilimbar, splendid dăltuită, un halat de mătase şi o mapă din piele de Cordoba. Isabellei îi oferi o rochie de muselină vişinie, o pereche de cercei cu rubine şi un inel cu rubin, înconjurat cu diamante. Pentru Hannah şi Bridget pregătise două rochii de mătase înflorată, cam prea tinereşti pentru ele, şi câte-o pălărie împodobită cu panglici multicolore. Toate obiectele erau de o calitate excepţională. Cele două fete bătrâne scoteau exclamaţii de bucurie, în vreme ce îşi ţineau rochiile de umeri şi le lăsau să cadă de-a lungul corpului, ca să vadă cum le vine.

Richard nu adusese nimic pentru Patrick şi Rebecca. Ştia că darurile sale n-ar fi fost primite cu plăcere.

— Lucrurile astea sunt prea frumoase pentru nişte oameni simpli ca noi, spunea Josiah, flatat totuşi de atenţia lui prâslea. Mă întreb ce-or să zică prietenii mei când or să mă vadă în halatul ăsta scump. Or să clatine cu compătimire din cap şi or să spună că am înnebunit la bătrâneţe. Aş pune rămăşag pe zece dolari că au să-şi dea coate, căinându-mă că m-am ţicnit.

Aceasta nu-l împiedică să-şi umple pipa cu tutun şi să şi-o aprindă cu voluptate. Se uită apoi la mapă. O întoarse pe toate feţele, o mirosi, clătină satisfăcut din cap, apoi o deschise, ca s-o examineze şi pe dinăuntru. Într-unul din compartimentele căptuşite cu moar roşu găsi o foaie de hârtie împăturită. O scoase la lumină.

Curios, o parcurse cu privirile. I se înroşi obrazul. Era un ordin de plată asupra Băncii Stuyvesant din New York, în valoare de două mii de dolari, plătibili pe numele lui Josiah Sunderland.

— Două mii de dolari! exclamă bătrânul. Băiete, nu pot să primesc banii ăştia. N-am făcut nimic ca să-i câştig.

— Ba ai făcut foarte mult, foarte mult, răspunse Richard. Foloseşte-i cum vei crede de cuviinţă.

— Primeşte-i, tată, primeşte-i, interveni Patrick. Bagă şi el ceva bani în afacere, fiindcă ştie că după noile legiuiri toţi fraţii moştenesc părţi egale. Nu se încumetă să vină chiar la de-a gata. Primeşte-i tată! Ar fi fost bine să-i trimită mai de mult, când nevoile atelierului erau mari. Dar acum, când afacerile îşi vor lua iarăşi avântul, contribuţia asta nu reprezintă cine ştie ce.

Josiah se mohorî, lăsând fruntea în jos. Poate că Patrick avea dreptate. Dar felul în care vorbise era nepermis.

— Patrick, mă mâhneşti astăzi pentru a doua oară.

— Iartă-mă, tată. Prâslea s-a întors cu sacul plin. S-ar cuveni să tai două oi grase. Din păcate nu avem niciuna. Cel mult să pui la bătaie cratiţa cu fasole.

Fără să mai aştepte încuviinţarea bătrânului, ieşi furios din bucătărie, sub privirile consternate ale Isabellei şi ale celor două fete bătrâne.

— Pentru fiul meu, care s-a înapoiat din străini, am să tai totuşi oaia cea grasă, spuse bătrânul cu solemnitate. Nimeni nu va putea spune că Josiah Sunderland nu a fost în stare să-şi cinstească feciorul. Se vor găsi bani şi pentru acest ospăţ.

Josiah Sunderland îşi respectă cuvântul. Pentru prima oară în viaţă se împrumută. Făcu aceasta pentru un ospăţ care trebuia să ducă departe faima familiei Sunderland. Josiah nu se atinse de banii dăruiţi de Richard. Pe toţi îi destină dezvoltării atelierului. Luă doar câţiva dolari, din rezervele destul de anemice ale întreprinderii, spre a-şi completa suma de care avea nevoie.

Bătrânul dădu sfoară în ţară că oferea ospăţul pentru a sărbători întoarcerea din război a celor doi fii ai săi. În felul acesta îl cinstea şi pe modestul Patrick, care înfruntase greutăţi fără număr, muncind cu el cot la cot, în atelierul de cuţite în vreme ce Richard învăţa carte la Oxford.

Deşi îl costa scump, Josiah făcea bucuros acest sacrificiu. Pofti la ospăţ rude şi prieteni, furnizori şi foşti muncitori din atelier cu familiile. Invită şi pe James Duane, cel dintâi primar american al

New Yorkului, şi pe reverendul Talmadge, care-l povăţuise a trimite pe Richard la învăţătură înaltă, şi pe Sir Lewis Effingham, care se scuză că nu poate veni, din pricina unei pârdalnice crize de gută.

Richard primise cu entuziasm moderat vestea sărbătorii. De când intrase în lumea selectă a celor patru sute de familii nu-i mai convenea să se afişeze alături de modestul făurar de cuţite. Călcase pragul căminului patern fiindcă aşa cereau îndatoririle filiale. Îşi acoperise neamurile cu daruri şi oferise două mii de dolari tatălui său pentru că era de datoria sa să răsplătească într-o oarecare măsură sacrificiile pe care aceştia le făcuseră spre a-l întreţine la învăţătură în Anglia.

Un refuz diplomatic l-ar fi amărât pe Josiah, corvoada trebuia deci suportată. Pentru Richard Sunderland, marchiz de Beauclair, ospăţul dat de Josiah Sunderland în hambarul din fundul curţii, amenajat de circumstanţă în sală de petreceri, nu era decât o reuniune vulgară, un fel de bâlci lipsit de sare, în care citadini mărunţi, cu nevestele şi fiicele lor, îşi poartă cu ostentaţie hainele de duminică, se veselesc în jurul unei balerci cu rachiu, fac haz de glumele răsuflate ale câtorva mucaliţi de tarabă, cântă în cor cântece populare, aplaudând până la înroşirea palmelor câteva soliste improvizate, cu glas tremurat şi necultivat, dansează stârnind nori de praf, iar în zori pleacă pe la casele lor, frânţi de oboseală, dar încântaţi că un an vor avea ce povesti şi comenta în serile lungi şi monotone.

Ospăţul corespunse în totul aşteptărilor lui Richard. Josiah Sunderland prezida, având de o parte şi de alta pe Patrick şi pe Richard, cei doi sărbătoriţi. Urmau apoi după rang şi vârstă ceilalţi invitaţi cu nevestele lor. Rudele sărace şi tineretul ajungeau la coada mesei. Turma de copii era servită la o masă aparte, ca să nu le ajungă la ureche glume nepotrivite vârstei lor. Orchestra, alcătuită dintr-o vioară, un clarinet, un cimpoi şi o tobă, cânta de zor, făcând să răsune hambarul. Iluminaţia era asigurată de lămpi cu feştile înfipte în grăsime, de facle şi de lampioane improvizate din pepeni deşertaţi de miez şi cu coaja perforată în chip de ochi, nas, şi gură. Cei mai mulţi oaspeţi – care cunoşteau starea precară a atelierului de cuţite – socoteau că belşugul de băuturi şi mâncăruri se datora lui Richard Sunderland, despre care umblau zvonuri fabuloase. Patrick, conştient de acest lucru, stătea posomorât ca la înmormântare. Richard era ceva mai vesel, dar amabilitatea lui condescendentă stingherea şi umilea pe cei cărora

le făcea cinstea să le adreseze cuvântul. Hainele elegante, brodate cu fir şi nasturii de diamante, intimidau tot atât de mult ca şi graiul lui ales, cu accent oxfordian.

În jurul mesei lungi, pe care bucatele erau aduse pe tăvi de lemn de către Hannah, Bridget şi Rebecca, domnea mare veselie. Era şi firesc. După mizeria şi privaţiunile fără număr din timpul războiului lumea era dornică de petrecere, de râsete şi de voie bună. Chiar şi puritanii ascultau cu plăcere glume şi snoave care pe vremuri i-ar fi făcut să se încrunte.

Către sfârşitul mesei, primarul Duane ridică un toast în cinstea vlăstarilor lui Josiah Sunderland, care luptaseră cu eroism pentru independenţa patriei lor.

— Golesc acest pahar în cinstea vrednicului sergent Patrick Sunderland, fiul mai mare al iubitei noastre gazde! strigă el în ovaţiile convivilor, care-şi dădură paharele peste cap. Iar pe al doilea îl beau pentru inimosul nostru căpitan Richard Sunderland.

La ultimul toast, comesenii din preajma lui Patrick observară că acesta şovăi să ridice paharul. Apoi, cu scârbă parcă, îşi muie buzele în băutura alcoolică. Gestul nu scăpă nici lui Josiah, care se întunecă la faţă, şi nici lui Richard, care surâse imperceptibil. Se mai ridicară toasturi pentru independenţa Statelor Unite, pentru Josiah Sunderland şi pentru Isabella, pentru primar şi pentru oaspeţi, luaţi în colectiv. Apoi se porni dansul, în vâltoarea căruia se avântă numai tineretul. Femeile măritate, oricât ar fi fost ele de tinere, treceau în rândul matroanelor, şi se mărgineau a privi cu bunăvoinţă zbenguielile fetelor şi ale flăcăilor! Bărbaţii însuraţi rămâneau să bea câte un pahar cu rachiu sau cu bere şi să vorbească de politică, de mersul treburilor lor ori de cancanurile comunităţii.

Richard, pe care-l ameţise fumul de tutun ieftin, gălăgia oaspeţilor şi stridenţa cântecelor, se strecură afară din hambar spre a lua puţin aer. Oftând cu uşurare, trecu în grădina din dosul casei şi se aşeză pe banca de sub umbrarul de viţă sălbatică. Dacă nu s-ar fi temut că plecarea sa ar fi fost interpretată ca o necuviinţă faţă de primar şi de ceilalţi oaspeţi mai vârstnici, de mult şi-ar fi luat tălpăşiţa. Era de ajuns că nu o adusese pe Ophelia, care refuzase să asiste la o astfel de reuniune.

Tocmai când îşi tampona fruntea cu batista, un zgomot de paşi pe pietrişul potecii din grădină îi atrase atenţia.

Cu creştetul şi umerii argintaţi de lumina lunii, Patrick se apropia

de umbrar. Ajuns în dreptul lui Richard se opri, rămânând în picioare.

— Richard, ţineam să-ţi vorbesc. Te-am văzut plecând încoace. Am vrut să profit de acest prilej ca să am o ultimă explicaţie cu tine.

— Ultima! Credeam că ultima explicaţie ne-a lămurit definitiv. Ştii, la Williamsburg.

— E adevărat. Dar n-ai vrut să ţii seama de ea.

— Te supără că am venit să-mi văd familia? zâmbi el ironic.

— Da, mă supără. Mă supără fiindcă prezenţa ta ne umileşte. Ne umileşti cu aerele tale de parvenit, cu hainele şi giuvaerurile tale bătătoare la ochi.

— Din moment ce prezenţa mea a făcut plăcere tatălui şi mamei mele, restul nu mă mai interesează. Tu te simţi umilit. Nu e de mirare. Când eram copii nu mă puteai suferi fiindcă îmi plăcea învăţătura şi ţie nu. Mai târziu, când ţi-ai dat seama că ai mintea mai greoaie decât a mea, ai început să mă urăşti. Iar ura ta a devenit bolnăvicioasă, obsedantă, de când ai constatat că sunt în stare să scot banii şi din piatră seacă, ispravă pe care tu n-ai s-o poţi face niciodată. Cât priveşte hainele de pe mine, mă îmbrac ca toţi cei din lumea mea.

— Vezi? Chiar tu recunoşti că faci parte dintr-o lume deosebită de a noastră, răspunse Patrick, ignorând ofensele fratelui său. De data asta nu te contrazic. Te-ai socotit întotdeauna mai aproape de bunicul tău – marchizul – decât de tatăl tău – meşteşugarul de cuţite. Te-ai uitat întotdeauna cu milă şi îngăduinţă la noi, ăştia de jos. Şi eu, adaugă Patrick aspru, n-am nevoie nici de milă şi nici de îngăduinţa ta. Deci fă bine şi rămâi între fandosiţii din lumea mare şi nu ne mai tulbura pe noi cu prezenţa ta.

— Poţi să te linişteşti, scumpule, ripostă Richard cu aceeaşi batjocură în glas. Am ceva mai bun de făcut decât să-mi pierd vremea în bietul vostru atelier.

— Vorbeşti cu dispreţ despre el, rânji Richard. Totuşi datorită atelierului ai putut să înveţi în Anglia.

— V-am despăgubit.

— Ah. Da. Ne-ai despăgubit, făcând pe mărinimosul… Nu e greu să faci pe mărinimosul cu banii nevestei.

— Aceasta te roade, Patrick, scumpule. Te simţi umilit fiindcă eu sunt însurat cu fata unui om bogat în vreme ce tu te-ai procopsit cu fiica unui pastor, o burgheză care face pe marea doamnă.

— Nu-ţi îngădui să te atingi de nevasta mea, şuieră Patrick înfuriindu-se.

— Lasă mârâielile astea! Nu mă mai sperii. Iar dacă ai iarăşi gust de sfadă, te sfătuiesc să te stăpâneşti. Pe vremea când eram copii puteai să mă chelfăneşti cât pofteai, căci erai mai mare şi mai puternic. Dar acum s-au schimbat lucrurile… În privinţa dolarilor pe care i-am dăruit tatălui meu îţi voi da o justificare, deşi nu sunt obligat. Banii sunt agonisiţi de mine. Căci muncesc mult, deşi nepricepuţii care mă judecă după hainele mele cu nasturi de diamante îşi închipuie că duc o viaţă de huzur şi trândăvie. Însă munca mea e de calitate. Tu te vei speti pentru a ridica atelierul la nivelul de dinainte de război. Te vor căpia grijile înainte de a găsi de lucru pentru zece lucrători, ca pe vremuri. Dar, când atelierul tău va ajunge să folosească zece lucrători, întreprinderile pe care le voi crea eu vor utiliza cel puţin o mie… Remarcă: am zis *atelierul tău*. Căci va rămâne al tău. Mie nu-mi place să mă încurc cu fleacuri.

— E foarte lăudabilă încrederea pe care o ai în propriile tale puteri, îl ironiză Patrick. Usturătoarea experienţă de la Londra ar fi trebuit să te cuminţească. Ai uitat, mi se pare, povestea broaştei care s-a umflat până a plesnit.

— Grijă această las-o în seama mea. Tu ocupă-te de atelier. E pe măsura ta.

Richard se ridică de pe bancă.

— Acum te las, trebuie să plec. Înainte de a ne lua rămas bun nu pot să nu fac o constatare plăcută. Ne despărţim fără să ne fi încăierat. Mai rar atâta iubire frăţească.

Patrick rămase singur sub umbrar. Îi era scârbă să se înapoieze la un ospăţ care-l sărbătorea şi pe Richard.

Curând după miezul nopţii, petrecerea se sparse. Beţi de încântare şi frânţi de oboseală, oaspeţii se împrăştiară pe la casele lor. Mâine îi aştepta o zi de lucru.

Richard înnoptă la un hotel de pe Broad Street. Casa lui Sir Lewis Effingham din New York arsese în timpul războiului. Richard avea de gând să ridice pe temeliile ei un edificiu măreţ, care să ilustreze opulenţa familiilor Effingham şi Sunderland-Beauclair. Deprins să lucreze în stil mare, angajase serviciile unor arhitecţi cu faimă, care trebuiau să-i prezinte câteva proiecte, la alegere.

Sir Lewis fi dăduse mână liberă în administrarea întregii sale averi. Datorită ginerelui său, bătrânul baronet putea să se dedice,

fără grijă, colecţiilor sale de cărţi rare şi giuvaeruri vechi. O dată sau de două ori pe lună, Richard îl punea în curent cu mersul afacerilor, care prosperau vizibil.

După căsătoria să cu Thérèse de Saint-Astier, Sir Lewis armase două corăbii. „Pegasus” şi „Capricorn”, cu care expedia în Anglia produsele domeniilor sale. În timpul celui dintâi an de război, „Capricorn” fusese capturat de piraţi, în preajma coastelor Cubei. Mai norocos, „Pegasus” scăpase ca prin urechile acului şi de piraţi şi de vasele de război inamice. Datorită unui căpitan întreprinzător, pe nume Nathaniel Fanning, care era nu numai un navigator excelent, dar şi un abil om de afaceri, „Pegasus” făcuse, după nevoie, cabotaj şi curse lungi, aducând lui Sir Lewis câştiguri frumoase. Liniile alungite ale vasului, care-i permiteau o viteză excepţională, îl scoase din multe situaţii neplăcute.

Richard achiziţionă încă două corăbii, „Lidia” şi „Neptun”, abia lansate de pe şantier. Intenţia lui era să-şi creeze cu timpul o mică flotă comercială, care să-l scutească de a mai fi tributarul armatorilor străini.

Primăvara anului 1784 îl găsi în plină activitate. În timp ce economia Statelor Unite se dezorganiza, iar anarhia bătea la uşă, Richard pregătea terenul pentru viitoarele sale lovituri financiare. În vederea asigurării unor condiţii prielnice pentru realizarea scopurilor sale, făcu un prim pas, angajând serviciile unui om de mare viitor. Pe Wall Street, la numărul 53, îşi stabilise biroul de avocat tânărul om politic Alexander Hamilton, pe care Richard îl cunoscuse la asediul Yorktown-ului. Dornic să şi-l apropie îl angajă consilier juridic cu titlul permanent, renunţând la serviciile avocatului Aaron Burr de pe Cedar Street, care fusese până atunci sfătuitorul juridic al familiei Effingham.

În timpul convorbirilor sale cu Hamilton asupra unor procese intentate câtorva fermieri care încălcaseră fruntariile domeniului Huntingdon, din statul New York, Richard adusese vorba şi despre criza financiară şi economică prin care treceau Statele Unite. Soluţiile lui Hamilton, ce preconiza crearea unei oligarhii puternice şi a unui regim politic în care elitele să joace un rol de frunte, erau pe placul lui Richard.

Cu câţiva ani înainte, Robert Morris, unul dintre prietenii politici ai lui Hamilton, înfiinţase la Philadelphia prima bancă comercială a Statelor Unite, sub firma „Bank of North America”. Succesul ei determinase crearea la New York a unei bănci menite să sprijine

dezvoltarea comerţului maritim. În iunie 1784, noua „Bank of New York” îşi deschise ghişeele într-un imobil din Saint George Square. Capitalul, de 500.000 de dolari, era divizat în o mie de acţiuni. Fiindcă Alexander Hamilton era membru activ în consiliul de administraţie, Richard achiziţionă un mare număr de acţiuni pentru a sprijini emisia.

În acelaşi an cumpără pe Wall Street un teren, în apropiere de Trinity Church, şi începu construirea unui imobil în stilul neogrec, care începea să facă furori nu numai în Europa, dar şi în America. În ciuda crizei economice, la New York, se ridicau clădiri fără număr. Ruinele rămase din timpul războiului erau înlăturate, cocioabele dărâmate. În locul lor răsăreau ca ciupercile case de locuit pretenţioase, magazine mari, cafenele, restaurante. New York-ul, cu străzi nepavate, pe care vitele, porcii şi găinile umblau în voie se scutura din amorţeală, îşi lepăda hainele cenuşii, schimbându-le cu veşminte luxoase, cam ţipătoare la vedere, dar care constituiau totuşi un progres faţă de trecut. Afacerile luau avânt, negustorii îşi dezvoltau comerţul, speculanţii se îmbogăţeau peste noapte. Prosperitatea, care revărsa ploaie de aur peste puţinii aleşi, întorcea spatele restului populaţiei, ce se războia cu criza. Foştii luptători îşi purtau povara mizeriei şi a mâniei neputincioase; funcţionarii mărunţi se chinuiau să facă faţă nevoilor cu salariile lor neîndestulătoare, ameninţate pe zi ce trece de deprecierea monedei; văduvele, orfanii şi sinistraţii de război nu-şi puteau încasa drepturile. Se vorbea de tulburări în Sud şi de iminenţa unui *pronunciamento* care să răstoarne regimul republican, înlocuindu-l cu o dictatură militară. Federaliştii susţineau că numai o monarhie constituţională, de factură englezească, ar salva ţara de la dezastru.

Richard era atât de preocupat de afacerile lui ce-l reţineau la New York, încât abia dacă mai avea timp să-şi vadă când şi când familia, stabilită la Williamsburg.

Ophelia îi dăruise un fiu care nu-l prea entuziasmase. În cinstea bunicului său, marchizul, Richard îi botezase Henry. Băieţelul era plăpând, avea pielea întunecată, capul lunguieţ, ca un dovlecel, braţe subţiri şi picioare noduroase. Sentimentele Opheliei pentru copil erau bizare. Săptămâni de-a rândul purta în suflet comori de dragoste maternă; atunci îl alinta, îl săruta, îl răsfăţa ca pe cel mai iubit dintre căţeii ei. Apoi, fără nicio justificare, era cuprinsă de o aversiune neînţeleasă pentru vlăstar, pe care îl îndepărta din

preajma ei, exilându-l printre slugi. În aceste momente de criză, îşi revărsa iubirea asupra păpuşilor şi a baseţilor, care-şi recâştigau privilegiile temporar ştirbite. Aceste pendulări de iubire şi ură, nedumereau pe toată lumea. Sir Lewis îi privea cu filosofică resemnare capriciile.

Ophelia îşi petrecea cea mai mare parte din an pe domeniul Bermuda Hundred, urmând povaţa medicilor, care recomandaseră aer curat firavului Henry. Pe Bermuda Hundred născu şi o fetiţă, Georgina, pe care o încredinţă devotatei Mamie. Câteva zile după acest eveniment, muri, fără să lase regrete, Lady Thérèse Effingham.

Între timp, poziţia lui Richard se consolidă. La New York ajunsese o figură proeminentă. Nu i se mai zicea „ginerele lui Sir Lewis Effingham", ci pur şi simplu Richard Sunderland. Devenise cineva prin el însuşi.

Către sfârşitul lui august, primi un mesaj din partea lui Sir Lewis, care-l chema de urgenţă la Williamsburg. Deşi era ocupat până peste cap, răspunsese imediat la apelul bătrânului. Îl menaja, fiindcă primogenitura nu fusese încă desfiinţată. Sir Lewis se dovedise a fi un socru extrem de comod. Totuşi, Richard nu se lăsase la discreţia generozităţii acestuia. Avusese grijă să-şi deschidă un cont secret în bancă, depunând periodic sume relativ mari. Îşi alcătuia astfel pe nesimţite un capital, care să-i folosească la nevoie.

Populaţia New Yorkului se ridicase la impresionanta cifră de treizeci de mii de suflete. Într-un discurs ţinut la Camera de Comerţ, primarul Duane declarase cu emfază:

— Acum o sută cincizeci de ani, Peter Minuit a cumpărat de la indieni insula Manhattan în schimbul câtorva panglici şi a unor mărgele fără valoare. A zidit apoi un fort, punând bazele marelui nostru New York de azi. Faţă de ritmul în care se dezvoltă acest oraş, putem face fără sfială pronosticul că peste un alt secol şi jumătate va atinge impresionanta cifră de o sută de mii de locuitori.

Şi Richard Sunderland era plin de optimism în ceea ce priveşte viitorul New Yorkului. În nordul oraşului, şi anume în partea centrală a Manhattan-ului, cumpărase un teren vast, folosit ca păşune de lăptarii olandezi din satul învecinat, Yorksville. Avea de gând să-l parceleze în locuri de casă. Pe domeniul Huntingdon, din statul New York, începu construirea unei distilerii de alcool. Pentru întreţinerea

propriilor sale corăbii şi în scopul dezvoltării flotei sale comerciale puse bazele unui şantier naval la Long Island.

Dar aceasta prosperitate durată cu încetul nu-l mulţumea. În acea epocă în care averile uriaşe se clădeau peste noapte, el avea impresia că progresa cu încetineala unei broaşte-ţestoase. Nu se încumeta a se lansa în afaceri îndrăzneţe, fiindcă nu se socotea decât un mandatar al lui Sir Lewis. Nu voia să mai reediteze dezastrul de la Londra.

În septembrie hotărî să facă un popas la Bermuda Hundred, unde se aflau copiii şi Ophelia.

Pe Ophelia o găsi între păpuşile şi baseţii ei. Sosirea bărbatului ei nu-i făcu nici-o impresie. Îl sărută pe obraz, apoi îl arătă ultimele păpuşi primite în dar de la Sir Lewis. După câteva minute de conversaţie dezlânată, se întoarse la păpuşile ei, uitând brusc de prezenţa soţului. Acesta se retrase în vârful picioarelor. Copiii, în schimb, îi înseninară puţin fruntea. Henry era măsliniu, avea părul negru şi creţ. Georgina gângurea ceva pe limba ei. Râdea şi făcea gropiţe. Al treilea copil, pe care Richard îl vedea pentru întâia oară, era blond ca maică-sa. Această asemănare îi inspiră gânduri triste. Copiii nu vor moşteni oare tarele Opheliei şi ale Thérèsei Effingham?

Botezul lui prâslea, care primi numele de Robert-George, prilejui o mare petrecere, la care participară reprezentanţii celor mai aristocratice familii din Virginia, mai toate înrudite cu răposata soţie a lui Sir Lewis. Acesta nu voise ca doliul purtat după Orville, mort de curând, să întunece strălucirea ceremoniei botezului. În cronicile apărute mai târziu în paginile ziarelor locale figurau printre invitaţi mai toţi membrii acestui puternic clan. Familiile Carter, Lee, Corbin, Randolph, Berkeley, Blair, Mason, Page îşi trimiseseră solii la această solemnitate, la care participase însuşi generalul George Washington, în calitate de naş. Din statul New York sosiră în falangă neamurile lui Sir Lewis: De Payster, Van Cortland, De Lancey, Livingston, Schuyler, Jay, Philips. Din partea familiei lui Richard nu luase parte decât Isabella Sunderland, care făcuse figură onorabilă. Josiah Sunderland se scuzase că nu poate veni, deoarece era reţinut de treburi importante la New York. Atelierul cunoştea iarăşi zile de prosperitate. Comenzile soseau numeroase, producţia era în creştere. Josiah nu putea lipsi tocmai în această perioadă de activitate febrilă. Dar acesta era numai un pretext. Nu răspunsese la invitaţia fiului său fiindcă nu voia să se simtă prost

printre atâtea figuri simandicoase. Poate că nici acestea n-ar fi fost încântate să stea cot la cot cu un făurar de cuţite. Richard protestase de formă, dar în sinea lui primise cu uşurare hotărârea bătrânului.

Pentru el, ceremonia botezului avusese şi semnificaţia unei consacrări, a primirii sale oficiale în sânul comunităţii familiilor patriciene americane. Când generalul Washington acceptase să dăruiască numele său vlăstarului lui Richard, acesta primise în mod tacit acolada tuturor acelor care se considerau cei mai autentici descendenţi ai pionierilor de pe Mayflower. Toţi preziseseră micului Robert-George o viaţă fericită şi demnă. Ceea ce n-ar fi fost de mirare, dacă se ţinea seama de piedestalul solid al prosperităţii părinţilor şi rudelor sale.

După botez, Richard nu zăbovi decât puţine zile la Williamsburg. Prezenţa Opheliei nu îl dispunea, iar Sir Lewis îi evoca supărător fantoma lui Orville.

În drum spre New York se opri la Philadelphia, răspunzând invitaţiei lui Alexander Hamilton, care voia să-l prezinte prietenilor săi din Congres. Deşi nu împlinise încă treizeci de ani, Hamilton ajunsese un personaj influent. Socotea că numai un regim de mână forte putea stăvili, ceea ce numea el tirania anarhică a celor mulţi.

Richard asistă la câteva conciliabule politice ţinute în casa lui Robert Morris, unul dintre partizanii lui Hamilton. La aceste reuniuni se vorbea deschis despre necesitatea modificării Constituţiei şi despre instaurarea unei dictaturi a generalului Washington. Expunerile strălucite, convingătoare ale lui Hamilton stăpâneau asistenţa, care-i aplauda fiecare pasaj.

„Omul acesta e un conducător înnăscut”, îşi zicea Richard, cucerit de elocinţa-i energică, vibrantă.

Elegant, zvelt, suav, cu ochi catifelaţi, gură feminină şi mâini de aristocrat, Alexander Hamilton ascundea sub înfăţişarea unui Antinous un caracter puternic, dârz, voluntar.

După o şedinţă la care se discută îndelung proiectul lui Alexander Hamilton cu privire la înfiinţarea unei bănci naţionale şi a unei monede unice, destinată să înlăture definitiv confuzia existentă, Richard Sunderland fu invitat de Jeremiah Wadsworth, unul dintre prietenii politici ai lui Hamilton, la un spectacol de mare succes. La teatrul „Old South Street” fusese programată o reprezentaţie de balet, *Peasant Dance*, cu faimosul dansator american John Durang. Fiindcă puritanii priveau cu ostilitate

asemenea manifestaţii artistice, direcţia teatrului intitulase acest spectacol *Lectură cu exemplificări*. Manevra nu scăpase neînduplecaţilor moralişti, care declanşară presiuni asupra Congresului, spre a-l determina să voteze o lege împotriva teatrelor.

Jeremiah Wadsworth, care făcea ochi dulci unei stele din trupa lui Durang, se împotrivea cu îndârjire puritanilor, care-i creaseră o reputaţie puţin ortodoxă. Wadsworth nu se sinchisea de protestele lor. Era învinuit că lupta împotriva curentului. Răspundea că luptă împotriva prostiei şi a obscurantismului

Richard simpatiză din primele clipe cu acest răzvrătit care nesocotea opinia publică. Şi el şi Wadsworth aveau înclinări şi trăsături de caracter comune. Wadsworth îi căuta prietenia fiindcă – spunea el – prefera să meargă cu un singur deştept la câştig decât cu o sută de proşti la pagubă.

În antracte şi la supeul pe care-l oferi lui Richard după spectacol, Wadsworth îi vorbi îndelung despre necesitatea închegării unei elite, menită să dirijeze nu numai economia, dar şi politica ţării.

— Sub paravanul celei mai perfecte democraţii, trebuie creată o oligarhie ocultă, care să deţină pârghiile conducerii. Câţiva oameni avuţi şi cu iniţiativă, printre care am cinstea să mă număr şi eu, au constituit un astfel de nucleu. La una din reuniunile noastre s-a pus în discuţie şi cooptarea dumitale. Recomandările lui Alexander au găsit un ecou favorabil.

— Sunt flatat de aprecierea dumitale şi a lui Hamilton, Mr. Wadsworth. Voi reflecta serios asupra acestei chestiuni.

— N-ar fi exclus, Mr. Sunderland, să avem foarte curând nevoie de aportul dumitale, cu atât mai mult cu cât dispui de resurse apreciabile.

— Îţi preţuiesc sinceritatea, Mr. Wadsworth.

— Da, da. Nu mă sfiesc să declar că aportul dumitale moral şi intelectual va contribui şi mai efectiv la succesul cauzei noastre, dacă va fi dublat de un aport material considerabil.

— Mr. Wadsworth, şi Horaţiu a spus înaintea dumitale: „Banul e regele întregii omeniri”.

— Văd că ne înţelegem bine Mr. Sunderland.

— E şi firesc. Folosim un limbaj comun.

— Şi aveam un ideal comun.

— Exact. Un ideal redus la două expresii: Aurul şi puterea.

— Poate chiar la o singură expresie, Mr. Sunderland. Aurul!… Cu

aur cumperi totul. Chiar şi puterea.

În seara aceea, Richard şi Jeremiah Wadsworth se despărţiră buni prieteni…

În cursul ultimelor zile petrecute la Philadelphia, Richard asistă la o şedinţă furtunoasă a Congresului. Partizanii lui Hamilton, în frunte cu Robert Morris şi Jeremiah Wadsworth, denunţau cu violenţă incapacitatea actualei forme de guvernământ, care împingea republica la dezastru.

— Vreţi să modificaţi Constituţia pentru a instaura dictatura! strigau bătăios radicalii.

— Vom avea grijă să nu vă dăm apă la moară.

— Vom muri pe baricade înainte de a vă permite să sugrumaţi libertăţile cetăţeneşti!

La tribună se urcă un deputat îmbrăcat în negru. Era scheletic, dar glasul lui cavernos făcea să răsune întreaga sală.

— Mr. Wadsworth şi prietenii săi se preocupă de soarta republicii, rosti el batjocoritor. Vor s-o însănătoşească administrându-i otravă, ca s-o scape prompt de suferinţă.

— Halsey! exclamă Richard, recunoscându-i vocea. Iată-l şi membru în Congres.

Nu-i putea desluşi trăsăturile feţei, fiindcă umbrele amurgului se lăsau în perdele tot mai dese.

— Mister Wadsworth şi prietenii săi, continuă Halsey, aruncându-şi semnificativ privirile spre Alexander Hamilton, care stătea cu mâinile încrucişate în prima bancă, se preocupă de soarta republicii. Dar se preocupă de soarta ei ca şi o mamă vitregă care nu ştie cum să facă mai repede de petrecanie copiilor ce i-au rămas în grijă. Mr. Wadsworth şi prietenii săi pretind că sunt alarmaţi de soarta republicii. Evident, sunt alarmaţi, fiindcă republica supravieţuieşte, în ciuda manevrelor duşmănoase. Mr. Wadsworth şi prietenii săi vor ca republica să piară. Vor să o nimicească spre a instaura o monarhie tiranică.

— Probe, Mr. Halsey, îl întrerupse Wadsworth. Probe.

— Vreţi probe? Le veţi avea. Colonelul Louis Nicole, agentul lui Alexander Hamilton, a propus în scris generalului Washington să accepte coroana pe care i-o oferă poporul american. Generalul Washington a răspuns că acest proiect îi este odios şi că nu vrea să mai audă vorbindu-se despre el… Poporul american care oferă cu atâta dărnicie coroane regale se reduce la Mr. Hamilton şi la

complicii săi. Mr. Hamilton şi complicii săi vor să zdrobească democraţia americană şi în locul ei să instaureze o autocraţie tiranică. Mai tiranică decât cel mai abuziv absolutism monarhic.

— Răstălmăcirile vorbitorului nu ne impresionează, întrerupse iarăşi Wadsworth. Am preconizat un regim autoritar, care să înăbuşe anarhia din Noua Anglie, să însănătoşească economia ţării şi să ne ridice prestigiul în străinătate.

— Vorbele voastre sună frumos, Mr. Wadsworth, dar sunt tot atât de înşelătoare ca şi corul sirenelor. Apreciem abilitatea politică a grupului vostru, dar am prefera să o vedem folosită în slujba unei cauze juste. Vă dau un sfat, Mr. Wadsworth. Renunţaţi să mai puneţi la încercare răbdarea Congresului. Cei care s-au priceput să lupte cu succes pentru independenţa Statelor Unite vor şti să pună capăt şi maşinaţiilor voastre. Dacă nu veţi înceta să primejduiţi republica, voi fi primul care voi cere condamnarea grupului vostru şi ţintuirea sa la stâlpul infamiei. Şi nu mă voi rezuma la o condamnare platonică. Voi cere să suferiţi pedeapsa pe care o merită trădătorii de patrie.

— Nu te văd în postura lui Cicero, Mr. Halsey.

— Dar eu te văd în postura lui Catilina, Mr Wadsworth. Şi nu atât pe dumneata, cât pe Mr Hamilton, care asistă senin, ca Budha, la această şedinţă, deşi fruntea ar trebui să-i dogorească de ruşine.

— Lasă vorbele sforăitoare, Mr. Halsey. Dacă nu reuşim să creăm un guvernământ puternic, anarhia va mătura toate instituţiile republicane. Nu uita că acum trei ani soldaţii răsculaţi au luat Congresul cu asalt. Doreşti o repetiţie?

— A fost o criză trecătoare.

— O criză trecătoare este şi rebeliunea lui Shays?

— Generalul Lincoln va şti să o înăbuşe.

— Mr. Halsey, Congresul nu mai are nicio putere. Autoritatea naţională a rămas un mit. Dacă nu vom crea un guvernământ puternic, vom pierde tot ce am dobândit. Şi vinovaţi nu veţi fi decât dumneavoastră.

— Respingem cu hotărâre tirania! strigă Halsey, ridicând pumnul.

Voci i se alăturară de pe băncile radicalilor:

— Jos dictatura!

— Jos autocraţia!

— La ştreang cu duşmanii republicii!

— Moarte lor!

Tumultul porni să se umfle, acoperind duelul oratoric dintre Halsey şi Wadsworth, revărsându-se în potop de imprecaţii, ameninţări şi strigăte Clopoţelul preşedintelui adunării abia se mai putea desluşi.

Richard părăsi gânditor sala de şedinţe. Punerea în practică a ideilor politice ale lui Hamilton îi părea soluţia cea mai potrivită pentru însănătoşirea vieţii publice. Şi el era convins că numai un regim autoritar, stabil, putea asigura un climat propice bunului mers al afacerilor.

În seara aceea cină la un restaurant de pe Market Street. După masă, ieşi să facă puţină mişcare. Simţea nevoia să se recreeze, să rătăcească pe străzi, să-şi odihnească mintea privind edificiile, trecătorii, trăsurile care se încrucişau în trapul cailor.

În apropiere de Independence Hall se opri câteva clipe. Admiră Arcul de Triumf ridicat după încheierea războiului. Monumentul dedicat virtuţilor noii republici, gloriei eroilor ei, prieteniei cu Franţa şi păcii, era împodobit cu figuri alegorice şi inscripţii latine, care preamăreau trecutul Statelor Unite şi îi prevesteau un viitor strălucit. Deasupra arcului central erau săpate în piatră iniţialele S.P.Q.P. (SENATUS POPULUSQUE PENNSYLVANIUS). În vreme ce Richard descifra inscripţiile care abia se mai desluşeau în lumina albăstrie a serii, cineva îl atinse pe umăr.

— Bună seara, Richard. Mă bucur că te revăd.

— Halsey! John Halsey! exclamă Sunderland, întorcându-se spre fostul său coleg de universitate. Ce mai faci, dragul meu?

— O duc minunat. Dar tu? Cum îţi merg afacerile?

— *Clopin, clopant*. Mările sunt infestate de piraţi. Mereu sunt cu inima sărită la gândul că-mi vor captura corăbiile. Sărăcia e atât de cumplită, încât mi se fură recoltele de pe câmp. Paznicii cei mai straşnici nu sunt în stare să facă faţă atacurilor înarmate ale hoţilor de grâne. După celelalte toate, *squatterii* s-au abătut ca lăcustele pe domeniile mele. Mi le ocupă cu forţa.

— Nenorociţii! Îşi riscă pielea pentru o baniţă de porumb sau pentru un petec de pământ.

— Pe ei îi compătimeşti? zise Richard ridicând din sprâncene.

— Dar pe cine? Pe voi, acaparatorii tuturor bogăţiilor ţării? Voi purtaţi responsabilitatea acestei situaţii.

— Opiniile tale sunt din ce în ce mai radicale, Halsey.

— Se poate. Şi mă mândresc cu ele.

— Opiniile acestea ne împing spre prăpastie, încurajaţi anarhia.

Războiul civil bate la uşă. Iar voi, în loc să zăgăzuiţi furtuna, înfierbântaţi şi mai mult spiritele, bătând câmpii cu discursuri incendiare.

Expresia ochilor lui Halsey se înăspri.

— Ce înseamnă limbajul acesta, Richard? Nu cumva ai trecut şi tu de partea lui Hamilton?

— N-am trecut încă. Dar nu voi întârzia s-o fac. Îmi pare rău că trebuie să-ţi spun. Dar ideile lui Hamilton sunt mai realiste decât ale voastre. Voi otrăviţi lumea cu teorii utopice.

— Sunt consternat, Richard. N-aş fi crezut că vei ajunge unul de-ai lor. Îţi dau un sfat. Rupe orice legătură cu aceşti indivizi periculoşi. Ţine seamă de povaţa mea şi n-o să-ţi pară rău. Ziua socotelilor se apropie. Aventurierii politici, partizanii dictaturii, vor fi traşi la răspundere.

— Partizanii dictaturii? Vrei să spui partizanii ordinei. Păcat de voi, Halsey! Aţi ajuns să faceţi demagogie ieftină.

— Demagogie ieftină fiindcă luptăm pentru libertatea poporului american? zise Halsey înfierbântându-se. Dacă te plasezi pe această poziţie, îţi făgăduiesc că te voi combate şi pe tine fără cruţare. Duşmanii libertăţii trebuie nimiciţi.

— E un ultimatum, Halsey?

— Un avertisment, Sunderland.

În ochii lui se citea o hotărâre fanatică. Richard ridică din umeri.

— Declaraţiile de război nu mă sperie. Deşi nu sunt om politic, voi sprijini pe acei care vor să pună capăt haosului.

— Regret, Sunderland, că trebuie să-mi menţin părerea pe care mi-o făcusem despre dumneata la Londra.

Richard se întunecă la faţă. Halsey îl atinsese într-un punct nevralgic.

— Altădată puneam mare preţ pe părerile dumitale, zise el. Îmi pare rău că nu mai pot spune şi azi acelaşi lucru.

— Nu te-ai schimbat de loc, Sunderland. Ai rămas acelaşi arivist, acelaşi aventurier de la Londra. Ai îmbrăţişat cauza lui Hamilton numai pentru că îţi serveşte interesele.

— N-are rost să mă justific, Halsey. Regret că nu mai pot prelungi această conversaţie plăcută. Bună seara, spuse el, salutând sec.

— Bună seara.

Se despărţiră, fără să-şi mai dea mâna.

Pentru Richard urmară ani bogaţi în evenimente. Prins în şuvoiul lor, târât în vârtejul prefacerilor care zguduiau lumea, nu-şi irosi timpul plângând pe ruinele trecutului. Viitorul sumbru, preocupările legate de viaţa sa agitată, goana lui neobosită după aur îl sileau să privească mereu înainte.

Un act legislativ care răsturna ordinea succesorală în Statele Unite avea să stârnească revoluţie şi în familia lui Josiah Sunderland.

Dreptul de primogenitură, care acorda primului născut privilegiul de a moşteni întreaga avere, fusese desfiinţat de Congres în urma campaniei violente a lui Thomas Jefferson, care urmărise în primul rând să dea o lovitură mortală latifundiilor. Într-adevăr, prin aplicarea noii ordini succesorale, care asigura tuturor fraţilor dreptul de a moşteni porţiuni egale, marile proprietăţi funciare erau condamnate să dispară, prin îmbucătăţire, după câteva generaţii. Această măsură avu consecinţe însemnate şi asupra claselor mai puţin avute.

În familia Sunderland atelierul de cuţite şi casa urmau să fie moştenite de toţi fraţii, în părţi egale. Primul rezultat al acestei schimbări fu surprinzător. Bridget şi Hannah, care se resemnaseră să rămână fete bătrâne, se pomeniră cerute în căsătorie de diverşi indivizi, ispitiţi de perspectiva moştenirii atelierului.

Deşi desluşise adevăratul substrat al acestor subite candidaturi la mâna fetelor, bătrânul Josiah Sunderland se opri în cele din urmă asupra unui văduv cumsecade, Samuel Hickey, pe care-l procopsi cu Bridget, şi a unui funcţionar de vamă, pe nume Zechariah Abercrombie, căruia i-o dărui pe Hannah. Printr-o ciudată coincidenţă, văduvul era şchiop de piciorul drept, iar vameşul de piciorul stâng, ceea ce-l făcu pe Richard să spună că din cei doi soţi betegi s-ar putea face unul teafăr, pe care Hannah şi Bridget să-l tragă la sorţi. Gluma jigni profund pe cei patru interesaţi, care n-aveau să i-o ierte niciodată. Însă în vreme ce vădanul – om simplu şi oarecum dintr-o bucată – nu-şi ascundea antipatia faţă de Richard, Zechariah Abercrombie – mai diplomat – se întrecea în amabilităţi pe lângă bogatul său cumnat, deşi purta în suflet aceeaşi pică.

Samuel Hickey avea – după cum spunea chiar el – cincizeci de ani, zece vaci, o sută de găini şi patru copii dintr-o primă căsătorie. Dacă n-ar fi fost copiii la mijloc Hickey şi-ar fi găsit de multă vreme nevastă. Bridget îl acceptase şi aşa, fiindcă era cinstit, muncitor şi

nu-i plăcea să bea. Afară de aceasta, era deprinsă cu copiii. Progeniturile lui Patrick crescuseră sub ochii ei. Hickey mai era şi proprietarul unui magazin universal pe Broadway, care-i procura mai multe griji decât beneficii. Se însurase cu Bridget pentru a-şi mai pune ordine în afaceri. Era, cum s-ar spune, o căsătorie de convenienţă.

Hannah, deşi depăşise vârsta de patruzeci de ani şi era albă la păr ca o oaie, se îndrăgostise de vameş ca o fată tânără de un Făt-Frumos. Îl privea cu ochi măriţi de admiraţie şi îi sorbea fiecare cuvânt. Dimineaţa, când pleca la serviciu, rămânea în pragul casei şi ofta înamorată, urmărindu-l îndelung cu privirile. Când ieşeau împreună pe stradă, stârneau râsul. Rareori pereche mai nepotrivită. Hannah era osoasă, înaltă şi atât de slabă, încât se spunea că e un schelet îmbrăcat în paie. Abercrombie era scund, iar piciorul stâng, mai scurt decât dreptul, îl făcea în timpul mersului să pară şi mai mărunt. Era însă de o eleganţă ţipătoare, rar întâlnită în acea emisferă. La vamă purta haine negre, căci aşa cerea serviciul. Când pleca la plimbare, arbora cravate de mătase multicolore, jiletci înflorate şi redingote *caca-dauphin, rose-bonbon* sau *bleu-de-roi*, pantalon de caşmir alb şi cizmuliţe galbene, moi. Nu-şi pudra părul, căci aşa cerea ultimul strigăt al modei, şi purta pălării rotunde, de castor, cu panglici asortate cravatelor. Nu era urât. Avea însă un umăr mai înalt decât celălalt şi o cocoaşă – ce-i drept puţin pronunţată – pe care croitorul i-o masca abil printr-o croială ad-hoc. Abercrombie, care în afară de garderobă şi de salariu nu avea nicio avere, se mutase în casa socrilor. Josiah era puţin iritat de zâmbetul plin de superioară bunăvoinţă şi de tonul condescendent al ginerelui. De multe ori se simţea ispitit să-l repeadă. Dar se abţinea, ca să nu o amărască pe Hannah.

„Biata fată, îşi zicea el. Privindu-i cu milă şi duioşie silueta descărnată, merită şi ea puţină mulţumire sufletească.”

Câteodată, Josiah era uimit de propria lui schimbare. Acum, către sfârşitul vieţii, devenise mai îngăduitor, mai blând. Îndeobşte, bătrânii se înăcresc, ajung tipicari, pisălogi, exagerat de susceptibili. Josiah privea totul cu o seninătate desprinsă parcă de cele lumeşti. De la o vreme se simţea slăbit. Avea palpitaţii şi obosea uşor.

La atelier se mărginea să se plimbe printre lucrători, îmbărbătându-i, dându-le poveţe, urmate fără crâcnire. Acum Patrick ducea tot greul. În mod practic, preluase conducerea

întreprinderii. Josiah trecuse pe nesimţite sceptrul în mâinile lui Patrick, pe care-l unsese şef al familiei. Spre mulţumirea sa, fiul îşi îndeplinea cu conştiinciozitate îndatoririle.

Sub îndrumarea acestuia, atelierul cunoştea o înflorire care amintea zilele bune dinaintea războiului. Producţia şi vânzarea creşteau constant.

În primele luni după căsătorie, Zechariah Abercrombie anunţă că e gata să renunţe la postul său de vameş pentru a da o mană de ajutor lui Patrick, la atelier. În mai multe rânduri, acesta se plânsese că ţinerea scriptelor la zi, vizitele clienţilor şi ale furnizorilor îl împiedicau să se ocupe mai intens de fabricaţie. Oferta lui Abercrombie fu primită de îndată. Spre plăcuta surpriză a lui Josiah şi a lui Patrick, fostul vameş le întrecu aşteptările. Era un bun contabil. Se pricepea nu numai să-şi ţină registrele în perfectă ordine, dar să şi întreţină cu clientela cele mai cordiale relaţii. Zâmbetul larg, glumele sărate, costumele fanteziste din stofă fină oglindeau ostentativ prosperitatea firmei.

Înţelegerea deplină dintre Patrick şi Abercrombie nu era pe placul celuilalt cumnat, care avea impresia că nu e consultat îndeajuns în ceea ce priveşte mersul întreprinderii. În primul an se oferise a-şi transforma magazinul într-un centru de desfacere a produselor atelierului. Abercrombie, temându-se că participarea mai activă a lui Hickey va atrage scăderea propriei lui influenţe, îl prelucrase în taină.

— Patrick, să te fereşti de Samuel. E lipsit de scrupule. Vrea să pună mâna pe firmă, înlăturându-ne pe noi de la conducere. L-am simţit eu. Nu-i de ajuns că va intra fără nicio osteneală în stăpânirea unui sfert din averea care, la drept vorbind, ţi s-ar fi cuvenit ţie.

Abercrombie reuşi să trezească bănuielile lui Patrick, care resimţea dureros pierderea poziţiei sale.

— Eu, însă, îmi cunosc lungul nasului, continuă Zechariah insinuant. Mă subordonez ţie, căci tu eşti şeful familiei şi conducătorul întreprinderii. Vreau să te ajut cu slabele mele puteri. În mine ai să găseşti întotdeauna un colaborator devotat.

Încruntat, Patrick mormăi câteva cuvinte neînţelese. Cutele adânci săpate pe fruntea lui acoperită pe jumătate de franjurii părului creţ şi stufos, înspicat cu fire albe, îi oglindeau furtuna gândurilor.

Patrick cugeta. Cugeta profund şi ajungea la concluzia că avea

dreptate. Hickey, negustoraşul de pe Broadway îi părea suspect. Trebuia să fie cu ochii în patru. Legea îl jefuise de trei pătrimi din avere. Cel puţin să fie sigur pe pătrimea care-i rămăsese.

Patrick luptă deschis, brutal, ca un taur care se avântă impetuos asupra duşmanului. Şiretenia de vulpe a lui Abercrombie nu-i era la îndemână. Avea oarecare bănuieli şi în privinţa acestuia. Abercrombie se pricepuse însă a-i adormi vigilenţa, dând repetate şi ostentative probe de devotament şi supunere. Patrick nu cunoştea experienţa apărătorilor Troiei, care pieriseră datorită unui perfid atac dinăuntru. Nici nu i-ar fi trecut prin minte că urmărea să ajungă stăpânul întreprinderii, folosindu-se de el ca unealtă.

În convorbirile sale cu Patrick, fostul vameş nu se sfia să-l critice şi pe Richard.

— Nici fratele tău nu e mai breaz. Cel puţin Samuel vrea să pună umărul la treabă, deşi scopul lui e egoist. Richard aşteaptă să-i vină totul de-a gata. După moartea bătrânului va veni cu mâinile în buzunar să-şi ceară partea din friptură. Ai să vezi dacă n-o să fie aşa.

Prevestirea lui Abercrombie avea să se împlinească mai repede decât s-ar fi crezut.

Într-o seară, Josiah se întoarse acasă mai devreme ca de obicei. Era tras la faţă şi îşi târa picioarele ca după un drum greu. Refuză să mănânce şi se culcă îndată.

În zori, Isabella îl găsi ţeapăn. Josiah Sunderland se stinsese, fără chinuri, în timpul somnului. Pe buze avea un zâmbet liniştit, de om împăcat cu moartea.

La deschiderea succesiunii sosi şi Richard. Nu numai că nu renunţă la partea lui, dar pretinse şi o atentă verificare a scriptelor întreprinderii.

„Hapsânul ăsta, deşi înoată în bani, nu se îndură să renunţe la moştenire în folosul surorilor sale, cum ar face orice om cu obraz”, reflectă Samuel Hickey.

„Se bucură la prăpăditul ăsta de atelier, care abia ne întreţine pe noi. Să-i fie ruşine, ticălosul!” supralicită Bridget, cântând în strună bărbatului ei.

De îndată ce se măritase cu Hickey, Bridget se identificase trup şi suflet cu familia acestuia. Hickey era domnul şi stăpânul ei. Simţea o voluptate deosebită să fie dominată, să-i execute poruncile. Iar instinctele ei materne, refulate atâta amar de vreme, îşi găsiseră împlinirea în creşterea şi ocrotirea copiilor lui Hickey. Îi

îngrijea, îi alinta şi îi răsfăţa ca şi când ar fi fost trup din trupul ei.

Demn, Patrick nu scoase niciun cuvânt. Nedreptatea acestei legi care atribuia lui Richard o parte dintr-o avere pentru păstrarea şi dezvoltarea căreia nu făcuse nimic, îl umplea de scârbă. Dar nu cârtea. Socotea că protestele l-ar fi înjosit.

Nevastă-sa arunca priviri întunecate, încărcate de imputări, cumnatului, căci jefuia copiii de averea care ar fi trebuit să le revină numai lor. Raţionamentul ei nu se deosebea mult de al lui Patrick. Ura ei era însă mai sălbatică, mai puţin deghizată.

Richard înregistra instinctiv efluviile de duşmănie care-l împresurau. Dar aceasta nu-l supăra. Simţea o plăcere diabolică să-i înfurie pe toţi. Acceptase moştenirea numai spre a face în necaz fratelui şi cumnaţilor săi. Îl deruta puţin amabilitatea siropoasă a fostului vameş, care îi zâmbea cu înţelegătoare tristeţe, arătând că îi împărtăşeşte durerea. În schimb, îl scandaliza Hannah, care în momentele acelea solemne arunca priviri înamorate bărbatului ei. Femeia aceasta îi evoca o Rosinantă osoasă şi deşălată ce încerca să gângure ca o porumbiţă.

Singura fiinţă cu adevărat îndurerată era Isabella. Cincizeci de ani împliniţi trăise alături de omul acesta care, în ciuda asprimii lui, nu-i spusese niciodată un cuvânt de ocară. Nu o răsfăţase, dar nici nu-i întunecase vreo zi din viaţă. Traiul lor în comun nu cunoscuse nici suişuri, nici coborâşuri bruşte. Dacă făcea socoteala bucuriilor şi a supărărilor, bucuriile atârnau mai greu în balanţă.

Isabella era străină de interesele materiale care preocupau în aceste momente pe copii, pe nora şi pe ginerii ei.

Cu timpul, familia Sunderland intră iarăşi în normal. Patrick şi fostul vameş reîncepură munca în atelier. Isabella şi Rebecca se înapoiară la menajul lor. Hannah îşi toarse în continuare firul amorului. Hickey reveni la şubredul său comerţ. Bridget îşi răsfăţa cu sporită indulgenţă copiii vitregi. Richard se înapoie în lumea lui, care nu mai avea nicio contingenţă cu lumea lui Patrick şi a cumnaţilor săi. În curând, avea să constate că moştenirea îi era o povară. Perspectiva de a se vedea înhămat la conducerea unei întreprinderi minuscule, alături de nişte parteneri pentru care avea numai dispreţ, era firesc să nu-i surâdă. Afară de aceasta, administrarea averii sale nu-i mai îngăduia să se ocupe şi de atelier.

Răsuflă uşurat în ziua în care dibaciul Zechariah Abercrombie, ghicindu-i parcă gândurile, îi făcu o vizită la locuinţa sa şi, după

oarecare ocolişuri, îi propuse – în numele său şi al lui Patrick – să-i cumpere partea de moştenire.

De formă, Richard ridică unele obiecţii. Invocă respectul filial, datoria sfântă de a păstra un bun rămas de la autorul zilelor lui, spiritul său conservator…

Abercrombie găsi răspuns la toate. Acceptând această tranzacţie, Richard nu numai că nu deroga de la îndatoririle sale filiale, dar respecta implicit dorinţa defunctului, care desigur n-ar fi văzut cu ochi buni fărâmiţarea unei averi pentru care se zbătuse o viaţă întreagă.

Richard se lăsă uşor convins, mai ales că fostul vameş îi oferi o sumă rezonabilă. Tranzacţia se încheie repede. Richard ceda porţiunea sa de moştenire lui Patrick Sunderland şi lui Zechariah Abercrombie, primind contravaloarea în aur.

Samuel Hickey prinse firul acestei lucrături abia după ce totul fusese consumat. Perfidia cumnaţilor îl făcu să turbeze.

— Auzi, bandiţii! Auzi ce să ne facă! strigă el furios, năvălind ca o furtună în bucătăria în care Bridget spăla cu sârg rufele copiilor vitregi. Ne-au tras pe sfoară ticăloşii.

— Ce s-a întâmplat? sări ea alarmată, scăpând rufele din mână.

Explicaţiile incoerente ale bărbatului ei nu o lămuriră cu nimic.

— Zechariah, cocoşatul ăla blestemat, a pus totul la cale. Ne-a lucrat, vicleanul! În complicitate cu fraţii tăi. Abia aşteaptă să ne scoată din averea lăsată de taică-tău. Dar n-o să le meargă. Nu. Aha, am să le arăt eu! Unul e Sam Hickey!

În aceeaşi seară provocă un scandal monstru la locuinţa soacră-si. Îl pălmui pe Abercrombie, care se refugie în camera lui, încuindu-se de două ori, şi îl făcu pe Patrick ca o albie de porci. Acesta răbdă ce răbdă şi ieşindu-şi brusc din fire, îl luă de guler şi îl azvârli pe uşă afară.

Hickey nu se mulţumi cu atât. Două zile mai târziu, trecând pe stradă cu Bridget, se întâlni din întâmplare cu Richard, pe care îl acostă cu aroganţă:

— Frumos, cumnate, n-am ce zice. Ne-aţi jucat.

Iar Bridget, blânda Bridget, care până atunci nu îndrăznise să ridice glasul în prezenţa fraţilor ei, se înfipse cu mâinile în şolduri în faţa lui Richard.

— Ar trebui să-ţi fie ruşine! îl apostrofă ea în auzul şi în văzul trecătorilor. Ai cedat partea ta din averea părintească prăpăditului de vameş, care s-a înţeles cu Patrick pe spinarea mea şi a lui Sam.

Dacă aveai de gând să renunţi la moştenire, nu trebuia să părtineşti pe unii în dauna altora.

— N-am părtinit pe nimeni, se apără Richard. Mi s-a oferit un preţ bun. L-am acceptat. De ce nu mi-aţi făcut voi oferta? Crezi că banii lui miros mai bine?

— Bani, bani, bani! Nu te preocupă decât banii. Ţi-ai vândut sufletul pentru bani, asta ai făcut. Ruşine, ruşine! Pentru aur ţi-ai luat o nevastă atât de slută şi de slabă la minte, încât ţi-a fost ruşine să o prezinţi familiei. Îndrăzneşte să spui că n-am dreptate, Richard Sunderland! Dacă vrei, îţi mai torn şi alte adevăruri. Chiar dacă or să te usture.

Richard se învineţi de indignare.

— Din clipa aceasta, Bridget, nu mai avem ce ne vorbi. Bună ziua.

Se răsuci pe călcâie şi se îndepărtă, făcându-şi loc prin mulţime.

— Ticălosule! Întreţinutule!

Richard auzi de departe cuvintele grele, rostite cu glas ascuţit de Bridget, care fusese cuprinsă de o criză de isterie.

În primăvara anului 1787, Richard îşi luă familia de pe domeniul Bermuda Hundred şi o aduse la New York. Nu îşi mai lăsase copiii la ţară de teama *squatterilor*, care se stabileau cu forţa pe marile latifundii, atacând cu armele pe cei care încercau să-i expulzeze.

În toamna aceluiaşi an mai făcu un copil Opheliei. Un băiat grăsuţ, roşcat, care primi numele de Charles-Alexander.

Copilul venea pe lume într-o epocă tulbure. Statele Unite erau în plină efervescenţă. Inflaţia făcea ravagii. Mizeria îşi întindea giulgiul foametei, al bolilor şi al morţii. Foştii combatanţi, desculţi, nemâncaţi, zdrenţăroşi, văduvele neajutorate, lăsate în voia sorţii, orfanii rămaşi pe drumuri şi toţi cei greu păgubiţi de pe urma războiului primiseră în compensaţie asignate depreciate, care nu le acopereau nici pe departe nevoile. Răscoala debitorilor şi a fermierilor înfometaţi din Massachussetts, certurile dintre diferitele state americane, lipsa de autoritate a Congresului consternau şi alarmau opinia publică. În vreme ce sărăcia îşi întindea tot mai tiranic stăpânirea un mic număr de oameni, speculanţi, negustori, bancheri, armatori şi fabricanţi se îmbogăţeau rapid, durându-şi case somptuoase, achiziţionând domenii şi etalând un lux ostentativ. Philadelpia, căreia i se spunea şi Atena Vestului, New York, Charleston, Boston se dezvoltau, înfloreau, tindeau să capete

înfăţişarea marilor oraşe europene.

Elementele conservatoare, profitând de această stare de anarhie care îngrijora poporul american, reuşiră să creeze un puternic curent de opinie în sprijinul convocării unei Convenţiuni. Aceasta votă o Constituţie aristocratică, ce acorda puteri dictatoriale preşedintelui republicii şi guvernului. În aprilie 1789, generalul Washington fu ales Preşedinte al Statelor Unite. Când îşi pronunţă mesajul prezidenţial în faţa Senatului, Washington era atât de emoţionat, încât abia îşi stăpânea tremurul mâinilor. Cabinetul constituit de el cuprindea elemente disparate în ceea ce priveşte apartenenţa şi convingerile politice, dar hotărâte să-l sprijine în acţiunea de zăgăzuire a anarhiei. Alături de Alexander Hamilton, Robert Morris, Jay, Adams şi generalul Knox, partizani ai unei forme conservatoare de guvernământ, se afla un singur democrat convins, arhitectul Thomas Jefferson, cel mai dârz şi ireductibil apărător al drepturilor poporului.

Îndată după constituirea noului cabinet, Alexander Hamilton trecu la punerea în aplicare a politicii sale economice şi financiare, care urmărea să consolideze creditul Statelor Unite înăuntru şi în afară, prin preluarea datoriilor de război ale diferitelor state de către guvernul federal, prin crearea unei bănci naţionale şi prin stabilirea unor impozite directe unice, pe întreg teritoriul ţării.

Primul punct al acestui program provocă discuţii violente. James Monroe şi James Madison, liderii opoziţiei, se împotriviră cu îndârjire votării unei legi care ar fi favorizat o speculaţie deşănţată.

Într-adevăr, statul eliberase foştilor combatanţi o primă însemnată sub formă de titluri, care în epoca inflaţiei îşi pierduseră orice valoare. Proiectul noului secretar de stat al trezoreriei avea drept obiectiv rambursarea tuturor certificatelor şi titlurilor emise în trecut la valoarea lor nominală, în dolari revalorizaţi. Dar aceasta era o armă cu două tăişuri.

Curând după înscăunarea lui Hamilton în fruntea Secretariatului de Stat al Trezoreriei, Richard Sunderland primi o vizită simandicoasă. Jeremiah Wadsworth, prietenul şi colaboratorul lui Hamilton, venea să-i facă o propunere:

— Mr. Sunderland, zise Wadsworth, după ce se asigură că uşile biroului erau închise şi că nu putea fi auzit de urechi indiscrete. Mr. Sunderland, aş dori ca această convorbire să rămână strict confidenţială.

— Mr. Wadsworth, te asigur de discreţia mea, zise Richard mirat

de acest lux de precauţii.

— Îţi propun o afacere care ne va umple de bani.

— Mr. Wadsworth, începutul e promiţător.

— Cunoşti, cred, proiectele lui Hamilton asupra rambursării certificatelor şi obligaţiilor emise de guvern la valoarea lor nominală?

— Destul de vag. Discuţiile purtate în Senat sunt prea recente ca oamenii de afaceri să fi luat poziţie…

— Tocmai în aceasta constă cheia succesului, zâmbi şiret Wadsworth, scărpinându-se în chica-i creaţă. Discuţiile n-au depăşit culoarele Senatului. Marele public habar n-are de acest lucru. Va mai curge apă pe gârlă până când proiectul va fi cunoscut de întreaga ţară. Acest interval îl putem folosi achiziţionând pe nimic de la actualii deţinători certificatele şi obligaţiile care azi nu mai au aproape nicio valoare, dar care mâine vor fi garantate cu aur. Însă trebuie să lucrăm repede. O condiţie *sine qua non* a succesului e să achiziţionăm titlurile înainte ca actualii deţinători să afle de intenţiile lui Hamilton.

— Hamilton ştie ceva despre planurile dumitale?

— Nu l-am informat încă. Dar această operaţie nu-l va leza cu nimic. Iar celor care ar încerca să ne atace le vom răspunde că acţiunea este pur patriotică. Ne riscăm banii, mizând pe înflorirea financiară şi economică a ţării.

— Aş vrea să-ţi pun o întrebare, Mr. Wadsworth. Ce se va întâmpla dacă Senatul respinge proiectul?

— Posibilitatea aceasta este aproape exclusă. Hamilton e hotărât să obţină votarea. Tratativele duse în culise între partizanii şi adversarii proiectului sunt înaintate. Până şi Jefferson a acceptat să-l sprijine în schimbul unui preţ foarte ridicat. Faţa lui Richard oglindi mirarea.

— Incoruptibilul Jefferson a primit un preţ în schimbul complezenţei sale? E de necrezut.

— Lasă-mă să termin, Mr. Sunderland. Preţul nu e în arginţi sunători, ci într-o mare cinstire acordată Sudului, al cărui reprezentant e Jefferson. Viitoarea capitală a Statelor Unite va fi plasată la fruntariile de Nord ale Virginiei.

— Înseamnă că trebuie să cumpărăm terenuri acolo unde se va întemeia viitoarea capitală.

— Sănătos raţionament, Mr. Sunderland. Cu voia dumitale, îl putem pune în practică tot împreună. Dar pentru moment,

eforturile trebuie mobilizate în vederea acaparării certificatelor. Pentru această operaţie avem nevoie de capitaluri serioase, împreună cu Fisher Ames, Christopher Gore şi cu George Bingham am constituit un sindicat de cumpărători. Sunt autorizat a-ţi oferi şi dumitale o participaţie în acest sindicat. Ce-ai de spus, Mr. Sunderland?

Richard medită câteva clipe, de formă.

— Sunt omul dumneavoastră, Mr. Wadsworth.

— Bravo, eram sigur că n-ai să mă dezamăgeşti! tună el, râzând zgomotos. Mâine seară, la ora opt, te aştept la mine acasă, unde îţi voi prezenta şi pe ceilalţi membri ai sindicatului. Vom stabili de comun acord sumele ce le va vărsa fiecare participant.

— Voi fi punctual.

O strângere de mână pecetlui înţelegerea.

După plecarea vizitatorului, Richard se adânci în fotoliul său. Exulta. Ajunsese în sfârşit un personaj important în lumea marii finanţe, de vreme ce i se făcuse această propunere.

Acceptase fără ezitări oferta lui Wadsworth, fiindcă mirosise o mare lovitură. Hotărî să lucreze şi pe cont propriu. În aceeaşi seară îşi convocă agenţii, pe care îi organiză în echipe, cu misiunea de a străbate întreg teritoriul Statelor Unite pentru a achiziţiona certificate.

În definitiv, îşi zicea el, de ce n-aş lucra şi independent? Era gata să pună rămăşag că Wadsworth şi Bingham nu se mărgineau să opereze numai prin intermediul sindicatului.

Într-un timp record, agenţii lui Richard împânziră ţara, curăţind ca lăcustele terenul. Lucră atât de repede, încât delegaţii sindicatului rămaseră de multe ori cu buza umflată. Teritoriul Statelor Unite era atât de întins, iar populaţia atât de răspândită încât mai toţi oamenii de afaceri, participanţi la această operaţie, se aleseră cu un număr apreciabil de obligaţii. Cei vrednici acumulară, fireşte, mai multe decât ceilalţi. Richard se numără printre cei mai vrednici.

Bineînţeles, şi riscul era mare. Capitalul investit în această afacere era uriaş. Respingerea proiectului lui Hamilton l-ar fi ruinat. Dar el avea mare încredere în tenacitatea de buldog a tânărului avocat.

În ianuarie 1790, Alexander Hamilton se prezentă în faţa Camerei şi a Senatului spre a-şi expune raportul. În prima parte

prevedea consolidarea tuturor valorilor emise de guvern, iar într-a doua se stipula trecerea în sarcina noului stat federal a totalităţii datoriilor contractate de fostele colonii.

Această declaraţie oficială declanşă o nouă ofensivă a sindicatelor de bancheri, precum şi constituirea de noi sindicate, alcătuite din oameni de afaceri care, neavând legături directe cu Hamilton şi cu colaboratorii săi, nu cunoscuseră dinainte proiectul de rambursare. Deţinătorii de obligaţii, risipiţi pe imensele teritorii ale Statelor Unite, nu aflară nici de data aceasta de discuţiile purtate în Cameră şi Senat. Drumurile desfundate, legăturile poştale defectuoase, distanţele uriaşe, anevoie de parcurs în acel sezon îngreuiau contactul cu capitala. Speculatorii îşi puteau continua nestingheriţi jocul, achiziţionând certificatele cu 15 până la 20 de cenţi dolari.

Pe Richard nu-l mai impresiona concurenţa crescândă. Pachetele de certificate achiziţionate de el până la publicarea raportului reprezentau, la valoarea lor nominală, aproximativ cincisprezece milioane de dolari, pe care le plătise cu trei milioane două sute de mii de dolari. Nu îşi pierduse vremea.

În Cameră şi în Senat, adversarii lui Hamilton se luptau cu disperare pentru a împiedica votarea proiectului. Forţele celor două tabere erau sensibil egale. Potrivit calculelor specialiştilor, care făceau aprinse pronosticuri asupra rezultatului votării, Hamilton, pentru a obţine victoria, ar mai fi avut nevoie de un vot în plus în Senat şi de cinci voturi în Camera Reprezentanţilor.

Opoziţia constituia un monolit. Manevrele de culise şi corupţia păreau să nu mai aibă niciun efect. La tribună, adversarii lui Hamilton, dezlănţuiau atacuri furibunde. Ziarul „Daily Advertiser” din New York publică o informaţie care stârni o vâlvă extraordinară. Votarea proiectului, dezvăluia articolul, n-ar procura beneficii decât speculatorilor. Richard Morris ar realiza optsprezece milioane, Jeremiah Wadsworth nouă milioane, guvernatorul Clinton cinci milioane, iar bancherul Bingham patru milioane. Lista cuprindea şi alte nume de afacerişti mai puţin importanţi. În încheiere, ziarul denunţa opiniei publice manevrele deocheate ale cercurilor guvernamentale şi cerea americanilor să ducă o campanie dârza împotriva votării.

În ziua în care „Daily Advertiser” lansa acest semnal de alarmă, Richard se întâlni iarăşi cu John Halsey, pe puntea pontonului care lega Long Island de New York. Richard era însoţit de Norman

McKreely, noul său secretar, şi de avocatul Sanders, consilierul său juridic. Hasley era întovărăşit de câţiva prieteni politici.

Sunderland, care nu uitase încă întorsătura neplăcută luată de ultima lor discuţie la Philadelphia, încercă să-l evite. Cu mâinile sprijinite de parapetul pontonului, privea ţărmul Manhattanului, care se îndepărta învăluit într-o pânză subţire de ceaţă. Sanders îi vorbea despre ultimele cancanuri politice iar McKreely asculta cu respectuoasă atenţie, aşa cum se cuvine unui secretar model la început de carieră.

Îndată ce îl văzu pe Richard, Halsey se îndreptă spre el cu exagerată prietenie.

— Ce mai faci, Sunderland? A trecut un secol de când nu ne-am mai văzut.

Se feri însă a-i întinde mâna.

— Mă bucur că te văd, Halsey, zise Richard zâmbind ironic.

— Ştii, spuse Halsey cu aceeaşi falsă bunăvoinţă, am citit articolul din „Daily Advertiser”. Scria că eşti pe punctul de a realiza un beneficiu de treisprezece milioane de dolari. Straşnică lovitură, Sunderland. Felicitări! Gândiţi-vă, *gentlemen*, spuse el întorcându-se spre însoţitorii săi, treisprezece milioane de dolari. Ce sumă fantastică! Zece mii de fermieri nu pot câştiga laolaltă, după o viaţă de muncă, această sumă fabuloasă, pe care amicul nostru o realizează printr-o simplă scamatorie.

— Te crezi spiritual, Halsey! spuse Richard cu aceeaşi ironie seacă.

— Nici nu mă gândesc să fac spirite, dragul meu. Spun purul adevăr. Sunt de-a dreptul uimit de această genială speculaţie. Câteva sute de mii de foşti luptători sunt pe cale de a fi spoliaţi de beneficiile care în mod normal ar trebui să le revină lor. Aceleaşi sute de mii de luptători vor fi impuşi pe viitor la noi şi grele taxe fiscale, pentru ca Statul să poată plăti la valoarea lor nominală certificatele acaparate de dumneata.

— Glumele bune m-au amuzat întotdeauna, Halsey.

— De data aceasta nu glumesc, Mr. Sunderland, zise Halsey cu aspră solemnitate. Jefuirea oamenilor cinstiţi de către o bandă de speculanţi lacomi nu-mi dă prilej de râs. Voi râde numai în ziua în care vă voi vedea pe toţi cu ştreangul de gât.

— Satisfacţia aceasta nu ţi-o voi oferi niciodată, Halsey.

— Te înşeli. Mi-o vei oferi foarte curând. Cetăţenii acestei ţări nu vor îngădui la infinit să fie înşelaţi, jefuiţi, călcaţi în picioare de o

haită de tâlhari în haine negre.

Richard începu să râdă.

— Insultele dumitale nu reuşesc să mă supere. Mânia te face hazliu. Uite, te-ai înroşit ca un curcan.

— Eşti de un cinism revoltător! Dar nu e de mirare. Bogăţia ţi-a îngroşat obrazul.

Richard râdea cu poftă.

— Îţi repet, Halsey. Orice mi-ai spune nu reuşeşti să mă superi. Ce-ar zice lumea dacă mi-aş pune mintea cu dumneata? Te-aş strivi. Şi mie nu-mi plac victoriile ieftine.

Avocatul Sanders, care stătea deoparte şi urmărea plin de curiozitate incidentul, se întoarse spre McKreely.

— Uimitor om şi patronul dumitale. Îmi face impresia unui dulău danez care priveşte calm o javră mică şi arţăgoasă ce-l latră cu furie.

— Mr. Sunderland nu e întotdeauna aşa de calm, spuse secretarul. Avusese prilejul să cunoască şi alte faţete ale caracterului patronului său.

De data aceasta, incidentul se curmă fără alte peripeţii. Râzând cu hohote, Sunderland se întoarse cu spatele spre Halsey, reluându-şi discuţia cu Sanders.

Halsey îşi încleştă pumnii, voi să mai spună ceva, dar nu făcu decât să deschidă gura şi să o închidă, hăpăind aerul. Se îndreptă apoi spre prietenii săi.

— Ziua socotelilor nu e departe, spuse el, suficient de tare ca să fie auzit de Sunderland. Atunci îşi va pierde calmul…

Calmul lui Sunderland era numai aparent. Ziua punerii la vot a proiectelor lui Hamilton se apropia cu paşi repezi. Investise în această afacere toate fondurile sale. În plus se împrumutase la două bănci din New York, ipotecând domeniul Bermuda Hundred şi două din cele trei corăbii de comerţ. Dacă lovitura dădea greş, pierdea totul. Responsabilitatea lui era uriaşă. Angajase în această afacere toate capitalurile socrului şi nevestei sale, fără să-i fi consultat.

Un insucces ar fi fost mai bogat în consecinţe astăzi decât înfrângerea suferită la Londra acum treisprezece ani. Atunci lucrase pe cont propriu. Urmările le suportase singur. De data aceasta ar fi ruinat şi pe Sir Lewis şi pe Ophelia.

Richard îl invidia uneori pe Patrick, care nu trecea prin asemenea emoţii. Ascensiunea acestuia era înceată, dar fără zguduiri.

În ziua sorocită pentru votarea legilor propuse de Hamilton, Richard nu avu curajul să asiste la şedinţa Camerei Reprezentanţilor. Era pentru prima oară în viaţă că încerca o emoţie profundă care-l strangula. Spre a nu-şi trăda agitaţia faţă de colaboratorii săi, părăsi în ziua aceea oraşul pretextând o vizită la un prieten din Scranton.

Noaptea târziu se înapoie la New York. Străzile erau goale. Luna arginta casele, turlele bisericilor, copacii şi boschetele din grădini, dându-le înfăţişarea ireală a unui decor de feerie. Numai zgomotul pe care îl făcea echipajul când trecea pe porţiuni pavate cu bolovani de râu risipea această atmosferă stranie, de poveste, readucându-l la realitate.

Când ajunse acasă, portarul îl anunţă că în salon îl aştepta un vizitator.

„La ora aceasta târzie? Cine să fie? se întrebă Richard. Vreun prieten? Vreun mesager? Cu veşti bune sau rele?”

Îşi lăsă mantaua în vestibul. Cu paşi măsuraţi urcă cele zece trepte de marmură ale scării interioare şi pătrunse în holul slab luminat. Pe sub uşa închisă a salonului se vedea o dungă mai vie de lumină. Apăsă clanţa. Inima fi bătea accelerat. Când intră în salon, vizitatorul, care stătea adâncit într-un fotoliu, sări aruncat parcă de un resort. Era Jeremiah Wadsworth, cu statura lui herculeana, cu gesturile largi şi vorbă-i puternică, tunătoare:

— Ce-i cu dumneata, Sunderland? Oraşul fierbe, iar dumneata te plimbi. Până la căderea nopţii, străzile din jurul Congresului gemeau de oameni care urlau, vociferau ori aplaudau ca ieşiţi din minţi. Ai fi zis că New Yorkul e un azil de nebuni.

Richard afectă o poză nepăsătoare.

— Nu obişnuiesc să mă agit, prietene. Excesele sunt de prost gust.

— Cunoşti, cel puţin, rezultatul votului? întrebă Wadsworth uimit de calmul gazdei.

— Nu l-am aflat încă. Dar nu face nimic. Am tot timpul.

— Eşti fenomenal! exclamă vizitatorul izbindu-se cu palmele peste coapse. Eşti de-a dreptul fenomenal! Te-am aşteptat două ore, Mr. Sunderland ca să-ţi comunic vestea, marea veste.

Richard simţi un fior străbătându-l ca un curent electric.

— Doreşti un whisky, Wadsworth?

— Două, Sunderland, trei… Dar mai întâi să-ţi spun vestea. Legile au fost votate. Cu o mică majoritate. Dar nu importă.

Principalul e că au fost votate, în ciuda opoziţiei dârze a lui Madison, a lui Halsey şi a radicalilor. Am învins, Sunderland. Ei, ce zici?

— Sunt încântat, răspunse el laconic, cu acelaşi ton egal, spre admiraţia fără margini a lui Wadsworth. Acum dă-mi voie să te tratez cu un whisky.

Luă clopoţelul de argint de pe măsuţă şi începu să-l agite. În vreme ce sunetele limpezi răscoleau liniştea casei, o satisfacţie uriaşă umflă inima amfitrionului, care îşi îngădui un singur gest de slăbiciune. Un oftat de uşurare atât de reţinut încât scăpă vizitatorului...

În sfârşit, Richard reuşise să-şi consolideze averea şi să-şi creeze totodată o bază financiară puternică. Beneficiul lui net se cifra la nouă milioane de dolari. Cifră astronomică pentru acele vremuri. Wadsworth, Morris, Clinton, Bingham realizaseră profituri mai mari. Însă în mâinile lui Richard, nouă milioane de dolari aveau mai multă valoare decât toate beneficiile celorlalţi speculatori luate la un loc. Visul său se împlinise. Avea la dispoziţie un capital important, pe care va şti să-l manevreze.

Se cutremura gândindu-se cât de aproape fusese de prăpastie. Dar câştigurile mari nu sunt posibile fără riscuri mari. Jucase totul pe o carte şi câştigase.

După acest succes, Richard îşi zise că o scurtă vacanţă nu i-ar strica. În ultimii zece ani nu ştiuse ce înseamnă odihna. O călătorie în Europa ar fi fost oportună din mai multe motive.

În primul rând, trebuia să se mai ocupe şi de familia sa, pe care în ultima vreme o neglijase. Pe Ophelia n-o vedea cu săptămânile, deşi o avea în preajma lui, la New York. Cât despre copii, ştia doar că mai trăiau. O dată sau de două ori pe lună, guvernanta îi aducea în biroul său, pentru o scurtă şi protocolară vizită. Richard îşi ridica ochii de pe vrafurile de hârtii, arunca o privire distrată asupra copiilor, întreba dacă sunt cuminţi, apoi le dădea drumul.

McKreely, secretarul său, avea obligaţia să le supravegheze educaţia, angajând preceptori şi guvernante. Tot el trebuia să se ocupe şi de cheltuielile necesitate de întreţinerea lor. Corvoadă de care se achita conştiincios, dar fără entuziasm. Copiii ajunseseră a-l privi cu mai multă simpatie decât pe tatăl lor. Richard le inspira teamă. Henry, cel mai mare dintre copii, care împlinise de curând nouă ani, tremura ca frunza ori de câte ori era adus în faţa tatălui

său. Richard nu-i zâmbise niciodată. Copilul acesta slăbuţ, cu trăsături colţuroase, cu ochi negri, veşnic plecaţi, cu nas cârn, buze cărnoase şi obraz cafeniu, de mulatru, era atât de deosebit de fraţii săi, încât Richard se întreba adeseori dacă era zămislit de el. Îl indispunea firea acestui copil timid, închis în sine, care nu-i privea niciodată în ochi. La întrebările sale, Henry nu era în stare să răspundă decât printr-un monosilabic: „Da, Sir” sau „nu, Sir” Din rapoartele lui McKreely şi ale preceptorilor reieşea că băiatul avea o inteligenţa vie, superioară vârstei sale.

„E de mirare că nu şi-o manifestă”, îşi zicea Richard perplex. În mintea lui nu stăruia decât imaginea copilului sperios şi bănuitor, care evita să-l privească deschis.

Georgina, care împlinise şapte ani, îl despăgubea de toate dezamăgirile pricinuite de Henry. Fetiţa semăna cu heruvimii din imaginile colorate oferite copiilor catolici pentru silinţă la învăţătură. Robert, al treilea copil, care avea cinci ani, şi Charles, prâslea, care abia trecuse de doi ani, erau prea mici spre a îngădui pronosticuri în legătură cu viitoarele lor însuşiri.

În privinţa lui Henry, Richard socoti că sosise momentul să-l trimită la şcoală, în Anglia. Eton sau Harrow erau de preferat. Pe Georgina intenţiona să o înscrie la mănăstirea Fontevrault, unde îşi desăvârşeau educaţia fete din cele mai nobile familii din Franţa. Richard era de părere că numai în şcolile europene copiii căpătau o educaţie aleasă şi o cultură solidă. Sir Lewis se declară de acord cu ginerele său. Ophelia nu fu consultată. În ultimii doi ani, mintea ei se întunecase. Nu îşi mai recunoştea bărbatul şi nici copiii. Universul ei se rezuma la câteva zeci de păpuşi şi la o haită de baseţi.

Înainte de a pleca în Europa, Richard întâlni la un banchet oferit de guvernatorul Clinton pe Monsieur Jean de Ternant, Ministrul Franţei, pe care îl cunoştea încă de la Paris. Când vorbi ministrului despre intenţia sa de a-şi înscrie fetiţa la Fontevrault, acesta clătină sceptic din cap.

— Atmosfera din Franţa a devenit irespirabilă. Nu ştiu dacă azi o mănăstire franceză e de recomandat pentru fetiţa dumneavoastră. Nu urmăriţi ziarele?

— Sunt abonat la vreo patru sau cinci.

— Evenimentele din Franţa nu v-au atras atenţia?

— Vă mărturisesc că nu le-am dat prea multă importanţă. În ultima vreme am fost extrem de prins.

— N-aţi auzit de căderea Bastiliei, de tulburările de la Paris, de confiscarea bunurilor clerului, de luarea cu asalt a Versailles-ului de către parizieni? Dacă aţi fi stat de vorbă cu predecesorul meu, contele de Moustier, aţi fi primit informaţii mai ample… În calitatea mea oficială nu pot să vorbesc mai mult, adăugă el, alegând cu grijă cuvintele.

Mirat de reticenţele ministrului, Richard făcu a doua zi o vizită unui funcţionar superior de la legaţia Franţei, Monsieur Victor du Pont de Nemours, cu care cinase în câteva rânduri în casa lui Alexander Hamilton.

Nemours fu mai puţin rezervat decât şeful său direct.

— Franţa trece printr-o criză serioasă *Monsieur*. Parisul clocoteşte. Pe străzi aristocraţii sunt huiduiţi şi ucişi. Castelele sunt incendiate. Războiul civil bate la uşă. Armata e în descompunere. Anarhia câştigă teren…

Richard zâmbi cu neîncredere.

— Fie-mi cu iertare, *Monsieur* de Nemours. Mă tem că priviţi lucrurile prea în negru. Franţa a mai văzut asemenea agitaţii. Nicio ţară nu e scutită de tulburări, la anumite epoci. Şi America a cunoscut destule frământări. Dar ordinea socială nu a fost răsturnată. În Franţa, monarhia, privilegiile nobiliare, tradiţiile au rădăcini prea adânci. Nu le smulge o simplă răzmeriţă.

— E mai mult decât o răzmeriţă, *Monsieur*, zise Nemours.

— Credeţi? Va fi de ajuns ca guvernul să ia măsuri energice şi tulburătorii ordinii publice se vor potoli ca prin farmec. În orice caz, valurile revoluţiei de care vorbiţi nu vor ajunge până la zidurile mănăstirilor. Poporul francez e cucernic. La Fontevrault fiica mea va fi mai la adăpost decât în casa mea.

Diplomatul ridică din umeri.

— Procedaţi cum credeţi de cuviinţă. V-am prevenit.

— Şi eu vă mulţumesc pentru bunăvoinţă, zise Richard ridicându-se de pe scaun.

Plecă de la legaţia Franţei neclintit în hotărârea sa. Ultimele lui succese îi întăriseră încrederea în infailibilitatea raţionamentelor sale. Nu-l impresionară nici avertismentele celor doi diplomaţi, nici articolele fulminante din ziarele de stânga, care trâmbiţau mersul triumfător al revoluţiei din Franţa, şi nici declaraţiile lui Jefferson, care afirmase că ar prefera să se năruie jumătate din omenire decât să asiste la înfrângerea revoluţiei.

În ajunul plecării sale în Europa, primi două vizite, aparent fără

importanţă, dar care aveau să determine o cotitură în viaţa lui.

Primul vizitator fu Robert Morris, unul dintre beneficiarii speculaţiei cu obligaţiile de stat. Morris întruchipa cumpătarea. Vorbea rar şi la un diapazon foarte jos, era zgârcit în gesturi şi nu se entuziasma niciodată. Cei ce-l judecau după înfăţişarea să n-ar fi conceput că omul acesta era adeptul loviturilor îndrăzneţe, al salturilor în necunoscut, al iniţiativelor extraordinare. Pierdea şi câştiga milioane, fără a da vreun semn de contrarietate sau de bucurie. Richard fusese de două sau trei ori în casa lui Morris.

Vizita bancherului îl bucură. Acest îndrăzneţ om de afaceri nu se ostenea pentru oricine. Un sfert de oră Morris vorbi despre soare, despre lună, despre vreme. Făcu ceea ce în limbaj colorat se numeşte „a bate câmpii".

Richard ştia că în curând musafirul va intra în subiect şi că acesta va fi palpitant. Aşa se şi întâmplă. Morris explică, în fine, că împreună cu un grup de prieteni înfiinţase un sindicat de cumpărători de terenuri. Prin „terenuri" se înţelegeau întinse teritorii în Vestul Sălbatic. Sindicatul îşi propunea să le revândă mai târziu, cu preţ dublu sau triplu, coloniştilor lipsiţi de pământ. Numai în ultimul an grupul achiziţionase şase milioane de acri.

— Am investit în terenuri sume uriaşe, Mr. Sunderland. În acest moment avem în perspectivă achiziţionarea unui teritoriu de opt milioane de acri, la vest de lacul Michigan. Pe acest teritoriu a mai pus ochii şi alt grup, dirijat de Bingham. Va trebui să ducem o luptă îndârjită. Succesul nostru este însă asigurat, căci avem relaţii puternice în guvern.

În timp ce Morris vorbea, Richard făcea mintal felurite presupuneri în legătură cu scopurile nemărturisite ale bancherului. Era evident că Morris avea relaţii puternice. Prietenia lui cu Washington şi cu Alexander Hamilton era arhicunoscută. Războiul de Independenţă fusese finanţat, în mare măsură, cu fonduri colectate de el. Dacă se adresa lui Sunderland, însemna că avea nevoie imediată de un fond serios de rulment. Nu cumva Morris nu mai dispunea de bani lichizi?

Morris îşi terminase expunerea, invitându-l să se asocieze grupului său cu o participaţie de şase milioane de dolari.

Richard nu păru impresionat de suma exorbitantă. Devenise maestru în deghizarea simţămintelor. Oferta era ispititoare. Lucrând mână în mână cu Wadsworth realizase beneficii de nouă milioane de dolari. Poate că Morris îi va da ocazia să le dubleze.

Avea o singură obiecţie. *Squatterii*. Ce se va întâmpla dacă aceştia se vor instala cu forţa pe pământurile sindicatului, refuzând să le plătească? Richard avea experienţa de pe Bermuda Hundred. Nu-şi formulă îndoielile în faţa interlocutorului său, însă ceru un termen de gândire, făgăduind că va studia cu toată atenţia oferta.

La câteva minute după plecarea lui Morris, un nou vizitator ceru să fie primit. Zechariah Abercrombie.

Când majordomul îi anunţă acest nume, Richard strâmbă din nas. îi inspira o aversiune deosebită. În primul moment fu tentat să nu-l primească. Apoi îşi zise că gestul acesta ar stârni comentarii dezagreabile, iar va şti să le alimenteze. Fostul vameş era primejdios. Îi părea preferabil să-l neutralizeze printr-o atitudine binevoitoare, dar care să nu-l angajeze la nimic.

Zechariah Abercrombie îşi făcu intrarea ploconindu-se şi ducându-şi mâna dreaptă la inimă, la gură şi la frunte, într-un larg salut oriental. Pe buze îi plutea acelaşi zâmbet dulceag, în care se îmbinau linguşirea şi familiarismul. Purta o cravată ţipătoare de mătase roşie, brodată cu frunzuliţe verzi. Fracul, cu cozi scurte, croit după ultimul jurnal, era de o nuanţă castanie, denumită *cheveux de reine*. Pantalonii de caşmir alb, cizmele de lac cu carâmbii moi, pălăria înaltă pe care o ţinea sub braţ şi bastonul răsucit, cu măciulie de fildeş, mare cât o gutuie, ilustrau cele mai noi capricii ale modei masculine.

Abercrombie se aşeză cu grijă pe marginea fotoliului. Felul său de a sta sublinia amestecul de deferenţă şi intimitate, dictat de dublul său rol de solicitant şi de cumnat.

Căci venea să ceară ceva.

Cu frazele dezinvolte ale unui om de lume – nu degeaba fusese vameş zece ani încheiaţi – se interesă de familia lui Richard de copii, de sănătatea acestuia.

„Cred că bagi de seamă cât sunt de politicos şi ce maniere distinse am, reflectă el, în vreme ce gura îi mergea ca o moară. Te întreb de nevastă-ta, deşi ştiu că nu-i lipseşte decât cămaşa de forţă, mă interesează copiii tăi cu toate că nu sunt decât nişte mormoloci, cu care n-am nici în clin nici în mânecă şi te mai întreb şi de sănătate, deşi sănătatea ta mă interesează foarte puţin. Adică nu. Greşesc. Mă interesează într-o oarecare măsură. Îţi urez să rămâi sănătos până în clipa în care îmi voi face treburile cu ajutorul tău. Pe urmă, poţi să te duci dracului, şi tu, şi familia ta; n-am să mă sinchisesc nici cât negru sub unghie. Adică, iarăşi greşesc. Aş

vrea să-i văd plesnind pe rând, şi pe tine la urmă. Nu de alta, dar să te moştenesc. Ce bine mi-ar sta în casa asta mare, cu mobile luxoase, cu covoare şi cu argintărie pe toate mesele.”

Nici gândurile lui Richard nu erau mai binevoitoare:

„Ce-o fi vrând să mai îmi ceară şi cocoşatul ăsta, gătit ca o pupăză? Cred că şi la prohab poartă nasturi de argint. Cravata verde cu roşu îşi urlă prostul gust. Arborează atâtea culori, încât face concurenţă unui papagal. Trebuie să-mi muşc buzele ca să nu izbucnesc în râs. Ce aere îşi dă. Şi ce termeni umflaţi foloseşte.”

După ce îşi epuiza introducerea, fără ca Richard să fi cooperat la întreţinerea focului sacru al conversaţiei, se apropie de subiect.

— Cumnate, am venit să discutăm şi ceva afaceri, îţi propun o combinaţie susceptibilă să ne procure amândorura beneficii frumoase. Ştii poate că nici eu nu sunt novice în afaceri. Pe fratele dumitale l-am făcut om.

— Bravo! Dacă ar şti Patrick ce mult îţi datorează…

— După ce am pus pe picioare atelierul de cuţite, zise umflându-se în pene, am cumpărat împreună cu Patrick o mică pulberărie la Terrytown, pe Hudson. Pulberăria, mulţumesc lui Dumnezeu, merge straşnic. Azi, cumnate, am o situaţie de invidiat. Dar nu mi-e de ajuns. Şi eu sunt plămădit din acelaşi aluat ca şi dumneata. Tind tot mai sus.

Pe Richard îl irita prezumţioasă paralelă pe care şi-o permitea Abercrombie, cât şi obiceiul acestuia de a repeta aproape la fiecare frază cuvântul cumnate. Fostul vameş evita să-i zică pe nume, ceea ce ar fi părut poate prea intim, şi ocolea totodată şi protocolarul „Mr. Sunderland”, care l-ar fi pus într-o stare de inferioritate.

— Am în vedere o afacere formidabilă, spuse Abercrombie, izbindu-se cu palmele peste genunchi. O cogeamite fabrică de explozivi. Aş putea să o cumpăr pe un preţ de nimic. Să precizăm. Preţul e de nimic în raport cu adevărata valoare a fabricii. Eu nu l-aş realiza chiar dacă aş vinde întreaga mea participaţie în atelierul de cuţite şi în pulberăria de la Terrytown.

— Mai exact, la cât se cifrează?

— La o sută de mii de dolari. Dar fabrica face cei puţin trei sute.

— Trebuie să fie ceva la mijloc de vreme ce proprietarul o vinde atât de ieftin, zise Richard.

— Este ceva. Proprietarul ei a murit. Iar moştenitorul e un tinerel nevolnic, setos de petreceri. Abia aşteaptă să-şi transforme fabrica în bani şi să-i pape cu femeile la Philadelphia şi la New York. Afară

de asta, mai are şi datorii la cărţi. Şi, de! Astea sunt datorii de onoare, spuse el râzând ironic. Trebuie achitate de urgenţă.

— Şi mă rog de ce te-ai adresat tocmai mie? întrebă Richard cu ton neutru.

— De ce? Fiindcă sper să obţin de la dumneata un credit pe termen lung, cu care să cumpăr fabrica.

Richard nu răspunse. Era mai impenetrabil decât un sfinx.

— Sunt gata să plătesc orice dobândă, se grăbi să adauge Abercrombie, impresionat de tăcerea gazdei. Aş accepta chiar o ipotecă asupra atelierului de cuţite şi a pulberăriei de la Terrytown.

Richard îşi examină critic unghiile. Clipele acestea îi părură lui chinuitor de lungi. În ochi i se citea îngrijorarea. Se temea de un răspuns negativ. Momentul acesta era poate cel mai greu din viaţa lui.

Picături de sudoare îi îmbrobonară fruntea. Bărbia începu să-i tremure. Gura i se uscase. Înghiţi în sec, cu zgomot, ca şi când ar fi sughiţat.

Richard continua să-şi contemple unghiile, impecabil lustruite. O presimţire ciudată vibra undeva, înăuntrul fiinţei lui. De ce îl afectă oare atât de straniu propunerea lui Abercrombie?

— E o afacere extraordinară, reluă acesta. Voia să-şi convingă neapărat interlocutorul. E o afacere formidabilă! Gândeşte-te şi dumneata. O ţară întreagă îşi durează prosperitatea prin luptă. Un popor întreg înaintează spre Vest, deschizându-şi drum şi cucerindu-şi cu arma în mână un loc sub soare… Şi pentru aceasta oamenii au nevoie de arme, de pulbere…

„Cocoşatul ştie uneori să fie elocvent, îşi zise Richard, care făcuse acelaşi raţionament. Oamenii au nevoie de arme şi de pulbere… Aşa e… Oamenii au nevoie de arme şi de pulbere…”

Cu indolenţă studiată, Richard îşi ridică privirile asupra lui Abercrombie.

— Armele importate din Anglia vor fi întotdeauna mai ieftine decât cele fabricate în Statele Unite. Nu, nu suntem o ţară industrială, Abercrombie, şi nici nu vom fi vreodată. Cât priveşte pulberea, avem destule fabrici care-şi fac o concurenţă crâncenă.

Minţea cu cel mai convins aer din lume.

— Totuşi, continuă el, n-ar fi exclus să-ţi acord împrumutul. Bineînţeles, mai înainte trebuie să-mi dau seama de soliditatea garanţiilor dumitale. Nu ştiu dacă ipotecarea atelierului şi a pulberăriei de la Terrytown ar acoperi riscul pe care îl întâmpin

dându-ţi banii. Cred că ipotecarea fabricii pe care ai de gând să o cumperi ar fi cea mai bună formulă. Evident, numai dacă fabrica merită acest împrumut.

Voia să obţină date mai precise asupra întreprinderii despre care îi vorbise cu atâta entuziasm. Richard se pricepea să deosebească entuziasmul sincer de entuziasmul de comandă al solicitantului care oferă garanţii iluzorii. Abercrombie făcuse o descoperire, care merita a fi studiată. O descoperire nu trebuie să ajungă pe mâini străine.

Pentru a nu-şi dezvălui jocul, Richard se feri să ceară referinţe mai precise. Dar abia aştepta să afle numele fabricii şi localitatea în care era situată.

— Astăzi banii sunt foarte scumpi, spuse el. Voi face însă tot posibilul să te servesc. Un cumnat atât de inimos nu poate fi refuzat, zâmbi Richard cu exagerată bunăvoinţă.

Abercrombie căzu în cursă. Faţa i se lumină. Un zâmbet de uşurare îi lărgi gura. Îi venea să explodeze de bucurie.

— Crezi că ai să-mi poţi împrumuta banii? Să nu mă mai adresez la alt bancher?

— Dacă garanţiile sunt satisfăcătoare îţi acord creditul, Abercrombie. În prealabil, îmi trebuie informaţii mai ample.

Fostul vameş alunecă pe panta destăinuirilor.

— Fabrica în chestiune se află la New Schenectady, în Pennsylvania. Aproape de Trenton. Firma e cunoscută. „The First American Gumpowder Factory”.

Richard înregistră mintal datele.

— Dacă spui că afacerea e atât de straşnică, nu te temi că altul ar putea să ţi-o sufle? întrebă el, afectând un aer de amuzată curiozitate.

— Nu mă tem, răspunse Abercrombie, făcând şmechereşte cu ochiul. Am reuşit să capăt o opţiune până fac rost de fonduri. În cazul că tânărul Sloane, proprietarul, vinde fabrica altui amator, trebuie să-mi cedeze din preţ zece mii de dolari. După cum vezi, îl am în palmă.

— Felicitările mele, Abercrombie! Cum ai făcut de i-ai smuls opţiunea?

— Am câştigat la cărţi de la tânărul Sloane trei mii de dolari. În schimbul acestei sume, pe care nu mi-o putea achita în douăzeci şi patru de ore, mi-a semnat opţiunea cu pricina.

— Încep să te admir, Abercrombie.

Fostul vameş zâmbi cu falsă modestie.

— În lumea asta, deştepţii trăiesc pe spinarea proştilor. În ceea ce mă priveşte, am năzuit întotdeauna să mă număr printre deştepţi.

Richard făcu haz.

— Se pare că ai reuşit, cumnate, zise el, folosind pentru prima oară acest termen…

Corbul şi Vulpea, faimoasa fabulă a lui La Fontaine, îşi găsea cea mai perfectă ilustrare.

După plecarea lui Zechariah Abercrombie, Richard avu o lungă convorbire cu secretarul său, Norman McKreely. Îi dădu instrucţiuni amănunţite şi precise. Aceasta se petrecea la 5 mai. În zorii zilei de 6 mai, McKreely plecă la New Schenectady, unde sosi în după-amiaza aceleiaşi zile. Rămăsese la New Schenectady până în dimineaţa următoare. La 7 mai, în fapt de seară, se înapoie la New York cu un raport detaliat, care fu pe placul patronului său.

La 8 mai, Richard, însoţit de McKreely şi de avocatul John Sanders, plecă la rândul său spre New Schenectady. În dimineaţa zilei de 9 mai avu loc în biroul directorului întreprinderii „The First American Gumpowder Factory” o foarte importantă conferinţă de afaceri, care dură 3 ore. La această şedinţă, ţinută cu uşile închise, participa Richard Sunderland şi însoţitorii săi, de o parte, iar de alta, Archibald Sloane, proprietarul şi directorul fabricii, contabilul-şef Gordon W. Watkins şi avocatul Roscoe Mooney. La ora douăsprezece din zi, Archibald Sloane semnă actul de vânzare, prin care, „The First American Gumpowder Factory” trecea în proprietatea lui Richard Sunderland-Beauclair. Preţul era de o sută douăzeci de mii de dolari.

La 10 mai, Zechariah Abercrombie primi o notificare. I se aducea la cunoştinţă că Mr. Archibald Sloane depusese în contul său, la „Bank of New York” zece mii de dolari, sumă ce reprezenta despăgubirile prevăzute în opţiunea acestuia.

La 11 mai, Zechariah Abercrombie se îmbolnăvi de gălbenare. De puţin scăpă să nu treacă Styxul în barca bătrânului Caron. Medicii se temuseră că pacientul lor va da în icter negru. Plângea toată ziua, se izbea cu pumnii în cap, îşi smulgea părul şi îl blestema pe Richard Sunderland, ameninţându-l cu cele mai cumplite răzbunări.

Când auzi despre subita îmbolnăvire a cumnatului său, Richard

exclamă cu dispreţ:

— Idiotul! Mă înjură, în loc să-mi fie recunoscător fiindcă datorită mie a câştigat fără nicio osteneală zece mii de dolari. Câţi n-ar vrea să câştige zece mii de dolari aşa, pe nepusă masă. Idiotul!…

Richard amână cu zece zile plecarea în Europa. Voia să se familiarizeze cu noua lui întreprindere. Era entuziasmat de fabrică de explozivi ca un copil de o jucărie frumoasă. Făcuse o afacere strălucită. Fabrica aceasta, în care munceau trei sute de lucrători, valora cel puţin dublul preţului pe care-l plătise la cumpărare.

Într-o dimineaţă, pe când inspecta de unul singur atelierul, îi ieşi înainte un meşter cu obrazul stâng sluţit de cicatricile unei arsuri. Anii îi aşternuseră promoroacă în păr. Era slab, dar încă viguros. Se citea pe chipul său chinuit că viaţa nu-i fusese până atunci prielnică.

— Mr. Sunderland, rosti el timid.

Glasul, vag, cunoscut, îl făcu pe Richard să-i scruteze atent faţa îmbătrânită.

— Nu mă recunoaşteţi, Mr. Sunderland?

— Drept să-ţi spun…

— Sunt Phipps. Joe Phipps. Colegul dumneavoastră de la Oxford.

— Phipps! exclamă Richard uimit. Phipps!

Trecutul îi reveni în minte cu limpezime, în câteva frânturi de secundă revăzu universitatea, colegii de odinioară, pe Eastleigh, nobilul lord, pe Geoffroy Horncastle „Snobul”, pe Guy Wragby „Dolofanul”. Îşi aminti întâmplarea nenorocită care culminase cu uciderea bietului paznic de noapte de către Matt şi Patt Kennedy. Crimă în care fusese implicat şi Phipps. După condamnarea şi deportarea acestuia în America, Richard nu crezuse că îl va mai vedea vreodată. Cu timpul îl uitase. Şi acum, tocmai când se aştepta mai puţin, îl reîntâlnea. Dacă Phipps nu l-ar fi oprit, nu l-ar fi recunoscut.

— Hai cu mine în birou, Phipps. Să stăm puţin de vorbă.

Fostul student servitor era bucuros şi totodată stânjenit. În prezenţa lui Richard se simţea uimit. Sărăcia nu face niciodată casă bună cu bogăţia. Sunderland îi fusese coleg de universitate. Pe atunci îi înfrăţiseră lipsurile. Astăzi, însă, echilibrul se răsturnase în favoarea lui Richard. Richard era bogat. Foarte bogat. Reuşise în viaţă.

Phipps urmase alt făgaş. După debarcarea sa în America, lucrase

şapte ani pe plantaţia de tutun a lui Sir James Stuart Aukland, fost guvernator al statului North Carolina. Muncă grea, de puşcăriaş, lăsat la bunul plac al unui tiran în miniatură, pe care o boală cronică de ficat îl făcuse peste măsură de coleric. Cunoştinţele lui tehnice, obţinute la Oxford, îşi găsiseră totuşi întrebuinţare. Aflând de pregătirea lui intelectuală, fostul guvernator îl transferase la o mică distilerie de alcool de pe domeniile sale. Phipps dăduse rezultate frumoase. Drept mulţumire, Aukland îi îngăduise să se însoare cu Nan Britton, o tânără guvernantă a copiilor săi. Fata era atât de îndrăgostită de Phipps, încât nu ţinuse seama că mirele era un puşcăriaş deportat, care-şi executa pedeapsa. După primul an de căsnicie, Nan îi dăruise un băieţel. Era suferindă de piept. Sarcina îi agravase boala. Cinci luni după naştere, o hemoptizie o doborâse. Rămas văduv, Phipps se dedicase creşterii fiului său şi conducerii distileriei, care îşi triplă producţia. Colericul James Stuart Aukland începuse să-şi simpatizeze protejatul. Phipps era tratat omeneşte. I se pusese la dispoziţie o căsuţă confortabilă şi fusese scos de sub supravegherea vătafilor care asigurau paza celorlalţi deportaţi.

Războiul de Independenţă îi dăruise şi lui libertatea mult aşteptată. În schimb, îl lăsase pe drumuri. Aukland, hotărât partizan al Angliei, se refugiase în metropolă, după ce repetatele înfrângeri ale britanicilor pecetluiseră soarta războiului. În timpul operaţiilor militare, plantaţia fusese devastată, distileria arsă. Phipps îşi lăsase copilul în îngrijirea unei familii de fermieri, apoi se înrolase în armata americană.

După încheierea păcii îşi luase copilul şi plecase să caute de lucru. Umblase mult. În cele din urmă fusese angajat lucrător la fabrica de explozivi a bătrânului Archibald Sloane. Muncea douăsprezece ore din douăzeci şi patru, dar avea masa asigurată şi un acoperiş sub care să se adăpostească. Seara, după ce se înapoia de la fabrică, lucra până târziu într-un mic laborator amenajat într-o magazioară din curte. După experienţe şi cercetări îndelungate, descoperise o pulbere care făcea mai puţin fum decât cea fabricată de Archibald Sloane. Această invenţie, menită să-i îmbunătăţească viaţa, avusese un efect contrar. Stăpânul fabricii încercase să pună mâna pe descoperirea lui Phipps în schimbul unei sume derizorii. Înfuriat de refuzul salariatului său, îl ameninţase cu concedierea. Poate că şi-ar fi pus ameninţarea în practică, dacă un atac de apoplexie nu l-ar fi trăsnit într-o dimineaţă pe când inspecta

atelierele. Tânărul Sloane, un descreierat muieratic, căzut în patima jocului de cărţi, avea un singur gând. Să scape mai repede de fabrică. De invenţia lui Phipps nici nu voia să ştie. Vestea trecerii fabricii în mâna lui Richard Sunderland îl bucurase pe Phipps. Pentru el aceasta însemna deschiderea unei ere noi, care-i îndrituia cele mai optimiste aşteptări.

Deşi bătrânul Sloane îl persecutase, Phipps îl descrise în culori frumoase.

— Sloane-senior era capabil şi întreprinzător. Într-o zi, fiind în toane mai bune, mi-a spus că intenţiona să dea o mare dezvoltare fabricii. Voia să utilizeze pentru producţia de armament uşor: pistoale şi puşti. Intrase chiar în tratative cu o firmă englezească, din Dudley, Worcestershire, pentru achiziţionarea utilajului necesar. Moartea i-a spulberat planurile.

Proiectele bătrânului Sloane plăcură lui Richard. Îşi propusese să reflecteze asupra lor.

— Să-mi întocmeşti un raport amănunţit, spuse el lui Phipps. Aş vrea să mai studiez problema. N-ar fi exclus să o aplic într-un viitor apropiat.

Richard era omul iniţiativelor repezi. Când spusese lui Phipps că avea de gând să studieze planurile răposatului Sloane, hotărârea de a le pune în practică era luată.

Participarea lui în afacerea propusă de Robert Morris nu avea să depăşească faza discuţiilor preliminare. Crearea unei industrii de armament îl ispitea mai mult decât speculaţia de terenuri. Fabrica de armament reprezenta o investiţie înţeleaptă. Richard îşi alesese definitiv drumul. Şi drumul acesta era crearea unei industrii de armament.

Pentru a-şi reorganiza fabrica potrivit proiectelor prezentate de Phipps, Richard îşi amână din nou plecarea în Europa. Prima lui măsură fu numirea fostului său coleg de facultate în funcţia de director. Voia să aibă la conducerea fabricii un om devotat, care să ştie că datora numai bunăvoinţei lui brusca sa ascensiune şi care să mai ştie că un simplu cuvânt al patronului îl putea arunca iarăşi în mizerie şi anonimat.

Richard era încredinţat că Phipps va corespunde misiunii sale. La Oxford fusese sârguitor şi capabil… Nenorocirile de mai târziu îl căliseră, făcându-l să preţuiască just evenimentele şi oamenii. Afară de aceasta, exclusivitatea fabricării pulberii fără fum, descoperită de Phipps, i-ar asigura beneficii apreciabile.

Phipps îi făcuse într-o zi o demonstraţie, utilizând la o tragere pulberea lui, care scosese foarte puţin fum.

— Îţi dai seama ce uriaş avantaj reprezintă această pulbere? explicase el. Poziţia trăgătorului nu mai poate fi descoperită după fumul lăsat de arma sa. Aceasta va revoluţiona tactica militară. De altfel, mă străduiesc să ameliorez procedeul de fabricaţie. Sper să descopăr în curând o pulbere lipsită cu desăvârşire de fum.

Deşi era entuziasmat, Richard nu-şi exterioriza sentimentele. Cu ostentativă mărinimie, puse la dispoziţia lui Phipps un fond de două mii de dolari pentru continuarea cercetărilor, cu singura obligaţie din partea acestuia de a-l prefera în cazul că îşi va vinde brevetul.

Cu raportul lui Phipps în buzunar, Richard plecă la New York. Pe drum îi venea să zburde. Dacă n-ar fi fost însoţit de Sanders şi de McKreely, ar fi cântat în gura mare, ca un şcolar în vacanţă. Priveliştile îi păreau frumoase, soarele mai strălucitor, lumea mai veselă. Ropotul ritmic al cailor, pe drumul de ţară, ţinea parcă isonul unui marş triumfal.

Capitolul patru

Richard era îndrăgostit de peisajele englezeşti. Îi plăceau colinele domoale din West Midlands, păşunile de un verde luminos din Rommey Marsh, pâraiele limpezi, cu prundiş calcaros, umbrite de crânguri răcoroase din Wiltshire, costişele împădurite din North Devon, mlaştinile întinse, acoperite cu păpuriş stufos, din North Norfolk, falezele alburii, stâncoase ale comitatului Cumberland. Îl încântau satele şi târgurile englezeşti, ruinele turnurilor saxone, patina aşternută pe zidurile catedralelor şi bisericilor gotice, măreţia castelelor şi palatelor înconjurate de parcuri vaste, admirabil întreţinute, intimitatea caldă a caselor de ţară, acoperite cu cortine de iederă sau trandafiri sălbatici.

Priveliştile englezeşti sunt de o frumuseţe calmă, senină, care încântă mai mult prin farmecul detaliului decât prin măreţia ansamblului. Spre deosebire de vastele perspective panoramice americane, precis conturate şi învăluite în culori vii, strălucitoare, crude, aproape brutale, priveliştile englezeşti realizează cele mai reuşite efecte scenice, printr-o armonioasă împletire de nuanţe calde, de tonuri estompate. În America, natura e sălbatică, impunătoare, magnifică. Omul se simte mic, neînsemnat în faţa ei. În Anglia, natura şi mâna omului colaborează intim, creând tablouri ce amintesc lucrătura migăloasă a unei cizelări. Satele şi cătunele străvechi sunt adăpostite în văi cu pante domoale, cărora livezile înflorite le dau aspectul unor decoruri stilizate de teatru: alteori, stau risipite pe câmpii uşor ondulate. Grătarul gardurilor vii le despart în figuri geometrice, ca pe nişte uriaşe table de şah. În America, soarele e fierbinte şi orbitor de luminos. În Anglia, razele lui străbat perdele aproape invizibile de ceaţă, pierzându-şi treptat intensitatea şi irizându-se în tonuri catifelate, mângâietoare.

Ori de câte ori Richard punea piciorul pe pământul insulelor engleze, simţea o emoţie plăcută, învăluindu-l ca un parfum suav, dar stăruitor. Acum, când „Pegasus” acosta în portul Londrei, încerca un simţământ de satisfacţie, de împlinire, de mândrie, dar totodată şi de o paradoxală jenă.

Satisfacţie, deoarece călătorise pe corabia *lui*, care făcea parte din flota *lui* de nave comerciale. Împlinire şi mândrie, fiindcă realizase în parte averea jinduită, pentru care luptase cu atâta sârg. Jena îşi avea sursa în alte cauze, care îi dăduseră mult de

gândit, tulburându-i adeseori nopţile... Se înapoia într-o ţară pe care acum unsprezece ani o părăsise în condiţii umilitoare. Ce recepţie i se va face acum? Cum vor reacţiona oamenii de afaceri din City?

Richard era însoţit de cei doi copii mai mari – Henry şi Georgina – de avocatul Sanders, de secretarul McKreely şi de guvernanta fetiţei. Personalul de serviciu era alcătuit din trei servitori negri, un vizitiu şi un bucătar.

La Londra se instală în cele mai bune camere ale hotelului Clarendon. Sezonul monden bătea în plin. Richard dădu dispoziţii lui McKreely să colinde cu copiii teatrele, expoziţiile, parcurile şi orice alte locuri demne de văzut. Alegerea rămânea la libera apreciere a secretarului. McKreely nu se bucură cu deosebire de această sarcină. Ar fi preferat un program mai potrivit vârstei şi gusturilor sale. Nu putea petrece după voia inimii decât noaptea, după ce copiii plecau la culcare. Atunci se dezlănţuia, frecventând localuri de perdiţie, care ar fi scandalizat până la cutremurare pe bigoţii lui părinţi din Noua Anglie.

Eliberat de grija copiilor, Richard începu să tatoneze terenul pentru înscrierea lui Henry la Eton. Totodată, făcu unele sondări în lumea bursei. Voia să-şi încerce iarăşi norocul. Speculaţiile bursiere exercitau asupra lui aceeaşi puternică atracţie de altădată.

Prima vizită la Londra o făcu lui William McFee. Avea o mare datorie de conştiinţă faţă de bătrânul McFee. După fuga sa din Anglia, acesta dusese tratative cu creditorii, obţinuse moratorii, încheiase concordate, lichidase debite, reuşind în mai puţin de doi ani de strădanii să-l scoată basma curată.

După ce îşi consolidase propria lui situaţie, căsătorindu-se cu Ophelia Effingham, Richard îi trimisese o mare sumă de bani, spre a-i răsplăti eforturile. Cu acelaşi prilej îl chemase în Statele Unite, unde-i făgăduise o sinecură gras plătită. McFee acceptase banii, dar refuzase să părăsească Anglia.

„Sunt prea bătrân pentru a mă aventura pe meleaguri străine, îi scrisese el. Lângă dumneata n-aş mai cunoaşte grija zilei de mâine. Dar aici, în Anglia mi-am creat o situaţie mulţumitoare. Nu sunt bogat, dar am un venit îndestulător şi, graţie dumitale, o casă confortabilă. La vârsta mea, Mr. Sunderland, înţelepţii renunţă la luptă.”

Richard îl găsi pe McFee în grădiniţa casei sale. Stătea într-un jilţ, la umbra unui vişin plin de roade, şi citea un roman de Fielding. De

când îmbătrânise şi se retrăsese din viaţa activă, căzuse în patima lecturilor. Ocupaţie plăcută, care avea şi avantajul că nu costă nimic. Cărţile le împrumuta de la o vecină tot atât de vârstnică şi de amatoare de romane ca şi el, Miss Charlotte Byrnes, fostă profesoară de limba şi literatura engleză la o şcoală particulară de fete. Gurile rele şopteau că între McFee şi Miss Byrnes s-ar fi născut o timidă idilă, întreţinută de comuna lor pasiune pentru citit.

McFee arăta ca o maimuţă bătrână. Albise, slăbise, şi se cocârjise. Ochii lui, vioi încă, jucau şugubăţ pe sub sprâncenele stufoase ca nişte minuscule garduri vii.

Irlandezul îl primi pe Richard ca şi cum s-ar fi despărţit în ajun. Îi oferi un scaun şi un castron cu vişine mari, apetisante, care înotau în apa rece. Vorbiră despre vreme, despre costul crescând al vieţii, făcură o mică incursiune şi în literatură, domeniu în care McFee se dovedi mai documentat decât oaspetele său. După ce se interesă şi de sănătatea bătrânului, care răspunse că se simte mai zdravăn decât un cal de saca, Richard socoti că îşi îndeplinise îndatoririle de musafir politicos şi că putea trece la subiecte mai arzătoare.

— Dragă McFee, începu el, am nevoie de serviciile dumitale, n-am venit în Anglia să mă plimb, ci să fac afaceri. Vreau să dau câteva lovituri care să cutremure carcasa bătrânului City. Dar pentru asta am nevoie de experienţa dumitale.

McFee îşi netezi încet părul.

— Îţi mulţumesc pentru apreciere. Dar la şaptezeci de ani mă îndoiesc că ţi-aş mai putea fi de folos.

— Abia acum câteva minute mi-ai declarat că te simţi mai zdravăn decât un cal de saca.

— Mă simt, nu zic ba. Dar dumitale îţi trebuie un agent tânăr, energic, priceput. Argint viu!

— Dumneata, McFee, eşti mai preţios decât o sută de tineri. Am nevoie de mintea, nu de picioarele dumitale.

— Eu am nevoie de odihnă, de linişte…

— Cu alte cuvinte, te-ai resemnat să rugineşti ca orice bătrân care aşteaptă moartea, stând nemişcat într-un fotoliu. Ruşine, McFee, ruşine! Vinde-mi liniştea asta. Nu ţi se potriveşte, aşa cum nu i se potriveşte unui păstrăv deprins cu paralele repezi de munte liniştea unui lac acoperit cu lintiţă. Ţi-o plătesc regeşte. Fixează dumneata preţul şi eu ţi-l triplez.

Vechea sete de bani a lui McFee se trezi ca un câine tolănit la soare, care deschide un ochi, apoi pe al doilea, ciulind urechile şi

adulmecând pofticios când simte miros de friptură dinspre bucătărie.

— Ei, ce zici? Nu te ispiteşte? reveni Richard la atac.

— Nu zic ba. Dar…

— Gândeşte-te la poezia jocului de bursă. Să te avânţi iarăşi în furtună. Să te războieşti cu rivalii. Să-i dobori. Să te bucuri când le pui piciorul pe grumaz. Să ai un capital nelimitat la dispoziţie, care să te scutească de surprize neplăcute. Să te simţi stăpân pe situaţie. Invincibil! Victorios!

— Fugi, Satană! exclamă McFee, scuipându-şi în sân.

— Hai, McFee! Lasă-te convins! Nu-l imita pe Sfântul Anton, căci s-a demodat. Cedează ispitei şi primeşte oferta mea. Într-un an vei sta pe un sac de guinee. Te vei simţi mai mândru decât preşedintele Camerei Lorzilor pe sacul lui cu lână. Hai, McFee! Leapădă inerţia asta, potrivită numai ramoliţilor! Smulge-te din amorţeală şi urmează-mă!

— Nu! Nu pot! Categoric, nu!

— Adu-ţi aminte cât de fructuoasă a fost colaborarea noastră din trecut.

— Şi cât de trist a fost sfârşitul, completă McFee.

— Este adevărat. Dar pe atunci am pornit la drum aproape cu nimic. Şi pe deasupra eram şi tânăr. Exasperant de tânăr. Astăzi am remediat în parte această deficienţă. Am treizeci şi şase de ani…

— Oho, ce bătrân eşti.

— Am însă experienţă pentru dublul acestei vârste. În afară de asta, mai posed un mare atu.

— Care? întrebă bătrânul plin de curiozitate.

— Am bani. Am bani mulţi. Dispun de un capital impresionant. Până mai ieri nababii veneau din India. Acum vin din America.

— Fugi, drace, fugi.

— Nu fug! Rămân. Rămân ca să te trag după mine. Hai, McFee, nu mai face nazuri. Întinde palma. Şi ploaie de aur va cădea asupră-ţi. Te văd acoperit de torente strălucitoare de aur, ca şi Danae.

— O Danae bătrână şi fără dinţi. Jupiter s-ar scutura scârbit…

— Azi eu sunt Jupiter. Oricând pot să dau drumul ploii de aur. Da, da, McFee. Nu zâmbi. Eu sunt Jupiter. Un Jupiter al vremurilor noi.

— Culmea ar fi să grăieşti adevărul, zise McFee, încetând să mai râdă. Zeii de ieri tronau în Olimp. Cei de azi tronează în bănci.

— Înclină-te deci noilor zei, McFee. Îmbrăţişează noua credinţă în supremaţia aurului.

— Credinţa asta e străveche, dragul meu. Nu-l uita pe Baal. Dumnezeu însă a pedepsit trufia oamenilor…

— Şi Dumnezeu s-a modernizat. Lumea de azi e stăpânită de bogaţi. Cei bogaţi sunt şi cei puternici. Aurul şi puterea merg mână în mână.

— Mă tem că ai dreptate, zise McFee oftând. Şi mă mai tem că nu voi avea tăria de caracter a Sfântului Anton.

— Cedează, McFee. Spune un singur *da*. Te solicit ca şi când ai fi o fecioară superbă. Hai, grăbeşte-te! Nu mai sta la gânduri! Ridică-te, fecioară, şi păşeşte alături de Făt-Frumos!

Irlandezul începu să râdă.

— Fie. Mă ridic. Dar nu te aştepta să mă vezi roşind. Virginitatea mea a fost pusă la încercare cu mulţi, foarte mulţi ani în urmă.

O tuse rebelă îl scutură deodată. O încheie într-un fel de nechezat strident.

— Calul de saca se redeşteaptă în mine. Apoi, dacă e vorba să pornim la drum, să nu mai pierdem vremea.

— Bravo, McFee! Să pornim. N-ai să regreţi.

Richard făcu a doua sa vizită ducelui de Queensberry. Şi acesta îmbătrânise. Dar nu îşi arata vârsta. Ducele cu chip de satir slăbise puţin. Slăbiciunea nu făcuse decât să-i adâncească trăsăturile care păreau mai ascuţite, mai drăceşti.

În mijlocul unui vast salon cu pereţii încărcaţi cu portrete de familie, bogat înrămate în aur, ducele de Queensberry şedea la o masă mică, delicată, stilizată de Sheraton, şi dicta secretarului, un tânăr incolor, cu perucă pudrată, înaltă şi ascuţită ca o căpăţână de zahăr. Queensberry şi secretarul său păreau pierduţi în imensitatea salonului. Amurgul arunca prin ferestrele deschise o lumină aurie, roşiatică.

Vizita neaşteptată a lui Richard făcu mare plăcere ducelui. După ce îşi concedie secretarul şi porunci unui valet să aducă răcoritoare, zâmbi poznaş musafirului.

— Richard, aş pune rămăşag că te-ai înapoiat la Londra spre a lua iarăşi cu asalt City-ul.

Acesta se adânci confortabil în fotoliul său.

— Aţi câştigat. De asta am şi venit.

Queensberry îl privi cu simpatie.

— Bravo! Dacă ai fi procedat altfel, m-ai fi dezamăgit.

— Nu m-am socotit niciodată un învins, mylord. Aci, la Londra, am pierdut prima bătălie. O voi câştiga pe a doua.

— Perseverenţa ta mă bucură, Richard. Îmi confirmă părerea bună pe care o aveam despre tine. Doreşti o citronadă de la gheaţă? întrebă el, în vreme ce valetul le servea răcoritoarele. Ori preferi un Porto, un Maraschino?

— Pe căldura aceasta o citronadă rece are mai multă trecere decât nectarul zeilor.

Savurară băutura frapată.

— Mulţumesc, zise Richard. Te înviorează. Îţi dă aripi.

După ce îşi goli paharul, îl puse încet pe masă.

— Aţi primit scrisorile mele?

— Da. Pe toate. Mi-au făcut multă plăcere. Mai ales că am putut să-ţi urmăresc, în linii mari, activitatea.

Queensberry îşi mângâie uşor bărbia.

— M-am gândit adeseori la tine, Richard.

— E o cinste pentru mine, mylord.

— Da, da. M-am gândit adeseori, repetă el, învăluindu-şi protejatul de odinioară într-o privire afectuoasă.

După câteva clipe se întoarse spre un tablou mare, atârnat deasupra unei comode „Boulle” şi străjuit de două lampadare de bronz aurit.

— Richard, vezi tu tabloul acesta? Este o pânză atribuită flamandului Jeronimus Bosch. Reprezintă *Căderea îngerilor*. Cunoşti, cred, legenda biblică. Lucifer, cel mai strălucitor şi mai orgolios dintre îngeri, s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu. Între armata îngerului rebel şi oastea arhanghelilor rămaşi credincioşi Stăpânului Lumii s-a încins o bătălie înverşunată. În cele din urmă, temerarul Lucifer a fost înfrânt. El şi ostaşii săi înaripaţi au fost prăvăliţi în adâncurile iadului. Tabloul acesta înfăţişează momentul în care răzvrătiţii se prăbuşesc în abis. Priveşte-i bine. Pictorul s-a complăcut să-i zugrăvească sub chipurile unor creaturi înspăimântătoare, hidoase, născute parcă dintr-o împerechere monstruoasă între oameni şi reptile.

Viziunea era într-adevăr halucinantă. Pe un fundal roşu, de flăcări, se desprindeau pregnant nişte făpturi groteşti, înfiorătoare, cu chipuri oribile de coşmar. În primul plan se reliefa Lucifer, cu o sabie frântă în mâna-i crispată, cu gheare de pasăre răpitoare în loc de degete, cu un rictus de neputincioasă ură pe faţa-i schimonosită de amărăciune şi disperare, cu corpul diform, contorsionat, acoperit

cu solzi. În partea de sus a tabloului apăreau, luminoşi, într-o splendidă aureolă, arhanghelii şi îngerii rămaşi credincioşi lui Dumnezeu. Frumoşi, ca într-o plăsmuire de vis, îşi îndreptau săbiile lor de foc spre răsculaţii doborâţi.

— Te-ai întrebat vreodată de ce îngerii aceştia învinşi sunt atât de urâţi? Poate că nu. Voi încerca să-ţi dau o explicaţie care îţi va folosi, dacă vei fi cu luare aminte. Îngerii aceştia sunt urâţi pentru că au fost înfrânţi. Urâţi la înfăţişare şi urâţi de turma oamenilor comuni, mărunţi, cu concepţii strâmte, învingătorii sunt în schimb frumoşi şi au întotdeauna dreptate. Ca şi în tabloul acesta.

Queensberry îşi adânci privirile în ochii limpezi ai lui Richard.

— Tu, dragul meu, să nu te resemnezi niciodată a fi un înfrânt. Să lupţi. Atâta timp cât lupţi, te mai bucuri de respectul oamenilor, căci se gândesc că s-ar mai putea întoarce roata. În clipa în care ai abandonat lupta eşti definitiv pierdut. Dispreţul şi uitarea te vor afunda definitiv în noroiul nimicniciei, al deznădejdii.

Ducele rostea cuvintele încet, monoton, dar cu mare putere de convingere.

— Te voi sprijini şi pe viitor, Richard. O fac cu totală dezinteresare. De aceasta să fii sigur.

Şi Queensberry nu minţea. Pentru el, Richard reprezenta un caz interesant, o experienţă care merita a fi încercată. Îi plăcea să fie mentorul unui om puternic. Îi zgândărea vanitatea gândul că într-o zi, poate, sugestiile lui vor întoarce lumea pe dos.

Queensberry îşi încreţi sprâncenele.

— Şi tu, Richard, ai fost un înger înfrânt. După plecarea ta, oarecum precipitată, din Londra, s-au găsit mulţi, foarte mulţi pigmei care s-au grăbit să te zugrăvească în cele mai negre culori. Este inutil să mai repet tot ce s-a spus pe seama ta. Cred că îţi imaginezi. După înapoierea mea de la Sankt Petersburg, câţiva răuvoitori au încercat să mă convingă că nu erai decât un aventurier, un escroc, care te-ai folosit de numele lui Sir James Wythburne şi al meu pentru a spolia lumea. Bineînţeles, nu le-am dat crezare. Te cunoaştem prea bine. Ştiam că eşti un înger înfrânt. Dar mai ştiam că te vei ridica din ţărână şi că vei porni din nou la luptă. Azi mă bucur, căci aşteptările mele n-au fost înşelate.

Obrazul lui Queensberry se plisă într-un zâmbet drăcesc.

— De altfel, nici nu concepeam să mă fi înşelat. Când te-am cunoscut la vânătoarea de pe domeniile lui Northland mi-am dat imediat seama că nu eşti un om de rând.

Umbra unui surâs destinse chipul lui Richard.

— Da, da, continuă Queensberry, am citit în sufletul tău ca într-o carte deschisă că eşti destinat să sfărâmi zăgazuri, să dărâmi prejudecăţi, să iei în râs preceptele de falsă moralitate care regizează societatea coruptă din vremurile noastre.

Richard înclină uşor fruntea.

— Cuvintele dumneavoastră, mylord, sunt cel mai preţios balsam.

Ducele începu să râdă.

— E mai mult decât atât. E un compliment pe care nu l-am făcut nimănui până acum. Admir oamenii lipsiţi de scrupule, Richard. Bineînţeles, nu pe borfaşii mărunţi, pe escrocii de duzină, pe ariviştii care acceptă orice compromisuri pentru o situaţie mediocră. Mă refer la lipsa de scrupule a titanilor.

Queensberry îşi mângâie cu voluptate de cunoscător manşetele de dantelă fină.

— Să ştii de la mine, Richard, continuă el, scrupulele sunt piedici de care se poticnesc numai pigmeii. Cei care se încumetă să le născocească, dacă nu sunt plămădiţi din aluatul marilor oameni, nu rămân decât nişte epigoni ai răului, nişte mărunte şi sărmane lichele, nişte *desperados* de rând. Care mai devreme sau mai târziu încap pe mâna justiţiei. După cum vezi, diferenţa este prea subtilă ca să o înţeleagă oricine. Şi cu atât mai mult să o pună în practică. Această deosebire de nuanţă face ca un individ care-ţi fură punga, profitând de înghesuială, să nu fie decât un hoţ de buzunare, căruia oricine îi poate pune mâna în ceafă, în timp ce cuceritorii de anvergura lui Alexandru Macedon sau a lui William Normandul, care jefuiesc prin război şi cotropire regate şi imperii, sunt încoronaţi de istorie cu laurii nemuririi.

Richard se cutremură. Teoria lui Queensberry era monstruoasă. Dărâma toţi idolii creaţi de omenire de-a lungul câtorva milenii de istorie, scrisă adeseori cu pene muiate în sânge în loc de cerneală.

— Pentru a izbândi, omul superior trebuie să se ridice deasupra timpurilor, a oamenilor.

Ducele vorbea ca un iluminat. Fără patos, fără acea falsă retorică, necesară oratorilor dornici să-şi cucerească auditorul mai mult prin forţa vocală şi prin măiestria cuvintelor decât prin puterea raţionamentelor.

— Omul superior trebuie să-şi facă din oamenii de rând instrumente docile, pioni de manevrat pe tabla de şah a vastelor lui

planuri. Iar timpurile să le folosească în scopul împlinirii ţelurilor sale. Jocul de bursă nu este decât o isteaţă tălmăcire speculativă a viitorului. Previziunea limpede a viitorului este una dintre însuşirile de căpetenie ale oamenilor superiori. Şi să mai ţii minte ceva. Să faci copii. Copii mulţi. Să-ţi creezi din propria ta familie un fel de francmasonerie, pe care să o utilizezi în interesul tău şi al neamului tău. Copiii tăi să se infiltreze în marea industrie, în finanţe, în diplomaţie. În lumea politică. Şi fetele sunt bune la ceva. Aminteşte-ţi vechea deviză a casei de Habsburg: *Tu felix Austria nubae*. Fetele îţi aduc gineri aleşi tot de tine, dintre cele mai strălucite elemente ale noii generaţii. În chipul acesta, clanul tău va deveni şi mai puternic. Dacă vrei ca opera realizată de tine să dăinuiască, trebuie să ai copii, nepoţi, strănepoţi, care să ţi-o continue. Se impune să-ţi creezi o dinastie. Da. O dinastie. Acesta e cuvântul potrivit. Ai auzit, cred, despre celebra dinastie Fugger, din Germania secolului al XVI-lea?

— M-am şi documentat asupra ei. Asemenea culmi sunt greu de atins.

— Sper să le depăşeşti.

Câteva clipe, Richard rămase visător. Va reuşi să împlinească aşteptările lui Queensberry?

— Şi acum, vorbeşte-mi puţin despre copii tăi, spuse ducele, servindu-se dintr-o pomieră.

— Copiii mei?

Un zâmbet lipsit de veselie apăru pe chipul lui Richard.

— Băiatul meu cel mare, Henry, are zece ani. E o fire ciudată. Nu-mi seamănă. E prea timid. Se teme şi de umbra lui. Mănâncă bătaie de la copii mai mici decât el. Pe corabia cu care am venit din America am avut un invitat: John Calvert, proprietarul unui domeniu învecinat cu Bermuda Hundred. Acest Calvert are un băieţel de vreo şapte ani, care-i trăgea ghionturi cu nemiluita lui Henry al meu, fără ca acesta să crâcnească. Îmi venea să plesnesc de ciudă când îl vedeam cum încasează ploaia de pumni fără să schiţeze un gest de apărare. Pe corabia *lui*, se lăsa bătut ca un tont de copilul unui invitat.

— Poate că o făcea din politeţe, zise Queensberry.

— Trebuie să recunoaşteţi că împingea cam departe limitele politeţii.

— Cred, Richard, că nu îl cunoşti de ajuns.

Sunderland ridică din umeri.

— Se poate. Nici n-am avut timp să-l cunosc prea bine. În ultima vreme am fost foarte ocupat.

— Motivul nu este îndeajuns de puternic. Încearcă să ţi-l apropii. Să-l înţelegi. E fiul tău, doar. Aş vrea să-l cunosc şi eu.

— Cu îngăduinţa dumneavoastră, am să vi-l prezint mâine. L-am adus în Anglia pentru a-l înscrie la Eton, la Harrow sau la Winchester. Aş prefera însă Eton-ul. Ţin mult să-şi facă educaţia în ţara aceasta. Dacă tatăl meu, care era un om puţin înstărit, şi-a permis acest lux cu mine, cu atât mai vârtos am datoria să o fac şi eu cu copii mei.

— La Eton, părinţii îşi rezervă locuri pentru copiii lor înscriindu-i îndată după naştere în registrele şcolii, zise ducele.

Richard se întunecă. La piedica aceasta nu se gândise.

Ducele alese din grămadă o căpşună ispititoare ca buzele unei fete frumoase.

— De ce nu te serveşti şi tu, Richard? Supărarea nu trebuie să-ţi strice pofta de mâncare. Bunul tău prieten, Queensberry, va avea grijă ca fiul tău să intre la Eton. La nevoie, pun în mişcare casa regală. Şi voi mai face ceva pentru tine. Îţi voi deschide din nou porţile societăţii londoneze. Vom avea puţin de furcă, dar merită…

Queensberry se ţinu de cuvânt. O săptămână mai târziu, apăru la cursele de cai de la Epsom în tovărăşia lui Sunderland. Culorile grajdului său urmau să fie reprezentate în cele mai grele competiţii ale zilei.

Sosirea lui Richard făcu senzaţie. Londra nu-l uitase. Era încă vie amintirea îndrăzneţelor şi spectaculoaselor lui lovituri de bursă, precum şi răsunătorul dezastru care le pusese capăt. Şi la Epsom, unde caii săi de curse repurtaseră câteva victorii, Richard rămăsese o figură cunoscută. Jocheii, *bookmakerii*, grăjdarii îl salutau. Comentariile stârnite în public la apariţia lui nu erau tocmai binevoitoare. Prezenţa lui Queensberry, care se sprijinea cu ostentativă prietenie de braţul său, deruta pe detractori.

— Desigur că ducele s-a îngropat iarăşi în datorii şi acum aşteaptă ca acest venetic să-l scoată din nou la lumină, şopteau unii, făcându-şi semn cu cotul.

Richard îşi dădea seama că spre el convergeau toate privirile. Câteva ziare îi vestiseră laconic sosirea în Anglia, rezervându-şi pentru mai târziu comentariile. Redactorii prudenţi preferau să nu se pronunţe înainte de a se clarifica lucrurile. Speculatorii din City

erau curioşi să afle în ce domeniu se va lansa Sunderland. Precis se ştia un singur lucru. Că americanul acesta îndrăzneţ şi cosmopolit îşi refăcuse în chip miraculos milioanele şi că în curând se va avânta iarăşi în maelstromul bursei.

În acelaşi moment se opri în faţa ducelui un *gentleman*, pe chipul căruia plutea o expresie de infinită plictiseală. Purta un impecabil costum de călărie – redingotă bleumarin, jiletcă albă, brodată cu flori, pantaloni crem, cizme moi, roşii, pălărie rotundă, de castor.

— *How a'e You mylo'd?* se adresă noul venit ducelui, salutând lenevos. Caii noştri concurează pentru cupa „Golden Star". Vă propun un rămăşag de cinci mii de guinee.

„Snobuleţul ăsta îşi închipuie că n-am destui bani ca să-i susţin rămăşagul" îşi zise Queensberry uşor iritat.

— Nu pariez decât de la douăzeci de mii în sus, Horncastle, replică el cu glas tare. Richard, continuă ducele, întorcându-se spre acesta, cred că îl cunoşti pe Geoffrey Horncastle.

— Ne cunoaştem de multă vreme, vorbi Horncastle cu glas trenant. Am fost colegi la Oxford. Hallo, Richie! zise el, întinzând o mână moale, înmănuşată cu alb. Îmi pare bine că te revăd.

Glasul ca şi chipul îi erau lipsite de expresie.

Lui Richard nu-i venea să-şi creadă ochilor. Dacă Queensberry n-ar fi rostit numele lui Horncastle. Nu şi-ar fi recunoscut fostul coleg de universitate. Horncastle „Snobul" rămăsese acelaşi snob incorigibil. Aci însă se oprea asemănarea. Horncastle de azi era un individ gras, cu obraji moi, buhăiţi, pudraţi şi fardaţi cu minuţiozitate. O eşarfă de mătase indiană era petrecută în jurul gâtului, într-un fel de cravată opulentă, care-i ajungea pană la urechi şi îi acoperea jumătate din bărbie. Abdomenul i se reliefa sub moarul înflorat al jiletcii. Horncastle nu purta nicio bijuterie, în afară de un breloc de ceas măiestrit cizelat în aur şi încrustat cu diamante. O piesă minusculă, dar de un gust rafinat.

„Nu-şi îngăduie luxul unor bijuterii de mare preţ, gândi Richard. Dar ceea ce poartă este un obiect de artă."

Horncastle schimbă câteva aprecieri banale despre timp, despre cursele disputate până atunci, despre toaletele femeilor, apoi se retrase, fără a mai pomeni de rămăşag.

„Nu s-a încumetat să rişte douăzeci de mii de guinee, cugetă Richard", înregistrând automat acest amănunt.

— Până mai deunăzi, Londra avea două mari şi pasionante

subiecte de conversaţie, spuse Queensberry. Căsătoria secretă a Prinţului de Coroană cu Mrs. Fitzherbert şi revoluţia din Franţa. Acum va mai avea unul. Persoana ta. Mai ales după ce Horncastle a stat de vorbă cu tine, întreaga lume *fashionable* a Londrei va afla despre ce aţi discutat. Chiar şi cu ceva floricele.

Urechea lui Richard prinse câteva crâmpeie de conversaţie purtate în limba franceză.

— Se pare că franceza e la modă, spuse el.

— Explicaţia e alta, replică ducele. În momentul de faţă, Londra este plină de emigranţi francezi. Iată în grupul acela pe principesa de Broglie, pe ducesa de Mortemart, pe contesa de Bouffers. Ceva mai departe e ducele de Duras, principesa de Leon şi ducele de Liancourt.

— Pe Liancourt îl cunosc de la Paris. A făcut parte din corpul expediţionar francez care a participat la războiul nostru de independenţă. Era foarte bine văzut de doctorul Franklin.

— E un om cumsecade. Puţin *simple d'esprit*, dar te poţi bizui pe cuvântul său, zise Queensberry.

Penultima cursă se terminase. Lumea, care urmărise cu încordare o întrecere spectaculoasă, încheiată cu victoria neaşteptată a unei iepe tinere din grajdul lordului Alvanley, se îndrepta spre *paddock*, pentru a examina de aproape caii care aveau să participe la ultima cursă. Se făceau comentarii zgomotoase, se încheiau pariuri, se lansau pronosticuri. Mulţimea se agita cuprinsă de înfrigurare.

Culorile grajdului lui Queensberry aveau să fie reprezentate la disputarea celui mai mare premiu al zilei, cupa „The Golden Star”.

Tocmai când ducele se pregătea să plece cu Richard spre *paddock*, se auzi strigat pe nume.

— Hello, Queensberry!

— Hello, Somerset! Hello, Lusignan! zise el oprindu-se şi întâmpinând cu mâna întinsă pe un *gentleman* voinic, ars de soare, cu alură tinerească de sportiv, în ciuda celor şaizeci de ani pe care-i purta cu dezinvoltură, şi pe un bărbat ceva mai tânăr, îmbrăcat într-un costum de o croială tipic pariziană. Mylords, îmi daţi voie să fac prezentările. Prietenul meu, marchizul de Beauclair. Ducele de Somerset şi ducele de Lusignan-Valois. Somerset, zise Queensberry, am remarcat performanţa armăsarului dumitale, Lightning. Felicitările mele. Cred că vei concura la derby. Ai toate şansele să dai o lovitură.

— Mă tem, Queensberry, că iapa dumitale, Cyllene, îmi va sufla premiul.

Lusignan oftă trist.

— Şi caii mei de curse stau inactivi în Franţa! Îmi vine să înnebunesc de ciudă. Cum i-aş mai aduce aici.

— Ce vă împiedica s-o faceţi? întrebă Richard.

— Evenimentele, marchize, evenimentele! Franţa fierbe şi se frământă ca lava în craterul unui vulcan activ. Comandam garnizoana de la Nancy. Trei regimente. A trebuit să fug deghizat ca să nu fiu ucis de soldaţii mei. N-am putut nici să-mi iau familia cu mine. Cazărmile au ajuns focare de agitaţie revoluţionară. Cavalerul de Bausset, comandantul fortului Saint-Jean, din Marsilia, a fost masacrat de propriii săi soldaţi. Prinţul de Lambesc, colonelul regimentului Royal-Allemand, a fugit din Franţa o dată cu mine. Şi pe capul lui s-a pus preţ, fiindcă a şarjat cu trupele sale mulţimea din grădina Tuileries.

Dangătul unui clopot anunţă ultima cursă. Caii se aliniau la start. Mulţimea îmbulzită în loji, în tribune şi pe peluze încetase să se mai agite. Cei douăzeci de cai de rasă struniţi de jochei ţâşniră ca nişte săgeţi din tot atâtea arcuri. Capetele lor frumoase, întinse la orizontală, urechile ciulite, nările fremătânde, coamele care fluturau în vânt, piepturile late şi puternice, care despicau vijelios aerul, trupurile suple, picioarele lungi şi fine, care izbeau în cadenţă pământul, se îmbinau într-un tablou de o armonie fără pereche. Publicul, înfiorat de emoţie, gâfâia mai vârtos decât bidivii care goneau pe gazonul pistei.

— Culorile grajdului Queensberry sunt în frunte! exclamă Richard cu entuziasm. Phoenix conduce. Câştigă! Câştigă! A câştigat! Bravo! Splendid! aplaudă el, în vreme ce uralele mulţimii zguduiau văzduhul.

Queensberry zâmbea reţinut, mândru de performanţa calului său. Phoenix promitea victorii şi mai frumoase. Totuşi, nu s-ar fi încumetat să concureze cu el la derby.

— Mylord, vă ofer pentru Phoenix cincizeci de mii de guinee, îi propuse Richard.

Queensberry care cunoştea adevăratele posibilităţi ale calului, şovăi să primească o sumă cu care s-ar fi putut achiziţiona chiar şi un câştigător al derbyului.

— Ezitaţi, mylord? Vă ofer cincizeci şi cinci de mii, stărui Richard, spre uimirea lui Somerset şi a lui Lusignan, care îşi închipuiră că au

de-a face cu un ageamiu.

Ducele cu chip de satir înţelese brusc rostul acestei oferte disproporţionate. Richard, care îi cunoştea probabil jena financiară, îi dăruia câteva zeci de mii de livre, deghizând cadoul sub forma unui transfer de proprietate.

În aceeaşi seară, Queensberry oferi prietenilor săi un banchet la „White's" în cinstea succesului repurtat de Phoenix care schimbase stăpânul. Convivii, în exclusivitate bărbaţi, erau plini de bună dispoziţie. Eliberaţi de prezenţa femeilor, pentru care ar fi trebuit să se întreacă în complimente şi amabilităţi adeseori obositoare, îşi permiteau să discute cu sinceritate, deschizându-şi inima şi spunând lucrurilor pe nume.

Queensberry vorbi despre proiectele sale de viitor. Deşi trecuse de şaptezeci de ani, avea de gând să plece într-o lungă călătorie în Indii.

Somerset descrise o vânătoare de mistreţi de pe domeniile sale din Lincolnshire. Cea mai vie dorinţă a lui era să facă o hecatombă de lei în Africa.

Lusignan, care primise în aceeaşi seară o scrisoare de la ducesa de Lusignan, vorbi nostalgic despre Franţa, despre domeniile sale din Tourraine, despre Versailles, era mai liniştit în privinţa familiei. Aflase că ducesa se afla cu fiul lor mai mare la Paris. Dintre cele două fete ale sale, una îşi petrecea vacanţa la o mătuşă din Bretagne, cealaltă rămăsese pe tot timpul verii la mănăstirea Remiremont. Lusignan spera că efervescenţa din Franţa se va calma şi că în curând se va putea înapoia acasă.

Şi Richard vorbi în linii mari despre proiectele lui. Stărui asupra intenţiei sale de a crea o industrie de armament în Statele Unite. Spuse, printre altele, că voia să achiziţioneze din Europa utilaj modern pentru instalarea unei turnătorii de tunuri.

— Cred că v-aş putea oferi ceea ce vă trebuie, spuse Lusignan, care urmărise cu interes expunerea lui Richard. Sunt proprietarul celei mai mari turnătorii de tunuri din Nantes. Uzina mea furnizează de cincizeci de ani armament şi muniţii Marinei Militare franceze. În timpul războiului dumneavoastră de independenţă, am vândut Statelor Unite două sute de tunuri. Vă ofer spre vânzare utilajul uzinei mele, sau dacă preferaţi, uzina în întregime.

Richard îşi muie buzele în paharul cu Chablis.

— În eventualitatea că aş accepta oferta dumneavoastră, care ar

fi preţul?

— Voi fi sincer cu dumneavoastră, marchize, întrucât condiţiile politice din Franţa nu sunt actualmente tocmai prielnice unor astfel de tranzacţii, operaţia transferului proprietăţii fiind oarecum delicată, vă cer un preţ foarte redus. Cincizeci de mii de guinee, plătibile la Londra. Vând ieftin, fiindcă am urgentă nevoie de bani şi, în al doilea rând, pentru că şi dumneavoastră veţi avea de întâmpinat oarecare riscuri. Valoarea uzinei este de zece ori mai mare.

Richard îşi împreună mâinile sub bărbie, reflectă câteva clipe, apoi zise:

— Duce, oferta dumneavoastră mă ispiteşte. Bineînţeles, înainte de a vă da un răspuns, trebuie să mă documentez la faţa locului

— Foarte înţelept. Trimiteţi pe cineva la Nantes sau preferaţi să vizitaţi personal uzina?

— Mă voi deplasa personal.

— Cea mai bună formulă, zise Lusignan. Proprii noştri ochi sunt cei mai preţioşi sfătuitori. În drum spre Nantes va trebui să vă opriţi la Paris. Avocatul meu, *maître* Radiguet vă va pune la dispoziţie, spre consultare, actele de proprietate ale uzinei. Cu această ocazie, mi-aş permite să vă rog a transmite un mesaj ducesei de Lusignan.

— Voi fi fericit să vă fac acest serviciu. Totodată, voi prezenta doamnei ducese omagiile mele

Queensberry ascultase zâmbind întreaga conversaţie. Era aidoma unui satir bătrân, pe care-l transportă sunetele de fluier ale unui păstor tânăr.

— Mylords, ridic paharul în cinstea ducelui de Lusignan, a marchizului de Beauclair şi a acestei interesante afaceri.

După ce convivii goliră cupele, Queensberry se întoarse spre Lusignan.

— Lusignan, îţi cer îngăduinţa să ridic un pahar şi pentru ducesa de Lusignan-Valois…

În dimineaţa următoare Richard se trezi foarte târziu. Banchetul se încheiase în zori. Zgomotele străzii se auzeau în surdină prin cele două rânduri de ferestre, acoperite până jos de perdele grele de catifea vişinie.

O dată cu valetul care îi aduse *breakfast*-ul, intră în cameră şi William McFee, agitând un ziar desfăcut.

— Canaliile! Iată ce au scornit canaliile! strigă el roşu de mânie, vârând gazeta sub ochii lui Richard.

Pe o întreagă coloană era scris cu litere groase un articol fără semnătură:

„Ce calificativ daţi căpitanului de vas care părăseşte puntea corăbiei sale aflată în primejdie, lăsându-şi echipajul în voia sorţii? Ne dispensăm a scrie acest cuvânt, pentru că ar murdări paginile ziarului nostru. Acest epitet, puţin onorabil, îl merită cu prisosinţă R.S.B., care acum zece ani, în urma unui crah răsunător, a fugit pe continent, lăsându-şi agenţii să lichideze un adevărat haos financiar. Astăzi, acelaşi R.S.B., socotind că opinia publică i-a uitat ruşinoasa comportare, cutează să reapară la Londra, etalând o bogăţie de provenienţă suspectă. Acest domn ar trebui izgonit cu huiduieli de oamenii de afaceri cinstiţi, în mijlocul cărora încearcă iarăşi să se strecoare. Suntem convinşi că în curând va primi o lecţie binemeritată”

— Ce zici, şefule, de pamfletul ăsta? De gunoiul ăsta care de azi de dimineaţa a împânzit străzile Londrei? Nu e om în City să nu te fi identificat sub iniţialele R.S.B. Cred că Charles Bancroft nu e străin de porcăria asta.

Richard citi articolul, apoi împături ziarul, înapoindu-l lui McFee.

— Numai în pomul cu rod bogat se zvârle cu pietre, dragă McFee. Lasă-i să urle. N-au decât. O dovadă în plus că le e frică de mine. Pe Bancroft nu-l cred capabil de asemenea murdării.

— Cum poţi totuşi îngădui…

— Îngădui. De ce să nu îngădui? Crezi că fleacul acesta mă va împiedica să-mi fac afacerile? Haida de! mai bine ascultă ce tranzacţie am de gând să închei.

Şi Richard povesti amănunţit discuţia purtată cu ducele de Lusignan.

— Ei, ce zici? rosti el la sfârşit. Nu-i aşa că îţi place?

McFee, căruia indignarea nu-i întunecase spiritul comercial, ascultase atent expunerea.

— M-da. Nu e rău, zise el. Totuşi… articolul…

— Linişteşte-te, McFee! Pentru articole de astea am avocaţi bine plătiţi. Peste trei zile plecăm la Paris. Trebuie să vizităm uzina. În vreme ce voi inspecta atelierele şi voi cerceta utilajul, dumneata vei verifica scriptele. Va trebui să lucrăm repede. Ar fi păcat să pierd afacerea. Dacă lăsăm lucrurile de azi pe mâine, s-ar putea ca Lusignan să se răzgândească. Dacă frământările din Franţa se potolesc, ducele va înzeci preţul.

— Dar dacă frământările continuă?

— Orice afacere comportă riscuri. Dumneata, care ai experienţă, ştii acest lucru mai bine decât mine. Ei, ce spui? În patruzeci şi opt de ore eşti gata de plecare?

McFee se scarpină după ureche.

— Sunt gata şi mâine. Însă… articolul… e prea de tot.

— Lasă-l în plata Domnului. Peste două zile plecăm. Luăm şi pe Sanders. Avem nevoie de un avocat care să încheie actele de vânzare-cumpărare.

— Dar dacă utilajul nu este la înălţime?

— Facem drumul întors şi cumpăram alt utilaj din Anglia. Cu un preţ mult mai ridicat.

— Fie cum zici dumneata, şefule, se resemnă McFee. Plec să-mi fac bagajele.

Capitolul cinci

1790… La Paris…

Pe străzi furnicar de oameni.

Un necontenit du-te-vino.

Zgomotul oraşului face să vibreze atmosfera îmbâcsită de praf, în care plutesc miasme de gunoaie şi de putreziciuni, uitate cu zilele, cu săptămânile. Lumea vorbeşte, se agită, strigă, urlă primii şi zeci de mii de glasuri. În faţa brutăriilor cozi nesfârşite de femei şi bărbaţi care cer pâine, se frământă, protestează împotriva vieţii scumpe.

Copiii se joacă, se fugăresc, fac gălăgie. Vânzătorii de ziare urlă să-şi spargă pieptul: *V'la les Révolutions de Paris! V'la l'Ami du Peuple! V'la Les Actes des Apôtres!*

Se vând şi broşuri cu titluri abracadabrante: *Complotul Aristocraţilor! Regele Vampir! Emigraţia, marea duşmană a poporului! Crimele de la Versailles!*

Oratori înflăcăraţi, cocoţaţi pe borne, pe grămezi de pavele, pe postamentele statuilor din pieţe ori pe băncile din parcuri, atacă tirania regală, privilegiile aristocraţiei şi obscurantismul clerului.

În Place de Grève, pe Pont-au-Change, în Hale, pe Pont-Neuf, negustori ambulanţi îşi strigă mărfurile, agăţând de mânecă pe trecătorii grăbiţi.

Deasupra magazinelor firmele vechi sunt date jos. Apar altele noi: „La Marele Necker", „La Patriotul Francez", „La Cocarda Tricoloră", „La Adevăratul Patriot".

Pe pereţi, garduri, puzderie de afişe roşii, albastre, verzi, albe sunt tot atâtea manifeste regaliste, revoluţionare, constituţionale, patriotice.

De undeva se aud împuşcături izolate, apoi o salvă. Lumea se opreşte, se întreabă din ochi şi trece mai departe.

O manifestaţie patriotică străbate în ropot de tobe strada Saint-Antoine. În frunte, un bust a lui Marat purtat pe umeri de doi bărbaţi cu bonete frigiene.

În grădina Luxemburg o ceată de oameni dărâmă pancartele pe care stă scris: „Este interzis accesul derbedeilor, al servitoarelor şi al oamenilor prost îmbrăcaţi. Vinovaţii vor suferi rigorile legii, închisoarea, carcanul şi chiar pedepse mai grele, după caz".

Pe sub arcadele lui Palais-Royal peripateticienele îşi plimbă

farmecele mai mult sau mai puţin fanate, ispitind trecătorii cu surâsuri şi invitaţii provocatoare.

Rareori trece câte o trăsură. Blazoanele de pe portiere au fost şterse. Decretul din iunie a desfiinţat aceste semne ale tiraniei feudale.

Eleganţii se plimbă în grădina Tuileries. Poartă fracuri negre – culoarea regalismului îndoliat – sau purpurii – culoarea revoluţiei. Cocarda tricoloră împodobeşte toate pălăriile. Cine refuză s-o arboreze riscă să fie spânzurat de un felinar.

În faţa primăriei veghează un felinar de fier forjat, o adevărată podoabă, fixat de colţul casei unui băcan. În fiţuica „Petit Journal du Palais-Royal” apare un anunţ: Casa din colţul pieţei, zisă „Casa felinarului”, este de vânzare. Proprietarul acestei clădiri nu vrea să mai doarmă zi de zi alături de o spânzurătoare.

Pretutindeni uniforme de miliţie pariziană. Haină albastră, revere şi vestă albă. Unii le zic: rândunelele albastre cu burţi albe.

Toţi parizienii s-au înscris voluntari în miliţie. Uniforma militară a avut întotdeauna prestigiu.

S-au desfiinţat titlurile de nobleţe. Ducele d’Aguillon se numeşte acum *Monsieur* Vignerot, Marchiza de Coigny, *Madame* Franquetot, Ducele de Caraman, *Monsieur* Riquet.

Vechile decoraţii sunt aruncate la coş.

Pe Rue Saint-Honoré defilează o unitate militară cu marchizul de La Fayette în frunte. Entuziasm delirant. Marchizul răspunde cu modestie la ovaţii. „Vai, ce popular e! Se vede cât de colo că e de-al nostru.”

Prin colţuri de stradă apar figuri ciudate. „Cine or mai fi şi ăştia? se întreabă unii parizieni mai timoraţi. Nu cumva pregătesc o nouă noapte a Sfântului Bartolomeu?”

În loje, la Teatrul Francez, ducesa de Brion e bombardată cu roşii răscoapte şi cu vinete putrede. „Iată primele fructe ale revoluţiei care au ajuns până la mine”, scrie ea lui La Fayette.

Prăvăliile de lux se închid pe rând. Nobilii, clienţii cei mai asidui, au fugit în străinătate sau pe moşiile lor. Cei care au rămas la Paris nu mai au la dispoziţie mijloacele financiare de altădată.

La Bois de Boulogne duelişti îndârjiţi se bat zilnic, pe viaţă şi pe moarte. Pe vremea muşchetarilor lui d’Artagnan, maniacii spadei se întâlneau la Prés-aux-Clercs. Azi, partizanii revoluţiei se bat cu partizanii monarhiei. Deputaţii din Adunarea Constituantă angajează la tribună dueluri oratorice, pe care le continuă cu spada

în mână, pe pajiştile verzi.

Când Bailly, Mirabeau, Desmoulins şi alţi idoli ai mulţimii trec pe stradă, ovaţiile şi aplauzele se pornesc ca o furtună din cer senin.

Porţile mănăstirilor sunt larg deschise. Monahii îşi rad bărbile şi încing sabia. Averile bisericii se secularizează. *Madame* Roland scrie lui Lanthenas: „Vindeţi bunurile ecleziastice. Nu vom scăpa de aceste jivine decât după ce le vom distruge vizuinile. Puţin îmi pasă de şuieratul şerpilor. Nu-mi vor tulbura liniştea”.

La teatrul Molière din Rue Saint-Martin, publicul patriot se încaieră cu publicul regalist. Morţi, răniţi. La ieşire, femeile în *grande toilette* sunt maltratate şi târâte de păr prin noroi.

Ah, ça ira! ça ira! ça ira!…

Asignatele încep să se deprecieze.

Tulburări sângeroase se iscă din orice incident

La Paris…

În 1790…

În ultima zi a lunii lui cuptor, Richard Sunderland intră în Paris prin poarta Saint-Martin. Era însoţit de William McFee, de avocatul Sanders şi de secretarul McKreely. Călătoria de la Calais până la Paris, care ar fi durat în vremuri normale patruzeci şi opt de ore, ţinu de data aceasta o săptămână încheiată. Gărzile patriotice, care blocau drumurile, îi opriră de nenumărate ori pentru cercetarea paşapoartelor. Nu numai la intrarea în oraşe, dar şi în cele mai mărunte cătune, pichete de miliţieni voluntari, înarmaţi cu puşti străvechi, pistoale şi săbii, le examinau documentele, îi descoseau bănuitori, le scotoceau bagajele, căutând arme. Norman McKreely dârdâia de frică.

La Roye, o surpriză plăcută. Când află că are de-a face cu patru americani, căpitanul de miliţie le făcu o manifestaţie de simpatie, oferindu-le câte o ulcică de vin şi cocarde tricolore. McKreely şi-o înfipse cel dintâi la pălărie. Frăţia de arme din timpul războiului american de independenţă era încă proaspătă în mintea francezilor.

Richard se felicita că avusese prevederea să-şi transforme banii în scrisori de schimb trase asupra unei bănci pariziene. Mutrele încruntate ale patrioţilor, înarmaţi până în dinţi, nu-i inspirau încredere. Lui McKreely îi era frică să nu fie opriţi de vreo ceată de briganzi, care să fi uzurpat autoritatea gărzilor patriotice.

După ce văzu care e atmosfera în Franţa, Richard mulţumi în gând lui Queensberry, care-l sfătuise să nu-şi ducă fetiţa la

Fontevrault. Nu era însă nici cazul a se alarma peste măsură, ca McKreely, de pildă, care se aştepta să apară după fiecare cotitură de drum ruinele calcinate şi fumegânde ale vreunui castel ori răsculaţi în marş, înarmaţi cu furci, topoare şi coase însângerate, aşa cum citise prin ziarele englezeşti.

Spre uimirea lui, prin sate şi oraşe domnea liniştea. Sau poate era numai o linişte aparentă? La Chantilly, prin care trecură în după-amiaza unei duminici, cârciumile erau pline, se bea şi se râdea cu poftă; tinerii în straie sărbătoreşti se plimbau pe strada principală, iar cumetrele sporovăiau stând pe bănci în faţa caselor.

Când ajunseră la Paris, soarele asfinţea într-o mare de purpură ce învăluia oraşul în tonuri sângerii. Sângerii erau străzile înţesate de lume, casele modeste, edificiile publice şi palatele cu storuri trase; sângerii ca nişte dricuri fantastice erau palatele şi furgoanele care se strecurau la pas prin mulţimea că tălăzuia într-un necontenit du-te vino. Ai fi zis că din cerul cuprins de flăcări ploua foc şi sânge, aşa cum odinioară plouase foc şi cenuşă asupra Sodomei şi Gomorei…

Pentru a găsi camere libere, Richard şi însoţitorii săi bătură fără succes la uşa multor hoteluri. Membrii Adunării Constituante, provincialii veniţi de prin toate colţurile ţării în Parisul răsculat, străinii dornici să vadă revoluţia la ea acasă, invadaseră hanurile, hotelurile şi casele cu camere mobilate. Cu preţul unui bacşiş gras – *passe-partout* pentru cele mai zăvorâte porţi – Richard izbuti să pună mâna pe două camere libere la hotelul „Des Deux Siciles”, de pe Rue de Richelieu. Pe cea mai încăpătoare încăpere şi-o rezervă pentru el şi pentru McFee. Pe cealaltă o destină avocatului Sanders şi lui McKreely.

În dimineaţa următoare, Richard îmbrăcă un costum de vizită. Frac galben-canar, jiletcă albă, tricorn cu galon de argint, pantofi cu tocuri roşii. Un ac de cravată încrustat cu diamante prindea jaboul de dantelă, în inelarul mâinii stângi purta un smarald de o puritate excepţionala

Potrivit făgăduielii făcute ducelui de Lusignan, pleca să prezinte omagiile sale ducesei, căreia avea să-i transmită şi un mesaj din partea soţului. Luase cu el numai pe avocatul Sanders, care avea educaţie europeană şi care ştia să se comporte convenabil în prezenţa unei înalte doamne. Sanders, potrivit profesiunii lui de om de legi, era îmbrăcat în negru.

Pe străzi mare îmbulzeală, Richard nu reuşi să găsească nicio

trăsură de piaţă. Prins în curentul acestei lumi zgomotoase şi agitate, îşi făcea anevoie drum spre cartierul Marais, în care era situat palatul Lusignan. În mai multe rânduri, observă cete de indivizi care îl priveau cu ostilitate. Unii *rânjeau* ca nişte dulăi puşi pe harţă. Pe furiş, Richard îşi desprinse acul de la jabou şi îşi scoase inelul, strecurându-le în buzunarul jiletcii. Ceva mai liniştit îşi continuă drumul, promiţându-şi să nu mai poarte pe viitor bijuterii.

Când sosi la palatul Lusignan avu prima surpriză neplăcută. Poarta de fier, bogat ornamentată, era ferecată cu un lacăt voluminos cât o căpăţână de copil. Clădirea albă, o podoabă arhitectonică a stilului Louis XV, trona solitară în mijlocul unei vaste grădini cu trandafiri, în care nu se vedea ţipenie de om. La ferestre storurile trase.

— Castelul „Frumoasei din pădurea adormită”, glumi Sanders, impresionat de liniştea adâncă.

Richard nu răspunse, îl indispunea absenţa locatarilor. După ce izbi îndelung în poartă, cu un ciocan de fier forjat după chipul unui leu gulerat, apăru după un boschet un bătrân gârbovit, într-o livrea răpănoasă, cu o legătură de chei la brâu.

Bănuitor, servitorul se apropie de poartă.

— Aş dori să vorbesc cu doamna ducesă, zise Richard nerăbdător. Sper că e acasă.

Lacheul se scărpină după ureche. Îmbrăcămintea elegantă a vizitatorului îi inspira oarecare încredere. Nu-i plăcea însă individul îmbrăcat în negru. Avea o mutră prea oficială. Şi oficialităţile de azi nu arătau prietenie stăpânului său.

— Înălţimea sa doamnă ducesă e plecată din Paris.

— Unde aş putea să o găsesc. Trebuie să îi predau un mesaj din partea ducelui.

Avocatul Sanders scoase din portofel scrisoarea adresată de ducele de Lusignan soţiei sale. Argumentul era convingător. Lacheul explică laconic că ducesa se află la castelul Charlemont-sur-Loire, din Tourraine.

Lui Richard nu-i rămânea decât să treacă pe la biroul maestrului Gilbert Radiguet, avocatul şi factotumul ducelui de Lusignan, cu care trebuia să pună la punct aspectele legale ale afacerii. Din fericire, maestrul Radiguet era acasă. Locuinţa lui se afla la etajul al doilea al unei clădiri părăginite din apropierea Palatului de Justiţie. De la ferestrele cabinetului său se vedeau apele scăzute ale Senei şi, pe celălalt mal, tarabele anticarilor ce-şi expuneau sub cerul

liber cărţile mucegăite, pline de praf.

Maestrul Radiguet oferi scaune vizitatorilor. După ce parcurse la repezeală scrisoarea pe care ducele i-o trimisese prin intermediul lui Richard, se întoarse spre acesta şi i se adresă cu aer profesional.

— *Monsieur*, vă stau la dispoziţie pentru perfectarea actelor. Potrivit instrucţiunilor din această scrisoare, îmi revine sarcina de a vă conduce până la Nantes, spre a vă arăta uzina de armament. În cazul că sunteţi de acord să o cumpăraţi, doamna ducesă de Lusignan are procură pentru a semna actul de transfer a proprietăţii pe numele dumneavoastră.

Avocatul, care stătea la biroul său de stejar cu linii severe, de catedră, îşi împreună mâinile şi aruncă o privire zâmbitoare pe deasupra ochelarilor cu rame pătrate.

— Cu titlu personal, pot să vă spun, *Monsieur*, că încheiaţi o afacere excepţională. Preţul cerut de clientul meu este ridicol de mic. E adevărat că în aceste vremuri critice, de răsturnare a valorilor, asemenea tranzacţii au devenit monedă curentă.

Radiguet se adresă de data aceasta şi lui Sanders.

— Să nu vă mire limbajul meu, *Messieurs*, în această epocă în care nu se vorbeşte decât despre libertate, egalitate şi fraternitate. Eu sunt conservator şi regalist convins. De aceea mă înţeleg atât de bine şi cu domnul duce de Lusignan. Mă străduiesc să-i apăr cât mai bine interesele. *Monsieur* Sunderland, peste trei zile sunt gata să vă însoţesc la Nantes.

Richard făcu un gest de nerăbdare.

— Întârzierea aceasta îmi încurcă programul…

— Regret, *Monsieur*. Am un proces important de la care nu pot lipsi. Nu mi-e îngăduit să neglijez cauzele altor clienţi. Corectitudinea profesională…

— Înţeleg, înţeleg, îl întrerupse Richard contrariat.

— Astăzi e marţi; zise avocatul. Vineri dimineaţa putem pleca. *En brûlant les étapes*, ajungem la Nantes în două sau maximum trei zile. Dacă sunteţi grăbit, v-aş oferi o sugestie. Plecaţi înaintea mea la Nantes. Până să sosesc şi eu veţi avea timp să vizitaţi uzina. Vă dau o scrisoare de recomandaţie către administrator.

— Mulţumesc. Prefer să vă aştept, zise Richard ridicându-se de pe scaun. Plecăm vineri, aşa cum a rămas stabilit. Până atunci, secretarul meu va păstra legătura cu dumneavoastră. Bună seara, *Monsieur* Radiguet.

A doua zi de dimineaţă făcu o vizită bancherului Perregaux,

asupra căruia avea o scrisoare de schimb, trasă de bancherul Baring, din Londra.

Perregaux era o figură în lumea pariziană. Mare admirator al artelor, îşi făcuse faima unui Mecena. Mai toate capetele de afiş din lumea teatrelor se numărau printre clientela sa. Perregaux devenise confidentul discret şi *deus ex machina* al tuturor actorilor aflaţi în jenă financiară. Birourile lui erau instalate într-o splendidă vilă, achiziţionată de la celebra dansatoare La Guimard. Clădirea, denumită la origine „Templul Terpsihorei”, fusese construită de arhitectul Ledoux şi decorată de Boulle şi Fragonard. Bancherul îşi primea clienţii în saloanele pictate cu amoraşi şi erotice scene câmpeneşti, cu păstori înveşmântaţi în mătase şi ţărăncuţe cu păr pudrat şi pantofi minusculi de cenuşăreasă.

Richard, care era deprins cu atmosfera severă, aproape solemnă, din băncile americane şi englezeşti, fu plăcut surprins de ambianţa veselă, înviorătoare, din birourile lui Perregaux.

Bancherul îl primi cu jovială amabilitate. Perregaux se oferi să-i tragă o scrisoare de schimb asupra Băncii Fécamps, din Nantes, cu care se afla în relaţii de afaceri.

În timpul discuţiei îşi făcu apariţia în birou o fată tânără, zveltă, foarte elegantă, cu un chip angelic, care inspira, paradoxal, o aprigă senzualitate.

— Iartă-mă, dragul meu Perregaux, că am intrat neanunţată. Ţineam neapărat să te văd.

Rochia de mătase foşnea ca un mănunchi de trestii în bătaia vântului.

Perregaux şi Richard se ridicară în picioare.

— *Mademoiselle*, sunt sclavul dumitale, zise bancherul, sărutându-i mâna albă, cu degetele lungi şi fine. Dă-mi voie să-ţi prezint pe marchizul de Beauclair. Marchize, iată pe cea mai tânără şi mai talentată actriţă a teatrului francez. *Mademoiselle* Françoise Lange.

Richard se înclină. Artistă îi zâmbi seducător.

— Perregaux, n-am să te reţin decât un minut. Te-am deranjat că să-ţi amintesc o făgăduială…

— Împrumutul de zece mii de livre?

— Exact. Sunt tare strâmtorată, Perregaux.

— Dumneata, strâmtorată? E de necrezut! zâmbi bancherul.

La Paris toată lumea ştia că Françoise Lange ronţăia milioanele admiratorilor ca un şoricel scăpat într-o cămară cu brânză.

Bancherul sună dintr-un clopoţel. Ecoul, un tânăr amploiat cu picioare nemăsurat de lungi şi nas coroiat, rozaceu, ce-i dădea aspectul unui flamingo, se strecură în cabinet.

Perregaux completă un bon de zece mii de livre, pe care-l înmână tânărului.

— Condu pe *Mademoiselle* Lange la casier. Să i se elibereze de îndată suma de zece mii de livre.

Mademoiselle Lange mulţumi, înclinând drăgălaş din cap. Dădu mâna cu bancherul, apoi cu Richard, după care ieşi urmată de amploiat.

— Delicioasă făptură! exclamă Richard după plecarea ei. Pare foarte tânără.

— Este foarte tânără. N-are decât optsprezece ani. Parisul o adoră. Când a debutat acum doi ani în rolul Galateei, din *Pygmalion*, pe scena Comediei Franceze, întreaga sală a fremătat de admiraţie. A fost un triumf. De atunci nu mai are rivală. Admiratorii îi aştern la picioare flori, diamante, milioane… Cu toate acestea, n-are niciodată bani. Din când în când îmi cere câte un împrumut, pe care, bineînţeles, nu mi-l restituie niciodată. Pot să vă strecor o informaţie confidenţială. Dacă-i oferiţi în semn de omagiu o rivieră de diamante, nu va rămâne indiferentă.

— *Monsieur* Perregaux, vă mulţumesc pentru informaţie. S-ar putea să o folosesc. Cine ştie…

După ce i se completă scrisoarea de schimb, Richard părăsi banca. Era încântat de Perregaux şi de rapiditatea cu care fusese servit.

Pe stradă, îşi roti zadarnic privirile în căutarea unei birje. Nu-i plăcea să străbată pe jos distanţe mari.

Dinspre bulevardul d’Antin apăru o cabrioletă albă, pictată cu ghirlande de trandafiri. Trăsurica, trasă de doi cai albi, opri în dreptul lui Richard. Françoise Lange ţinea cu prestanţă hăţurile.

— *Monsieur* Beauclair, te-am văzut aruncând priviri disperate după o trăsură. Mi-am amintit de parabola samariteanului milostiv şi m-am înfăţişat în faţa dumitale. Sunt gata să te conduc unde ai de mers.

Richard rămase surprins. *Mademoiselle* Lange căuta o aventură? Era flatat că fusese ales de această femeie frumoasă.

După ce mulţumi în limbajul înflorat al timpului, se urcă în cabrioletă.

Françoise Lange dădu bice cailor.

— Aş dori să ies la Louvre, spuse Richard.

— Vei fi servit cu promptitudine, zâmbi ea.

Actriţa mâna caii în trap întins. Richard observă că niciun pieton nu se ofusca de mersul vijelios al echipajului. Trecătorii o priveau pe Françoise cu simpatie. Mulţi o salutau. Popularitatea ei era într-adevăr prodigioasă.

După o cursă plăcută, cabrioleta opri în dreptul palatului Louvre. Lacheul de la spate sări din trăsură, desfăcând scăriţa pentru invitat. Richard sărută mâna actriţei.

— Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc.

Mademoiselle Lange îi zâmbi.

— Există o cale. Condu-mă deseară, după spectacol, la o recepţie la care sunt invitată. Gazda e puţin formalistă. N-ar fi exclus să o cunoşti. *Madame* Vigée-Le Brun, pictoriţa.

— O cunosc, spuse Richard. Am avut onoarea să-i fiu prezentat la Versailles. Picta portretul reginei.

— Atunci, rămâne pe deseară, la teatru, zise Françoise. Va fi suficient să-ţi spui numele la control. Vei avea o avanscenă. După ultimul act, te aştept în cabina mea.

Plecarea actriţei îl lăsă pe Richard visător. Îl încânta faptul că la treizeci şi şase de ani mai putea trezi pasiuni, sau cel puţin capricii, la o artistă de optsprezece, aflată pe culmile gloriei…

Pentru spectacol, Richard alese un costum de satin alb, brodat cu fir de argint. Îşi zise că ar fi fost mai cuminte să poarte un frac negru, discret. Dar voia să facă impresie asupra lui Françoise Lange. La urma urmei, era american. Se putea îmbrăca oricum. Chiar şi cu o cască de pene, ca pieile roşii. La dracu şi cu revoluţia asta!

Când sosi la teatru, avu prilejul să constate că cel puţin în materie vestimentară revoluţia făcuse mari schimbări. Publicul era foarte amestecat. Costume de modă veche, fracuri englezeşti, redingote pestriţe, pantaloni lungi, vărgaţi, bonete frigiene, gulere înalte, până la urechi, cravate uriaşe, strident colorate şi înnodate capricios, alcătuiau un Turn Babel al modei. Mai toate femeile adoptaseră tricolorul revoluţionar, pe care-l foloseau în diverse garnituri: funde, cocarde, eşarfe, cordoane, evantaie. Câteva rochii erau de un roşu aprins, culoarea sângelui lui Foulon.

Mademoiselle Lange apăru într-un rol de ingenuă. Se juca o piesă fadă, *Nicodem în Lună* de Beffroy de Reigny, din care Richard nu reţinu nimic.

Potrivit înţelegerii, după ultimul act trecu în cabina actriţei. În mica încăpere se îmbulzeau admiratori de toate vârstele, încărcaţi cu buchete de flori, care inundau cabina cu mirosul lor.

La sosirea lui Richard, gropiţele lui Françoise Lange înfloriră. Preferinţa aceasta vădită stârni gelozia rivalilor. Prefăcându-se că nu le observă supărarea, ea făcu un discret semn cu mâna garderobierei, care începu să-i mâne energic de la spate, ca pe o turmă, spre ieşire.

Mademoiselle Lange purta o rochie bizară, dar care îi venea foarte bine. O cascadă străvezie de voal alb, drapat în stilul grec antic, cu sute de pliuri.

Părul ei, lipsit de pudra tradiţională, era de un negru satinat, cu reflexe albastre. Coafura păstra aceeaşi linie antică. O diademă de perle îi încorona fruntea înaltă, de un alb mat. Peste umerii goi îşi aruncase un şal de caşmir de un colorit excepţional.

La Londra, o toaletă atât de excentrică ar fi stârnit scandal.

— Sunt gata, spuse ea înclinând uşor capul pe umăr şi privindu-l şăgalnic. Să plecăm. Oferă-mi braţul.

Trăsura ei îi aştepta în faţa teatrului.

Când ajunseră la locuinţa pictoriţei Vigée-Lebrun, Richard avu impresia că dăduse peste un bal mascat. Prin vestibulul ornat cu ghirlande circulau invitaţi în hlamide de purpură şi cu sandale romane. Femeile purtau tunici de mătase pastelate şi himetioane albe, ca cele mai autentice ateniene din epoca lui Pericle.

— Suntem invitaţi la un banchet grec, îi explică actriţa.

În sufrageria decorată cu coloane greceşti de ipsos, oaspeţii se aşezară la masă, cântând în cor celebra arie de Gluck, *Zeul din Paphos şi din Cnida*, acompaniată de lire. Două fete în tunici violete jucau rolul sclavelor, servind musafirilor vin – zis de Falern – în cratere originale, dezgropate la Herculanum.

— Sclavele din antichitate şi revoluţia dumneavoastră nu-mi par tocmai compatibile, se adresă Richard vecinului său de masă, un oarecare viconte de Barras, despre care actriţa îi şoptise că e un om foarte cumsecade, deşi o duce foarte prost cu banii.

În capul mesei, *Madame* Vigée-Lebrun imita pe Aspasia nu numai la îmbrăcăminte, dar şi în felul în care conducea conversaţia. Se discuta despre Homer, Sofocle şi Pindar, despre democraţia ateniană şi despre arta greacă.

La masă se serveau ţipari în sos grec, păuni, măsline, prăjituri cu miere, struguri şi smochine.

Pictorul David, care se afla printre invitaţi, vorbi despre ultimele sale pânze: *Helena şi Paris* şi *Leonida la Termopile*.

Richard era perplex. I se părea că intrase într-o adunare de nebuni.

Răspunzând parcă gândurilor sale, gazda i se adresă cu amabilitate.

— Ce părere aveţi, *Monsieur* Sunderland despre revoluţia noastră? Englezii au început-o printr-un război civil şi au terminat-o prin decapitarea lui Charles I Stuart. Dumneavoastră, americanii, aţi dus-o la bun sfârşit numai după ce v-aţi războit opt ani cu armatele britanice. Pe când noi, francezii, am încheiat-o cu succes după câteva luni de frământări, în care a curs mai multă cerneală decât sânge. Am instaurat un regim democratic şi constituţional, cu minimum de tulburări.

— Felicitări, *Madame*, replică Richard. De când am sosit la Paris asist la prefaceri uluitoare.

— Am auzit, *Monsieur* Sunderland, că la dumneavoastră federaliştii lui Hamilton se hărţuiesc cu democraţii lui Jefferson. De ce nu ne imitaţi pe noi, realizând armonia generală?

— Spiritul francez e inimitabil, *Madame*. În revoluţia aceasta, ca şi în orice alt domeniu, sunteţi un exemplu pentru întreaga omenire.

După cină, începu balul. Fiindcă nimeni nu cunoştea dansurile greceşti, invitaţii se mulţumiră cu clasicele menuete, gavote şi rondouri.

La primul menuet, Richard o avu pe Françoise parteneră. Fiinţa aceasta reuşise să-l pună pe cărbuni aprinşi. Deprins cu atacurile directe, îl spuse la un moment dat, fără ocol.

— Regret că stau la hotel. Altfel te-aşi fi poftit la mine.

Actriţa îl privi cu candoare.

— Ai fi vrut să mă inviţi la dumneata? şopti ea, cu o licărire ciudată în priviri. Vino dumneata la mine. E mai simplu…

În diligenţa care-l ducea spre Nantes, Richard recapitula nopţile petrecute cu Françoise. Aventura aceasta era de bun augur. Un succes le atrage pe celelalte. E o lege a firii. Însoţitorii lui nu-l tulburau reveria. Erau încredinţaţi că patronul făcea planuri în legătură cu uzina de armament.

Ajunseră la Nantes în faptul serii. O seară calmă, luminoasă de august. Radiguet îi conduse la un han cu faimă printre localnicii

amatori de o bucătărie fină şi de o pivniţă cu vinuri alese. „La Syrène” era locul de întâlnire al armatorilor, al neguţătorilor cu vază, al importatorilor de mirodenii şi de produse coloniale. La un pahar de vin de Bordeaux se puneau la cale afaceri colosale.

La Nantes, Richard uită de Françoise Lange. Fabrica de armament redeveni punctul central al preocupărilor sale. Cumpărând-o, încheia o afacere bună? Nu riscă să piardă banii investiţi? Tulburările din Franţa nu-i vor periclita interesele?

A doua zi de dimineaţă, când văzu din trăsură furnalele înalte, atelierele întunecate, pavilioanele administrative, profilându-se ca un oraş pe malul stâng al Loirei, toate îndoielile i se spulberară. Fabrica trebuia cumpărată. Ocazia era prea frumoasă ca să o scape din mână.

La uzină fură primiţi de inginerul Ambroise Chastellux, fost ofiţer de artilerie, retras din armată după ce pierduse în luptă un ochi şi un picior. Chastellux era un colos cu musculatură de gladiator, cu piele măslinie şi cu mâini mari, puternice. Piciorul de lemn şi bandajul negru care-i acoperea orbită goală îi dădea înfăţişarea unui pirat clasic. Spre deosebire de tâlharii mărilor, blindaţi cu pistoale, flinte şi cuţite, inginerul era înarmat numai cu un baston şi cu un carnet de note.

Lui Richard îi plăcu omul acesta cu tors atletic şi priviri drepte. Chastellux îi conduse mai întâi la secţia de furnale. Acolo, topitori tuciurii, lac de sudoare, dirijau şuvoaiele de fier ce curgeau în râuri arzătoare din cuptoarele uriaşe. Metalul topit se revărsa sfârâind prin jgheaburi puţin adânci, într-o aureolă de foc, scântei şi fum. Lucrători pricepuţi prindeau în cleşti barele de fier incandescent şi le scufundau la repezeală în apa care începea să fiarbă, scoţând aburi şuierători.

Era un spectacol nou pentru Richard şi pentru americanii din suita sa.

Chastellux îi plimbă apoi prin secţiile în care se fabrică armamentul uşor. La urmă, le arătă turnătoria de tunuri.

— Lucrăm după cele mai noi metode, explică el lui Richard, care îl asculta cu atenţie încordată. În ultimii ani am aplicat formulele lui Vaquette din Gribeauval, creând tunuri de câmp, tunuri de asediu, tunuri de coastă şi tunuri grele. Am pus la punct câteva tipuri de tunuri de câmp, uşor manevrabile în războiul de mişcare. Le-am prevăzut cu osii de fier şi am mărit roţile avantrenului, spre a le asigura o viteză sporită. Am îmbinat cartuşul cu ghiuleaua, reunind

astfel proiectilul şi pulberea. Am realizat chesonul cu compartimente, pentru a înlătura pericolul deflagraţiilor în timpul transportului explozibililor.

Chastellux se oprea în dreptul fiecărui banc, lua în mână câte o piesă pe care o manipula delicat, dădea lungi şi amănunţite explicaţii în legătură cu câte un afet de tip nou sau cu câte o ţeavă turnată din bronz sau din fier de o compoziţie îmbunătăţită.

— Am furnizat tunuri, puşti şi muniţii nu numai armatei şi marinei franceze, dar şi americanilor, spaniolilor şi nemţilor. Uzina noastră s-a mândrit cu o foarte bogată activitate. În ultima vreme, producţia de armament a scăzut considerabil. După cum vedeţi şi dumneavoastră, trei furnale înalte nu mai lucrează. Membrii Adunării Constituante declară la tribună că războiul va fi abolit şi că pe viitor statele îşi vor lichida conflictele prin negocieri diplomatice. Dacă ar fi să le dăm crezare, nu ne-ar rămâne decât să închidem porţile fabricii. Dar stagnarea e trecătoare. Pacea universală pe care o propovăduieşte Adunarea Constituantă este o utopie. Ehe, *Monsieur*, când în Franţa agitaţia creşte, când puştile şi tunurile sunt folosite tot mai mult de taberele încleştate în luptă, permiteţi-mi să mă îndoiesc că mult cântată pace va coborî pe pământ. Va rămâne, cel mult, un mit glorificat de poeţi şi idealizat de utopişti.

Richard era fascinat de trecerea în revistă a lui Chastellux. Tunurile reprezentau adevărata lui vocaţie. Reuşise în sfârşit să-şi găsească drumul spre propria lui realizare. Se îndrăgostise subit de tunuri. Era singurul dintre cei patru vizitatori ai fabricii care înţelegea limbajul şi entuziasmul lui Chastellux. Inginerul era numai un constructor. Richard, acest mânuitor de capitaluri, vedea în tunuri o extraordinară armă economică şi politică. Nu era un simplu om de afaceri, ci un vizionar. Un fanatic care vedea în aur nu un scop, ci un mijloc. Un precursor al marelui capital, pe altarul căruia aducea nenumărate jertfe, încredinţat, ca şi preoţii străvechilor rituri păgâne, că în felul acesta deservea o mare cauză.

În timp ce Richard vizita fabrica, McFee verifica registrele şi scriptele întreprinderii. Din examinarea lor îşi dădu seama că fabrica putea aduce beneficii importante. Scăderea cifrei de afaceri din ultimii doi ani nu se datora unei proaste gestiuni ori unei alterări a calităţii produselor, ci ruinei financiare a statului francez, cel mai important client, care nu-şi mai putea plăti armamentul livrat. Dar epocile de criză erau îndeobşte urmate de perioade de

prosperitate, care redresau cele mai anemiate afaceri. McFee cunoştea aceste legi economice. Raportul pe care-l prezenta lui Richard era mai mult decât favorabil. Avocatul Sanders studie împreună cu Radiguet actele de proprietate ale fabricii, precum şi brevetele şi dosarele litigiilor angajate cu diverşi clienţi şi furnizori, întocmind de asemenea un referat bun.

După ce analiză cele două rapoarte, Richard anunţă pe Radiguet şi pe Chastellux că era hotărât să cumpere fabrica.

— În cazul acesta, spuse avocatul cu profesională gravitate, nu ne rămâne decât să ne deplasăm la Charlemont-sur-Loire, pentru a supune actele spre semnare înălţimii sale ducesa de Lusignan, în calitate de procuratoare a soţului ei.

Richard era omul deciziilor repezi.

— Îţi stau la dispoziţie, *maître*. Când plecăm?

— Dacă doriţi, mâine de dimineaţă. Cu diligenţa de Tours. De acolo şi până la castel vom avea ceva de furcă. Cu dezorganizarea aceasta nici nu e de mirare…

Călătoria până la Tours dură două zile. Două zile de chinuri, într-o diligenţă încărcată până la refuz şi într-o atmosferă de etuvă. La Tours, potrivit previziunii lui Radiguet, nu găsiră niciun mijloc de locomoţie pentru a-şi continua drumul. După cercetări laborioase şi bacşişuri oferite încolo şi încoace, făcură rost de o caleaşcă veche, care mirosea a mucegai şi a şoareci. Hangiul, care le procură trăsura, le scoase dintr-un fund de grajd două gloabe deşelate de ani şi de mizerie.

În ciuda acestor condiţii nenorocite, călătoria de-a lungul Loirei fu prilej de aleasă desfătare. Castele magnifice defilau cu gravă încetineală prin faţa călătorilor.

Charlemont-sur-Loire nu-i dezamăgi. Această străveche reşedinţă a ducilor de Lusignan era o cetăţuie gotică, la care fuseseră adăugate două corpuri de clădire, decorate cu o exuberantă ornamentaţie italiană; pilaştrii, arcade şi pervazuri decorate cu arabescuri, panouri de zid sculptate cu salamandre încadrate de mari romburi, colonete şi dantelării în piatră. Esplanade cu statui de marmură şi grădini suspendate, italieneşti, creau un ansamblu de o splendidă măreţie.

Majordomul, care îi primi în capul scării, comunică lui Radiguet că doamna ducesă îi va primi imediat. Avocatul avusese grijă să-şi vestească sosirea printr-un mesaj în care inclusese şi scrisoarea ducelui pentru soţia sa. Servitorul îi îndrumă printr-un şir de galerii

întunecoase, până în dreptul unei uşi masive, sculptată cu flori şi dragoni. O deschise, anunţând solemn:

— *Monsieur le Marquis* de Beauclair, *Monsieur* Radiguet şi suita.

— Să poftească, se auzi un glas mlădios, cu timbru vag cunoscut.

Intrară cu toţii într-o încăpere vastă, cufundată în penumbră. O fereastră deschisă lumina puternic fundalul camerei, care ieşea în evidenţă ca o scenă de teatru. Întreg peretele era acoperit de o tapiserie uriaşă, ce înfăţişa dramatic lupta epică dintre Hercule şi centauri. În faţa acestui decor se vedea un birou Louis XIV, care părea să aibă dimensiuni liliputane în comparaţie cu mărimea tapiseriei. La birou scria o femeie cu trăsături nedesluşite.

Ajuns în mijlocul camerei, Richard se înclină adânc.

Deodată tresări. Se auzise chemat pe nume.

— *How do you do*, Richie? Mi-a făcut mare plăcere vestea sosirii tale. Fii bine venit!

Richard, care abia îşi încheiase reverenţa, se apropie uimit de ducesă.

— Patricia! rosti el. Patricia! Dumneata?…

Pentru nimic în lume nu s-ar fi aşteptat ca Patricia să-l întâmpine în acest castel din inima Franţei.

Sora lordului Eastleigh ajunsese o femeie de treizeci şi mai bine de ani, o adevărată doamnă, care impunea respectul. Richard era atât de surprins de această întâlnire, încât uitase şi de scopul vizitei şi de Radiguet şi de însoţitorii săi, care stăteau nedumeriţi înapoia lui.

Ducesa de Lusignan se întoarse spre Radiguet.

— *Maître* Radiguet, în seara aceasta e prea târziu ca să mai semnăm actele. Mâine vom avea tot timpul. Richard, *Messieurs*, cel mai potrivit lucru e să înnoptaţi la castel. La cină sunteţi oaspeţii mei.

Chemă pe majordom.

— Condu-i pe domni în camerele lor, porunci ea. Richie, dumneata mai rămâi puţin.

După ce rămase singură cu Richard, Patricia îi oferi un scaun.

— Aşează-te lângă mine. Să mai stăm de vorbă. Prieteneşte, ca pe vremuri

„Ca pe vremuri?” repetă pentru sine, Richard. Faţă de Patricia de azi n-ar mai fi putut avea sentimentele de odinioară. Era prea maturizată spre a mai răscoli de sub cenuşă jarul iubirii de odinioară.

Ea îi zâmbea cu duioşie. Duioşie inspirată de dragostea lor din trecut sau de tinereţea care le scăpa amândorura printre degete? Richard nu era în stare să dea o interpretare exactă expresiei chipului ei.

Pe Patricia trecerea anilor nu o avantajase. O plasă de riduri fine apăruse în colţul ochilor. Gura îşi pierduse prospeţimea. Un aer de amărăciune plutea pe fruntea ei înaltă.

— Eşti curios să ştii cum am ajuns aci. Nu-i aşa? rosti ea. Nimic mai simplu. Prima oară am fost căsătorită cu lordul Edward Stainforth, pe care l-am pierdut după un an de căsnicie. La o vânătoare a căzut de pe cal, zdrobindu-şi baza craniului. Edward a fost un om cumsecade. L-am regretat. N-am rămas mult timp văduvă. Familia m-a căsătorit cu ducele de Lusignan, actualul meu soţ, pentru care am o stimă deosebită.

Cuvintele acestea sunau ca o scuză. „Nu-l iubeşte,” îşi zise Richard cu nemărturisită satisfacţie.

Completându-i parcă gândurile, Patricia adăugă:

— Charles şi cu mine suntem foarte buni prieteni.

Undeva, în depărtare, se auziră tălăngi. Un câine lătra sub ferestre.

— Eşti fericită. Patricia? întrebă Richard aproape fără voie.

— Vrei să afli dacă eşti răzbunat?

Pe obrazul ei juca lumina roşiatică a soarelui-apune.

— Mă crezi atât de meschin, Patricia?

— Sunt ultima care aş putea să gândesc aşa ceva despre tine.

Ea îşi plimbă alene degetele de-a lungul colierului de perle de la gât. Păstră câteva clipe tăcerea, apoi zise:

— Din nefericire, Richard, trecutul este mort…

În vreme ce se schimba pentru cină, Richard încerca să tălmăcească vorbele Patriciei. Regretă oare că nu se căsătorise cu el în ciuda interdicţiei paterne? Dorea să reînnoiască o legătură pe care el o socotea definitiv ruptă? Patricia nu mai era femeia visurilor lui. Richard nu se simţea atras decât de fetele tinere. Poate că acesta era un semn de îmbătrânire. Ei, şi?

Mai era o enigmă căreia nu-i găsea dezlegarea. Queensberry ştiuse că Lusignan era căsătorit cu Patricia Darnley. Păstrase însă taina faţă de Richard. De ce? Queensberry era un personaj cu reacţii bizare. Niciodată nu puteai şti ce urmăreşte.

La orele opt precis Richard coborî în salon, aşa cum i se indicase.

Nu găsi în uriaşa încăpere decorată cu tapiserii italieneşti decât pe un imberb locotenent de dragoni, subţirel, bine făcut, prins într-o elegantă uniformă cu fireturi strălucitoare. Se numea Roger d'Hautefeuille.

Se prezentară reciproc şi, în aşteptarea celorlalţi convivi, legară o conversaţie politicoasă despre vreme, eternul subiect al oamenilor care nu au altceva a-şi spune. Un lacheu le servi un aperitiv bogat. Sorbiră câte un pahar de Château d'Yquem, gustară din *Brie*-ul apetisant, se delectară cu câteva sardele şi încheiară cu câte un pateu în aspic, rugându-se fiecare cerului să apară mai repede amfitrioana, spre a pune capăt acestui incomod *tête-à-tête*.

După o jumătate de oră de aşteptare, ducesa de Lusignan intră în salon. Purta o toaletă de mare gală, foarte potrivită pentru o recepţie la Versailles. În clipa aceea, Patricia era cu adevărat frumoasă. Păşea lin ca o balerină, ochii îi străluceau, pieptul opulent, generos decoltat, îi sălta în ritmul respiraţiei uşor agitată, buzele-i erau întredeschise.

Răspunse cu graţie la salutul lui Richard, dar când ajunse în dreptul locotenentului de dragoni, întreaga-i fiinţă înflori, radiind o căldură şi un farmec nespus.

Abia atunci se făcu lumină în mintea lui Richard. Toate problemele pe care şi le pusese în legătură cu Patricia îşi găseau dezlegarea. Era îndrăgostită de ofiţer, care o privea cu adoraţie. „Hero şi Leandru", gândi Richard, cu indulgenţă cvasipaternă. „Biata Patricia! Cât de scump îşi plăteşte eşecul celor două căsnicii. Cu mine ar fi fost mai fericită? Cine ştie?"

— V-am lăsat singuri, Richard, fiindcă ţineam să vă cunoaşteţi fără să fiu eu de faţă. Am avut grijă să comunic lui Radiguet şi însoţitorilor dumitale că cina se serveşte la orele nouă. V-am dat prilejul să staţi mai mult timp de vorbă, aşa ca între bărbaţi. Spune drept, Richard! Nu-i aşa că îl placi?

Locotenentul de dragoni îi sărută mâna cu devoţiune de neofit.

Richard zâmbi.

— Mi-a făcut o foarte frumoasă impresie. Este, ceea ce numim noi un desăvârşit *gentleman*.

— Auzi, Roger? gânguri ea. Complimentul lui Richard mă bucură. Vine din partea unui om superior.

„Mi-a decernat şi mie un mic premiu de consolare", îşi spuse Richard.

— Roger are garnizoana la Tours. Ori de câte ori are puţin timp

liber şi-l petrece aci. Prezenţa lui mi-e de mare folos. În vremurile acestea tulburi, simţi nevoia unui braţ protector… cred că mă înţelegi, Richard. După plecarea lui Charles la Londra mă simţeam atât de singură… N-aveam pe nimeni lângă mine. Copiii prin şcoli, mai toate rudele mele în Anglia…

„De ce încearcă să se justifice, reflectă Richard. Din punctul meu de vedere are toate scuzele…”

La nouă, coborâră în salon Radiguet, Sanders, McFee şi McKreely. Sosi şi ultimul invitat, Abatele Voisin, parohul bisericii din sat, care oficia la zile mari în capela castelului.

La cină, americanii din suita lui Richard, formaţi în mediul sobru, puritan, din New England, priveau cu uimire etalarea făţişă a sentimentelor de dragoste manifestate de nobila amfitrioană faţă de ofiţer. Şi aceasta în prezenţa unui abate, care nu se formaliza deloc.

Ajunseseră la desert. Abatele Voisin savurase cu beatitudine şampania roşie. Din când în când muia în şampanie un pişcot, pe care-l ronţăia alene. Rotund ca un balon, durduliu, cu obrajii bucălaţi, trandafirii, abatele Voisin la vârsta de şaizeci de ani arăta ca un sugar abia scos din scutece.

Sanders, uşor ameţit de şampania cu care nu era deprins, rotea încet cupa de cristal între degetele-i puternice, făcând mare haz de glumele lui McFee.

Şi Patricia le asculta cu plăcere. Bătrânul acesta mucalit îi evoca ţara natală, peisajele englezeşti, copilăria, ştrengăriile de odinioară. Din când în când, degetele ei atingeau ca din întâmplare mâna îngrijită a locotenentului, McKreely, pe care-l stingherise la început cadrul acesta somptuos, se dezmorţea treptat sub efectul alcoolului. Privirile lui rătăceau cu voluptate peste cristalele şi argintăria strălucitoare de pe masă, peste tapiseriile cu subiecte mitologice, peste mobilierul masiv, cu patină autentică.

„Ce bine e să te numeri printre fericiţii acestei lumi, cugeta el stimulat de şampania frapată. Să fii bogat, să ai un castel, o nevastă tânără şi frumoasă, un mare cont la bancă şi nicio grijă care să-ţi întunece bună dispoziţie.”

Ferestrele înalte erau larg deschise spre parc, lăsând să pătrundă în sufragerie o răcoare înmiresmată. Dinspre Loire se auzeau concertul neîntrerupt al broaştelor şi ţârâitul greierilor. Un licurici sclipitor intră fără veste în încăpere şi ateriză pe sutana neagră a abatelui, împodobind-o cu o nestemată gingăşie. Îşi luă

iarăşi zborul, pierzându-se pe fereastră în noapte.

Era o atmosferă atât de idilică, de calmă, încât McKreely oftă satisfăcut.

Glasul tărăgănat, puţin răguşit, dar totuşi plăcut, al lui McFee întrerupea singur liniştea patriarhală.

— De fiecare dată când stau la masă cu un cleric, spunea el uitându-se şugubăţ la abatele Voisin, îmi amintesc de ultimele clipe ale unui unchi al meu, cămătar din Dublin. Pe când bietul om se afla pe patul de moarte, abatele chemat a-i da sfânta împărtăşanie i-a arătat patetic crucifixul său de argint. Unchiul a luat crucifixul, l-a privit, apoi l-a restituit abatelui, „Iartă-mă, sfinţia ta, dar pe obiectul ăsta nu-ţi pot împrumuta mare lucru. Prea e uşor. Pun rămăşag că e gol pe dinăuntru.” Şi şi-a dat sufletul. Altă dată, unchiul meu…

O detunătură sfâşie liniştea nopţii.

McFee tăcu. Tăcură parcă şi broaştele şi greierii. Tăcerea, care se lăsase peste fire şi peste oameni, fu tulburată de alte două detunături. Alte împuşcături urmară după un lung interval.

Vânăt de spaimă, McKreely se ridică brusc de la masă, răsturnând cupa cu şampanie, care se sparse cu zgomot cristalin.

Şampania roşie făcu o pată mare pe faţa de masă de dantelă.

— Ce se întâmplă? întrebă el înspăimântat.

— Nimic grav, domnule, replică *maître d’hôtel*-ul calm. Braconierii ucid căprioarele din parc.

— Şi-i lăsaţi să-şi facă pe voie? exclamă Sanders uimit. Dreptul de proprietate…

— Trăim vremuri deosebite, domnule Sanders, spuse Patricia. Prefer să închid ochii. În alte părţi, ţăranii au dat foc castelelor. Aici se mulţumesc cu mai puţin.

— Acesta este, poate, numai începutul, opină Richard. Mai târziu…

— Mai târziu? Hm, viitorul e un imens semn de întrebare, rosti gânditor abatele Voisin. Nădăjduim că totul va reintra în ordine. După un timp oarecare…

Capitolul şase

În septembrie, Richard se înapoie la Londra. Era însoţit de locotenentul d'Hautefeuille, pe care-l scosese clandestin din Franţa, în urma rugăminţilor stăruitoare ale Patriciei. Dragonii din regimentul lui d'Hautefeuille se răsculaseră, izgonindu-şi ofiţerii, ucigând pe comandant şi pe un căpitan, care încercaseră să le ţină piept. D'Hautefeuille împuşcase doi soldaţi, fugise călare, urmărit de o ceată de dragoni, până ce i se pierduse urma. Se refugiase la Charlemont-sur-Loire. Patricia îl deghizase în lacheu, îl urcase pe capră, lângă vizitiu apoi, pe drumuri ocolite, plecase la Paris, în căutarea lui Richard. Avusese norocul să-l găsească la hotel. Richard se pregătea tocmai să plece la Londra. Folosindu-se de hârtiile de identitate ale lui McKreely, d'Hautefeuille trecuse graniţa, dându-se drept secretarul lui Richard. La Londra se despărţiră.

Îndată după sosirea sa în capitala Angliei, Richard primi două veşti bune. Întâia i-o dădu Queensberry, care-l anunţă că Henry fusese admis la Eton. Intervenise nu numai ducesa de Devonshire, dar şi prinţul de Wales, pe care Queensberry îl pistonase atât direct, cât şi prin intermediul lui Charles Fox.

Primirea lui Henry la Eton avea pentru Richard o semnificaţie deosebită. Admiterea fiului său în această şcoală aleasă era nu numai un titlu de glorie, dar şi o confirmare a intrării familiei Sunderland-Beauclair în sânul înaltei societăţi britanice. Sensibil la onoruri, Richard acordă mai multă importanţă decât s-ar fi cuvenit acestei recunoaşteri oficiale a rangului şi prestigiului său.

A doua veste o datora lui William McFee. În scurtul răstimp scurs de la înapoierea sa la Londra, bătrânul irlandez dăduse o straşnică lovitură la bursă, realizând trei sute de mii de guinee. Succesul sosea la timp. Richard îşi investise cea mai mare parte din milioanele câştigate la New York în întreprinderi, afaceri şi speculaţii de lungă durată.

Richard hotărî să stabilească la Londra reprezentanţa generală a casei Sunderland-Beauclair pentru Europa. În vremuri normale, ar fi preferat Parisul. Însă capitala Franţei nu mai prezenta siguranţă pentru afaceri.

La Londra, Richard puse bazele unei întreprinderi de import-export pe acţiuni. Pentru consiliul de administraţie avea nevoie de

câţiva oameni de paie, dar cu suprafaţă în City şi în lumea politică.

Queensberry acceptă preşedinţia.

— Dacă vrei să cooptezi în consiliu un om cu relaţii multiple şi foarte puternice, adresează-te lui Geoffrey Horncastle. Ţi-a fost coleg la Oxford. Horncastle se înrudeşte cu tot ce are Anglia mai ilustru, e prieten cu prinţul de Wales, tovarăş de orgii al lui Charles Fox şi singurul om cu care se beţiveşte William Pitt. Prin Horncastle poţi obţine informaţii politice preţioase. Şi omul acesta e uşor de stăpânit. Cheltuieşte enorm, aşa că e întotdeauna dator vândut. Cu bani ţi-l aserveşti. Fă-i chiar azi o vizită. Nu vei regreta.

Poveţele lul Queensberry erau pentru Richard literă de evanghelie. Avea încredere oarbă în duce.

Pe Horncastle îl găsi în apartamentul său din Bedford Square. Încăperi puţine, însă decorate cu excepţional bun gust. Mobile Chippendale şi Heppiewhite, tablouri semnate de pictori cu renume, obiecte de artă, parchete de acaju, lucii ca oglinda, o penumbră calmă, de *bon-ton*.

Horncastle se pregătea să iasă în oraş. Îl primi pe Richard cu condescendentă amabilitate. Înfiripară o conversaţie dezlânată, pe care amfitrionul o întrerupea din când în când spre a cere diverse servicii valetului său Lycurgus. Valetul umbla tacticos şi fără zgomot, aşa cum se cuvine unui perfect servitor.

— Dragul meu Richard, obligaţiile mondene sunt ucigător de plictisitoare, vorbea Horncastle trenant şi afectat. Îţi consumă energia, îţi calcă pe nervi. Primeşti invitaţii fără număr şi nu ştii unde să te duci mai întâi. Trebuie să le triezi, să le cântăreşti, să-ţi organizezi timpul, ca să le faci onorabil faţă.

— Da, da! Te înţeleg, rosti Richard cu compătimire.

— Spune şi tu, zise Horncastle, oftând obosit, diseară, la nouă, trebuie să cinez cu George.

— Care George?

— Wales, rosti Horncastle laconic, zăgăzuindu-şi un căscat. Până atunci trebuie să mă întâlnesc la club cu Thomas Grenville…

— Ministrul?

— Ministrul afacerilor străine. Apoi am un *rendez-vous* la Athenaeum cu Peniston Melbourne. Trebuie să fac o vizită bătrânei ducese de Beaufort, care e o caţă înspăimântătoare, alta Carolinei Mantrose, vara mea a doua…

— Faţa ducelui de Manchester?

— Exact. Mi se pare că ai cunoscut-o şi tu, pe vremuri, la

Northland. Trebuie să trec şi pe la Principesa Mary, pe la Charles Westmoreland şi pe la Chatham…

— Fratele primului ministru?

— Întocmai. Cred că voi renunţa să mai petrec câteva minute la chermesa lady-ei Anglesey, aşa cum plănuisem. Nu ştiu nici cu ce să mă îmbrac. Dacă îmi pun fracul albastru, cu care m-aş prezenta onorabil la bătrâna ducesă de Beaufort, va trebui să mă schimb pentru dineu. Iar la chermesă nu mă pot duce decât cu un costum subţire, deschis la culoare, nepotrivit cu atmosfera funebră a casei Westmoreland. Bietul Westmoreland aşteaptă să-i moară soacra. Ah, câte probleme, câte probleme! exclamă el depăşit. Dacă ai fi în locul meu, ai înnebuni. Ah, am uitat că deseară trebuie să mă mai întâlnesc cu Somerset şi cu Devonshire. Martorii aleşi de William Murray pentru duelul său cu lordul Fitzgerald.

— Tu eşti martorul lui Fitzgerald?

— Da. Altă corvoadă, de care nu ştiu cum să mă mai achit. Hello, Lycurgus, se adresă el valetului, mai am ceva în program?

— Da, Sir. Înălţimea sa ducele de Dorset a trecut azi de dimineaţă şi a lăsat vorbă să-l căutaţi neapărat la „White’s”.

Extenuat, Horncastle îşi tamponă cu batista-i fină fruntea asudată.

— Lycurgus!

— Da, Sir?

— Câte un porto.

— Imediat, Sir.

— Pe urmă pregăteşte-mi fracul verde cu pantaloni de satin dungaţi cu galben.

După plecarea valetului, Richard trecu la expunerea scopului vizitei sale. Geoffroy Horncastle asculta lenevos, examinându-şi când unghiile lăcuite, când vârful papucului de mătase, când dantela de la mâneci. Căscă de vreo două ori, dar nu îşi întrerupse musafirul. Când auzi că e vorba şi de bani încreţi interesat sprâncenele.

— M’da, proiectul merita atenţie, spuse el fără grabă.

Mintal, entuziasmul său nu cunoştea margini.

— Richard, continuă el cu voce tare, cred că voi accepta.

Vorbea cu ton obosit, ca şi când ar fi făcut o mare concesie.

— Dacă vrei să-ţi creez relaţii noi, pot să-ţi aduc tot ce are Londra mai select.

— Ai legături şi în City, Geoffrey?

— Desigur. Fata lordului primar îmi face o curte nebună. Cu cei mai mulţi bancheri am strânse relaţii de afaceri.

De la toţi împrumutase mari sume de bani. Graţie lui Richard spera să îşi reîmprospăteze creditul.

Richard scoase din buzunar o hârtie împăturită, cu *en-tête*-ul unei bănci.

— Mâine de dimineaţă, Geoffrey, prezintă-te la Goldsmith Bank. Ţi-am deschis un cont curent. Deocamdată, până la concurenţa sumei de zece mii de guinee. Iată adresa.

Horncastle luă hârtia şi o strecură neglijent în buzunar.

— Uluitor, Richard. Erai atât de sigur că îţi voi primi propunerea, încât ai şi depus bani la bancă pe numele meu.

Începu să râdă, subit umanizat de perspectiva încasării banilor.

— Mai am nevoie de câteva personalităţi în consiliul de administraţie, zise Richard.

— Foarte simplu, dragul meu. Îţi aduc întreg almanahul nobilimii. Dacă vrei, îţi organizez o primă luare de contact. Închiriază o sală, dă un bal, şi îţi invit toată aristocraţia. Şi câţiva oameni politici pe deasupra. Ce zici de Charles Fox?

— E în opoziţie, rosti Richard fără entuziasm.

— Ţi-l aduc atunci pe Chatham. N-ar fi exclus să-l conving şi pe Pitt să-ţi onoreze balul.

— Colaborarea noastră, Geoffrey, va fi, se pare, fructuoasă.

— Nu mă îndoiesc, zise Horncastle căscând ceva mai înviorat. Uite-l şi pe Lycurgus. Vine cu băutura. Să ciocnim în cinstea colaborării noastre, Richard…

Geoffrey Horncastle se ţinu de cuvânt. Pentru a pregăti terenul, organiză cu banii lui Sunderland o serie de dineuri, la care pofti diverse personalităţi. Ca din întâmplare, Richard era nelipsit. Relaţiile acestuia crescură astfel în ritm accelerat.

Era văzut la curse, prin marile restaurante, la cluburi. Îşi cumpărase o trăsură superbă, cu care se plimba însoţit de Queensberry sau de Horncastle. Rareori ieşea singur. Tot ce făcea era pentru reclamă.

Şi fiindcă era deprins să lucreze în stil mare, hotărî să dea un bal de o strălucire nemaiîntâlnită.

Pe Grosvenor Street îşi cumpără o casă superbă, clădită de un arhitect care-şi făcea o zgomotoasă intrare în lumea artelor, ridicând palate măreţe, cu colonade vaste, cu scări şi porţi monumentale, nemaivăzute la Londra. John Nash, arhitectul care

visa să depăşească gloria grădinilor suspendate ale Babilonului, era pe măsura unui client de talia lui Richard Sunderland. Amândoi tindeau să facă imposibilul posibil.

Edificiul alb, neogrec, cu colonada lui măreaţă, era mai impresionat decât Hampton Court sau Buckingham Palace. Răuvoitorii spuneau că le amintea un decor de teatru, mirobolant pe din afară şi gol pe dinăuntru. Indiscutabil, exagerau. Tot ce i s-ar fi putut reproşa era un fast strident, insolent, care distona cu sobrietatea clădirilor londoneze.

Casa lui Richard avea un hol uriaş, care răspundea într-o vastă sală de bal, decorată în alb şi aur. De o parte şi de alta a holului, pe toată lungimea edificiului, se înşirau două rânduri de câte şase saloane.

Oamenii de afaceri din City, care lucrau în acelaşi domeniu cu Richard, intraseră în panică.

— Megalomanului ăstuia i s-a năzărit să se stabilească la Londra.

— Nicio grijă. Aşa cum a pornit-o, n-ajunge departe.

— Până atunci ne va da de lucru, ce folos dacă înainte de a-şi frânge gâtul ne va strangula pe noi.

— Pesimismul vostru nu-şi are rostul. Toate vin la timpul lor. Puterea de rezistenţă. Aceasta e tot ce ne trebuie…

Balul era fixat pentru prima sâmbătă a lunii noiembrie. Pregătirile continuau febril. Invitaţiile fuseseră lansate încă de la 15 octombrie.

Mai rămânea o problemă de rezolvat. Mrs Ophelia Sunderland fiind reţinută în Statele Unite, Richard trebuia să găsească o locţiitoare, care să facă onorurile casei. Ar fi apelat la Patricia, dar alegerea aceasta ar fi iscat comentarii răuvoitoare. Erau destui acei care aflaseră pe căi lăuntrice de aventura modestului student de la Oxford cu fiica ducelui de Northland.

După îndelungate discuţii, Queensberry propuse pe o nepoată a sa, lady Pamela Chertsey, care era îndeajuns de urâtă spre a nu da naştere la interpretări supărătoare, şi îndeajuns de nobilă spre a primi pe prinţul de Wales însuşi.

Balul, destinat a rămâne înscris în analele mondene ale Londrei, fu precedat de câteva veşti, unele plăcute, altele dezagreabile, care dădură multă bătaie de cap lui Richard.

Printre cele neplăcute se numărau informaţiile alarmante primite din Saint-Domingue. Negrii de pe plantaţii erau în fierbere. Bandele de sclavi refugiaţi în munţi făceau raiduri tot mai dese, incendiind

conacele, arzând recoltele, masacrând pe marii plantatori.

La Nantes, fabricile îşi închideau pe rând porţile, ca urmare a stagnării afacerilor. Muncitorii se agitau, cerând de lucru şi pâine. La uzina de armament a lui Richard avuseseră loc manifestaţii zgomotoase.

„Lydia”, una din cele mai noi nave din flota comercială a casei Sunderland, fusese capturată în Mediterană de către piraţii barbareşti.

Dintre ştirile plăcute, două meritau să fie relevate. Joe Phipps reuşise să mărească în scurt timp producţia fabricii de pulberi de la New Schenectady, iar pe şantierul naval de la Long Island fuseseră lansate două corăbii, ce aveau să fie afectate traficului cu Indiile Occidentale.

Richard îşi angajase mare parte din capitaluri în afaceri de lungă durată. La un moment dat, resimţise acut lipsa de numerar. Achiziţionarea costisitoarei case din Londra îi accentuase vremelnica jenă financiară. Pentru a se degaja, negociase cu băncile americane din Philadelphia un împrumut în condiţii destul de avantajoase. Secretul acestei tranzacţii nu fusese bine păstrat. Adversarii casei Sunderland se şi grăbiseră a lansa zvonul că Richard Sunderland se afla într-o situaţie critică.

Realitatea era alta. Spre a-şi crea rezerve de aur, Richard dăduse dispoziţie agenţilor săi din New York să parceleze şi să pună în vânzare o mare porţiune din domeniul Effingham, din statul New York. Capitalul rezultat din această operaţie intenţiona să-l investească într-o bancă proprie, pe care plănuia să o înfiinţeze în Statele Unite.

În prima zi a lunii octombrie, Richard se mută în noua sa casă. Condus de arhitectul John Nash şi de anticarul Morton, care-i decorase interioarele, se plimbă prin saloane, galerii, săli de recepţie. Întârzie în faţa câtorva tablouri, pipăi tapiseriile cu subiecte mitologice, admiră două vase chinezeşti înalte cât omul şi verifică moliciunea câtorva scaune. Cutreieră apartamentele de locuit, camerele servitorilor, bucătăriile, pivniţele, remiza pentru trăsuri, grajdul.

En bon prince, Richard risipi laude şi gratificaţii.

Era încântat. Cine ar fi crezut, pe vremuri, că fiul lui Josiah Sunderland va ajunge stăpânul unui palat!

În comparaţie cu acest edificiu, casa pe care şi-o construise la New York acum doi ani părea o colibă. Cheltuise bani cu sacul, dar

nu regreta. Clădirea aceasta era şi o investiţie de prim ordin. Oricând ar putea să o vândă fără pierdere.

Fără îndoială, ansamblul avea ceea ce francezii numesc *grand air*. Orbit de acest lux de faţadă, Richard nu îşi dădea seama că tablourile păcătuiau prin mediocritate şi platitudine, că statuile de marmură erau doar copii reuşite ale capodoperelor antice, că porţelanurile şi cristalele nu fuseseră aduse din Boemia, de la Sevres sau Delft, ci erau executate în Anglia, că tapiseriile nu aveau comun cu Renaşterea italiană decât maniera şi stilul şi că în realitate fuseseră lucrate în manufactura de la Mortlake. Un cunoscător, un colecţionar, n-ar fi găsit în galeriile somptuoase nici zece piese demne de a fi remarcate.

La Oxford, Richard se familiarizase cu ştiinţele pozitive. Studiile lui nu avuseseră nicio contingenţă cu artele. Iar viaţa agitată de mai târziu nu îi dăduse răgaz să guste frumosul sub forma lui cea mai desăvârşită, opera de artă.

Ca şi orice profan cu bun-simţ, putea să spună despre un tablou că era frumos său urât. Nu avea însă criterii de apreciere. Se deprinsese cu luxul, fiindcă intimitatea lui cu Gerald Eastleigh şi prosperitatea din ultimii ani îi îngăduiseră să frecventeze case şi cercuri în care luxul şi eleganţa erau fireşti. Oameni cu gust şi rafinament ar fi fost în drept să-l acuze că se înconjurase cu un fast ostentativ, de parvenit. Richard era însă atât de bogat, încât se găseau destui linguşitori dispuşi să-i laude fiecare cuvânt ca pe o exprimare desăvârşită a geniului omenesc şi palatul său ca pe a opta minune a lumii.

Din loja orchestrei care domina sala balului, Henry Sunderland privea cu încântare şirurile lungi de dansatori şi dansatoare, ce evoluau cu precizia unui balet pe parchetul de acaju. Îl amuzau şi instrumentiştii, care cântau cu vervă un vesel menuet. Flautistul, ce-şi umflă obrajii ca un cimpoi, în vreme ce degetele-i fugeau săltăreţ pe clapele instrumentului, îi făcea o plăcere nebună. Violoniştii erau mai puţin nostimi. Totuşi, îi păreau destul de caraghioşi, cu fălcile lor priponite de viorile pe care plimbau cu pasiune arcuşul, legănându-se transportaţi din tot corpul. Oboiul grohăia. Clapele albe ale clavecinului semănau cu dinţii albi al unui crocodil. Talgerele bufneau când mai înfundat, când mai tare, supărând de moarte violoncelul care se văicărea de ţi se rupea sufletul.

Henry Sunderland s-ar fi simţit în al nouălea cer dacă n-ar fi avut în apropiere pe Obadiah Folger, neînduplecatul său preceptor. Folger stătea ţeapăn pe un scaun, ţinând în mână – ca un sceptru – un baston de jonc, semnul distinctiv al atribuţiilor sale. Obadiah Folger era tipul puritanului. Nu rostea o frază fără să strecoare un citat din Biblie.

Richard îl angajase pentru a deprinde pe fiul său cu o educaţie rigidă, aspră. La New York, Folger dispusese de Henry ca un suveran absolut. De când sosise la Londra, preceptorul simţea cum îşi pierde autoritatea. Profesorul de dans voia să facă din elevul său un *gentleman* desăvârşit, care să strălucească în societate prin manierele şi prin cunoştinţele sale deosebite în arta dansului. Profesorul de desen vorbea cu înflăcărare despre superbe îmbinări de culori, despre poetice apusuri de soare, despre incomparabila plăcere de a contempla ore întregi un peisaj sau o floare. Noţiuni şi principii în contradicţie cu felul de a vedea a lui Folger, spirit eminamente practic şi duşman înverşunat al contemplaţiei şi al lenei. Profesorul de engleză îl revolta la culme. Puritanul din New York nu concepea ca un copil de nouă ani să recite versuri uşuratice, profane, neglijând psalmii. Iar profesorul de franceză, cu manierele sale afectate, de domnişoară bătrână, şi cu accentul său gutural, ce imita ridicol gânguritul porumbelului, îl umplea de indignare şi dezgust.

Richard Sunderland acceptase la New York fără nicio obiecţie normele educative ale lui Folger. De când sosise în Anglia, devenea însă tot mai receptiv la influenţele decadente europene. Preceptorul resimţea cumplit diminuarea puterilor sale discreţionare asupra creşterii micului Henry. Balul acesta îi părea un spectacol drăcesc, menit să slăbească simţul moral al copilului. Dacă ar fi bănuit cât era acesta de încântat l-ar fi scos din lojă, cu riscul de a-l indispune pe Mr. Sunderland. Calvarul avea să dureze până la miezul nopţii, când Henry urma să fie trimis la culcare. Până atunci, mai avea de aşteptat şi de suferit.

Băiatului îi plăceau balerinele în rochii scurte, care se roteau pe vârfurile picioarelor, mişcând graţios din braţe. Îl cucerise mai ales o fată atât de tânără şi subţirică, încât părea de vârsta lui.

Când pendulul închis în clopotul de sticlă vesti noaptea jumătate, profesorul îşi luă elevul de mână şi îl duse în camera lui. Pe masa din mijloc era servită o gustare frugală, pe care Henry o consumă amărât, sub privirile inchizitoriale ale lui Folger. Era atât de trist că

plecase de la bal, încât îi pierise pofta de mâncare. Încăpu apoi pe mâna valetului său, care-l dezbrăcă, îi puse cămaşa de noapte şi îl vârî în pat.

Folger făcu o scurtă inspecţie prin încăpere, apoi stinse lumina şi se retrase solemn.

Momentul acesta era pentru Henry începutul unui calvar care se repeta noapte după noapte. Îi era frică de singurătate, de întuneric. Cu urechile ciulite şi inima sărită, prindea cele mai uşoare şi inofensive zgomote. Trosnetul unei mobile, bâzâitul unei gângănii luau proporţii fantastice, înnebunindu-l de groază. Frica îl paraliza, îi tăia respiraţia. Se agăţa de ea aşa cum se agăţă o plantă de un copac.

De toate îi era frică, îi era frică de tatăl său, distant şi autoritar. În ochii acestuia nu citise niciodată nicio licărire de duioşie, de afecţiune. Richard nu-l bătea. Cu toate acestea, lui Henry îi era mai frică de el decât de Obadiah Folger, care-l biciuia pentru cele mai mărunte greşeli.

Îi era frică şi de Ophelia, pe care n-o vedea decât o dată sau de două ori pe an. Ochii ei mari şi inexpresivi îl priveau ciudat. Stătea nemişcat în faţa ei şi avea senzaţia bizară că e un obiect fără importanţă. Pe Ophelia o interesau mai mult imaginile fantastice care se formau în pâcla minţii ei decât făpturile din jur. Excepţie făceau numai turma de câini şi păpuşile care se înmulţiseră de parcă ar fi avut viaţă. Avea câteva zeci, începând cu arlechini şi marchize splendid lucrate şi terminând cu câte un ghemotoc de cârpă, care o captiva adeseori mai mult decât celelalte exemplare din colecţie. Uneori o copleşeau crizele de melancolie. Săptămâni de-a rândul stătea într-o letargie vecină cu tâmpenia. Alteori se pornea să cânte şi să râdă fără rost. Cânta şi râdea neîncetat, epuizându-se într-o frământare sterilă, încheiată cu un somn care dura patruzeci şi opt de ore.

Lui Henry îi era frică şi de fraţii lui mai mici, mai vioi şi mai agresivi decât el. Georgina, mai neastâmpărată decât un căţel, îl trăgea de păr, îl înghiontea prin colţuri şi îi juca tot felul de şotii.

Îi era frică şi de copiii străini. Se lăsa bătut fără să reacţioneze, deşi era voinic pentru vârsta lui. Vindicativ şi ascuns, plănuia în tăcere răzbunări crunte, dar le punea în aplicare abia după un lung răstimp. Îşi atrăgea victima în preajma vreunui bazin cu apă, în care o îmbrâncea fără veste, ori asmuţea după ea câinii, făcând haz de ţipetele care ridicau casa în picioare.

Dar groaza cea mai chinuitoare o încercase pe corabia care-l adusese în Europa. Clipă de clipă se aşteptase ca oceanul să se deschidă şi din adâncurile lui necuprinse să scoată capul şarpele mărilor, care să înghită corabia cu călători cu tot.

Îl înspăimânta şi labirintul acesta din Grosvenor Street, cu galerii lungi în care se pierdea şi în care paşii stârneau ecouri lungi ca într-un templu. Îl intimidau servitorii, care îl priveau cu ochi reci, ca de peşte, covoarele groase, în care se împiedica prosteşte, prietenii tatălui său, care-l măsurau din cap până în picioare ca pe un mânz de rasă, declarând apoi cu complezenţă:

— Frumuşel băieţaş. Are ochi inteligenţi…

Un bătrân sfrijit ca o stafidă, cu nume bizar, spusese zâmbind ciudat:

— Băiatul tău seamănă leit cu Don Balthazar Carlos din portretul lui Velasquez. Acelaşi oval al feţei, aceeaşi bărbie prognată…

„Prognată!”… Zile întregi se trudise Henry să afle semnificaţia acestui cuvânt. Nu-l întrebase pe preceptor, fiindcă îi era frică, şi nici nu căutase prin dicţionare, pentru că asemenea obiecte nu se găseau în casa din Grosvenor Street.

Ce-i drept, exista o cameră mare, cu rafturi până în tavan, denumită bibliotecă. Dar era închisă cu cheia, fiindcă tatăl său nu avusese încă timp să cumpere cărţi. Îl auzise într-o zi spunând că îşi va găsi o dată vreme să dea o raită prin librării pentru a-şi mobila rafturile.

„Cum să mobileze nişte rafturi? cugetă Henry perplex. Rafturile sunt mici şi mobilele mari. Cum dracu să încapă mobilele în rafturi?”

După ce rostise în gând numele diavolului, îşi scuipase în sân, în semn de mare căinţă. Folger îl prevenise adeseori că blasfemiile sunt pedepsite de Atotputernic cu un necurmat surghiun în iad.

Lui Henry îi era frică şi de şcoală. Îl înspăimântau dascălii neînduplecaţi şi severi, care îl frigeau peste mâini cu nuielele lor nărăvaşe, îl intimidau colegii zgomotoşi, turbulenţi şi răi, îl năuceau lecţiile lungi şi grele, pe care nu le putea urmări, deoarece nu avea o pregătire temeinică.

La Eton erau două categorii de elevi. *Collegers*, sau interni, supuşi unu regim foarte sever, şi *oppidans*, sau externi, în majoritatea cazurilor fii de nobili sau de mari bogătaşi, care se bucurau de un tratament mai blând.

Richard Sunderland îşi înscrisese vlăstarul în internat. Nu din

spirit de economie, ci spre a-i da o educaţie spartană, care să-i oţelească trupul şi să-i trezească din amorţeală spiritul. În parte reuşise. Programul de lucru era foarte încărcat. Zece ore pe zi, începând de la şase dimineaţa. Pentru orice greşeală, elevii erau bătuţi cu vergile şi lipsiţi de prânz sau cină. În primele săptămâni de şcoală Henry mâncase zilnic bătaie. Profesorii – *masters* – şi asistenţii lor – *fellows* – erau de o severitate absurdă. Prepositorii – un fel de pedagogi – şi monitorii, care supravegheau meditaţiile şi purtarea elevilor în afara orelor de clasă, raportau profesorilor orice încălcare a regulilor de disciplină, din nefericire, foarte numeroase. Pedepsele plouau. Hrana era proastă. Micul dejun inexistent. La prânz şi seara se servea invariabila friptură de miel sau oaie – după anotimp – cu garnitură de cartofi. Porţiile erau mici. Elevii serviţi la urmă rămâneau adeseori fără mâncare. De sărbători li se servea ostropel de găină şi salată verde. Vara, prânzul era stropit cu puţină bere.

Henry s-ar fi obişnuit şi cu programul încărcat şi cu bătăliile repetate şi cu hrana neîndestulătoare. Resimţea însă lipsa odihnei şi imposibilitatea de a se izola. Cele mai grele momente erau seara, după orele de clasă. Atunci, pentru elevii din primele clase se dezlănţuia infernul. Internii dormeau, claie peste grămadă, în „cameră lungă”. Încăperea aceea, înaltă de cinci metri şi lungă de şaizeci de metri era un domeniu rezervat în exclusivitate elevilor care scăpau de orice supraveghere. Paturile erau insuficiente, aşa că mulţi copii dormeau pe jos. Geamurile sparte în timpul jocurilor, rămâneau în aceeaşi stare până la sfârşitul anului. Conducerea nu se ostenea să le pună la loc. Abia de vreo zece ani – adică prin o mie şapte sute optzeci şi ceva – fuseseră instalate două cămine pentru foc. Copiii care voiau să se spele trebuiau să coboare la pompa din curte. Contemporanii care criticau sistemul de educaţie din şcolile engleze afirmau că până şi „puşcăriaşii sunt mai bine hrăniţi şi cazaţi decât elevii de la Eton”. Charles Simeon, un renumit predicator evanghelic, declara că mai degrabă şi-ar ucide fiul decât să-l lase să cunoască ticăloşiile din „camera lungă”, la care fusese martor pe când era elev.

Jocurile erau de o brutalitate feroce. Elevii noi se vedeau supuşi unor ceremonii de iniţiere complicate şi dureroase. Aruncarea în aer a copiilor pe pături ţinute de colţuri era unul dintre sporturile favorite. Un elev dintr-a doua, căzut cu capul pe colţul unui căpătâi de pat, fusese scalpat. Din fericire, medicul şcolii îi cususe artistic

partea piloasă, astfel că băiatul scăpase de o sluţire pe viaţă. Alt joc consta în formarea unui cerc alcătuit din elevi din clasele mari. În mijloc plasau un băieţel mic, pe care îl îmbrânceau înăuntrul cercului până la epuizare. Alteori, se porneau vânători după şobolani, care colcăiau noaptea prin dormitor ori se organizau banchete cu mâncăruri furate din cămara colegiului sau aduse prin contrabandă dinafară. Elevii temerari capturau vânatul din pădurea Windsor – cu care se învecina colegiul – şi-l preparau, după toate regulile artei, în căminele încinse la roşu. Mai erau şi alte jocuri, mai puţin avuabile.

Independenţa acordată elevilor între opt seara şi cinci dimineaţa prezenta şi unele avantaje. Dezvolta spiritul de iniţiativă, de libertate, de autoconducere.

În mintea lui Henry avea să rămână de pomină spectacolul dramatic *Orlando Furioso* pus în scenă în „camera lungă”. Spre a se asigura succesul reprezentaţiei, elevii, cu preţul unor minuni de ingeniozitate, aduseseră în dormitor un măgar pe care să încalece Bombastes.

Ceremoniile de mare gală, în prezenţa întregului corp profesoral şi a numeroşi invitaţi dinafară, erau foarte apreciate. Procesiunea din 6 decembrie, care avea scopul procurării de fonduri pentru săraci, se desfăşura în prezenţa regelui George şi a prinţului de Wales. Alegerea căpitanului şcolii sau a a elevului episcop, meciurile de cricket cu colegienii de la Harrow ori întrecerile pe Tamisa între Eton şi Westminster, erau evenimente mondene, de la care londonezii *fashionable* nu-şi permiteau să lipsească.

La Eton învăţa Henry să preţuiască cititul şi cărţile. Colegiul era înzestrat cu o uriaşă bibliotecă, alcătuită dintr-un mare număr de încăperi tapisate cu rafturi, care gemeau sub greutatea tomurilor legate în pergament sau piele de viţel. În liniştea adâncă a sălilor de lectură, Henry se simţea renăscut. Idealul lui ar fi fost să ajungă asistentul bibliotecarului şef.

În asfinţit, pleca să se plimbe pe sub arcadele curţii interioare a capelei, unul dintre cele mai frumoase monumente arhitectonice ale colegiului. Visa atunci că e singur pe o insulă, ca Robinson Crusoe. S-ar fi lipsit şi de prezenţa lui Vineri. Ce bine ar fi fost să rătăcească singur pe plajă cu nisip călduţ, în vreme ce valurile murmurau poveşti numai de el înţelese. Sau să cutreiere pădurea cu păsări cântătoare, să se desfete în răcoarea desişurilor, să zburde pe pajiştile aşternute cu iarbă verde şi moale, în care să se

rostogolească apoi cu deliciu. Aci, la şcoală, toţi îl priveau de sus, îi persecutau, nu-l lăsau să trăiască. Începuse să regrete vremea în care îşi făcea de cap la Williamsburg sau la New York. Acolo tot se mai bucura de oarecare libertate. Preceptorul Obadiah Folger era unicul său duşman. Pe când aci, avea zece, o sută de vrăjmaşi. Profesorii, monitorii, colegii, toţi îi erau ostili.

Realitatea era mai puţin neagră. Caracterul său închis, bănuitor, timiditatea bolnăvicioasă nu contribuiau a-i câştiga prietenii. Colegii îl porecliseră „Pisica sălbatică”. Elevii mai mari îl dispreţuiau pentru laşitatea lui, iar profesorii şi pedagogii se îndoiau de posibilităţile sale intelectuale.

Adevărul e că nu găsise o fiinţă care să-l înţeleagă, un coleg de joacă şi de hoinărit, un confident căruia să-i destăinuiască amărăciunea şi temerile.

La Eton tradiţia impunea fiecărui elev din clasele superioare să-şi aleagă un protejat dintre elevii mai mici. Regula nu fusese niciodată călcată. Trebuise să apară Henry, pentru că principiul acesta imuabil să nu-şi mai găsească aplicarea. În primele luni de şcoală, niciun elev din clasele mari nu voi să şi-l ataşeze. Abia spre începutul iernii, un băiat voinic cât un urs, James Oaks, fiul judecătorului Sir Charles Oaks, îi luă apărarea într-o seară de pomină, în care trei băieţi se năpustiră asupra lui, trăgându-i o bătaie soră cu moartea. Cruzimea inutilă a micilor sălbatici, care după ce îl doborâseră pe podea, îl izbeau cu picioarele în coaste şi în cap, treziseră mila lui Oaks. Acesta apucă pe unul de urechi, pe altul de ceafă, iar pe ultimul de turul pantalonilor, repezindu-i pe rând cu nasul de podea.

— De azi înainte, tună el, Sunderland este protejatul meu. Dacă se mai atinge cineva de el, îl chelfănesc.

Din clipa aceea, Henry deveni tabu. Nici monitorii nu mai cutezau să se lege de el. Oaks nu numai că avea o mână grea, care trimisese mulţi elevi la infirmerie, dar mai era şi căpitanul echipei de crichet şi de canotaj, ceea ce îi conferea un rang înalt în ierarhia şcolară. În asemenea condiţii, cine ar fi riscat să-şi atragă mânia acestui personaj pentru plăcerea ieftină de a trage o săpuneală nevolnicului Sunderland?

O nouă împrejurare contribui să consolideze poziţia lui Henry. James Oaks mai avea un protejat. Un băiat frumuşel ca o cadră, cu doi ani mai vârstnic decât Henry, pe nume George Byron Brummell. Delicat ca o fată, cu maniere de o afectată eleganţă, întotdeauna

tiré à quatre épingles, Brummell era un tip de snob precoce. Influenţa lui asupra căpitanului echipei de crichet era puternică. Oaks, tiranul colegiului, accepta cu voluptuoasă supunere tirania lui Brummell. Veşnic erau văzuţi împreună. Brummell îl dirija pe Oaks aşa cum o amantă abilă îşi impune ascendentul asupra amantului.

Când Oaks luase apărarea lui Henry, nu o făcuse numai din proprie iniţiativă. Brummell, pe care îl indispuneau violenţele, jucase un important rol în această luare de poziţie. Spiritul de justiţie nu fusese factorul determinant al intervenţiei tânărului Brummell. Ca orice snob, acesta avea mare slăbiciune pentru purtătorii titlurilor de nobleţe. Henry Sunderland, fiul marchizului de Beauclair merita toată consideraţia. Pentru a câştiga prietenia unui aristocrat autentic, Brummell n-ar fi şovăit să-şi sacrifice doi prieteni de origină burgheză.

Henry fusese atât de recunoscător lui Oaks, încât ajunsese să se ţină după el ca scaiul. Căpitanul echipei de crichet se plictisi repede de acest obsedant devotament.

— Mai vezi-ţi de treabă, băiete, şi nu mă mai urmări ca o umbră, îl apostrofă Oaks într-o zi.

Henry încremeni consternat. Îşi ridica Oaks aripa protectoare, lăsându-l pradă brutalilor săi colegi? Câţiva băieţi, martori la această scenă, se şi pregăteau să-i scarmene.

Din fericire, Brummell interveni cu hotărâre:

— Master James, te rog să ţii seama că Sunderland este prietenul meu.

Căpitanul echipei de crichet se încruntă nedumerit, aruncă o privire bănuitoare lui Henry, apoi mârâi ca un leu resemnat să sară prin cerc sub privirile îmblânzitorului.

— Bine. Dacă zici tu…

Laconica încuviinţare, reconfirmând inviolabilitatea lui Henry, dezamăgea crunt pe toţi acei care speraseră să-l ia din nou în primire.

Recunoscător, Henry îşi strămută sentimentele de devotament asupra lui Brummell, care deveni de fapt adevăratul său protector.

În cursul întregului an şcolar, Richard Sunderland nu făcu decât două sau trei vizite la Eton. Obligat de afacerile sale să întreprindă dese deplasări pe continent, rămânea la Londra numai atât cât îi era necesar pentru a controla şi dirija – în linii mari – pe colaboratorii săi din City.

În primele luni ale anului 1791 întreprinse o călătorie în Indiile

Occidentale. Domeniul său din Saint-Domingue îi procura griji sporite. La Port-au-Prince şi în celelalte oraşe de pe coastă, creştea agitaţia revoluţionară. Între Adunarea colonială, dominată de elementele radicale, şi guvernatorul insulei, partizan al ordinii şi al regalităţii, relaţiile se încordau. Colonelul cavaler de Mauduit, comandantul regimentului din Port-au-Prince, pe care Richard îl cunoscuse pe timpul războiului de independenţă al Statelor Unite, fusese ucis de soldaţii săi în incinta Adunării coloniale. Cocarda tricoloră a revoluţiei înlocuia cocarda albă a regaliştilor.

La câteva zile după debarcarea sa la Port-au-Prince, Richard se întâlni pe stradă cu Renaud Salabert, avocatul familiei Effingham.

Îngândurat, cu capul plecat şi mâinile la spate, Salabert trecea grăbit spre tribunal. La vederea lui Richard zâmbi, oprindu-se din drum. După ce schimbară bineţe, aşa cum fac două cunoştinţe care nu s-au văzut de multă vreme, Richard îl pofti să ia împreună o gustare. Salabert se codi puţin, căci era foarte ocupat, dar până la urmă acceptă invitaţia.

Intrară într-o bodegă răcoroasă din Place Royale. Richard comandă doi homari, ton, icre şi două sticle de vin franţuzesc, care avea un singur păcat: era moleşitor de cald.

— La Port-au-Prince nu găsiţi gheaţă ca în Franţa, se scuză patronul. Pe vremea când Saint-Domingue era sub dominaţia spaniolilor, guvernatorul îşi aducea gheaţa din Peru. Nu se ştie cum făcea ca gheaţa să nu se topească pe drum.

— Peste vreo trei luni voi bea şi eu vin la gheaţă, spuse avocatul. Plec în Franţa.

— Pentru mult timp?

— Părăsesc definitiv insula aceasta blestemată.

— De ce? Ţi-ai făcut suma?

— Nu încă. Dar aci nu mai e de trăit. Războiul civil bate la uşă.

— Crezi că în Franţa e mai multă linişte?

— Nu cred. Dar în Franţa se vor bate – în cel mai rău caz – fraţii între ei. Pe când aici, trăim pe un vulcan. Negrii nu aşteaptă decât un semnal ca să ne gâtuie. Ziarele, cărţile şi pamfletele venite din metropolă îi învaţă că toţi oamenii sunt liberi, că sclavia este o rămăşiţă a barbariei feudale şi că tirania trebuie înfrântă. Negrii au băgat teoriile astea la cap. Şi acum fierb, se frământa. Cetele de sclavi refugiaţi în munţi s-au înmulţit. Acolo nu-i mai ajunge arţagul stăpânilor şi nici gârbaciul vătafului. Într-o zi se vor revărsa puhoi la vale. Vor trece prin foc şi sabie nu numai pe foştii lor stăpâni, ci şi

pe albii care n-au avut niciodată robi.

— Prea eşti pesimist, *Maître* Salabert.

— Se apropie ziua socotelilor, *Monsieur* de Beauclair. Şi nu vă urez să fiţi aici când va suna ceasul. Va fi vai şi amar de toţi albii. Nimeni şi nimic nu-i va scăpa de furia negrilor. Şi e firesc. Sclavii vor să-şi lepede lanţurile. Aşa cum i-au învăţat pamfletele revoluţionare.

— Rămâne de văzut dacă vor reuşi.

— Vor reuşi. Dacă nu mâine, poimâine. Trebuie să reuşească. E în mersul firii.

— Eşti şi dumneata intoxicat de ideile revoluţiei, *Maître* Salabert.

— Întotdeauna am fost slujitorul justiţiei, *Monsieur*. O justiţie superioară, deasupra ingerinţelor oamenilor, care o interpretează potrivit intereselor lor de moment. Procesul care s-a deschis din vremuri imemoriale între robi şi stăpâni se va rezolva radical, mai curând decât vă închipuiţi.

— Dacă eşti atât de convins de mersul inexorabil al revoluţiei, de prăbuşirea vechilor instituţii, de crearea unei lumi libere, de ce nu rămâi aici, pe insulă? Să militezi în slujba ideilor noi? zise Richard cu ironie.

— Nu rămân pentru că mi-e frică. O spun deschis. Mişcările acestea profunde, zguduirile acestea epocale nu se vor face fără băi de sânge. Dacă aş fi singur, poate că aş înfrunta primejdia. Dar am nevastă şi trei copii. Pentru ei mi-e frică. Pentru ei plec în Franţa. Am trăit prea mult timp pe insula aceasta, am văzut prea mulţi sclavi suferind cumplit şi prea multe nedreptăţi ca să nu îmi dau seama că într-o zi toate se vor plăti. Şi cu dobândă.

Avocatul îşi goli paharul.

— Noaptea, când e linişte, se aud până în oraş tam-tam-urile din munţi. Zgomotul acesta cadenţat nu te lasă să dormi. Fiecare lovitură de tobă îţi aminteşte că negrii din creierii munţilor se pregătesc să ne extermine.

— Nici albii nu stau cu mâinile încrucişate, *Maître* Salabert. Au trupe, arme…

— Pe trupe nu mai suntem siguri. Arme au şi negrii. Albii sunt izolaţi. În oraşe, pe plantaţii, îi înconjură o mare de sclavi care nu aşteaptă decât momentul oportun să ne măcelărească… Ţin minte, *Monsieur*, că în 1755, anul în care mi-am început cariera, aci la Port-au-Prince, un negru din Guineea, pe nume François Marcandel, a pus la cale exterminarea albilor de pe insulă. Organizase masele

de sclavi în unităţi mici, conduse de şefi îndrăzneţi gata să-i execute orbeşte poruncile. Faimosul „Bătrân de la munte”, şeful sectei Haşişinilor, nu avea mai multă autoritate asupra discipolilor săi decât Marcandel asupra robilor negri. Planul masacrării albilor era pus la punct. La un semnal, sclavii urmau să-şi ucidă stăpânii, să dea foc plantaţiilor şi oraşelor. Printr-o întâmplare, printr-o simplă întâmplare, complotul a fost descoperit. Marcandel a fost prins şi ars pe rug. Până în ultima clipă a dat dovadă de un curaj extraordinar… Gândiţi-vă ce s-ar fi întâmplat dacă răscoala n-ar fi fost zdrobită în faşă! Am tras atunci o spaimă pe care n-am s-o uit niciodată. Pe vremea aceea eram tânăr. Cu inconştienţa tinereţii, am aplaudat execuţia lui Marcandel. Azi văd lucrurile cu alţi ochi. Vârsta m-a cuminţit. M-a deprins să cuget mai profund. Am analizat fapta lui Marcandel. Din punctul meu de vedere, care era al tuturor albilor, masacrul plănuit de el era o crimă de neiertat. Din punctul de vedere al sclavilor, era un act de justiţie, o încercare disperată de a sfărâma lanţurile robiei. Cine avea dreptate? Noi sau ei?… Răspunsul nu e greu de dat.

— Albii aveau dreptul să se apere.

— Şi negrii aveau dreptul să lupte pentru libertatea lor furată. Ce-aţi fi făcut dacă aţi fi fost în locul lor?

— Comparaţia nu e potrivită, *Maître* Salabert. Negrii sunt fiinţe inferioare.

— Nu credeţi că sentinţa aceasta categorică e greşită? Negrii nu sunt oameni? Ce-i deosebeşte de noi, albii, în afară de culoarea pielii? Culoarea datorită în mare parte climatului în care au trăit?

— *Maître* Salabert, sunt om de afaceri, nu antropolog.

Dăduse acest răspuns în glumă, după cum în glumă luase şi vorbele avocatului. Era de un optimism prea robust pentru a concepe că lumea lui – şi el indirect – ar putea suferi lovituri din partea unor negri. Nu se temea de revoluţia din Franţa şi nici de răscoala care ameninţa să incendieze Saint-Domingue. Războaiele şi revoluţiile erau zguduiri fireşti în viaţa popoarelor, pe care el îşi propunea să le folosească în interesul său personal. Nu pe degeaba stăpânea o fabrică de pulberi în Statele Unite şi o uzină de armament în Franţa.

În ciuda optimismului său, nu uită prezicerile avocatului. În primele zile îi luase în derâdere temerile. Treptat, vorbele acestuia începură să i se graveze în minte. Reluă firul raţionamentelor sale, pentru a-şi izgoni îndoielile. O reeditare a nopţii Sfântului

Bartolomeu în care sclavii negri să joace rolul catolicilor sângeroşi şi albii pe al victimelor protestante, îi părea de domeniul fanteziei. O răzmeriţă nu era exclusă. Înăbuşirea ei în sânge îi părea, însă, axiomatică. Era cu neputinţă ca supremaţia albilor asupra popoarelor de alte rase să sufere o eclipsă. Nimic nu i-ar fi putut zdruncina această convingere. Neplăcut ar fi fost doar că revolta să izbucnească în timpul şederii sale pe insulă.

În puţinele nopţi pe care şi le petrecu pe domeniul Effingham, ecourile tam-tam-urilor care se revărsau necontenit din munţi îi populară somnul cu vise rele. Ajunsese să-i pară ciudat că majoritatea localnicilor albi nu se sinchiseau de sumbrele perspective zugrăvite de Salabert.

Cavalerul Georges de Ribérac, o rudă îndepărtată şi săracă a Opheliei, preluase administrarea domeniului. Richard era încântat de această alegere. Ribérac nu strălucea prin imaginaţie şi inteligenţă în schimb, era de o corectitudine exemplară. Vesel, glumeţ, amator de un vin bun şi de o mâncare aleasă, era un comesean, preţuit şi, la nevoie, un om pe braţul căruia te puteai bizui. Împreună cu fiica sa, Angelique, locuia într-o aripă a conacului. Cealaltă aripă era rezervată pentru Richard şi familia sa.

Ophelia şi copiii nu călcaseră însă niciodată în Saint-Domingue, iar Richard abia dacă mai făcea câte o vizită la doi sau trei ani.

Nici cavalerul de Ribérac şi nici Angelique nu erau impresionaţi de repetatele concerte nocturne ale tobelor. Cavalerul, care făcuse campania din Guyana sub comanda ducelui de Lauzun, spunea că tam-tam-urile acestea îi aminteau cele mai plăcute episoade din viaţa sa ostăşească.

Către sfârşitul lui februarie, Richard se înapoie în Statele Unite. În timpul şederii sale în Saint-Domingue dăduse o mare dezvoltare schimburilor comerciale cu Indiile Occidentale, încheind o serie de contracte avantajoase cu proprietarii unor întinse plantaţii de cacao şi de trestie-de-zahăr.

Când nava sa părăsi portul, Richard rămase multă vreme în contemplarea munţilor, care se înălţau într-o vâlvătaie de culori deasupra oraşului şi a coastei, pe care se decupa dantela cocotierilor. Vorbele lui Renaud Salabert continuau să-i răsune în urechi: „Războiul civil bate la uşă… Sclavii negri pregătesc o răscoală monstruoasă… Revoluţiile nu se fac fără băi de sânge…”

Ce se va întâmpla într-o asemenea eventualitate cu Angelique şi cu Ribérac? Îl mustra conştiinţa fiindcă îi lăsase singuri în faţa

ameninţării despre care Salabert vorbea cu atâta convingere.

La New York fu întâmpinat cu o veste tristă. Maică-sa murise subit, ca şi Josiah. După o viaţă de muncă necurmată, ieşise din scenă fără zgomot şi fără să deranjeze pe nimeni, cu mulţumirea în suflet că toţi copiii ei – cu excepţia lui Aristotle, de care nu mai ştia nimic – ajunseseră bine. Fericirea ei ar fi fost desăvârşită dacă rivalitatea declarată dintre Patrick şi Richard ar fi luat sfârşit.

Richard se întreba adeseori dacă Isabella se împăcase cu soarta ei. Traiul ei cu Josiah îi oferise unele satisfacţii. Discretă, nu vorbise nimănui despre propriile ei nemulţumiri.

Moartea mamei lăsă un gol în sufletul lui Richard. Regretă că nu fusese de faţă la înmormântare. Ar fi îndeplinit un act de pietate filială…

Nu avu însă timp să se lase pradă durerii. Fabrica de la New Schenectady îi solicita atenţia. Chastellux reuşise să expedieze din Franţa un prim transport de utilaj necesar fabricării puştilor. Joe Phipps îl şi montase la New Schenectady. Fabrica de pulberi producea acum şi arme uşoare, ceea ce contribui să-i tripleze clientela. În Statele Unite, concurenţa era aproape nulă. Nu se înfiinţase încă nicio altă mare fabrică de armament. Puştile şi tunurile erau procurate din Europa. Richard îşi asigurase exclusivitatea fabricării de arme în Lumea Nouă.

Aştepta acum cu nerăbdare utilajul pentru turnarea tunurilor. Maşinile de forat ţevi nu puteau fi executate în Statele Unite.

Când fabrica de la New Schenectady scoase la iveală prima puşcă, executată în întregime în Statele Unite, Richard încercă o mare bucurie. Pe ţeava lucioasă, uşor brumată, era imprimată marca fabricii: Un vultur purtând în gheare o banderolă cu titlul Sunderland-Beauclair-Steel.

Richard era hotărât ca această marcă să reprezinte chintesenţa calităţii. Regretă că bunicul şi părinţii săi nu erau martori la acest triumf. De fraţii şi surorile lui nici nu se sinchisea. Când îşi aducea aminte de cumnatul său, Zechariah Abercrombie, îi venea să râdă. Desigur că Abercrombie, îşi muşca furios pumnii când auzea vorbindu-se despre succesele fabricii de armament, care ar fi trebuit să fie numai a lui.

Richard rămase trei săptămâni la New Schenectady. O scrisoare strict confidenţială, primită de la Chastellux, la începutul lunii mai, îl făcu să plece de îndată la New York.

„*Monsieur la Marquis*, scria Chastellux, care continua să folosească titlurile abolite de revoluţie, a intervenit o complicaţie care m-a împiedicat să expediez în Statele Unite al doilea transport de utilaj, potrivit planului. Lucrătorii din uzină s-au opus cu îndârjire demontării pieselor, ameninţând că vor da foc întreprinderii. Agitatorii strecuraţi printre ei, le-au băgat în cap că aceasta este o manevră contrarevoluţionară şi că urmărim să-i lăsăm muritori de foame. În ultima vreme, numeroase întreprinderi şi-au închis porţile. Iar cele care mai continuă să funcţioneze şi-au restrâns considerabil activitatea. Lucrătorii concediaţi fac manifestaţii pe străzi, lapidează pe unii patroni, se dedau la violenţe de rău augur. Faţă de situaţia creată, socotesc că ar fi cazul să vă deplasaţi până la Nantes, spre a decide asupra măsurilor ce se impun. În oraş circulă zvonul că autorităţile municipale ar intenţiona să confişte fabrica. Se spune că tranzacţia încheiată între dumneavoastră şi ducele de Lusignan n-ar fi decât o manevră destinată a feri de riscurile confiscării bunurile unui nobil emigrat.

Al dumneavoastră prea umil şi plecat servitor,

Ambroise Chastellux.”

Mesajul fusese adus de un curier, ce îl cususe în căptuşeala hainei.

Richard rămase pe gânduri. Complicaţia aceasta îi încurca planurile. Ar fi plecat imediat în Europa. Dar trebuie să mai zăbovească la New York spre a desăvârşi organizarea centralei întreprinderilor sale din Statele Unite, precum şi pentru a grăbi înfiinţarea unei bănci cu un capital de circa cinci milioane de dolari.

Transformase în birouri locuinţa sa din Wall Street, rezervându-şi un mic apartament la etaj. Această centrală avea să dirijeze pe viitor fabrica de armament de la New Schenectady, şantierul de la Long Island, flota sa comercială care ajunsese să cuprindă şase corăbii de mare tonaj, domeniile din Virginia, precum şi operaţiile de parcelare şi vânzare a domeniului din statul New York. Fabrica de armament din Nantes şi Societatea de import-export din Londra depindeau de un birou aparte, specializat în afacerile europene.

Cu un an înainte, resimţise acut necesitatea unei bănci proprii, care să-i sprijine operaţiile financiare. Pentru înfiinţarea ei, pornise o vastă campanie publicitară în presă şi prin prospecte. Deşi deschise registrele numai pentru două milioane de dolari, se găsiră de îndată subscriptori pentru opt milioane. Afacerile luaseră mare

avânt în Statele Unite, iar nebunia speculaţiilor era în plină creştere. Toate aceste elemente contribuiseră din plin la succesul campaniei sale. Richard îşi rezervă trei cincimi din acţiuni, lăsând numai două cincimi la dispoziţia publicului. Voia să păstreze un control deplin asupra băncii, menită în realitate să rămână o unealtă în mâna lui.

În felul acesta fu întemeiată „The Bank of Manhattan”. Înfiinţarea ei întâmpinase şi unele dificultăţi. Banca New Yorkului, care îşi începuse operaţiile în 1784, îşi atribuise în ultimii ani monopolul de fapt al operaţiilor de bancă efectuate cu titlul privat în statul New York. Influenţa politică a lui Alexander Hamilton, membru activ în consiliul de administraţie, făcea imposibilă obţinerea unei licenţe din partea Parlamentului pentru crearea altor bănci. Richard izbutise acest tur de forţă folosindu-se de un şiretlic. Pretinsese că societatea înfiinţată de el avea drept scop îmbunătăţirea şi mărirea portului New York. În cererea înaintată Parlamentului prevăzuse o clauză, aparent inofensivă, care scăpase partizanilor lui Hamilton. Dacă întregul capital nu va fi indispensabil operaţiilor propuse, fondurile excedentare ar putea servi fie cumpărării de valori publice sau private, fie efectuării oricăror tranzacţii sau operaţii financiare, compatibile cu legile şi Constituţia statului New York. Parlamentul, fără să bănuiască adevăratele intenţii ale lui Richard Sunderland, aprobase proiectul.

Intrarea în arenă a Băncii Manhattan sfărâmă monopolul Băncii New Yorkului. Lovitura aceasta, care făcu mare vâlvă, răci brusc relaţiile dintre Richard şi Alexander Hamilton.

— Am încălzit la sân un şarpe, declara Hamilton intimilor. Iată recompensa sprijinului şi prieteniei pe care i le-am arătat.

Richard acceptă cu inimă uşoară ruptura. Era de părere că prietenia nu trebuie să impieteze asupra afacerilor. Acestui principiu avea să-i rămână credincios toată viaţa…

Sunt momente când omul, asemenea unui alpinist în plină escaladare a muntelui, face un popas şi priveşte înapoi drumul parcurs, cântărind în minte greutăţile întâmpinate şi învinse. Aşa proceda şi Richard.

Sfârşitul Războiului de Independenţă îl găsise fără nicio situaţie. Un rezervist oarecare, ca mulţi alţii, fără sfanţ în buzunar, fără perspective, şi care nu avea la activ decât un trecut furtunos. Scurta epocă de prosperitate de la Londra şi spectaculoasa prăbuşire care o urmase nu-i îmbogăţiseră, decât experienţa. După

căsătoria sa cu Ophelia Effingham, în aproximativ zece ani cunoscuse o ascensiune vertiginoasă. Rezervistul anonim ajunsese unul dintre corifeii vieţii economice americane. Tentaculele lui se întindeau nu numai asupra statelor Virginia, Pennsylvania şi New York, ci şi dincolo de ocean, asupra Indiilor Occidentale, asupra Angliei şi Franţei. Însuşi Richard era uimit de aceste rezultate prodigioase. Asemenea regelui Midas, transforma totul în aur.

În octombrie, Banca Manhattan îşi deschise ghişeele într-o clădire încăpătoare din Wall Street, *vis-à-vis* de Trinity Church. Acţiunile noii bănci înregistrară din primele zile o curbă ascendentă, publicată de toate ziarele comerciale în listele lor de valori bursiere, alături de elogioase articole semnate de cei mai cunoscuţi comentatori ai problemelor financiare. Gurile rele şopteau că Richard Sunderland stipendia generos aceasta presă neobişnuit de favorabilă.

Conducerea nominală a băncii o exercita Wilbur Morrison, un tânăr şi talentat laureat al Universităţii Columbia. Ultimul cuvânt îl avea însă Richard care dirija totul cu mână de fier.

Între timp, mesajele lui Chastellux deveneau tot mai alarmante. Situaţia politică din Franţa se complica. În iunie familia regală încercase să fugă peste graniţă. Fusese recunoscută la Varennes şi readusă cu mare alai la Paris. Moderaţii, care susţineau că Franţa nu era coaptă pentru o schimbare de regim, înfiinţaseră clubul Feuillant, susţinut de burghezia tradiţionalistă şi de un grup de aristocraţi cu vederi liberale, printre care Lafayette, fraţii Lameth şi Charles de Talleyrand-Périgord, pe care Richard îl cunoscuse la Paris. Iacobinii erau persecutaţi. Ziarul lui Murat, liderul extremismului de stânga, fusese suprimat. Parte din căpeteniile iacobinilor se ascunseseră spre a nu fi arestaţi. Adunarea Constituantă fusese dizolvată. O Adunare Legislativă îi luase locul.

Contrarevoluţia părea să triumfe. Dar partidul Feuillant nu avea sprijinul maselor. Girondinii şi iacobinii continuau o politică de agitaţie, subminând autoritatea guvernului. În ţară efervescenţa era în creştere.

În decembrie, Chastellux, simţind că nu mai are nicio autoritate asupra muncitorilor, trimise o ultimă şi disperată scrisoare lui Richard, conjurându-l să vină în Franţa.

În ianuarie 1792, profitând de o îmbunătăţire a timpului, Richard se îmbarcă pe corabia „Neptun”. Îndrăzneala lui era mare. Puţini erau acei care se încumetau să navigheze în plină iarnă spre

Europa. Dar Richard nu şovăia a se lua la trântă cu dificultăţile. După o traversare grea, acostă la Portsmouth în primele zile ale lui martie. Nu rămase la Londra decât o săptămână. La 15 martie sosi la Paris. Prima vizită o făcu ministrului Statelor Unite, Morris, pe care-l cunoscuse în casa lui Alexander Hamilton. Amabil, Moris îl puse în curent cu situaţia politică.

— Cred că în scurt timp Franţa va declara război Austriei. Toate partidele doresc acest lucru, iacobinii vor „să declare război regilor şi pace naţiunilor”. Aceasta e formula, oarecum obscură, pe care a lansat-o purtătorul lor de cuvânt, Merlin de Thionville. Girondinii sunt convinşi că războiul va grăbi prăbuşirea monarhiei şi deci împlinirea logică a idealului revoluţionar. Partidul Feuillant speră că un război localizat – de exemplu o acţiune militară limitată la o expediţie de pedepsire a electorului de Treves, care manifestă o bunăvoinţă exagerată faţă de emigranţi – le va întări poziţia, dându-le posibilitatea să devieze interesul opiniei publice, spre problemele de politică externă. În sfârşit, Ludovic şi Marie-Antoinnette îşi văd salvarea numai într-o invazie străină, care să înăbuşe revoluţia. Narbonne, Ministrul de război şi Lessart, Ministrul afacerilor străine, au trimis la Londra o delegaţie oficioasă, dirijată de Talleyrand şi de Lauzun, spre a obţine neutralitatea Marei Britanii în cazul izbucnirii unui război continental.

— Interesant, foarte interesant! rosti Richard gânditor. Declanşarea unui conflict armat însemna comenzi de muniţii şi de armament, însemna o înviorare a afacerilor şi un prilej unic de speculaţii financiare. Fabrica de la Nantes va cunoaşte iarăşi zile bune. Împiedicarea lui Chastellux de a trimite în America utilajul necesar fabricării tunurilor se întorcea acum în avantajul său.

În loc să plece la Nantes, aşa cum plănuise, îşi prelungi şederea la Paris. Iminenţa deschiderii ostilităţilor îi impunea să ia legătura cu reprezentanţii Ministerului de Război, singurii în măsură să încheie contracte de furnituri militare. Din nefericire, cunoştinţele lui se limitau la cercurile ultraregaliste. Lipsa de relaţii cu oficialităţile noului regim se făcea grav simţită.

Richard era însă omul resurselor. Experienţa îl învăţase că femeile se pricep a deschide cele mai ferecate porţi. *Mademoiselle* Lange, prietena lui de acum doi ani, era cea mai indicată pentru acest rol.

Actriţa nu-i înşelă aşteptările. Françoise cunoştea intim pe mai toate mărimile zilei. Iar nevoia de bani, întotdeauna acută, o făcea

receptivă la orice manevre, susceptibile a-i procura venituri suplimentare.

La recepţiile pe care le organiză pentru Richard, acesta cunoscu pe contele Louis de Narbonne, ministrul de război al maiestăţii sale. În ciuda ideilor sale liberale, Narbonne era un nobil de viţă veche. Persoane bine informate pretindeau că ar fi copilul natural al răposatului Ludovic al XV-lea. Asemănarea cu prezumtivul său tată era izbitoare. Frumos, spiritual, libertin, manierat, făcea notă discordantă cu colegii săi din guvern, în majoritatea cazurilor burghezi mărunţi, cu principii morale rigide. La două sau trei dineuri, Françoise plasă ca din întâmplare pe Richard alături de ministru. De câteva ori îi invită în acelaşi timp în loja ei.

După două săptămâni de manevre, Richard obţinu contractul râvnit. Ministrul de război îi comandă un prim lot de douăzeci de mii de puşti, o sută de tunuri uşoare, cincizeci de mortiere şi muniţia corespunzătoare. Îşi începuse ucenicia în sforăriile industriei de armament printr-o lovitură de maestru. Înarmat cu acest contract, Richard plecă la Nantes. Pe Chastellux îl găsi slăbit, palid, cu ochii în fundul capului.

— Situaţia e gravă, raportă Chastellux. Acum o săptămână, în miez de noapte, bande înarmate au năvălit în curtea fabricii. După ce au scos din luptă pe paznici, au spart depozitul de arme, furând trei sute de puşti şi patruzeci de butoiaşe de pulbere. Nu s-au atins de tunuri. M-am plâns reprezentanţilor municipalităţii, care mi-au râs în nas. Am impresia că sunt de conivenţă cu indivizii care au dat lovitura. Au nevoie de arme. Iacobinii pregătesc ceva. Ce anume, n-aş putea să spun. Oraşul e cuprins de panică. Se închid prăvăliile. Depozitele angrosiştilor de produse alimentare sunt luate cu asalt. Dacă haosul mai durează, vom fi nevoiţi să închidem fabrica. Clienţii nu îşi mai ridică armele comandate. Armatorii din Lorient, Saint-Malo şi Nantes, care au contractat cu noi turnarea a două sute de tunuri de bord, vor să ne plătească în asignate depreciate.

— Îşi înarmează corăbiile? întrebă Richard cu interes. De ce? Se pregătesc pentru războiul de cursă?

Se confirmau zvonurile care circulau la Paris în legătură cu iminenţa unor acţiuni militare.

— Se vorbeşte de război, *Monsieur* Sunderland. Armatorii îl aşteaptă cu nerăbdare. Cursa e o afacere bănoasă.

Richard îşi dezbrăcă mantaua îmblănită şi o aruncă pe un scaun.

— Am obţinut comenzi pentru fabrica noastră, Chastellux. Iată contractul! zise el scoţându-l din geantă. Citeşte-l!

Chastellux ridică întrebător din sprâncene. Despături contractul, îl parcurse atent, apoi cercetă caietul de sarcini.

Richard se feri să-l întrerupă. Trecu în faţa ferestrei. Ploaia ciocănea în geamuri cu picături mari, pe jumătate îngheţate.

— Mda. Frumos. Foarte frumos! zise Chastellux luminându-se. Termenul e cam scurt faţă de posibilităţile noastre.

— Trebuie să executăm comanda în termen. Potrivit cifrelor de pe ultimii cincisprezece ani, fabrica noastră poate produce şi mai mult.

Chastellux închise încet caietul de sarcini.

— *Monsieur* Sunderland, în vremuri normale aveam la dispoziţie materie primă, posibilităţi de transport, lucrători calificaţi…

— Întrerupeţi orice altă lucrare. Comanda aceasta are prioritate. Folosiţi echipe de zi şi de noapte. Plătiţi prime muncitorilor. Stimulaţi mâna de lucru, înţelegi, Chastellux? Vreau să onorez comanda.

Fostul ofiţer de marină oftă adânc.

— Fie, *Monsieur* Sunderland. Voi împlini porunca. Richard se ridică de pe scaun.

— Îmi place acest limbaj, Chastellux. La lucru!

După patru ani de lâncezire, uzina intră într-o perioadă de activitate febrilă. Chastellux se dovedi un organizator de prim ordin. Angajă lucrători noi, mobiliză pe cei vechi, repartiză echipe de zi şi de noapte, repuse în funcţie toate secţiile fabricii, asigură paza atelierelor şi a depozitelor cu detaşamente din garda naţională. De data aceasta autorităţile îi acordară sprijin necondiţionat. Fabrica lucra doar pentru apărarea cuceririlor politice ale poporului.

Acei care se îndoiseră de buna-credinţă a noului proprietar al fabricii îşi puseră deocamdată frâu gurii. Dar îşi sporiră vigilenţa. Richard Sunderland, acest american de origină franceză, căruia regele îi confirmase titlul de marchiz, nu le inspira încredere.

Richard lăsă pe seama lui Chastellux conducerea tehnică a fabricii, rezervându-şi problema procurării fondurilor pentru plata materiilor prime şi a salariilor.

Pentru că nu avea încredere în stabilitatea asignatelor, monedă în care guvernul îi plătise acontul lucrării, se înapoie la Paris, unde se avântă într-o speculă activă, dar discretă, jucând la *baisse*

hârtiile şi efectele de stat. Fiindcă deprecierea asignatelor continua în ritm accelerat, se ferea să păstreze în casa monedă-hârtie. Folosindu-se de interpuşi, vindea asignatele pe sub mână, cumpărând aur a cărui valoare creştea zi de zi. După două sau trei săptămâni, când sosea termenul diferitelor plăţi, vindea numai o parte din aurul achiziţionat. În schimbul acestuia îşi procură un număr de asignate egal cu cel folosit cu două sau cu trei săptămâni înainte pentru cumpărarea întregii cantităţi de aur. Diferenţa în aur o băga astfel în buzunar. Puterea de cumpărare a asignatelor cu care plătea salariile, scădea pe măsură ce creştea puterea de cumpărare a aurului, care-i rămânea lui.

Profitul lui Richard era dublu. În afară de beneficiul legal pe care-l obţinea de pe urma executării comenzilor de armament, se alegea şi cu un frumos câştig personal, rezultat din manipularea secretă a asignatelor şi a aurului.

Bineînţeles, jocul era periculos. Numeroşi speculatori, surprinşi asupra faptului, fuseseră sfâşiaţi de populaţia înfometată. Într-un tripou, un jucător mucalit declara cu umor: „Am pierdut 25 de ludovici de aur, iar către sfârşitul partidei am câştigat 80 de ludovici în asignate. Cine ar crede că făcând bilanţul, am pierdut totuşi mai mult decât am câştigat? Cum am ajuns la această concluzie. Ghici, ghicitoarea mea?"

Bursa neagră a aurului îşi muta sediul dintr-o stradă întunecoasă într-alta mai dosnică, dintr-o fundătură cu ieşiri secrete într-alta şi mai uşor de evacuat în cazul raziilor. Asignatele false, aruncate pe piaţă de falsificatori stabiliţi în străinătate, sporeau discreditul hârtiilor emise de stat. În Anglia, cu 35 de franci de aur, se puteau cumpăra 1.000 de livre false. Cei care voiau să folosească moneda falsificată nu aveau de învins decât dificultatea de a o trece fraudulos peste graniţă.

Cu timpul, apăru şi în Franţa o ciupercărie de tiparniţe clandestine, destinate falsificării asignatelor. La Passy fură descoperite şi confiscate 15.000.000 de asignate, gata să fie puse în circulaţie. Unii falsificatori atingeau perfecţiunea. Tiparniţa lui Guillot, un librar executat prin spânzurare la Verdun, fu preluată de monetărie, care o folosi pentru tipărirea asignatelor oficiale.

În aceste condiţii, prăbuşirea economică a Franţei devenea o certitudine. Sărăcirea populaţiei era invers proporţională cu îmbogăţirea speculatorilor, care cunoşteau o prosperitate nemaiauzită.

La 27 martie 1792, Franţa trimise un ultimatum agresiv imperiului austriac. Împăratul Franz al II-lea răspunse pe acelaşi ton.

La 20 aprilie, Ludovic al XVI-lea fu obligat să propună Adunării Naţionale să declare război Austriei. Pus la vot, decretul fu adoptat într-o atmosferă de entuziasm delirant. Şapte deputaţi, printre care şi Robespierre, un avocat din Arras, se abţinură de la vot.

Richard jubila. Războiul destinat să dea aripi producţiei uzinei sale fusese, în sfârşit, declarat. Operaţiile militare în sine nu-l interesau. Înfrângerea generalilor Lauzun şi Dillon, în luptele de la 28 aprilie, îl lăsară indiferent. Îl bucura în schimb complicarea situaţiei politice internaţionale. La Berlin, regele Friederich-Wilhelm pusese în aplicare Tratatul din 7 februarie, decretând mobilizarea generală. La Londra, trimisului Franţei, „cetăţeanul" Talleyrand, i se făcuse un mare afront. Foreign Office-ul îi comunicase oficial că e *persona non grata*. În douăzeci şi patru de ore trebuia să părăsească Anglia. Aceasta însemna că ostilităţile băteau la uşă. Potrivit negocierilor dintre inamicii Franţei revoluţionare, Marea Britanie urma să furnizeze armament aliaţilor, lăsând descoperită piaţa americană. Consecinţele erau lesne de prevăzut. Americanii vor fi nevoiţi să îşi procure armament de la fabricile americane. New Schenectady va cunoaşte într-un viitor apropiat o mare înflorire, datorită comenzilor noi care nu vor întârzia să aflueze.

La Paris, oamenii politici erau dezorientaţi. Războiul ameninţa să ia proporţii neprevăzute. Marie-Antoinnette era încredinţată că în trei săptămâni nepotul ei, împăratul Austriei, va intra triumfal în capitală. Adunarea Legislativă ţinea şedinţe nesfârşite fără a lua vreo hotărâre. Dezbaterile erau de o violenţă nemaipomenită. Schimburile de invective, ameninţările, încăierările se ţineau lanţ.

Cluburile revoluţionare răspândeau pe drept cuvânt zvonul că inamicul avea complici în interior: aristocraţii, clericii, curtenii şi generalii vânduţi Austriei. Obţinerea victoriei era condiţionată de exterminarea acestor trădători. Rezultatele propagandei cluburilor nu întârziară să se vadă. Lessart, ministrul afacerilor străine, fu arestat şi trimis în faţa înaltei curţi. Aceeaşi soartă o suferi şi ducele de Cossé-Brissac, comandantul Gărzilor Constituţionale. Contele de Narbonne pierdu portofoliul războiului. În faţa palatului Tuileries patrioţii manifestau zilnic, scandând lozinci antiregaliste. Pancarte cereau moartea trădătorilor. Aristocraţii bănuiţi de reacţionarism

erau arestaţi. Unele execuţii se făceau fără judecată, în plină stradă.

Evenimentele se precipitau. La 20 iulie, populaţia cartierelor, exasperată de lipsuri, invada Tuileries-ul. Autorităţile municipale şi gărzile naţionale izbutiră cu greu să evacueze mulţimea din palat. În capitală atmosfera devenea tot mai explozivă. Se aşteptau evenimente mari.

Pe străzi se auzeau până noaptea târziu cântece revoluţionare, intonate de patrioţi înarmaţi, care defilau în lungi coloane.

Dansons la Carmagnole,
Vive le son, vive le son,
Dansons da Carmagnole,
Vive le son du canon!

În calitatea lui de fabricant de armament, Richard avea intrare liberă la Ministerul de Război. În cursul vizitelor sale cunoscu o serie de lideri revoluţionari, atât girondini cât şi iacobini. Diplomat, împărtăşea întotdeauna opiniile interlocutorilor. Era un cameleonism politic, pe care-l practica, de la o vreme, cu măiestrie.

Ministrul Statelor Unite, pe care Richard îl vizita uneori, îl sfătui să părăsească Franţa.

— Niciodată atmosfera n-a fost mai încărcată, spunea el domol. Mă tem că vom asista în curând la tulburări grave.

— Muzica aceasta o aud mereu, aci la Paris zise Richard.

— Nu e de mirare. Din informaţiile culese, am ajuns la concluzia că se pregăteşte o mare insurecţie. Deunăzi, am stat de vorbă cu ambasadorul Angliei, lordul Sutherland. Şi el aşteaptă să fie rechemat dintr-un moment într-altul. E foarte îngrijorat.

Richard era conştient că prelungirea şederii sale în Franţa, nu era lipsită de primejdii. Dar mai ştia că marile beneficii nu se obţin fără riscuri. Parisul anului 1792 era pentru el o comoară nesecată. Afacerile îl obligau să mai rămână în Franţa. În Statele Unite şi la Londra avea oameni pricepuţi şi de încredere, care-i suplineau mulţumitor lipsa. Mecanismul funcţiona perfect. La Paris, prezenţa lui era mai mult decât necesară. În caz de primejdie, putea oricând să fugă. Paşaportul său american era înzestrat cu puteri magice. Americanii, cetăţeni ai celei mai tinere republicii democrate din lume, erau adoraţi în Franţa. Americanul Fournier ajunsese unul dintre căpeteniile comitetului de insurecţie care se întrunea în taverna „Le Soleil d’Or” din piaţa Bastiliei, în hanul „Au Cadran

Bleu” şi în casa lui Duplay. Gazda şi prietenul lui Robespierre, Gouverneur Morris era cel mai apreciat personaj din întregul corp diplomatic. Scriitorul american Joel Barlow, agentul din Paris al companiei „Sciota Land”, creată în scopul de a recruta colonişti, pentru a popula deşerturile americane, se împrietenise cu cei mai extremişti revoluţionari.

Dar, spre deosebire de aceşti compatrioţi, care profesau din convingere idei liberale, Richard începuse a frecventa cercurile revoluţionare numai după ce constatase că succesul înclina spre curentele de stânga.

De la o vreme, Richard nu se mai limita la furniturile de arme şi la specularea asignatelor. La 17 martie 1792 prima sa corabie cu grâu acostase la Nantes. Întreaga cantitate o vânduse cu preţ astronomic unui mare importator, Aristide Beausire, care o depozitase într-un siloz, cu intenţia de a o specula mai târziu la sânge. Primul transport fusese urmat la scurte intervale de altele. Richard rămăsese atât de încântat de aceste tranzacţii, încât dirijase spre Nantes şi Bordeaux încărcăturile de cereale şi produse alimentare destinate până atunci Angliei. Foametea făcea ca piaţa franceză să înghită orice cantitate la preţuri impresionante.

Richard lucra mână în mână cu un grup de firme din Nantes, care realizau, ca şi el, profituri uriaşe.

Spre a scăpa de controlul vigilent al organelor revoluţionare, care vânau pe speculanţi şi pe agenţii lor, îşi asigurase protecţia câtorva personaje suspuse, pe care le mituia regeşte. Printre aceştia se aflau unii corifei ai clubului iacobin, membri cu vază ai Adunării Legislative, renumiţi pentru intransigenţa şi principialitatea lor. Cel mai însemnat era Chabot, un călugăr care îşi lepădase rasa monahală spre a adopta cea mai extremistă poziţie revoluţionară. Chabot ajunsese idolul foburgurilor Saint-Antoine şi Saint-Marceau şi unul dintre cei mai temuţi membri al clubului iacobin. Titlul lui de glorie era crearea termenului *sans-culottes*, care avea să rămână pe veci legat de revoluţia franceză.

Odată, la o masă copioasă, servită discret în apartamentul său, Richard îl întrebase dacă nu se înrudeşte cu familia conţilor de Chabot. Fostul călugăr începuse să râdă cu poftă.

— Cum să nu. Ne tragem din acelaşi Adam. Dar ei coboară din ramura lui Abel, pe când eu dintr-a lui Cain. De aceea vreau să le răsucesc gâtul.

Jullien de Toulouse şi Basire, iacobini cu mare platformă politică, întregeau trinitatea care asigura lui Richard o cvasiimunitate economică.

Basire, datorită puternicelor sale legături cu Ministrul de Război, îi mijlocise o nouă comandă de armament. Fabrica de la Nantes lucra acum cu randament sporit.

Richard îşi stabilise la Paris centrul său de activitate pentru Europa continentală. Statul său major era alcătuit dintr-un număr restrâns de colaboratori americani şi francezi, care dirijau însă o armată de agenţi nemărturisiţi, recrutaţi din toate straturile sociale. Agenţii schimbau asignatele pe valută forte, având totodată misiunea să vâneze şi informaţii cu caracter politic şi militar necesare marelui patron, care le folosea pentru interesele sale sau le vindea Angliei. Mănunchiul de colaboratori, care cunoşteau în parte dedesubturile activităţii lui Richard, erau recrutaţi mai ales din rândurile micii nobilimi şi ale burgheziei înalte. Toţi îi erau devotaţi, în primul rând fiindcă erau plătiţi împărăteşte, şi în al doilea, pentru că ştiau că la nevoie vor fi susţinuţi şi acoperiţi de patron care, din principiu, era loial cu subalternii. Acest nucleu cuprindea şi câţiva foşti camarazi de arme din timpul Războiului american de Independenţă. Expeditivi, plini de resurse, cu puteri depline în tratarea afacerilor, când împrejurările îi împiedicau să ceară dezlegarea directă a şefului, străbăteau Franţa în lung şi lat, trecând la nevoie fraudulos graniţa.

Pentru a acoperi această activitate sub o firmă inofensivă, Richard deschisese la Paris şi la Nantes reprezentanţele unei societăţi franco-americane, specializată în vânzarea de terenuri arabile în Louisiana şi Saint-Domingue.

Asigurat de protecţia trinităţii Chabot, Basire şi Jullien, şi sprijinit de grupul său omogen de subalterni, Richard putea să privească liniştit şi cu încredere viitorul.

Cu seninătatea cinicului, a candidului şi a amoralului, trăsături care se îmbinau paradoxal în firea sa, Richard releva intimilor – în rarele sale momente de destindere şi sinceritate – ciudăţeniile situaţiei lui inextricabile. Deşi avea sentimente promonarhice, lucra pentru revoluţie şi democraţie. Colaboratorii şi-i alegea totuşi din rândurile aristocraţilor şi simpatizanţilor acestora. Viaţa aceasta, plină de contradicţii, îi rezerva surprize extraordinare. Partizanul oligarhiei sprijinea democraţia în măsura în care aceasta îi servea interesele. Patrioţii îl credeau un aprig partizan al revoluţiei.

Monarhiştii îl socoteau un stâlp al contrarevoluţiei. Richard era încântat de posibilităţile sale de adaptare…

Richard Sunderland, marchiz de Beauclair, devenise unul dintre vizitatorii asidui al salonului cetăţenei Lucille Desmoulins şi al cetăţenei Roland, cele mai avansate bastioane moderne ale ideilor noi. Girondinii, care ţineau cârma statului, se adunau cu predilecţie în casa Roland. Iacobinii cu preocupări mondene preferau casa Desmoulins. Mai era şi un al treilea salon, al soţiei actorului Talma, în care îşi dădeau întâlnire oamenii de artă şi actorii cu idei avansate.

De la o vreme, şi aceste reuniuni începură a fi suspectate. Adversarii politici denunţau activitatea, calificându-le cuiburi de spioni, de conspiratori, de duşmani ai poporului.

Richard evita să mai circule noaptea pe străzi. Oamenii bine îmbrăcaţi riscau să fie luaţi drept aristocraţi şi trataţi ca atare. Primejdia de a fi spânzuraţi de un felinar inspira celor mai nărăviţi noctambuli o spaimă salutară, care-i făcea să se ferece în casele lor de îndată ce se întuneca.

Spiritele se învrăjbeau. Mânia şi disperarea creşteau în suflete. Războiul civil mocnea în cenuşă. Insurecţia armată era pregătită la lumina zilei, fără niciun mister. Detaşamentele de patrioţi, organizate de Comună şi de secţiile revoluţionare, erau întărite cu contingente provinciale. Batalioanele sosite din Marsilia şi de la Brest erau gata de acţiune. Comitetul de insurecţie lucra febril, organizând formaţiile de luptă, distribuind arme.

La 15 iulie, Adunarea hotărî desfiinţarea companiilor de elită din Paris. Totodată, ordonă deplasarea în provincie a trupelor de linie. În preajma bătăliei finale, lipsea monarhia de cele mai devotate unităţi militare. Jandarmeria şi unităţile din garda naţională, care primiseră sarcina să asigure paza palatului Tuileries, erau atrase de ideile noi. Parte din aceste trupe făcuseră cauză comună cu poporul, participând la cucerirea Bastiliei.

Regaliştii, simţind primejdia, luau măsuri de apărare. Trei sute de cavaleri ai ordinului „Saint-Louis”, scoşi din armată, se prezentară spontan la Tuileries, punându-se la dispoziţia regelui. Batalioanele elveţiene de la Rueil şi Courbevoix, alcătuite din nouă sute de oameni devotaţi monarhiei, fură rechemate la Paris pentru a sprijini apărarea palatului. Două mii de ostaşi din Garda Naţională întregeau forţele defensive. Artileriştii nu inspirau încredere.

Comandantul forţelor regaliste se temea de o defecţiune a tunarilor, care manifestaseră adeseori simpatiile lor pentru insurgenţi.

Parisul trăia momente de încordată aşteptare. În zilele următoare avea să se hotărască soarta revoluţiei şi, o dată cu acesta, soarta unei lumi. Toţi ştiau acest lucru.

Într-o noapte, aproape de orele trei, Richard fu trezit din somn de dangătul clopotelor de la Saint-Sulplice şi Saint-Roch. După un scurt interval, porniră să se scurgă pe cheiul Luvrului coloane nesfârşite de oameni înarmaţi, care păreau să se îndrepte spre Tuileries. Cântecele revoluţionare făceau să vibreze ferestrele. Cartierele populare Saint-Antoine şi Saint-Marceau se revărsau ca o mare spre centru.

Clopotele tuturor bisericilor sunau acum laolaltă, într-un concert lugubru.

Toată noaptea bocăniră pe chei paşii sacadaţi ai mulţimii. Huruitul tunurilor trase de cai sau împinse cu mâinile, zgomotul metalic al căruţelor cu muniţie, ropotul de copite al cailor comandanţilor de detaşamente, strigătele mulţimii excitate se învălmăşeau într-un vuiet continuu, asurzitor.

De la fereastra apartamentului său, cufundat în întuneric, spre a nu atrage atenţia, Richard privea uluit şi impresionat acest fluviu uman care se scurgea paralel cu Sena.

Emoţia care înflăcăra populaţia găsea un bizar ecou şi înăuntrul fiinţei lui. Poate că sângele său plebeu, moştenit de la Josiah Sunderland şi de la străbunul său patern, piratul, reuşea să decoloreze albastrul sângelui transmis de bunicul său matern, marchizul. Aşa se explicau poate preferinţele sale pentru comerţ şi finanţe, preocupări atât de străine mentalităţii nobililor puri.

Spre dimineaţă, coloanele începură să se subţieze.

Soames îi aduse informaţii proaspete. O vecină îi spusese că pieţele din jurul palatului Tuileries erau negre de oameni. Prin curţile palatului scânteiau în soare baionete, săbii, tunuri.

Dinspre Tuileries se auzi răpăiala neregulată a unor împuşcături. Apoi detunăturile, răzleţe la început, se înteţiră. În curând, porni să se audă şi glasul tunurilor. Focurile de armă şi huruitul pieselor se contopeau într-o rostogolire grea de tunete, ca în plină furtună.

Nu trecu mult, şi dinspre palat apărură pe cer vălătuci negri de fum şi limbi uriaşe de foc, pe care vântul le împingea spre Sena. Din balconul apartamentului său, Richard contempla văzduhul

întunecat de vârtejurile de fum, care se înălţau parcă şi deasupra Luvrului.

Pe chei treceau în pas alergător patrule, cete de revoluţionari, femei din hale, copii. Apoi mulţimea porni să se retragă dinspre palat într-o neorânduială de nedescris. Richard văzu din balcon doi soldaţi din gărzile elveţiene, plini de sânge, care fugeau urmăriţi de o ceată de patrioţi înnebuniţi de furie. O patrulă tăie drumul fugarilor, care după o luptă scurtă fură ucişi.

Se auziră împuşcături şi dinspre Luvru. O femeie căzu lovită de un glonte rătăcit. Richard văzu un bătrân ţeapăn, cu alură de ofiţer în retragere, care trecea escortat de doi patrioţi cu armele la şold. Aproape de colţul străzii, câţiva revoluţionari înşfăcară pe prizonier, îl puseră la zid şi îl ciuruiră cu gloanţe.

Luptele durară până spre seară. Împuşcăturile se împuţinară abia către lăsatul serii. În noaptea aceea, Parisul fu iluminat de sărbătoare. Pe Quai du Louvre treceau acum cete de oameni voioşi. Victoria era a lor. Cântecele răsunau iarăşi pe străzi:

Ah, ça ira, ça ira, ça ira…

În zilele următoare efervescenţa se mai domoli. Profitând de acalmie, Richard hotărî să facă un drum până la palatul Lusignan. De data aceasta îmbrăcă un costum curat, simplu, de burghez cu mijloace modeste. Pentru orice eventualitate, strecură sub haină două pistoale încărcate. În cazul că ar fi fost atacat, n-ar fi ezitat să tragă.

Palatul Lusignan era pustiu. Nici bătrânul portar nu-i mai ieşi în întâmpinare. Deduse că Patricia se afla încă la Charlemont-sur-Loire.

În noaptea de 28 august începură vizitele domiciliare. Delegaţii secţiunilor percheziţionau casă cu casă, în căutarea preoţilor care refuzaseră jurământul pe Constituţie, şi a aristocraţilor care participaseră la evenimentele de la 10 august. În două zile fură operate mii de arestări.

Richard găsi necesar să-şi ia măsuri de precauţie. Arse o serie de hârtii compromiţătoare, printre care liste cu numele unor agenţi folosiţi în operaţiile de schimburi de asignate, un pachet cu scrisori primite din partea unor emigranţi din Anglia, cu care păstrase legături, şi diverse piese cu caracter comercial, care le-ar fi dezvăluit combinaţiile cu acaparatorii de devize şi de mărfuri.

Semnele prevestitoare unei vijelii şi mai mari se făceau simţite.

Richard se întreba dacă n-ar fi mai înţelept să treacă graniţa. În Anglia ar putea aştepta în linişte desfăşurarea evenimentelor. Dar nu se îndura să-şi lichideze afacerile atât de prospere din Franţa.

La vizita domiciliară, care i se făcu şi lui, i se confiscară câteva epistole scrise în englezeşte. Secţionarii jubilau. Erau convinşi că puseseră mâna pe câteva piese cu limbaj cifrat. Pentru a-şi dovedi nevinovăţia, Richard se prezentă la Ministrul de Justiţie, unde depuse o plângere împotriva secţionarilor, cerând restituirea misivelor scrise de fiul său.

În vreme ce îşi aştepta rândul la audienţă, se întâlni cu Charles de Talleyrand-Périgord, fostul episcop de Autun, care solicita un paşaport pentru Anglia.

Danton, noul ministru de justiţie, căruia Franţa revoluţionară îi datora succesul loviturii de stat de la 10 august, dădu satisfacţie lui Richard. Eliberă şi paşaportul cerut de Talleyrand. Lui Richard nu-i scăpă suspinul de uşurare al fostului cleric.

— Când speraţi să ajungeţi la Londra? îl întrebă.

— La începutul săptămânii viitoare. Azi e în treizeci, nu-i aşa?

— Exact.

— Dacă nu vor interveni piedici, la 4 septembrie voi debarca la Dover. Dragă *Monsieur* Sunderland, niciodată nu mi-a plăcut să-mi petrec vara la Paris. Anul acesta, barem, capitala noastră a devenit un adevărat cuptor, în care nu mai e de trăit.

Tonul şi întorsătura frazei erau ambigui. Richard rămase gânditor. Fuga lui Talleyrand – căci plecarea aceasta intempestivă nu putea fi calificată altfel – dovedea că fostul episcop socotise că e mai cuminte să se facă nevăzut decât să fie martorul triumfului revoluţiei. Culmea era că luptase şi el pentru acest triumf.

— Ador calmul vieţii de ţară, pe care nu-l guşti nicăieri mai bine decât în Anglia, spuse Talleyrand elegiac. Adio, *Monsieur* Sunderland, adăugă el întinzându-i mâna. Nădăjduiesc să ne revedem la Londra.

— Cât de curând, *Monsieur* de Périgord, cât de curând!

Richard era uluit. Mersul rapid al evenimentelor depăşea orice aşteptări. Monarhia zăcea la pământ. Nobilii şi preoţii se ascundeau prin vizuini, ca sălbăticiunile încolţite de primejdie.

În cursul acestor zile, Richard trimisese în mai multe rânduri emisari la palatul Lusignan, spre a se informa dacă Patricia sosise la Paris. De fiecare dată primise răspunsuri negative.

De când lucrurile luaseră întorsătura gravă din ultima vreme, Richard lucra mai prudent. Licenţiase pe mai toţi agenţii mărunţi, care se făcuseră nevăzuţi, în aşteptarea unor vremuri mai prielnice. Mulţi dintre colaboratorii săi apropiaţi ceruseră îngăduinţa să treacă în străinătate. Franţa nu mai oferea garanţii de securitate foştilor purtători de particule nobiliare şi partizanilor recunoscuţi ai monarhiei. Împotriva speculei se pornise o campanie implacabilă. Numeroşi importatori denunţaţi că făcuseră speculă fuseseră întemniţaţi. În ciuda primejdiilor, speculatorii nu dezarmau. S-ar fi zis că teroarea – potrivnic intenţiei iniţiatorilor ei – crea un climat propice câştigurilor ilicite. Afaceriştii trăiau în umbra ştreangului dar, printr-o ciudată compensaţie, făceau afaceri de aur. Acesta era şi motivul pentru care Richard îşi prelungea şederea în Franţa. Câştiga atât de mult, încât socotea că şi-ar fi batjocorit steaua dacă ar fi abandonat partida.

Într-o zi, pe când traversă Pont-Neuf îndreptându-se spre casă, văzu pe Quai du Louvre o mulţime agitată, îmbulzindu-se în faţa unei case cu două etaje. Obloanele trase şi poarta mare, destinată trăsurilor, ferecată în plină zi, dădea clădirii masive înfăţişarea unei fortăreţe.

— Au intrat în casa asta! striga un tânăr *sans-culotte*, arătând lumii bulucite poarta grea. I-am văzut cum s-au strecurat înăuntru.

O patrulă apăru în pas alergător după colţul străzii.

Gloata din faţa casei creştea alimentată de trecători curioşi.

— Aici sunt! strigă tânărul zelos către ostaşii înarmaţi, care se înfipseră ca o pană în îmbulzeală, spre a-şi face drum până la poartă.

— Eşti sigur că au intrat aici? îl întrebă comandantul.

— Cum te văd şi mă vezi, cetăţene ofiţer. Au dat colţul străzii şi s-au furişat în casa asta, socotind că n-o să prindă nimeni de veste. Noroc că am fost prin apropiere…

Comandantul izbi în poartă cu garda săbiei.

— Deschideţi! În numele legii, deschideţi!

Poarta răsuna ca doagele unui butoi gol.

— S-o spargem, propuse tânărul zelos.

— S-o spargem!

— Da, s-o spargem, se auziră glasuri din mulţime. De undeva apărură doi oameni cu o bârnă, pe care o repeziră ca pe o catapultă în poartă.

— Ce se întâmplă? întrebă Richard pe un tânăr gură-cască, ce

stătea cu mâinile în buzunare şi se uita spre ferestrele de la etaj.

— Cică nişte aristocraţi, scăpaţi de sub escortă, s-au refugiat încasa asta.

Sub loviturile repetate, poarta pârâi din încheieturi, prăbuşindu-se cu zgomot asurzitor.

Tânărul *sans-culotte* se avântă în gang, urmat de soldaţi. Câteva focuri de armă răbufniră dinăuntru. Sub privirile surprinse ale spectatorilor din primele rânduri, tânărul îşi duse mâna la pântece, se împletici, apoi se rostogoli cu obrazul pe o sfărâmătură a porţii. Căzu şi comandantul patrulei. Un glonte îl trăsnise între ochi.

Ca la un semnal, lumea cuprinsă de panică se risipi care încotro. Înnebuniţi de spaimă, oamenii neînarmaţi o luaseră la fugă, îmbulzindu-se, îmbrâncindu-se, călcându-se în picioare.

Era limpede că prizonierii fuseseră aşteptaţi de prieteni pregătiţi pentru orice eventualitate. Se trăgea din gang şi de la două ferestre, ale căror obloane fuseseră brusc date deoparte.

Richard căută adăpost sub arcada intrării unei prăvălii din apropiere. Deodată simţi o usturime cumplită în braţ. Furios, înjură printre dinţi.

Curioşii se risipiră ca potârnichile. Richard era atât de furios din pricina propriului său ghinion, încât nu mai acordă nicio atenţie schimbului violent de focuri. Fusese, rănit la antebraţ. Pe sub mânecă se prelingea o dâră de sânge care înroşise dantela.

Alarmat de hemoragia puternică, nu mai aşteptă sfârşitul luptei. Strecurându-se pe lângă pereţi, reuşi să ajungă în dreptul casei lui. Cu un oftat de uşurare intră repede în gang. Îi venea ameţeală şi i se înmuiaseră picioarele. Acum, după ce scăpase de primejdie, simţea un gol în stomac, greaţă şi un început de leşin.

Cu preţul unui mare efort, izbuti să urce scările până la apartamentul său.

Soames nu-şi dezminţi nici de data aceasta calmul.

— Îmi permit să vă atrag atenţia. *Sir*, că la etajul al doilea locuieşte un medic, spuse el cu profesională solicitudine.

— Haidem la doctor. Dă-mi braţul tău să mă sprijin, zise Richard.

Urcară încet făcând popasuri la fiecare treaptă.

— Numai de-ar fi acasă.

— Este, *Sir*. L-am văzut intrând acum o jumătate de oră.

Ajuns în dreptul uşii medicului, Soames ciocăni cu putere. Nu avură mult de aşteptat. Auziră zgomot de paşi târşiţi, o cheie învârtită în broască. Uşa se întredeschise, lăsând să apară capul

hirsut al unei babe ştirbe şi bănuitoare.

— Pe cine căutaţi? întrebă ea răguşit.

— Pe *maître* Paulet, zise Soames cu solemnitate.

— Nu ştiu dacă e acasă. Să văd. Cine sunteţi?

— Mă numesc Sunderland şi locuiesc cu un apartament mai jos, interveni Richard nerăbdător.

Spre exasperarea lui, bătrâna încuie uşa. Paşii târşiţi se pierdură în fundul apartamentului.

Se scurse un minut, două, trei…

— Ce dracu face zgripţuroaica asta? exclamă Richard furios. Cred că doctorului îi e frică să iasă.

În acelaşi moment, uşa se deschise larg. În prag apăru un bărbat de vreo cincizeci de ani, deşirat, în haine negre, ponosite. Praf de tutun de prizat îi presăra jiletca. Gulerul i se albise de pudra căzută de pe perucă, pantofii aveau crustă de noroi uscat.

— Iertaţi-mi întârzierea, spuse el cu siropoasă amabilitate. Menajera mea este de vină. Abia se mişcă. Vă rog intraţi, *Monsieur* Sunderland.

Doctorul le făcu loc să intre. Încuie uşa cu grijă şi porni înaintea lor spre a le arăta drumul. Mergea încovoiat, cu paşi mici ca un chinez bătrân. Deschise o uşă, străbătură un salon de aşteptare, cu mobile vechi, prost întreţinute, cu un covor gros, găurit, ale cărui culori se contopiseră într-un cenuşiu murdar, şi ajunseră într-o încăpere mare, care servea de cabinet medical.

Aşeză pe Richard într-un scaun care scârţâi, apoi începu să trebăluiască într-o cutie de instrumente medicale.

— Tăiem mâneca? Sau preferaţi să nu stricăm haina? întrebă medicul.

— Tai-o, *Monsieur!* mai repede!

— Imediat, imediat. Toate la timpul lor, *Monsieur* Sunderland. Nu vă impacientaţi.

În timp ce doctorul umbla cu instrumentele, Richard remarcă fără voie de-a lungul pereţilor o mulţime de tablouri, sprijinite unele peste altele şi aşezate de-a dreptul pe podea. Toate erau cu faţa întoarsă spre zid. Pe mesele chirurgicale, pe dulapurile cu cărţi, pe biroul din colţul camerei stăteau, claie peste grămadă, vase chinezeşti, porţelanuri scumpe, statuete de jad, cristale, toate prăfuite şi murdărite de muşte. Cabinetul acesta medical semăna mai degrabă cu o prăvălie de antichităţi.

Din bucătărie, menajera slută şi ştirbă aduse un lighean cu apă

fierbinte. Richard urmărea cu sufletul la gură pregătirile. Prezenţa lui Soames îl făcea să afişeze un calm de faţadă.

Spre surprinderea sa, medicul, care îi făcuse la început impresia unui cârpaci, îl tratã cu pricepere şi atenţie. După ce tăie în lung mâneca hainei, descoperind braţul, urmaşul lui Esculap cercetă rana, apoi clătină doctoral din cap.

— Nu e grav. Necesită însă oarecare îngrijire. Pentru a se evita complicaţiile. Nu costă decât opt sute de livre.

— O mie, *Monsieur*, dacă mă tratezi cum trebuie, zise Richard enervat.

— Atunci să ne punem pe treabă, rosti medicul, începând să opereze.

Soames, care îşi inaugurase cariera făcând pe bărbierul în salonul unui peruchier de pe Holborn Street, îşi însuşise încă de pe atunci rudimentele artei chirurgicale. Rana stăpânului îi păru mai puţin serioasă decât încerca să o înfăţişeze medicul. Onorariul îi păru fabulos. Dar nu spuse nimic. „în definitiv, îşi zise el, patronul n-are decât să plătească. Nu-i lipsesc gologanii.”

Glontele atinsese superficial muşchiul extensor comun, sfâşiind pielea şi dând naştere unei hemoragii relativ abundente. În realitate, era vorba de o simplă zgârietură, pe care medicul o pansă cu lux de gesturi şi schime spre a-şi impresiona pacientul.

— Mâine după-amiază să veniţi din nou. Va trebui să vă schimb pansamentul, zise doctorul, ştergându-şi mâinile cu un prosop de o curăţenie îndoielnică. În zece zile se vindecă. Garantez.

Richard plăti onorariul majorat, potrivit făgăduielii, şi se înapoie în apartamentul său.

— Chirurgul acesta pare priceput, zise el, în vreme ce valetul îi punea cu grijă pe umeri un halat de casă.

— În cartier se bucură de o bună faimă profesională, *Sir*. Are însă şi păcate. E aprig la câştig. Se îndeletniceşte şi cu cămătăria, numai să-şi înmulţească mai repede banii. Tablourile pe care le-aţi văzut în cabinet sunt gajuri ale nenorociţilor care nu şi-au putut achita la timp ratele împrumuturilor.

— Shylock, exclamă Richard gânditor.

— Iertaţi-mă, *Sir*, îl cheamă Paulet. *Maître* Simon Paulet. Lumea îi mai zice şi „Paulet-Mănâncă-Aur”

Richard reflectă cu cinism că porecla acesta i s-ar potrivi poate şi lui.

Rana i se vindecă repede, depăşind previziunile medicului.

Cicatricea, care rămase a-i aminti păţania de pe Quai du Louvre, era prelungă şi trandafirie.

— Acum sunteţi deplin sănătos, zise Paulet, după ce îi desfăcu ultimul pansament. Puteţi folosi mâna fără niciun menajament. Dacă mai aveţi vreodată nevoie de *maître* Simon Paulet, ştiţi unde să-l găsiţi.

— Sper să nu mai am niciodată nevoie, *maître*, zise Richard.

— Nu se ştie, *Monsieur*, nu se ştie. *Il ne faut jurer de rien* glăsuieşte un vechi proverb al nostru.

— Aşa îmi urezi?

— De ce nu? La mine credeţi că vin oamenii numai după sfaturi medicale? Se mai găsesc şi altele, zise Paulet, arătându-şi într-un zâmbet strâmb dinţii galbeni şi tociţi.

— Ce se mai găseşte? Ia spune? întrebă Richard amuzat.

Medicul îşi frecă mâinile.

— Să vă arăt eu ce.

Se îndreptă cu paşii lui mărunţi spre perete. Apucă un tablou şi îl întoarse cu faţa spre Richard.

— Iată ce puteţi găsi. Priviţi!

— Nu sunt amator de tablouri, *maître* Paulet. Îmi pare rău…

— Vă rog, priviţi! stărui doctorul. Nu costă nimic. Şi cercetaţi semnătura.

Mai mult pentru a-i face plăcere, Richard se uită la tabloul pe care lumina căzu din plin. Deodată tresări. În camera aceea cu pereţi albi, cu mese încărcate cu instrumente chirurgicale şi porţelanuri prăfuite, tabloul se singulariza izbitor.

În palatele pe care le frecventase, Richard văzuse nenumărate pânze semnate de maeştri cu renume mondial. Dar acolo, în cadrul somptuos al saloanelor aurite, splendoarea lor nu se reliefa. Totul era atât de perfect armonizat, încât obiectele de artă, oricare ar fi fost ele, se contopeau în ansamblul decorativ menit să creeze o anumită atmosferă, şi nicidecum un cadru de expoziţie.

Dar aici, în încăperea aceasta sordidă, cu pereţii goi şi tavan afumat, tabloul ieşea în evidenţă că un diamant printre cărbuni.

— E un Guerchin, spuse *maître* Paulet. Un Guerchin veritabil. Reprezintă pe sfinţii Benoit şi Francise de Assis şi vioara.

Richard rămase cu privirile aţintite asupra pânzei, care îi răscolise parcă sufletul. Era pentru întâia dată că un tablou îl făcea să vibreze.

Subiectul era banal. Tratarea însă atingea culmile perfecţiunii.

Cei doi sfinţi ascultau cu extaz sunetele unei viori. Muzica sugera o viziune supranaturală, un spaţiu eterat, în care se întâlneau suflete şi îngeri. În tabloul lui Guerchin muzica avea o semnificaţie ascetică, înălţând nu numai simţurile, dar şi materia, printr-o complicitate a decoraţiei pictate ce descoperea plafoanele, continuându-le printr-o arhitectură aeriană. S-ar fi zis că pământul îşi pierdea consistenţa şi se ridica spre cer. Ansamblul era prezent într-un bogat joc de culori, cu uimitoare artificii de lumină.

Richard contempla această capodoperă, delectându-şi ochiul, mintea şi sufletul. Uitase că se afla în cabinetul unui medic. Cufundat în extaz, încerca bucuria neofitului care savurează pentru prima dată o intensă satisfacţie estetică.

— Piesa e de mare valoare, spuse Paulet, care urmărise cu atenţie reacţiile întipărite pe chipul pacientului său. Dacă vă place, v-o cedez pe un preţ de nimic. O mie de livre aur.

Preţul îl smulse pe Richard din reverie. Fabuloasa sumă îi trezise spiritul ascuţit de om de afaceri.

— O mie de livre aur? Exagerat, *maître* Paulet. Deşi nu sunt cunoscător, aş fi dispus să cumpăr pânza. Dar preţul…

— Preţul e infim faţă de valoarea reală a tabloului, *Monsieur* Sunderland. Pot să vă arăt şi alte pânze, adăugă el.

Simţise că nada prinsese o pradă rară. Cu gesturi molcome, spre a stimula şi mai mult curiozitatea vizitatorului, îi înfăţişă câteva peisaje şi portrete de Claude Lorrain, şi Le Sueur, de Rigaud şi Chardin, de Guido Reni şi Bronzino, de Van Eyck şi Vermeer. O defilare de tablouri magnifice, un feeric caleidoscop de culori şi tonuri măiastru îmbinate. Richard era copleşit.

— Toate sunt originale? întrebă el bănuitor şi oarecum ruşinat de propria-i ignoranţă.

— Desfid să găsiţi vreo copie în întreaga mea colecţie. Nu s-a născut omul care să strecoare o copie lui Simon Paulet.

Rostise această frază plin de impetuozitate şi mândrie: Apoi se încovoaie iarăşi. Cu afectată mâhnire adăugă:

— Din nenorocire, timpurile sunt grele. Altfel, nu m-aş îndura să mă despart de aceste minuni cu care s-ar mândri oricare muzeu.

Maître Paulet oftă adânc.

— Dacă aţi şti, *Monsieur* Sunderland, ce sacrificii am făcut spre a le procura. Acum, împrejurări vitrege mă obligă a mă despărţi de unele din ele.

Richard ar fi jurat că *maître* Paulet nu era tocmai îndurerat. În

ciuda talentului său de actor, medicul nu îşi putea ascunde satisfacţia de a fi dat peste un amator care prezenta toate garanţiile de seriozitate.

Richard îşi dădea seama că interlocutorul său era un rafinat negustor. Era dornic să cumpere câteva piese, dar nu voia să se lase jumulit. Avusese de-a face cu indivizi mai vicleni decât Paulet.

— Mă tem că nu aveţi suficientă încredere în mine, spuse medicul fără ocoluri. V-aş face o propunere. Vă încredinţez tabloul lui Guerchin, care pare să vă fi plăcut. Consultaţi orice expert veţi socoti de cuviinţă. Sunt convins că după expertiză veţi achiziţiona multe tablouri din colecţia mea. V-aş propune să aduceţi expertul aici, însă nu vreau să credeţi că aş încerca să-l influenţez.

Fără să mai aştepte consimţământul lui Richard, care stătea nehotărât în mijlocul camerei, învălui tabloul într-o faţă de masă verde.

— Trimiteţi vă rog valetul să-l ia. Vi-l încredinţez fără a vă cere vreo garanţie. Dar de ce să mai pierdeţi vremea trimiţând valetul? Cobor chiar eu cu tabloul până la dumneavoastră.

— *Maître* Paulet… protestă Richard.

— Vă rog! Când e vorba de un vecin atât de preţuit, niciun sacrificiu nu e prea mare.

Luă tabloul sub braţ, apoi deschise uşa, poftind cu un gest pe Richard să treacă înaintea sa.

Richard angajase recent în serviciul său personal pe un tânăr recomandat călduros de ducele de Lusignan, pe nume Amaury de Beaumont-Challais. Acest autentic descendent al unor baroni care se ilustraseră în epoca primilor capeţini, era tipul eroului de roman cântat de scriitori secolului al XVIII-lea. Efeminat, blond, cu ochi albaştri şi corp sculptural, spiritual, inteligent, manierat, păstra totuşi o doză de naivitate şi exuberanţă copilărească, ce îl prindea de minune. Richard se ataşase de el, aşa cum te ataşezi de un căţel de care nu te mai poţi lipsi. Nu-l folosea în afaceri serioase. Nu avea prea multă încredere în seriozitatea tânărului nobil şi nici nu voia să-l expună primejdiilor.

Lusignan i-l recomandase stăruitor. Challais, afirmase ducele, era capabil de cel mai sublim devotament. Nu avea suficientă experienţă, dar cu timpul va şti să ducă la capăt cele mai grele misiuni.

Richard îl angajase fiindcă avea nevoie de un secretar-curier care să cunoască bine Parisul şi care să se achite discret de unele

sarcini delicate. Challais nu-l dezamăgise. Ştia să fie prezent când trebuia şi să dispară la timpul oportun.

În vremuri normale, un Beaumont-Challais ar fi fost la douăzeci şi trei de ani demnitar al Curţii, colonel-proprietar al unui regiment, şef de misiune diplomatică ori episcop cu venituri princiare. Revoluţia însă izgonise pe nobili din armată şi diplomaţie, le închisese izvorul înaltelor grade ecleziastice şi, o dată cu măturarea monarhiei, făcuse *tabula rasa* din toate sinecurile gras plătite ale Curţii. Nobilii se văzuseră puşi în situaţia fie de a emigra, fie de a trăi modest şi cu frica în sân într-o Franţă nouă, cu o nouă ierarhie a valorilor.

Pe Challais nu-l ispitise emigraţia. Din primele zile ale revoluţiei adoptase celebra frază a ducelui de Rohan-Chabot: „Când ai onoarea să te naşti francez, preferi să ţi se taie capul decât să-ţi părăseşti ţara”. Fiindcă veniturile sale nu erau îndestulătoare spre a-şi asigura un trai comod, corespunzător rangului, acceptase să figureze pe statele de salarii ale arhimilionarului Richard Sunderland. Această aservire îi fusese uşurată de o scuză care-i aurise pilula. Patronul său era un marchiz autentic. Iar istoria cunoştea nenumărate exemple de nobili care primiseră a sluji – fără să deroge – pe alţi nobili de un rang superior. Sunderland-Beauclair nu era decât marchiz. Dar nici Bourbonii nu fuseseră de la începutul începutului în vârful piramidei familiilor nobile din Franţa.

Challais se simţea într-o relativă siguranţă materială sub aripa lui Richard Sunderland, care-l plătea în aur, imens avantaj în Franţa revoluţionară.

Consultat de patronul său asupra unui expert în materie de pictură, Challais îşi frământă două zile mintea, făcu cercetări încoace şi încolo, la capătul cărora se înapoie triumfător, propunând serviciile maestrului Fragonard, un apreciat pictor al vechiului regim. Trimis în ambasadă, Challais reuşi să obţină din partea marelui artist asentimentul de a face expertiza tabloului semnat de Guerchin.

Într-o duminică, Richard şi Challais se prezentară cu tabloul în atelierul venerabilului membru al fostei Academii Regale, care până la prăbuşirea monarhiei se mândrise cu titlul de pictor al maiestăţii sale.

Fragonard era în acea epocă un bătrân încă verde, care mânuia cu virtuozitate penelul. Dar moda lui trecuse. David, pictorul *sans-culotte*, sfătuitorul corifeilor revoluţiei în domeniul artelor plastice,

decretase obligativitatea temelor sugerate de operele sobre ale antichităţii. Franţa regenerată, spunea el, repudia arta frivolă, decadentă, a lui Watteau, Boucher şi Fragonard, pe care posteritatea o va dispreţui, surghiunind-o prin poduri. Frizele de la Herculanum, vasele etrusce, sculpturile greceşti antice trebuiau să constituie unica sursă de inspiraţie a artiştilor plastici ai revoluţiei. Fragonard încercase zadarnic să se familiarizeze cu noua manieră, creând opere în stilul neoclasic. Penelul delicatului pictor al formelor rotunde, voluptuoase, al siluetelor elegante, cu sinuozităţi ispititoare nu putea reda severitatea liniilor şi sobrietatea desenului, impuse de noul curent.

— Fragonard s-a demodat. E un om sfârşit, declarau sentenţios partizanii lui David.

Richard nu ştia acest lucru, şi chiar dacă l-ar fi ştiut nu l-ar fi luat în seamă. În artă, prefera tradiţionalismul verificat tendinţelor noi, care îşi căpătau confirmarea numai o dată cu patina vremii. Nu accepta inovaţiile îndrăzneţe decât în afaceri.

Fragonard îi primi cu amabilitatea şi politeţea caracteristică societăţii rafinate în care se formase şi care-i confirmase celebritatea.

— Maestre, vă rog să expertizaţi acest tablou. Onorariul vi-l fixaţi dumneavoastră, spuse Richard! La nevoie, ştia să facă paradă de generozitate.

Experienţa îl învăţase că faţă de unii oameni e preferabil să-ţi etalezi mărinimia. Dacă Fragonard va fi lăsat să-şi aprecieze singur cuantumul onorariului, va cere desigur mai puţin decât s-ar simţi obligat să-i ofere milionarul Sunderland. Pictorul îi ceru o sumă atât de modestă, încât Richard se felicită pentru mirosul său fin. Odată tranşată această chestiune, intră în subiect:

— Mi s-a cerut pentru tabloul acesta o mie de livre aur. Cred că e scump. Cât apreciaţi că valorează?

Fragonard contemplă îndelung tabloul, apoi clătină din cap.

— Dacă îmi cereţi un răspuns categoric, mă tem că am să vă dezamăgesc. Cel mult pot să vă atest dacă e autentic sau nu. Şi în această privinţă răspunsul meu e afirmativ. E un Guerchin veritabil. Culoarea, desenul, concepţia, maniera, vernilul sunt caracteristice. La Roma, eram unul dintre admiratorii lui Guerchin.

Pictorul făcu o pauză.

— Cât despre valoare, continuă el, nu aş putea să vă dau vreo povaţă. Orice obiect de artă, *cher monsieur*, are mai multe valori.

În primul rând, o valoare comercială, pe care o stabilesc negustorii şi amatorii; cu alte cuvinte, valoarea pieţei. În al doilea rând, o valoare afectivă, care face ca un obiect de artă, oricât de mediocru, să capete un preţ uriaş pentru amintirile pe care le evocă anumitor persoane. În sfârşit, o valoare artistică, o valoare pură, dezbrăcată de orice factori exteriori. Pentru mine, un tablou de Guerchin, de Rafael sau de Rembrandt are o valoare artistică incalculabilă. O asemenea capodoperă are un preţ infinit mai mare decât cel mai frumos palat de marmură. De ce? Vă voi răspunde. Orice bogătaş poate să-şi dureze un palat de marmură, dar nu să şi posede un Rafael. Numărul tablourilor lui Rafael e limitat. Mi-aţi spus că vi s-a cerut pe acest Guerchin o mie de livre aur şi că vi s-a părut scump. V-aţi referit desigur la valoarea comercială. În vremuri normale numai regii, principii şi papii îşi pot îngădui să cumpere un Rafael. În vremurile excepţionale pe care le trăim îl poţi schimba pe un blid de fasole. Când oamenii sunt ameninţaţi să moară de foame, se deposedează de toate bunurile pentru o coajă de pâine.

Fragonard aruncă o privire încărcată de dragoste şi regret asupra tabloului.

— Nu ştiu dacă m-aţi înţeles, *Monsieur*. Dacă aş avea o mie de livre, l-aş cumpăra imediat.

După câteva momente de gândire suspină adânc.

— Dacă cel care vi-l vinde e un particular îndrăgostit de tablouri, îl plâng. Îl plâng fiindcă îmi dau seama cât suferă, cât îl costă această despărţire. Dacă e negustor, e şi mai grav. Mă gândesc la preţul de nimic cu care l-a cumpărat, pentru a vi-l putea oferi dumneavoastră pe o mie de livre.

Richard îl ascultase fără a-l întrerupe. Abia într-un târziu sfâşie tăcerea plină de adânc înţeles care se lăsase asupra lor.

— Vă mulţumesc maestre. Îl voi cumpăra. Cel care mi l-a oferit spre vânzare mai are şi alte pânze, pe care abia aşteaptă să le comercializeze. Le voi cumpăra pe toate numai datorită dumneavoastră. Vă fac o mărturisire. Într-o oră am învăţat de la dumneavoastră mai mult decât într-o viaţă de om.

Rămase câteva clipe pe gânduri.

— Maestre, acest Guerchin este al dumneavoastră.

— Oh, *Monsieur*, e un dar scump. Nu-l pot primi.

— Este onorariul dumneavoastră, maestre. Onorariul pe care vi-l stabilesc eu.

Richard voia să fie consecvent în mărinimia sa. Tonul vorbelor

sale respira însă, fără voie, un orgoliu de Mecena care oferă un dar regesc unui pictor al regilor.

Când plecă de la Fragonard, se lăsase noaptea. Cerul era greu de nori vineţi, prevestitori de furtună.

Richard se urcă împreună cu Challais în trăsura de piaţă care îi aşteptase tot timpul vizitei.

— Unde te las, Challais?

— La Palais Royal, *Monsieur*, dacă vă este în drum.

Richard interzisese formal colaboratorilor a i se adresa folosind titlul său de marchiz.

— Bine, te conduc până la Palais Royal.

Zâmbi, apoi continuă:

— Spune drept, nu-i aşa că te duci la Dufour’s, să joci cărţi?

Challais se roşi până în vârful urechilor.

— Aţi ghicit, *Monsieur*, recunoscu el după o scurtă şovăială.

Richard scoase din buzunar o pungă cu cincizeci de ludovici şi o aruncă în braţele lui Challais.

— Să-ţi poarte noroc!

Simţea nevoia să fie darnic pe toată linia. Îi plăceau aceste gesturi.

Când trăsura ajunse la Palais Royal, porniră să cadă picături mari, aşternând pe caldarâm puzderie de băncuţe întunecate.

— Prudenţă, Challais, îi mai recomandă Richard. Nu mă refer la joc, ci la comportarea ta. Azi nobilii nu sunt bine văzuţi într-o pornire de simpatie, îl bătu uşor pe braţ.

— Mă bucur că n-ai fost în capitală la 10 august. Altfel te-aş fi pierdut.

Fără îndoială că Challais s-ar fi prezentat la Tuileries spre a-şi pune pune sabia la dispoziţia regelui.

— Mă întreb ce i-aş fi răspuns lui Lusignan dacă mi-ar fi cerut veşti despre dumneata!

Printre iniţiaţi se şoptea că Challais era fiul lui Lusignan. Aşa se şi explică interesul deosebit pe care i-l purta acesta.

— Ne-am înţeles! Prudenţă! rosti iarăşi Richard. Porunci apoi birjarului să dea bice cailor.

Îi părea straniu că ajunsese a folosi acest ton patern faţă de un tânăr de douăzeci şi trei de ani. Începuse să îmbătrânească? Era inevitabil. Trebuia să se deprindă cu gândul. Diferenţa aceasta de vârstă o observa numai în comparaţie cu alţi indivizi mult mai tineri

decât el. În ceea ce îl privea, se simţea ca la douăzeci de ani. Françoise ar fi putut s-o confirme, îşi zise el cu voie bună.

Apoi gândul îi fugi la tablouri. Da, da. Le va achiziţiona pe toate. Dacă spusele lui Fragonard erau adevărate, merita să facă oarecare sacrificii spre a intra în stăpânirea colecţiei lui *maître* Paulet. Instalarea unei galerii de tablouri în palatul său de la Londra îi va crea o reputaţie de protector şi rafinat cunoscător al artelor.

Între timp, stăvilarele cerului se deschiseseră. Din văzduh se revărsau torente de ploaie spulberată de vijelie. Şuvoaiele de apă întunecaseră ferestrele trăsurii. Birjarul mâna la pas. Caii mergeau cu urechile ciulite, speriindu-se de hârtiile şi frunzele rostogolite de vânt.

Trecătorii se refugiaseră prin prăvălii şi pe sub arcadele clădirilor. Străzile erau pustii. Oraşul părea mort. Spectacol puţin reconfortant.

Trăsura opri în sfârşit în faţa casei de pe Quai du Louvre. Richard se urcă grăbit în apartamentul său. Pe birou, găsi câteva mesaje sosite din America.

De la Port-au-Prince scria Georges de Ribérac. Administratorul domeniilor Effingham, atât de optimist şi nepăsător odinioară, vărsa foc şi pară. Negrii *marrons* îi răpiseră fiica. În vreme ce el se afla la Port-au-Prince, unde supraveghea încărcarea pe Neptun a unui transport de cacao, o bandă de negri înarmaţi atacaseră prin surprindere domeniul. Uciseseră doi paznici, jefuiseră proviziile, ridicaseră armele şi muniţia găsite la conac, apoi se retrăseseră în munţi, luând-o cu forţa şi pe Angélique. Poterele, organizate de Riberac, cutreieraseră zadarnic masivele păduroase din împrejurimi. Cavalerul cerea să i se trimită de îndată cincizeci de puşti şi muniţia necesară. În treacăt, scria că atmosfera din insulă era foarte tulbure.

Al doilea mesaj era din partea căpitanului Nathanael Fanning, pe care Richard îl înscăunase nu de mult în fruntea flotei sale comerciale. Într-o formă sobră, de o demnitate puritană, dar care trăda totuşi o amărăciune reţinută, Fanning deplângea faptul că primul său raport de activitate cuprindea o veste rea. „Pegasus” fusese capturat de piraţi în apropiere de Nouvelle-Orléans. Căpitanul Richardson căzuse în timpul luptei.

Din Nouvelle-Orléans scria avocatul Jules Labourde, anunţându-i moartea cavalerului Charles de Vitré, care lăsase prin testament întreaga avere nepoatei sale Ophelia Sunderland, născută

Effingham. Bunurile în chestiune cuprindeau un domeniu de două sute de mii de hectare în apropiere de Natchez şi un întreg cartier de locuinţe de raport la New Orleans. Avocatul invită pe Richard şi pe soţia sa a se prezenta personal sau a trimite un împuternicit care să ia în primire succesiunea.

Richard nu rămase prea entuziasmat de această veste. Pentru moment avea destule încurcături pe cap. Bineînţeles, nu renunţă la succesiune. O primea ca pe o fatalitate. „Banul trage la bogat ca puricii la câine”. Pe vremuri, când nu avea sfanţ în buzunar, nu-l procopsise cerul cu nicio moştenire.

Ultimele scrisori cuprindeau rapoarte de activitate din partea lui Wilbur Morrison şi a lui William McFee.

Bogata corespondenţă avea semnificaţia unui avertisment. Amintea lui Richard că nu-i era îngăduit să-şi limiteze preocupările la Franţa şi că prezenţa sa era necesară şi în alte puncte ale globului. Bogăţia şi puterea nu erau numai instrumente. Spre a le păstra, trebuia uneori să le suporte şi jugul.

Sezonul nu era prielnic pentru călătorii peste mări şi oceane. Numai lupii de mare se încumetau să străbată Atlanticul înfruntând furtunile toamnei târzii. Richard era nevoit totuşi să împartă cu ei aceste dezagreabile încercări. Nu se îndura să părăsească Parisul. Îl reţineau prea multe legături. Raţiunea existenţei edificiului economic creat de el îl obliga să îşi înăbuşe sentimentele. Se resemnă deci a se prezenta la Ministerul de Război pentru a cere viza de plecare.

În aceste zile, republica se afla în război cu jumătate din Europa. Starea excepţională făcea ca străinii să fie supuşi unei supravegheri stricte. Teama de spioni inspirase cele mai severe măsuri de control. Pentru orice deplasări în interiorul Franţei sau peste graniţă, străinii aveau nevoie de încuviinţarea comitetelor de supraveghere şi de autorizaţia Ministerului de Justiţie. Richard obţinu uşor vizele. Activitatea lui de fabricant de arme era arhicunoscută. Republica datora recunoştinţă acelora care contribuiau la înarmarea trupelor ei.

Înainte de plecare, acordă depline puteri lui Chastellux în conducerea fabricii. Făcu o încercare şi cu Challais, care rămase să-l reprezinte la Paris. Acesta avea să facă legătura între Ministerul de Război şi Chastellux. În umbră, avea să continue operaţiile atât de fructuoase până atunci. Richard avu grijă să-l recomande lui Chabot şi lui Basire, influenţii săi protectori din sânul Convenţiunii.

Aceştia îl asigurară că vor veghea.

— Chabot ţi-o garantează, îi făgădui fostul călugăr, bătându-l cu palma pe umăr. Niciun fir de păr n-o să i se vatăme protejatului dumitale.

Chabot avea tot interesul să îşi respecte cuvântul. Richard Sunderland îi procura cele mai substanţiale venituri.

În seara aceleiaşi zile, Richard primi o vizită. *Maître* Simon Paulet, aflând de proiectata plecare a fostului său pacient, venise să-l întrebe asupra hotărârii luate în legătură cu tablourile. Cu afectat dezinteres, se feri să aducă vorba despre pânza încredinţată lui Richard spre expertizare. Acesta uitase şi de Paulet şi de tablouri. Pregătirile de plecare îl absorbiseră.

— Iartă-mă, *maître* Paulet. Mă gândeam tocmai să trec pe la dumneata. Pe Guerchin îi reţin.

Fiindcă se simţea vinovat, se întrecu în amabilităţi.

— Mă interesează şi restul tablourilor. Sunt dispus să le cumpăr în bloc. Bineînţeles, dacă îmi faci un preţ rezonabil.

Ochii medicului sclipiră. Nimerise în plin.

— Ştiţi bine că piesele mele sunt de mare valoare. Am două tablouri de Rafael, unul de Leonardo de Vinci, patru de Van Dyck, şase de Rembrandt, şase de Velasquez…

Richard făcu un gest de nerăbdare.

— Dă-mi o listă completă chiar în seara aceasta. Mâine dimineaţă vei primi vizita expertului meu, care se va pronunţa asupra autenticităţii lor. Câte tablouri sunt?

— O sută şaptezeci şi două, rosti medicul, neîndrăznind să spere că gazda sa ar putea să le cumpere pe toate.

— Şi în principiu cât ceri pe ele? întrebă Richard prefirându-şi manşetele de dantelă.

— Vedeţi… nu m-am gândit încă… să le vând global…

— Dumneata ai stofă de negustor, *maître* Paulet. Imposibil să nu fi socotit până acum valoarea tablourilor dumitale, luate în bloc.

Medicul zâmbi mieros.

— Mi-e teamă că suma o să vă pară cam mare. Deşi, faţă de valoarea reală a colecţiei…

— Fii precis, *maître* Paulet, zise Richard privindu-l în ochi.

— Opt sute de mii de livre aur.

— Acesta presupun că e preţul pe care l-ai obţine dacă ai vinde tablourile cu bucata. Eu ţi le cumpăr pe toate. Contează.

Medicul înghiţi în sec. Se uscase limba şi cerul gurii.

— Mă luaţi cam repede, *Monsieur*.

— Bine, bine. Mâine dimineaţa stabilim definitiv preţul mărfii. Al colecţiei, am vrut să zic, se corectă el repede.

La invitaţia lui Richard, Fragonard acceptă să se prezinte la locuinţa lui Simon Paulet. Darul pe care i-l oferise acest client sui-generis îl obligase peste măsură. Richard asistă personal la expertiză. În timpul delicatei operaţii se mărgini să scruteze, fără a fi observat, figura pictorului pe măsură ce tablourile îi treceau prin faţa ochilor. Expresia de religioasă devoţiune oglindită pe chipul pictorului, ori de câte ori descoperea noi tezaure de artă în acea colecţie disparată, îl convinse mai temeinic decât cele mai elocvente laude că tablourile lui *maître* Paulet erau de mare preţ.

Din cele o sută şaptezeci şi două de piese, Fragonard se pronunţă asupra autenticităţii indiscutabile a o sută cincizeci şi trei de pânze.

— Le-aţi pus deoparte, maestre? întrebă Richard.

— Da, *Monsieur*. Pânzele îndoielnice, asupra cărora nu mă pot pronunţa decât după un examen atent, sunt în colţul de colo. Cele care îmi par fără valoare, sunt pe masa din mijloc.

După ce mulţumi lui Fragonard pentru osteneală, Richard îi promise că în cursul după-amiezii secretarul său îi va aduce onorariul cuvenit. Pictorul se întrecu în mulţumiri.

După plecarea acestuia, Richard se aşeză pe un scaun. Picior peste picior şi cu mâinile împreunate, se uită zâmbind la medic.

— Şi acum, ultimul preţ, *maître* Paulet.

De faţă era şi Challais, care asculta atent această lecţie de târguiala între vulpoi, prefăcându-se că examinează câteva statuete de jad.

— V-am mai spus, *Monsieur* Sunderland. Opt sute de mii de livre.

— În asignate?

Medicul ridică mâinile într-un gest de disperare.

— În asignate? În hârtie? Vai, *Monsieur*, glumiţi. O tranzacţie ca aceasta nu se face în asignate.

— Aurul e scump, *maître* Paulet.

— Şi tablourile mele sunt scumpe, *Monsieur*

— L-ai auzit pe expert. Autenticitatea unora e îndoielnică.

— *Maître* Fragonard greşeşte. Mai sunt şi alţi experţi. Consultaţi-i.

Şi unul şi celălalt stăteau pe poziţie. Challais era curios să afle deznodământul.

— Cu opt sute de mii de livre aur poţi cumpăra trei domenii, spuse Richard. Ceri prea mult. Îţi ofer două sute cincizeci de mii de livre de aur.

Medicul oftă din greu.

— Regret că nu ne putem înţelege, *Monsieur*. Mă mulţumesc să îmi plătiţi pânza lui Guerchin, aşa cum am convenit.

Juca tare.

Richard nu se lăsă impresionat. Se ridică de pe scaun, îşi scutură un fir de tutun de pe jabou, apoi rosti cu indiferenţă.

— Bine, *maître* Paulet. Te las cu tablourile dumitale. Îţi achit pe Guerchin şi încheiem discuţia.

Paulet intră în panică. Un client ca acesta nu se întâlnea pe toate cărările. În vremurile nesigure pe care le trăia, amatorii de tablouri erau rarisimi. Posesorii de capitaluri achiziţionau domenii naţionale, castele, palate, cei care voiau să posede valori sigure şi uşor negociabile cumpărau bijuterii. Tablourile şi obiectele de artă n-aveau căutare. Şi Simon Paulet şi Richard ştiau acest lucru.

— *Monsieur* Sunderland, zise medicul dornic să reia negocierile, sunt gata să fac o reducere substanţială. Vă cedez tablourile pentru şase sute de mii de livre.

Richard se opri în prag.

— Scump. Scump. Foarte scump. Aş pune rămăşag că pe dumneata nu te costă mai mult de cincizeci de mii de livre.

— *Monsieur*, aceasta e o chestiune care mă priveşte numai pe mine, replică medicul cu ofensată demnitate.

— Şi eu socotesc că ţi-am oferit un preţ rezonabil. Gândeşte-te, *maître* Paulet, obţii un beneficiu de cinci sute la sută.

Medicul făcu un efort.

— Cinci sute de mii de livre este ultimul meu preţ.

— Adică un beneficiu de o mie la sută, completă Richard. Trei sute de mii vrei?

— Cu neputinţă!

— Află, *maître* Paulet, că nu le-aş cumpăra dacă nu aş avea de gând să le scot din Franţa. E o nebunie să le păstrezi aici, la Paris, când nu eşti sigur că vei apuca ziua de mâine…

— Sunt atât de îndrăgostit de colecţia mea, încât nu mă tem să înfrunt orice pericole, spuse medicul cu patos.

— Să lăsăm vorbele mari, *maître*, nici dumneata şi nici eu nu suntem colecţionari pasionaţi. Dumneata eşti un negustor priceput, iar eu un snob care ţine să aibă o galerie de tablouri autentice. Pe

mine mă interesează o pânză de Rembrandt numai fiindcă poartă o semnătură celebră. Subiectul tabloului mi-e indiferent. Un Rembrandt tot găsesc eu. Dacă nu la dumneata, îl dibui la Londra ori Bruxelles. Dacă îmi intră în cap ceva, nu mă las până nu îmi ating scopul. După cum vezi, am fost cinstit cu dumneata. Fii şi dumneata cinstit şi admite că nu vei mai întâlni multă vreme o ofertă ca a mea. Tablourile nu-ţi dau de mâncare. Dar cu trei sute de mii de livre aur cumperi în zilele acestea un ţinut.

— Patru sute de mii, fornăi medicul. Nicio livră mai puţin.

— Ştii ceva? Să împărţim pe din două, zise Richard zâmbind. Cu o sută de mii de livre aur cumperi palatul contelui de Gisors de pe Rue de Tournelles, iar cu restul achiziţionezi un domeniu cu un castel pe Loire.

Richard ar fi debursat patru sute de mii de livre dacă medicul ar fi ţinut la preţ. Pe acesta îl dezarmase în aşa măsură sinceritatea abil calculată a interlocutorului, încât rosti aproape furios:

— Trei sute şaptezeci şi cinci de mii. Dacă îmi oferiţi preţul acesta, încheiem târgul. Dacă nu, ne reluăm libertatea de acţiune. Nu vreau să mă ruinez. *Monsieur* Sunderland.

— Challais, zise Richard întorcându-se spre secretar, ia cheia aceasta şi coboară în biroul meu. Ai să găseşti în sertarul de sus al comodei de lângă fereastră patru sute de mii de livre în pungi de câte o mie. Adu trei sute şaptezeci şi cinci de mii. Să vină şi Soames să care până jos tablourile.

După plecarea lui Challais, medicul se uită uluit la Richard:

— Păstraţi la dumneavoastră în casă sume atât de mari? E o imprudenţa de neiertat. Sper că nu mi-o luaţi în nume de rău…

— Îndeobşte nu fac imprudenţe. Banii erau pregătiţi pentru dumneata, *maître*.

— Cum? Eraţi încredinţat că vom cădea la învoială la preţul dumneavoastră? întrebă doctorul din ce în ce mai uluit.

— Desigur. În afaceri nu concep eşecuri.

Marele său orgoliu răbufnise iarăşi…

În vreme ce cobora scările, însoţit de Challais, Richard i se adresă cu veselie.

— Ce zici de chilipir? Am făcut o afacere formidabilă. Un cunoscut al meu, ducele de Northland, are o galerie de aproximativ o sută de tablouri, achiziţionate de-a lungul câtorva generaţii. Experţii au evaluat-o la două milioane de livre bani franţuzeşti. Chiar dacă tablourile mele nu valorează decât un milion de livre, tot

am realizat un profit de şase sute douăzeci şi cinci de mii de livre. Nu e frumos?

În aceeaşi zi Richard primi o invitaţie care îl surprinse. Georges Danton, ministrul de justiţie, îl poftea la un dineu în apartamentul său din clădirea ministerului.

Pe Danton îl cunoscuse întâmplător, la cafeaua Charpentier, cu puţine zile înainte de atacul palatului Tuileries. De atunci nu se mai văzuseră. Invitaţia îl lăsa cu atât mai perplex, cu cât îşi închipuise că Danton uitase de existenţa lui.

În seara fixată se prezentă în Place Vendôme, la Ministerul de Justiţie. Palatul cancelariatului, pe care îl ocupaseră odinioară parlamentari cu mare vază, printre care Maupeou şi Lamoignon, adăpostea pe Danton şi pe cei mai apropiaţi colaboratori ai săi. Îndată după sosirea sa, Richard fu introdus într-un salon luxos. De faţă se mai aflau câţiva invitaţi. Printre aceştia nu recunoscu decât pe Camille Desmoulins.

Desmoulins îl întâmpină cu familiaritate.

— Bine ai venit, cetăţene Sunderland. Sunt încântat că pot saluta pe un prieten al glorioasei noastre republici, spuse el cu patos. Tunurile şi ghiulelele turnate de dumneata au îngăduit eroicelor noastre armate să dea lovituri nimicitoare tiranilor coalizaţi împotriva Franţei revoluţionare.

Limbajul său grandilocvent era tipic epocii. Desmoulins îi mai prezentă câteva personaje ale căror nume Richard nu le putu reţine. Ceva mai târziu, îşi făcu apariţia şi Danton, însoţit de miniştrii Clavière şi Servan, precum şi de secretarul său Fabre d'Eglantine.

Amfitrionul fu deosebit de amabil cu Richard. Îi strânse bărbăteşte mâna, se întreţinu îndelung cu el, iar la masa servită în marea sufragerie îl aşeză la dreapta sa.

Ţinuta simplă, burgheză a convivilor distona cu eleganţa somptuoasă a sălii de mâncare. *Maître d'hôtel*-ul, rămăşiţă a vechiului regim, conducea cu solemnitate o armată de servitori.

Sunderland se simţea stingherit. Nu se putea antrena în conversaţia generală. Vorbea alt limbaj decât aceşti oameni. Nu era deprins cu retorica lor, cu luxul de citate antice, care îmbrăcau cele mai banale subiecte într-o formă pompoasă, pedantă, de discurs. Discuţiile păstrau un caracter neutru. Richard îşi dădea seama că oaspeţii se fereau să atace probleme importante în prezenţa sa şi a

servitorilor.

După cină, convivii trecură în salon. În vreme ce servitorii aduceau pe tăvi cafele şi băuturi tari, Danton îl trase pe Richard deoparte.

— Am vrut să stăm de vorbă, cetăţene Sunderland, aşa, ca doi buni prieteni.

— Mă onorează formula, excelenţă.

Stăteau pe o canapea ascunsă după un boschet de plante exotice. În curând, apăru şi Desmoulins. Abia atunci intră şi Danton în subiect. Vorbi în termeni elogioşi despre America şi despre americani. La primul dineu oferit de el la Ministerul de Justiţie se afla printre oaspeţi un cetăţean cu vază al Statelor Unite. Vorbi în trecere despre ultimele evenimente politice, despre întorsătura de la 10 august, despre campania din Est. Enumeră greutăţile întâmpinate de republică, arătând că până în prezent nu se ridicase niciun stat în sprijinul ei. Aminti că Franţa lupta pe baricade împotriva tiranilor încoronaţi. În timpul Războiului de Independenţă al Statelor Unite francezii îşi oferiseră cu abnegaţie sângele pentru triumful cauzei americane. S-ar fi cuvenit că Statele Unite să facă acelaşi gest azi, când Franţa se afla în greu impas. Aceasta cu atât mai vârtos, cu cât între cele două state exista un tratat de prietenie încă în vigoare. Danton deplânse inerţia guvernanţilor americani, care stăteau în rezervă, ferindu-se să antreneze Statele Unite în conflict.

Încălzindu-se, atacă în termeni violenţi pe federaliştii americani, partizani ai Angliei şi duşmani ai revoluţiei, care se împotriveau ajutorării Franţei. Ambasadorul Statelor Unite părea să fie un sincer prieten al francezilor. Bunăvoinţa sa nu găsea însă ecou dincolo de Ocean.

Danton, care avea stimă pentru oaspetele său, îl ruga să accepte a fi purtătorul de cuvânt oficios al guvernului francez pe lângă preşedintele Washington, căruia să-i demonstreze necesitatea creării unui front comun împotriva monarhiilor reacţionare, vrăjmaşe ale libertăţii şi progresului. Dacă s-ar achita cu succes de această misiune, *absolut justă*, stărui Danton, Sunderland ar binemerita de la Franţa şi de la francezi. Recunoştinţa guvernului revoluţionar, pentru osteneală, nu s-ar limita la vorbe. La New York, Sunderland nu ar lupta singur. Mulţi americani de seamă, printre care şi personalităţi din guvern, sprijineau Franţa.

La acest pasaj, Richard îşi încordă atenţia. De multă vreme

circula zvonul că unii oameni politici americani, printre care şi câţiva membri ai guvernului, primeau subsidii din Franţa. Vorbele lui Danton confirmau acest lucru.

Richard dădu un răspuns echivoc, care putea luat drept acceptare, dar care nu îl angaja cu nimic. Unul din scopurile sale nemărturisite era să pună politica în slujba afacerilor lui, nicidecum să se pună el în slujba politicii. Şi mai ales a politicii altui stat.

— Ştiam de plecarea dumitale fiindcă eu însumi ţi-am semnat autorizaţia de plecare, spuse Danton, scuturându-şi coama leonină. La New York vei găsi un colaborator preţios în ambasadorul nostru Genêt.

În vreme ce asculta tirada lui Danton, Richard reflectă ironic. Va să zică *Monsieur* Genêt trebuia să-i dea instrucţiuni după sosirea sa în America. Naivi mai erau aceşti francezi dacă îşi închipuiau că puteau face din el o unealtă. Cel mult el se va folosi de Danton şi de Genêt, aşa cum se folosea de Chabot, de Basire şi de Julien. Dacă ministrul de justiţie ar cunoaşte aceste sforării, ar rămâne uimit. Îi făgăduiau recompense. Ce recompensă îi putea oferi această republică? Când ei nu aveau bani să-şi plătească funcţionarii şi să-şi echipeze trupele! Tariful lui era ridicat. Atât de ridicat, încât un sfert din bugetul republicii nu i-ar acoperi cheltuielile mărunte. În orgoliul său nemăsurat, Richard se vedea deasupra tuturor acestor oameni.

După miezul nopţii se despărţi de Danton şi de musafirii acestuia. Când se văzu în stradă, începu să râdă. Cine ar fi crezul că va ajunge să stea la masă cu călăul monarhiei! Cu hingherul aristocraţilor! Cu făuritorul republicii!… Necunoscute erau căile Domnului…

Capitolul şapte

Atmosfera din capitala Angliei îi păru lui Richard de un calm desăvârşit după zilele de cumplită frământare trăite la Paris. Inima Londrei este City-ul. Iar pulsul City-ului îl dau bancherii şi negustorii. Aceştia nu erau ostili revoluţiei, care nimicise comerţul francez, permiţând Angliei să dobândească preponderenţa comercială în Europa. Englezii, în marea lor majoritate, condamnau absolutismul regal. Cercurile liberale salutau răsturnările sociale din Franţa. Şi Anglia cunoscuse zguduiri asemănătoare. Şi populaţia din cartierele mărginaşe ale Londrei privea cu simpatie zdrobirea atotputerniciei claselor avute. Nerăbdătoare, aştepta că incendiul să se întindă şi dincolo de Canalul Mânecii.

Nobilimea britanică, oamenii politici conservatori şi burghezia tradiţionalistă, care urau din principiu schimbările violente, nu erau în stare să influenţeze opinia publică. William Pitt, tânărul premier, nu afirmase oare în nenumărate rânduri că îngenunchierea Franţei asigura prosperitatea Marii Britanii?

Richard fu asaltat cu întrebări. Fusese martor la atacul palatului Tuileries? Ce ştia despre soarta regelui şi a reginei? Dar despre masacrele din septembrie? Cum arăta ghilotina abia instalată? Ieşise cu greu din Franţa? Fusese ameninţat cu moartea? Era adevărat că revoluţionarii beau sângele aristocraţilor ucişi?

Emigranţii francezi îi cerură informaţii asupra rudelor rămase în Franţa. Erau înspăimântaţi de ştirile din ziare. Lordul Gower, ambasadorul Angliei la Paris, se înapoiase la Londra de curând, aducând veşti îngrozitoare.

Proprietarii de latifundii din Marea Britanie îşi pierdeau somnul. Soarta principesei de Lamballe, sfârtecată de populaţie în timpul masacrelor de la închisoarea La Force, strecurase fiori de groază în inimile frumoaselor *ladies*.

Curând după sosirea sa la Londra, Richard primise şi vizita prinţului Stahremberg, ambasadorul Imperiului Austriac la Haga. În trecere prin Londra, acesta aflase de recenta ieşire din Franţa a lui Sunderland. Stahremberg avea la Paris un bun prieten. Pe Charles de Rohan-Chabot. Nu putea oare marchizul să-i dea informaţii asupra amicului său? Richard se grăbi a-i satisface cererea. Îl văzuse pe Chabot pentru ultima oară în noaptea care precedase atacul palatului Tuileries. De atunci nu mai ştia nimic despre el.

Asigură însă pe ambasador că va face investigaţii. Întrevederea se încheie cu o cină oferită de Richard simandicosului vizitator la Sunderland House. La plecare îl conduse – potrivit protocolului – până în capul scării.

„Încă o relaţie preţioasă la catastif”, îşi zise Richard, care proiectase de mai multă vreme să îşi creeze un cap de pod şi la Viena.

Paris, Londra, New York, Nantes, New Orleans, Port-au-Prince, Williamsburg…

Tentaculele sale cuprindeau domenii tot mai vaste, obiective din ce în ce mai numeroase. Pentru oamenii de afaceri din City, Richard Sunderland era un fenomen. Concepţia sa originală, oglindită în diversitatea întreprinderilor pe care le crea în diferite puncte ale globului, îi uluia. Nu izbutise să atingă proporţiile imperiului economic al lui John Law şi nici să acumuleze capitalurile casei Fugger. Dar în ritmul în care se dezvoltă, promitea să-i depăşească în curând. Interesele sale economice se ramificau ca un cancer într-un organism.

Distanţele uriaşe, căile de comunicaţie nesigure, poşta lentă nu-i permiteau să realizeze o centralizare rigidă. În condiţiile existente în acea vreme era obligat să organizeze puncte economice cvasiautonome, care, în eventualitatea lipsei unor directive, să se conducă şi singure.

O trăsătură caracteristică a concepţiei lui despre afaceri era îndrăzneala, dublată de o sete nesăţioasă de a da o dezvoltare continuă întreprinderilor sale. „United Wheat”, societatea de import-export pe care o înfiinţase la Londra, nu mai corespundea vederilor lui. După cercetarea registrelor, ajunsese la concluzia că cifra ei de afaceri era ridicol de scăzută în raport cu rezultatele obţinute în Franţa.

William McFee se justificase invocând lipsa de capitaluri:

— Nu am îndrăznit să mă lansez în aventuri financiare fără să am un postament solid. Când cele mai puternice firme operează cu prudenţă, nu îmi pot asuma riscuri disproporţionate cu posibilităţile mele. Războiul bate la uşă. Tranzacţiile de orice natură trec printr-un marasm accentuat. Până şi bursa se resimte.

Argumentul lipsei de capital nu era fără temei. Richard introdusese mari cantităţi de aur în Anglia, pe care, spre nedumerirea lui McFee, le tezaurizase în pivniţele Băncii Angliei. Operaţia aceasta avea însă un scop. Richard intenţiona să înfiinţeze

la Londra o întreprindere bancară, care să asigure finanţarea tuturor firmelor europene controlate de casa sa.

Când îi expuse lui McFee planul, acesta clătina din cap cu îndoială:

— Situaţia internaţională e atât de complicată, încât mă tem că o extindere imprudentă a afacerilor ar periclita existenţa casei noastre. Riscurile sunt prea mari. Războiul…

Richard îl privi cu compătimire:

— Ai îmbătrânit, McFee. Ţi-ai pierdut avântul.

Irlandezul se întunecă la faţă. Aprecierea patronului său îl îndurerase mai vârtos decât o insultă.

Spre a-l îmbuna, Richard îl bătu prieteneşte pe umăr:

— Să nu îţi închipui că mi-am pierdut încrederea în dumneata, McFee. Îţi preţuiesc prudenţa. Însă vremurile noi cer procedee noi. Războiul, de care dumneata te temi, constituie un mediu prielnic pentru dezvoltarea casei noastre. Epocile tulburi sunt favorabile marilor afaceri.

— Dar şi pierderile…

— Pierderile sunt neglijabile faţă de beneficiile uriaşe pe care le poţi obţine, speculând grânele, alimentele, armamentul… În special armamentul.

Câteva zile după această convorbire, Richard făcu o vizită ducelui de Queensberry. Îi împărtăşi proiectul său, rugându-l totodată să accepte postul de preşedinte al consiliului de administraţie. Amfitrionul îmbrăţişă cu entuziasm ideea lui Richard. La invitaţia acestuia, desemnă câteva personalităţi demne de a fi cooptate în consiliu.

La sfârşitul aceleiaşi săptămâni, Richard pofti la Sunderland House pe Queensberry, pe Horncastle, precum şi persoanele propuse de duce pentru a alcătui consiliul de administraţie al viitoarei bănci. Expunerea sa, împănată cu cifre şi date seci, nu fu înţeleasă de toţi cei prezenţi. Ascultătorii reţinură un singur lucru: americanul acesta tânăr şi întreprinzător le făgăduia dividende, tantieme şi beneficii ispititor de ridicate. Docili, încuviinţară totul.

Formalităţile necesare înfiinţării noii firme fură îndeplinite cu rapiditate. Capitalul de două milioane de livre fu subscris în mai puţin de o săptămână. Cu aurul scos prin contrabandă din Franţa, Richard achiziţionă cincizeci şi cinci la sută din acţiuni, treizeci la sută fiind rezervate membrilor din consiliul de administraţie. Restul reveni subscriitorilor mai mărunţi. Queensberry primi un pachet de

două sute de acţiuni, fără să deburseze vreun gologan.

În Cannon Street fu stabilit sediul noii firme, înscrisă sub denumirea „The Anglo-American Bank”. Richard încredinţă lui McFee direcţia băncii. În fruntea lui „United Wheat” trecu Algernon Travers, un fost coleg de la Oxford.

În sfârşit, putea pleca în Statele Unite având conştiinţa datoriei împlinite.

În ajunul îmbarcării, lăsă o carte de vizită la locuinţa lui Talleyrand. Această manifestare de simpatie nu era dezinteresată. Până la limpezirea situaţiei politice din Franţa, înţelegea să menţină relaţii prieteneşti cu reprezentanţii tuturor taberelor. Făcu o vizită şi ducelui de Montmorency.

Fiindcă Talleyrand îi era simpatic, în aceeaşi seară îi trimise un mesaj prin care îl asigură de toată consideraţia, rugându-l totodată să se adreseze băncii anglo-americane ori de câte ori va avea nevoie. Jena financiară a fostului episcop de Autun nu mai era pentru nimeni o taină.

La 21 ianuarie 1793, Ludovic XVI, ex-regele Franţei şi al Navarrei, fu decapitat la Paris, în Place de la Revolution. În seara zilei de 23, vestea execuţiei ajunse la Londra. În Camera Comunelor, premierul William Pitt ţinu un discurs virulent împotriva regicizilor din Convenţiune. Grenville, titularul departamentului afacerilor străine, invită pe marchizul de Chauvelin, trimisul extraordinar al Republicii Franceze, să părăsească în douăzeci şi patru de ore teritoriul Angliei. Umilită, îndârjită, de expulzarea ambasadorului ei la Londra, Convenţiunea declară război Marei Britanii şi Olandei.

Richard află despre aceste evenimente abia după sosirea sa la New York. Se bucură. Conflagraţia care cuprinsese Europa putea fi un nesecătuit izvor de beneficii. Beligeranţii vor avea nevoie de grâne şi de armament, produse exportate de Richard în cantităţi masive.

Pentru executarea transporturilor era însă necesară o puternică flotă comercială. Pe şantierul său de la Long Island puse în lucru trei nave de mare tonaj. Deschise apoi tratative cu un grup de şantiere din Indiile Occidentale pentru construirea unui număr de douăsprezece corăbii. În cadrul aceluiaşi proiect de dezvoltare a flotei comerciale, înfiinţă în Bermude şi în Jamaica două şantiere navale proprii. Indiile Occidentale produceau un lemn de

construcţie rezistent la viermi şi la putrezire.

Acest vast plan de lucru necesita un mare efort financiar. Richard nu se mărgini a-şi mobiliza propriile capitaluri. Se folosi din plin şi de resursele Băncii Manhattan. Pentru a-şi asigura şi sprijinul Băncii New Yorkului, făcu avansuri prieteneşti lui Alexander Hamilton. Pecetluiră concilierea printr-un banchet la „Blanck Swan Tavern”.

Fiindcă locuinţa sa de la New York devenise neîncăpătoare pentru marele număr de prieteni politici şi de afaceri care îl vizitau zilnic, închirie pe Richmond Hill o casă superbă, învecinată cu reşedinţa vicepreşedintelui John Adams. În această locuinţă vastă, înconjurată de un parc englezesc de toată frumuseţea, oferi o serie de recepţii care făcură vâlvă. Pentru aniversarea zilei de naştere a Georginei, dădu o serbare la care asistară trei sute de persoane, printre care membrii guvernului şi întreg corpul diplomatic. Preşedintele Washington, naşul fetiţei, sosi în caleaşca lui de gală, de culoarea cremei arse. Atelajul, compus din şase cai albi de Virginia, lacheii pudraţi şi escorta călare erau de mare efect. Îmbrăcat în catifea neagră, cu părul pudrat, cu catarame de diamante la genunchi şi la pantofi, cu sabia la şold şi tricornul militar sub braţ, preşedintele avea o înfăţişare măreaţă. În ziarele de stânga, radicalii îl comparau cu Cezar. Unii mergeau atât de departe, încât se întrebau dacă nu se va găsi un Brutus care să împiedice încoronarea acestui candidat la tronul Statelor Unite.

La aniversarea Georginei asistă şi cetăţeanul Edmond Genêt, ambasadorul Franţei. Tânărul diplomat îşi luă revanşa, invitându-l pe Richard la un banchet. Majoritatea comesenilor împingeau până acolo simpatia pentru noua republică de dincolo de ocean, încât visau să introducă mult admirata *teroare* şi în Statele Unite. Radicalii în relaţiile lor de toate zilele adoptară – după moda franceză – titlul glorios de *cetăţean*, pentru bărbaţi, şi de *cetăţeancă*, pentru femei. Un ziar conservator propuse, în derâdere, denumirea de *biped*, care prezenta avantajul de a se referi la ambele sexe, fără deosebire. Partizanii lui Genêt plantau arbori ai libertăţii, preconizau răsturnarea prin forţă a regimului şi intrarea în război alături de Franţa.

Richard nu era potrivnic revoluţiilor din alte ţari, dar nu o dorea înscăunată la el acasă. Aşa că puse în gardă pe Hamilton împotriva manevrelor lui Genêt. Ambasadorul Franţei, care nu cunoştea sentimentele ascunse ale lui Richard, i se destăinuia fără rezerve,

cu atât mai vârtos cu cât Danton i-l recomandase stăruitor. În cursul unei convorbiri confidenţiale, Genêt îi declară că era pe punctul de a organiza o insurecţie armată, sprijinindu-se pe elementele ostile actualului regim şi pe societăţile patriotice fundate de Franklin. Îi mai spuse că înarmase un mare număr de corsari americani, încredinţându-le misiunea să atace navele comerciale britanice. Fiindcă vasele englezeşti erau foarte departe, corsarii lui Genêt începuseră să atace pe neutri şi chiar pe compatrioţi, acţiune care, în termeni mai puţin ocoliţi, se numea piraterie calificată.

În ziua în care unul dintre corsari abordă o navă din flota comercială a casei Sunderland, Richard găsi că gluma depăşise limitele îngăduite. În cursul unei convorbiri cu preşedintele Washington şi cu Alexander Hamilton dezvălui planurile lui Genêt, făcând aluzie şi la rolul îndoielnic jucat de secretarul de stat Randolph. Ambasadorul îi vorbise în termeni puţin echivoci de stipendiile pe care le acorda acestui înalt personaj.

— De multă vreme îl suspectez pe Randolph, zise Hamilton.

Preşedintele îşi mângâie gânditor bărbia:

— Hamilton, să-mi prezinţi un raport amănunţit asupra lui Randolph. Dacă învinuirile care i se aduc sunt adevărate, situaţia lui e pecetluită. Trebuie luate măsuri şi în privinţa lui Genêt. Abuzează de imunitatea lui diplomatică.

— De ce nu-l declaraţi *persona non grata?* întrebă Richard.

— Ziua aceea nu e departe, declară preşedintele. Vom lovi la momentul oportun…

Datorită jocului său dublu, Richard era bine văzut şi de federalişti şi de democraţi. Avea intrare liberă şi la Casa Albă şi la Legaţia Franţei. Duplicitatea devenise pentru el a doua natură.

În acea epocă tulbure avu şi nemulţumiri. Ophelia suferi prima criză de nebunie furioasă. Boala ei luă brusc o formă gravă. Medicii recomandară o izolare totală. Crizele se repetară. Paznicii Opheliei primiră autorizaţia să folosească la nevoie cămaşa de forţă.

Pe Richard nu îl afectă peste măsură nenorocirea soţiei sale. Pentru el, Ophelia nu mai era de mult decât o străină. Câteodată îi era milă de ea. Îndeobşte, însă, o ura. O ura fiindcă îl condamna să suporte, cine ştie câtă vreme, lanţurile unei căsnicii care-i devenise odioasă.

În timpul şederii sale la New York, Richard află lucruri noi despre

Patrick şi despre asociatul său, Abercrombie.

După o colaborare aparent fructuoasă, ce durase aproape trei ani, Abercrombie – supusul şi blândul Abercrombie – îşi dădu brusc arama pe faţă. Profitând de faptul că Patrick – căruia îi câştigase încrederea – lucra de predilecţie la atelierul de cuţite, Zechariah trăgea activ sforile din birourile fabricii de pulbere de la Terrytown. Datorită unor manopere ascunse, de o abilitate drăcească, reuşi să treacă pe numele său mai toate brevetele invenţiilor folosite în întreprinderile lor. Totodată, avu cu Samuel Hickey, soţul Bridget-ei câteva întrevederi de afaceri, despre care Patrick nu fu informat. În cadrul unui plan rumegat de mai multă vreme, Abercrombie se mută din casa lui Patrick. Pretextase că are nevoie de un spaţiu sporit şi de linişte. Copiii cumnatului îi tulburau cu nebuniile şi gălăgia lor.

Abercrombie închiriase pe Cherry Street o casă nouă, cu două camere şi o bucătărie la parter şi cu trei camere la etaj. Hannah se instală fericită în noua ei locuinţă. Rămânea, în sfârşit, singură cu mult iubitul ei Zechariah. Curând după mutare, Abercrombie socoti că sosise timpul să dea marea lui lovitură.

Pentru a-şi inaugura noua locuinţă, invită la o mică petrecere pe cei doi cumnaţi, Patrick şi Samuel, cu nevestele lor. La aceasta reuniune de familie fu poftit şi un avocat priceput, dar cu reputaţie dubioasă, pe numele Leonard Maloney.

După cină, care fu la înălţime, bărbaţii trecură să-şi bea cafeaua în salon, iar femeile rămaseră în sufragerie să strângă masa. Ca din întâmplare, închise uşa salonului, pentru că discuţia care avea să urmeze să nu fie auzită şi de dincolo.

În vreme ce sorbeau cafelele, Maloney istorisea glume piperate spre hazul lui Hickey, care se tăvălea de râs. Puritanul Patrick stătea înţepat şi nu schiţa niciun zâmbet.

— Nu sunteţi de părere să vorbim despre lucruri mai serioase? spuse el la un moment dat.

— Chiar că mă gândeam şi eu să fac această propunere, zise Abercrombie, cu exagerată amabilitate. Îmi ziceam că n-ar fi rău să profităm de ocazie spre a discuta anumite chestiuni care ne privesc pe toţi cei de faţă în egală măsură.

— Da, da, n-ar fi rău, întări Hickey, de conivenţă cu Zechariah.

Avocatul se adânci cu voluptate în fotoliul său. Se pregătea să guste cu voluptate scena pe care o pregătise migălos.

— Atunci să punem cărţile pe masă, zise Abercrombie cu un ton

bizar. Este vorba de atelierul de cuţite şi de fabrica de pulbere de la Terrytown.

— Ei, da, ce-i cu ele? zise Patrick.

Zechariah îşi frecă gânditor mâinile. Nu ştia cum să înceapă. Îşi aminti lecţia pe care i-o dăduse avocatul înainte de sosirea oaspeţilor.

— Dragă Patrick, zise el, intenţionez să părăsesc asociaţia noastră şi să lucrez, pe viitor, pe cont propriu.

Cumnatul său încreţi sprâncenele:

— Ce vrei să spui?

— Ce am spus. Vreau să mă retrag din asociaţie. Totodată, am hotărât, împreună cu Samuel să cerem tribunalului ieşirea din indiviziune.

Fruntea lui Patrick se întunecă. Simţea instinctiv că i se întinde o cursă.

— Cum adică? întrebă el, încercând să câştige timp pentru a-şi pune rânduială în gânduri.

— Foarte simplu. În momentul de faţă suntem asociaţi la conducerea fabricii de pulberi. În acelaşi timp, stăpânim, în codevălmăşie, atelierul de cuţite şi casa părintească. Până acum treaba a mers cum a mers. Dar, ce-i amestecat…

Patrick se înroşi ca un curcan.

— Ce prostii ţi-au mai trecut prin cap? Cum să împărţim atelierul rămas de la tata? Ar fi o insultă adusă memoriei lui. Atelierul trebuie să rămână mai departe…

— N-am avea nimic împotrivă să-ţi rămână în întregime ţie, spuse Abercrombie cu blândeţe.

Faţa lui Patrick se lumină bucuros.

— Nu zău! Aţi fi dispuşi să-mi cedaţi părţile voastre din atelier?

— Da. De ce nu? spuse Abercrombie. Bineînţeles, cu oarecare compensaţii.

Patrick îşi încreţi sprâncenele. Bănuielile îl încolţiră iarăşi.

— Evident, sunt gata să vă despăgubesc.

Abercrombie aruncă o privire întrebătoare avocatului, care clătină din cap în semn de încuviinţare.

Încurajat, începu:

— Uite ce e, Patrick. Sunt gata să-ţi cedez partea mea din atelier – adică partea nevestei mele – în schimbul porţiunii tale din fabrica de pulbere de la Terrytown… Renunţ şi la casa părintească.

Patrick se înfurie brusc.

— Mult te-ai gândit? Cred că nu eşti întreg la minte. Fabrica face cât patru ateliere. Afară de asta, am cumpărat-o cu banii lăsaţi de tata. Nu, nu. Nici nu poate fi vorba! Prefer să rămânem în codevălmăşie.

— Renunţă şi Hickey la partea lui, stărui .

— Cu el sau fără el… rosti Patrick cu dispreţ. Abercrombie se uită iarăşi la avocat, care îi făcu iarăşi semn să debiteze lecţia aşa cum o învăţase.

— Vezi tu, Patrick, reluă el cu blândeţe, asta nu se poate. Când coindivizarii voiesc să se despartă nimic nu-i poate împiedica să o facă.

— Eu am să vă împiedic.

— Nu fii absurd, dragul meu. Îţi faci iluzii. Dacă ajungem la proces, tribunalul îmi va da dreptate, întreabă şi pe Mr. Maloney. E avocat, ce dracu'!

— Refuz. În condiţiile astea nu cad la învoială, stărui Patrick. Sunt dispus să îţi răscumpăr partea ta din atelier. Sunt gata să răscumpăr şi partea lui Samuel. Dar la fabrică nu renunţ. Nu! Pentru nimic în lume.

— De ce nu vrei să fii om de înţeles, Patrick? Dacă aş vrea, aş putea să trec uşor peste tine. Am preferat să rânduim frăţeşte lucrurile.

Patrick îşi scoase războinic bărbia în afară.

— Şi, mă rog, cum ai putea să mă constrângi?

— Foarte uşor. Mai toate brevetele folosite în fabrică sunt pe numele meu.

— Ce? Ce spui? bolborosi Patrick.

— Da! Pe numele meu. Le-am cumpărat cu bani grei. Am avut chiar bunăvoinţa să le pun la dispoziţia fabricii fără să cer vreun avantaj pecuniar.

— Acum, în schimb, mă strangulezi cu brevetele tale, scrâşni Patrick, simţind cum i se urcă sângele în cap.

— Vai de mine, de ce foloseşti termeni atât de tari? Să nu dramatizăm lucrurile, dragul meu. Ţi-am propus o afacere. Eşti liber să accepţi sau nu. După cum şi eu sunt liber să stărui în acţiunea mea.

— Pe orice cale, Zechariah?

— Pe orice cale, Patrick.

— Canalie! tună Patrick, ridicându-se de pe scaun şi uitându-se ameninţător la cumnatul său. Acesta aruncă o privire alarmată

avocatului.

— Să ne păstrăm calmul, Mr. Sunderland, interveni acesta. Nici invectivele şi nici atitudinile ameninţătoare nu-l vor împiedica pe clientul meu să-şi valorifice drepturile. Dacă vrea să obţină partea dumitale din fabrică, o poate face cu multă uşurinţă.

— Cu multă uşurinţă? S-o crezi dumneata, zise Patrick, străduindu-se a-şi păstra calmul. Dacă nu vrea să mai lucreze cu mine, n-are decât să se retragă din asociaţie. Eu nu renunţ la fabrică!

— Bine, zise avocatul calm. Suntem dispuşi să discutăm şi această formulă.

Abercrombie îl privi consternat. Înnebunise Maloney? Cine îl autorizase să facă această declaraţie?

— Dar o să coste scump, Mr. Sunderland, continuă avocatul, fără să se lase intimidat de semnele alarmate ale clientului său.

— Cât cereţi? întrebă Patrick, gândindu-se că nu i-ar fi imposibil să-şi procure capitalul necesar.

— Patru sute de mii de dolari, spuse Maloney.

— Aţi căpiat! urlă Patrick. În aprecierile lui cele mai extravagante, partea lui Zechariah nu se ridica la mai mult de patruzeci sau cincizeci de mii de dolari. De unde vreţi să scot atâţia bani?

— Vă priveşte. Dacă nu vă convine preţul, acceptaţi propunerea noastră.

— Şi dacă nu primesc?

— Avem mijloace de constrângere. V-am mai spus.

— Aş vrea s-o văd şi pe asta.

— O s-o vedeţi.

Patrick îşi încleştase pumnii. Turbă.

— Dacă încercaţi să vă atingeţi de atelier, de fabrică, vă fac praf, vă zdrobesc!

— Sunt de părere să chibzuiţi mai adânc înainte de a vă pronunţa. V-aş sfătui să consultaţi un avocat. Orice om de lege vă va demonstra că situaţia dumneavoastră e disperată. Să presupunem că Mr. Abercrombie, clientul meu, s-ar retrage din combinaţie. Ştiţi ce s-ar întâmpla? Aţi rămâne cu pereţii goi ai fabricii. Toate procedeele noi pe care le folosiţi, toată aparatura modernă sunt proprietatea lui. De unde veţi procura capitalul necesar despăgubirii asociatului dumneavoastră pentru partea sa din fabrică, pentru brevetele, pentru utilajul său, pentru folosirea în

trecut a brevetelor sale? Vă daţi seama că Mr. Abercrombie va pretinde să plătiţi toate drepturile băneşti din urmă.

În mintea lui Patrick se făcu brusc lumină. Înţelese că era pierdut. Vinele gâtului i se umflară, învineţindu-se.

— M-ai lucrat, Zechariah, rosti el cu linişte ameninţătoare.

Se îndreptă spre Abercrombie, care se retrase înspăimântat înapoia scaunului său.

— Mr. Sunderland, păstraţi-vă calmul, îi vorbi avocatul, încercând să-i taie drumul.

Cu o vâslire a mâinii, Patrick îl dădu la o parte. Pierzându-şi echilibrul, omul de legi se prăvăli pe o canapea.

Abercrombie aruncă o privire disperată avocatului, care dădea din mâini şi din picioare, ca un gândac căzut pe spate.

Deodată Zechariah se repezi şchiopătând spre uşă.

Din câteva salturi, Patrick îl ajunse din urmă. Cu dreapta îl înşfăcă de ceafă, priponindu-l în uşă, iar cu stânga răsuci de două ori cheia în broască.

Samuel Hickey căscase nişte ochi rotunzi de peşte scos pe uscat. Se făcuse mic în scaunul său şi nu mai scotea un cuvânt.

— Lăsaţi violenţele, izbuti să strige avocatul. Vă rog, Mr. Sunderland, lăsaţi violenţele.

Ţinut de ceafă ca un căţel, horcăia, înspăimântat de moarte.

Leonard Maloney se repezi iarăşi la Patrick. Hickey recunoscu în sinea lui că avocatul nu era lipsit de curaj. El n-ar fi intervenit pentru nimic în lume.

Omul legilor se agăţă de braţul cu care Patrick îl ţinea pe Abercrombie.

— Mr. Sunderland, daţi drumul clientului meu. Nu uitaţi că sunt de faţă martori. Eu, Mr. Hickey…

— Nu mă băga în chestia asta, bâigui Hickey. Nu vreau să am de-a face cu Patrick.

— Mr. Sunderland, strigă din nou avocatul, protestez! Chem poliţia!

Cu mâna rămasă liberă, Patrick îl plesni peste faţă cu latul palmei. Avocatul icni, pornind-o de-a-ndărătelea. Dădu peste o măsuţă pe care o răsturnă, prăbuşindu-se apoi peste ea. Din gura năclăită de sânge, scuipă trei dinţi, apoi leşină.

— Acum să ne socotim între noi, Zechariah scumpule, scrâşni Patrick, scuturându-l ca pe un sac.

Îl mută în mâna stângă, iar cu dreapta porni să-i care pumni.

Ridicat la câteva palme deasupra pământului, Abercrombie se învârtea în aer ca un spânzurat în ştreang.

Urletele lui atraseră pe femeile din sufragerie, care începură să strige şi să bată cu pumnii în uşă.

Apoi Zechariah încetă să mai zbiere. Pe jumătate căzut în nesimţire, gemea, în vreme ce sângele îl podidea pe gură, pe urechi, pe nas, prin pielea sfâşiată a obrajilor. Ploaia de palme şi de pumni continua să-l potopească, să-l frângă, să-i zdrobească.

Abia pupă ce se obosi, Patrick îi zvârli alături de avocat. Îşi aranjă hainele şi, fără să arunce vreo privire lui Hickey, se îndreptă spre uşa. O deschise fără grabă şi ieşi în sufragerie.

Femeile îl priveau înnebunite neştiind ce să creadă.

— Hai acasă, Rebecca, se adresă el nevestei sale. Hannah băgă capul pe uşa salonului. Când îl văzu pe scumpul ei bărbat pe jumătate mort, începu să urle.

— Zechariah! Zechariah! Ce ţi-a făcut banditul, Zechariah!

Şase luni zăcu Zechariah în spital. Patrick îl lipsise de toţi dinţii din faţă şi îi rupsese patru coaste.

În schimb, avocatul Maloney făcu treabă bună. În ziua în care ieşi din spital, consilierul său juridic îi prezentă triumfător hârtia prin care Patrick renunţa la drepturile sale asupra fabricii din Terrytown, primind în schimb partea din atelier a lui Abercrombie. Maloney izbutise să smulgă lui Patrick tranzacţia, ameninţându-l că în caz contrar îl va reclama justiţiei pentru tentativă de omor, săvârşită asupra cumnatului său.

Cel mai rău căzu Samuel Hickey. După rolul jucat în această lucrătură, nu i-ar mai fi fost posibil să conlucreze cu Patrick. Acesta îl prevenise prin interpuşi că îi va rupe gâtul dacă îl va mai prinde prin atelier. Laş, Hickey, ajunse la concluzia că era preferabil să vândă partea Bridget-ei decât să mai aibă de-a face cu Patrick. Îl văzuse doar în acţiune. Bridget se văitase; invocase cerul, blestemase, dar în cele din urmă acceptase inevitabilul.

Patrick rămase astfel stăpânul întregului atelier părintesc. Afacerea nu era tocmai proastă. Scăpase de orice amestec în conducerea micii lui întreprinderi, ceea ce în fond nu putea decât să-l mulţumească. Partea Bridget-ei o cumpărase pe o sumă relativ măruntă. Acum nu avea a se mai teme de lucrăturile neamurilor.

Abercrombie se alese cu cel mai mare profit. Fabrica de pulbere de la Terrytown se dezvoltase considerabil în ultimii ani. Şi el şi

Hickey vândură lui Patrick părţile lui din casa părintească.

Pe Richard îl amuzase nespus această afacere. Se bucură pentru Patrick, care merita o compensaţie pentru toate neplăcerile suferite. De când nu mai avea nicio legătură cu fratele său, începuse să-i vadă cu alţi ochi.

Printr-o scrisoare amplă, Charles de Lusignan anunţă pe Richard că Roger d'Hautefeuille făcuse minuni de ingeniozitate, reuşind să-i scoată copiii din Franţa şi să-i treacă în Anglia. Era însă îngrijorat de soarta Patriciei, de la care nu mai avea nicio veste. Se părea că şi aceasta încercase să părăsească Franţa, dar că fusese arestată la Bordeaux. Era un mister cum de ajunsese acolo. Lusignan ruga pe Richard să intervină pe lângă Danton, pentru a obţine informaţii asupra Patriciei şi eventual a-i solicita eliberarea.

Pe Richard nu-l alarmă ştirea. Cunoştea bine caracterul Patriciei. Ar fi pus rămăşag că nu fusese arestată şi că în clipa aceea stătea ascunsă prin cine ştie ce colţ de ţară. Într-un decor câmpenesc, pastoral, ca în pânzele lui Boucher, trăia o nouă idilă, alături de vreun tânăr ofiţer, urmaş al lui D'Hautefeuille.

Richard mulţumea cerului că nu se însurase cu ea. Cel puţin Ophelia nu-i dădea bătaie de cap în privinţa aceasta.

Totuşi, pentru a potoli temerile lui Lusignan, îi scrise că în curând va pleca în Franţa şi că va face tot posibilul spre a-i găsi nevasta. Nădăjduia că va reuşi.

Înainte de a se îmbarca, Richard trimise la New Orleans pe avocatul Sanders, cu împuterniciri speciale, spre a lua în primire succesiunea cavalerului de Vitré.

La 1 iulie scrise la Paris lui Challais, rugându-l să-l aştepte la Nantes între 1 şi 15 august. La 5 iulie se îmbarcă pe „Corsaire", ultima navă construită pe şantierul său de la Long Island, iar în dimineaţa zilei de 10 august acostă la Nantes.

Pierdut în mulţimea de marinari, hamali, negustori şi gură-cască, ce înnegreau cheiul, Challais îl aştepta pe Richard. Un Challais aproape de nerecunoscut, nebărbierit, cu ochelari pătraţi, cu părul nepudrat prins într-o coadă soioasă. Hainele-i jerpelite erau de o curăţenie dubioasă.

— Amaury, tu eşti? Ce deghizare! exclamă surprins Richard, în loc de bun găsit, când această caricatură a lui Challais se strecură lângă el, apucându-l de braţ. Vii de la un bal mascat?

— M-am deghizat ca să-mi scap pielea, zise Challais zâmbind.

— Ce s-a mai întâmplat? întrebă Richard nedumerit. Ce e comedia aceasta?

— S-au întâmplat multe, foarte multe, *Monsieur*, de când aţi plecat în Statele Unite. Iar comedia aduce mai mult a tragicomedie.

— La New York, Genêt, ambasadorul Franţei, m-a informat că s-au petrecut oarecare schimbări pe la voi. Că s-ar fi abolit termenii de *Monsieur* şi de *Madame*, care aminteau neplăcut vechiul regim…

— Dacă ar fi numai atât, *Monsieur*. Probabil că nu aţi primit rapoartele mele pe mai şi iunie.

— Nu le-am primit. Poate că s-au încrucişat cu mine, pe drum. M-am îmbarcat la 5 iulie. Raportul pe iunie nu putea să ajungă la New York înainte de minimum treizeci de zile. Numai raportul pe mai ar fi avut oarecare şanse să mă găsească în America. E adevărat că timpul a fost nefavorabil. N-ar fi exclus ca nava curier să fi întârziat pe drum.

Mergeau încet prin mulţimea bălţată, îndreptându-se spre centru.

— V-aş sugera să intrăm în cârciuma aceasta, zise Challais, arătând un local modest, într-un colţ de stradă. Pe firmă scria pompos: „Au vrai arbre de la liberté”. Putem sta de vorbă în linişte. Azi, dacă vrei să treci neobservat, trebuie să stai acolo unde e îmbulzeala mai mare.

— De ce atâta mister? întrebă Richard din ce în ce mai intrigat.

— Am să vă explic de îndată, zise Challais, aruncând o rapidă şi bănuitoare privire circulară, înainte de a intra în cârciumă.

Găsiră o masă într-un colţ, unde puteau să discute cu glas scăzut, fără să fie auziţi.

Era aproape zece. La ora aceea matinală, localul era totuşi plin. Cei mai mulţi clienţi purtau bonete roşii şi bluze largi, denumite *carmagnoles*.

Richard comandă o sticlă de Bordeaux.

— Acum sper, Challais, că îmi vei lămuri mascarada aceasta, zise el după ce patronul le aduse vinul.

— Challais nu mai există, *monsieur*. Challais a dispărut, s-a volatilizat. În momentul acesta mă numesc Jean Lelong, sunt de profesie pictor, iar domiciliul îl am la Lyon, Rue du Bouc 15. Posed acte care dovedesc noua mea identitate.

— De ce această metamorfoză?

— Fiindcă împotriva bietului Challais s-a emis mandat de arestare.

— Nu se poate!
— Uite că se poate!
— Ce ţi se impută?
— Legături cu fostul ofiţer de dragoni Roger d'Hautefeuille, arestat sub învinuirea de spionaj în favoarea lui Pitt şi a lui Coburg.
— D'Hautefeuille a fost arestat?
— Din nenorocire.
— Când? De mult? Cum de l-au prins?
Richard era îngrijorat. Dacă fostul ofiţer făcuse mărturisiri compromiţătoare şi pentru el?
— L-au înhăţat acum o săptămână, zise Challais. La Paris. Un denunţ. Venise în Franţa pentru a înlesni evadarea ducesei de Lusignan.
— Ducesa e arestată?
— Da. A fost arestată la Bordeaux în port, pe când încerca să se strecoare pe o navă suedeză.
— Uluitor!
— Uluitor, dar adevărat.
Richard rămăsese împietrit. Deci Lusignan avusese dreptate. Nu se alarmase pe degeaba.
— Ducesa şi d'Hautefeuille au vreo şansă să scape?
— Niciuna. Cei care au nenorocirea să încapă pe mâna tribunalului revoluţionar nu mai scapă. Cunoaşteţi celebra frază a lui Dante: *Lasciate ogni*…
— Totuşi, trebuie să facem ceva pentru ei, spuse Richard.
— Pentru Roger d'Hautefeuille nu se mai poate face nimic. Situaţia lui e atât de grea, încât cel care ar interveni în favoarea sa ar fi arestat pe loc. Revoluţionarii nu se joacă. Trădarea şi spionajul sunt crime capitale.
— Ducesei i se impută aceiaşi lucru?
— După câte sunt informat, nu. E însă o *fostă*. Ceea ce e suficient de grav. Faptul că soţul ei a emigrat, îi îngreuiază şi mai mult situaţia. Pentru ducesă cred că s-ar putea face o încercare.
— Îi cunosc pe Danton, pe Desmoulins, pe Fabre d'Eglantine…
— Danton nu mai e ministru de justiţie.
Richard îşi muşcă buzele. Era mai grav decât se aşteptase.
— Sper că Chabot, Basire şi Julien mai sunt încă la putere. Când am plecat din Franţa tăiau şi spânzurau.
— Mai sunt la putere, dar situaţia lor e şubredă. Li se aduce învinuirea că fac afaceri, că primesc mită… Poate îi cunoaşteţi pe

Tallien. Pe *proconsulul* Tallien. La Bordeaux el are pâinea şi cuţitul.

— Pe Tallien nu-l cunosc.

— Dar pe amanta lui? Pe superba Theresia Cabarrus?

— Nici pe ea.

— E de mirare. Tot Parisul vorbeşte de frumoasa Theresia.

— Poate că o cunoaşte Françoise.

— N-ar fi exclus. *Mademoiselle* Lange are o colecţie de relaţii… Vorbiţi cu ea.

— Tallien primeşte bani?

— Se spune că nu. Primeşte însă frumoasa Theresia şi pentru el.

— Atunci nimic nu e încă pierdut, Challais.

— Lelong, îl corectă acesta.

— Fie. Lelong.

— Să nu luaţi în nume de rău această precauţie. Dacă îmi rostiţi în public numele adevărat, n-ar fi imposibil să vă audă vreun delator. Şi atunci s-a terminat cu mine.

— Dragul meu, aş vrea să-ţi pun o întrebare, la care, bineînţeles, eşti liber să nu răspunzi.

— Vă ascult.

— Ai lucrat cu d'Hautefeuille?

— Nu. Dar cu câteva ore înainte de a fi arestat, a trecut pe la mine. Era întunecat la faţă. Mi-a spus că e urmărit de presimţiri rele. Avea asupra lui o mapă. M-a rugat să i-o păstrez până când se va înapoia de la Bordeaux. „Ce cauţi acolo?" l-am întrebat eu. Răspunsul lui a fost evaziv. „Am ceva de lucru." Apoi mi-a destăinuit că face o tentativă disperată pentru a salva pe ducesa de Lusignan. „Dacă nu mă mai înapoiez, mi-a mai spus d'Hautefeuille, să faci tot posibilul ca mapa aceasta să ajungă în Germania, în mâinile prinţului de Condé." Am făgăduit să-i îndeplinesc dorinţa. Tonul lui grav, sepulcral, mă impresionase. „Pot să ştiu ce e înăuntru?" l-am întrebat. A şovăit o clipă, apoi mi-a răspuns: „Planurile de campanie ale armatelor franceze de nord. Ordinea de bătaie şi date asupra unităţilor militare". Am simţit că mă trec fiori. „Ceea ce îmi ceri tu se numeşte înaltă trădare" i-am spus eu. D'Hautefeuille era fanatic. Apoi şi-a luat rămas bun şi a plecat. Era noapte. În momentul acela am avut şi eu presimţirea că n-am să-l mai revăd. A doua zi, în vreme ce mergeam spre casă, mi-a ieşit înainte un băiat care mi-a strecurat un bilet. Fără să mai aştepte răspuns, şi-a luat picioarele la spinare, topindu-se în îmbulzeala de pe stradă. Mi-am închipuit că e vorba de o aventură

galantă. Mai primisem şi altă dată asemenea mesaje. Am deschis biletul. Era concis. Am încă în faţa ochilor scrisul acela nervos, ascuţit: „În baza unui denunţ, cavalerul Roger d'Hautefeuille a fost arestat azi-noapte în ascunzătoarea sa din Rue Chantereme. În cursul dimineţii s-a emis mandat de arestare şi împotriva dumneavoastră. Vă sfătuiesc să vă faceţi nevăzut. Locuinţa dumneavoastră este pusă sub supraveghere. Deseară, la orele opt, un prieten vă aşteaptă la hanul „Le Bonnet Phrygien" de lângă poarta Saint-Antoine". Biletul nu era semnat. Am cugetat adânc. Poate că era o glumă proastă. Dar chiar dacă era glumă trebuia să ţin seama de ea. În vremurile pe care le trăim, nimănui nu-i e îngăduit să nesocotească asemenea avertismente. Până la opt seară am rătăcit pe străzi. La ora fixată am intrat în han. Era arhiplin. Am reuşit să dibuiesc o masă liberă. Puţin timp după ce m-am aşezat, un individ cu mutră de bandit s-a oploşit lângă mine. Sughiţa şi vorbea vrute şi nevrute. Puţea a vin. Îmi ziceam că beţivul îmi va strica toate socotelile. A comandat o sticlă de Anjou. M-a tratat cu un pahar. Când s-a apropiat de mine ca să ciocnim mi-a şoptit repede: „Eu sunt prietenul. Ţine actele acestea, a adăugat el, strecurându-mi în buzunar câteva hârtii. Sunt pe numele pictorului Jean Lelong. Ai să găseşti un certificat de civism, semnat de Secţia Saint-Antoine. Mâine în zori să părăseşti Parisul. Ai bani la dumneata?" I-am răspuns că nu aveam prea mulţi, dar că acasă dispuneam de unele rezerve. „Renunţă la ele şi procură-ţi bani din altă parte." Apoi a schimbat vorba. N-a amintit nici de d'Hautefeuille, nici de mapă. La masa noastră se aşezaseră trei indivizi patibulari, care ar fi putut să tragă cu urechea. După un sfert de oră, prietenul a plătit, s-a ridicat de la masă, şi a plecat fără să mă salute. În aceeaşi noapte m-am dus la bancherul Perrégaux, care mi-a pus la dispoziţie douăzeci de mii de livre în asignate şi o mie în aur. Am dormit la prietenul în casa căruia ascunsesem mapa. În zori am plecat la drum. Purtam nişte haine vechi scoase dintr-un colţ de pod. Mi le împrumutase gazda. Arătam ca un tipic pictor ratat. Am ieşit cu uşurinţă din Paris. Nimeni nu s-a gândit să cerceteze mapa îndesată cu desene sub care ascunsesem documentele militare. În primul moment, m-am gândit să mă îndrept spre nord. Ştiam însă că porturile de pe coastele Mării Mânecii erau sever supravegheate. Prezenţa mea nejustificată ar fi dat naştere la bănuieli. În est, războiul făcea ravagii. Graniţa cu Spania era închisă. Nu-mi rămânea decât o

singură ieşire: porturile dinspre Atlantic. Nantes era cel mai indicat, cu atât mai mult cu cât între 1 şi 15 august trebuia să mă întâlnesc cu dumneavoastră.

— Eşti de o candoare dezarmantă, dragul meu Challais.

— Lelong, *Monsieur*.

— Iartă-mă, Lelong. Îmi vorbeşti de afacerea aceasta de spionaj cu o seninătate care – drept să-ţi spun – atinge inconştienţa. În clipa aceasta eşti mai primejdios decât un butoi cu pulbere pe care o arde o lumânare.

— Îmi dau seama, *Monsieur*, şi nu-mi fac iluzii.

— Te pândeşte ghilotina.

— Ştiu. Dar puteam să procedez altfel? Am făgăduit lui d'Hautefeuille să duc documentele la destinaţie.

Richard îşi împreună mâinile şi aruncă teatral o privire disperată spre cer.

— Iartă-l Doamne căci nu ştie ce face. Şi mapa aceea blestemată unde e?

— Ascunsă. La loc sigur.

— Te-ai gândit, Challais, că mă compromiţi şi pe mine?

— *Monsieur*, vă ştiam atât de îndrăzneţ, atât de nepăsător în faţa primejdiilor, încât nu mi-am închipuit că fleacul acesta ar putea să vă supere.

— Mă încântă aprecierile tale. În ceea ce mă priveşte, sunt îndrăzneţ, dar nu temerar. O combinaţie financiară necurată e una; spionajul e alta.

— Depinde de optică, *Monsieur*. Specula cu asignatele se pedepseşte cu moartea, ca şi spionajul.

Richard începu să râdă.

— Eşti incorigibil. Intri de bună voie în gura lupului.

Challais zâmbi cu amărăciune.

— M-am deprins să am de-a face cu lupii.

Făcu o pauză, golindu-şi paharul.

— Mă gândeam, *Monsieur*, că mă veţi ajuta să ies din ţară.

— Cu mapă cu tot?

— Cu mapă cu tot! Aş putea s-o las, când ştiu cât e de preţioasă pentru cei care luptă dincolo de baricadă?

— Nu demult gândeai altfel.

— E adevărat. Am crezut un timp că e posibil să urmez un drum de mijloc. Acum îmi dau seama că neutralitatea e imposibilă. Trebuie să lupţi pentru revoluţie sau împotriva ei. D'Hautefeuille

avea dreptate. Un nobil nu-şi poate renega casta.

Richard umplu din nou paharele.

— Nu te înţeleg, Challais. Renunţi să te îmbogăţeşti cu uşurinţă, lucrând alături de mine, şi te arunci într-o aventură din care e problematic dacă vei scăpa teafăr. Te angajezi pe un drum la capătul căruia se întrezăreşte ghilotina.

— Este greu să eviţi ghilotina, *Monsieur*. E destul să fii nobil, pentru a fi trecut în rândul suspecţilor. Şi azi a fi suspect echivalează cu o condamnare la moarte. Fouquier-Tinville nu stă cu mâinile în sân.

— Challais, te credeam deasupra considerentelor politice.

— Am încercat să vă împărtăşesc vederile, *Monsieur*. Dar din ziua în care revoluţia a proclamat „război castelelor şi pace colibelor" am înţeles că Franţa s-a împărţit în două lumi. Un compromis nu mai e posibil. Nobilii care au crezut că pot merge în pas cu revoluţia au fost depăşiţi. Cei care n-au reuşit să fugă peste graniţă zac acum în închisori, aşteptând să-şi plece grumazul sub cuţitul ghilotinei. Azi, pentru mine, pământul Franţei este de jăratic. Trebuie să plec.

Richard ridică paharul cu vin.

— Să ciocnim, Lelong, pentru succesul ieşirii tale din Franţa. Cu mapă cu tot.

— Mă ajutaţi, *Monsieur?*

— Îmi rămâne altă alternativă? Am făgăduit lui Lusignan să-ţi port de grijă. Voi face pe dracul în optsprezece spre a te scoate din Franţa. „Corsaire" descarcă grâu şi încarcă vin pentru Statele Unite. Operaţia va dura aproximativ zece zile. Până atunci stai ascuns, dar nu într-o casă particulară. Mă tem de percheziţii şi de gura vecinilor. După-amiază te prezinţi lui Chastellux şi începi să lucrezi la fabrică. Pentru toată lumea vei fi un muncitor oarecare. E deghizarea perfectă. Nimeni nu va bănui că urmaşul unei căpetenii de cruciaţi e capabil să toarne fontă. Ştiu, munca manuală e grea. Dar trebuie s-o suporţi. Cel puţin câteva zile. Voi da dispoziţii lui Chastellux să te pună la o muncă uşoară, astfel ca neîndemânarea ta să nu bată la ochi. Vei dormi în dormitorul comun. E mai sigur. Grija mapei o las în întregime pe seama ta. E bine?

— Perfect. *Monsieur*.

Richard se simţea iarăşi bun, generos, gata să săvârşească fapte mari. Fapte despre care biografii săi vor scrie mai târziu pagini patetice. De la o vreme îi intrase în cap că viaţa sa va inspira pe

scriitori şi că bustul lui va fi primit cu onoruri în marea galerie a celebrităţilor secolului.

— Deşi nu sunt un băutor pasionat, aş zice să mai dăm peste cap un pahar, propuse el, folosind argoul chefliiilor.

— De acord! încuviinţă Challais, căruia apropiata ieşire din Franţa îi crea o stare de nervozitate, de nelinişte, lesne de înţeles.

— După ce te îmbarc pe „Corsaire”, zise Richard, plec la Paris. Voi încerca să o salvez şi pe *Madame* de Lusignan.

— D’Hautefeuille ar fi fericit să afle că strădaniile sale pentru salvarea ducesei sunt continuate.

— N-o fac numai pentru d’Hautefeuille. Am şi eu obligaţii faţă de Patricia de Lusignan şi de familia ei, zise Richard visător.

Şi-o amintea tânără, ameţitor de frumoasă. Pe atunci o iubise ca un nebun. A-i dobândi dragostea devenise un ţel, o ambiţie a vieţii lui. Reuşise să o seducă. Repurtase primul lui triumf. Nu izbutise să se însoare cu ea. Dar dragostea ei îi adusese noroc. De atunci, urcase treaptă cu treaptă scara succeselor. Avea datoria să facă totul pentru salvarea ei. Deşi acum nu o mai iubea…

— Spuneţi că aveţi de gând să plecaţi la Paris, zise Challais întrerupându-i reveria. Mi-aş permite să vă dau o povaţă.

— O povaţă e întotdeauna binevenită. Chiar de la un copil, surâse Richard.

— Nu mai sunt de mult copil, *Monsieur*.

— Să admitem că nu mai eşti. Mentalitatea copilăriei ai păstrat-o încă neatinsă. Să auzim povaţa.

— La Paris să fiţi prudent. Prudenţa nu exclude curajul.

— Tu îmi vorbeşti de prudenţă? Tu care te-ai încărcat cu mapa aceea blestemată? Tu care îţi joci capul pe o carte? Haida de! Să fim serioşi, dragul meu. Din gura ta povaţa aceasta sună fals.

— Totuşi, ar fi bine să ţineţi seamă de vorbele mele. Parisul pe care îl cunoaşteţi dumneavoastră, Parisul de acum un an, nu mai există. Azi, capitala Franţei e o capcană de lupi. O capcană de lupi în care se prind şi oi. Lupii, în schimb, se mănâncă între ei că turbaţi. Girondinii cu montaniarzii, hebertiştii cu dantoniştii, iacobinii cu cordelierii. Dacă Brunswick ar fi cucerit Parisul după faimosul lui manifest, prin care ameninţa cu trăsnetele şi fulgerele sale pe cei care ar îndrăzni să se atingă de un fir de păr al familiei regale, n-ar fi dezlănţuit o hecatombă, mai îngrozitoare decât aceea pe care fiii revoluţiei şi-o pregăteau pentru ei înşişi. E uimitor câte s-au petrecut de la plecarea dumneavoastră. S-a înfiinţat

tribunalul revoluţionar. Bogaţii au fost loviţi de impozite grele. Săracii au primit arme, fiind organizaţi într-o armată revoluţionară care terorizează Parisul. Orleaniştii, în cap cu Philippe Égalité, au fost arestaţi, în Vendée regaliştii au proclamat insurecţia. Convenţiunea, sub presiunea Comunei, a ordonat arestarea a douăzeci şi nouă de deputaţi girondini. Marat a fost lichidat. Bursa a fost închisă. S-a introdus pedeapsa cu moartea împotriva acaparatorilor care înfometează populaţia. Speculatorii care depreciază forţat cursul asignatelor sunt daţi pe mâna călăului. Se vorbeşte de apropiata confiscare, în folosul statului, a băncilor şi întreprinderilor conduse de străini. Vedeţi, aşadar, *Monsieur*, de ce vă povăţuiesc să fiţi prudent. Când vreţi să intraţi în capcana lupilor trebuie să fiţi pregătit sufleteşte.

Richard îşi goli paharul.

— Se pare că ai dreptate mânzule. Dacă tabloul tău corespunde realităţii, situaţia nu e trandafirie.

— Tabloul e sumbru, *Monsieur*. Ar trebui să vedeţi tribunalul revoluţionar în şedinţă, ghilotina hăpăindu-şi victimele, strada frământându-se şi zbătându-se ca un şarpe, Convenţiunea sfâşiindu-şi, ca Moloch, copiii…

— Primejdia mă stimulează, Challais. Pardon, Lelong. Ocupaţiile mele, adeseori pe marginea legii, m-au deprins să evoluez pe muchie de cuţit. Şi în vremuri normale risc să îmi frâng gâtul.

— Acum, însă, riscurile sunt înmiite, *Monsieur*. Numai aci, la Nantes, ştiţi ce se petrece? Castelul Bouffay, mănăstirea carmelitelor, vechiul palat al ducilor de Bretagne, mănăstirea penitentelor, a vizitaţiunii, şi încă multe altele, au fost transformate în închisori. Mii, zeci de mii de oameni zac, claie peste grămadă, în temniţele improvizate, în condiţii neînchipuit de sălbatice; murdari, nehrăniţi, pradă bolilor, terorizaţi. O viziune de infern pe care nu vă urez s-o cunoaşteţi de aproape.

— Ţi-a intrat frica în suflet, râse Richard.

— După ce veţi vedea tot ce am văzut eu mă veţi înţelege, *Monsieur*.

— Sunt călit, dragul meu.

Challais ridică din umeri. Vinul, băut pe stomacul gol, începuse să-l ameţească.

Richard plăti consumaţia.

Când ieşiră în stradă, Challais clipi ca o pasăre de noapte scoasă la lumină.

— Ce soare puternic! Mă orbeşte!

— Aşa ne va orbi lumina care va străluci mâine, risipind bezna de azi, zise Richard.

— Vom ajunge să trăim ziua de mâine?

— Te mai îndoieşti? Cine merge cu mine nu pierde cursa. Auzi, Lelong? Nu pierde cursa!

La 25 august Richard plecă la Paris, însoţit de Chastellux şi de Soames, nelipsitul său valet. În capitală îl aştepta o activitate febrilă. Trebuia să încheie noi contracte de furnituri militare, să reorganizeze reţeaua de agenţi care speculau în numele lui deprecierea vertiginoasă a asignatelor, să facă posibilul şi imposibilul pentru eliberarea Patriciei.

La 1 septembrie sosi în capitală.

În Place de la Révolution văzu de departe o schelărie înaltă, cenuşie, în creştetul căreia sclipea orbitor, reflectând razele soarelui, o placă de metal trapezoidală.

— Ghilotina, explică laconic Chastellux.

Piaţa era aproape goală. În faţa Convenţiunei se zăreau pâlcuri de oamenii.

Diligenţa pătrunse în labirintul străzilor strâmte, întunecoase şi arhipopulate ale Parisului.

Richard constată că Challais avusese dreptate. Ceva era schimbat. Bonetele roşii se înmulţiseră uluitor. Părea că străzile fuseseră invadate de o fabuloasă recoltă de maci roşii. Bluzele *carmagnoles* aveau mare căutare. Fracurile englezeşti îşi făceau câte o rară şi timidă apariţie. Sutanele prelaţilor pieriseră. La uşile brutăriilor, măcelăriilor şi băcăniilor, cozile nesfârşite de parizieni înfometaţi semănau cu nişte şerpuitori dragoni chinezeşti.

Diligenta îşi descărcă pasagerii în faţa hanului „Le Croissant d’Or” de pe Rue de Richelieu, punctul terminus al călătoriei.

Richard găsi o birjă trasă de o mârţoagă nemâncată, care îl transportă până la locuinţa sa de pe Quai du Louvre. Apartamentul mirosea a mucegai şi a praf. Atmosfera era închisă, fierbinte, irespirabilă. Soames deschise ferestrele, lăsând aerul curat să pătrundă în casă. Deşi era obosit, Richard se spălă, îşi schimbă hainele de călătorie, apoi ieşi de unul singur în oraş. Avea de făcut mai multe vizite. Ghinionul se ţinu scai de capul său. Nu găsi pe nimeni din cei pe care îi căuta. Nici pe Françoise Lange, care se afla la teatru, nici pe Chabot, protectorul său, nici pe Danton, şi nici pe

Camille Desmoulins. Călcase cu stângul. Dădu acestei întâmplări semnificaţia unei prevestiri rele. Se înapoie devreme acasă şi se culcă fără să cineze.

În noaptea aceea somnul nu i se lipi de geană, închipuirea sa plăsmuia un necontenit şi macabru cortegiu de trupuri decapitate. Îl obseda ghilotina pe care o văzuse în Place de la Revolution, profilându-se hâdă pe cerul văratic. Îl urmărea chipul Patriciei şi al lui d'Hautefeuille, care zăceau în închisoare, aşteptându-şi osânda.

Gâfâind, cu trupul năclăit de sudoare, Richard îşi ridică de pe pernă capul tulburat de fumurile închipuirii. Coborî din pat. Deschise larg ferestrele. Camera să îl înăbuşea ca şi celula unei închisori.

Spre dimineaţă, reuşi să aţipească. Dar nu apucă să-şi odihnească trupul vlăguit. Soames îl trezi la orele opt.

— Monsieur Chastellux vă reaminteşte că la nouă şi jumătate sunteţi convocaţi la Ministerul de Război.

— Bine. Mă îmbrac imediat, mormăi, Richard.

La ora fixată, intră la minister, însoţit de Chastellux. Şi aici se schimbaseră multe. Descrierea plină de venin pe care o făcuse, nu demult, generalul Dumouriez îi reveni fără voie în minte: „Birourile Ministerului de Război au devenit un club în care se preamăreşte setea de sânge şi măcelul. Funcţionarii poartă berete roşii. Lumea se tutuie. Până şi ministrul afectează o ţinută neglijentă. Murdăria lui e neînchipuită. Ministerul a ajuns un fel de cavernă infectă”. Cită lui Chastellux vorbele lui Dumouriez.

— Nu-i aşa că avea dreptate generalul?

Chastellux nu-i cântă în strună.

— *Monsieur*, e prudent să nu mai repetaţi aceste cuvinte, spuse el cu toată seriozitate.

Pe Richard îl irita să i se recomande mereu prudenţa.

— Adevărul n-ar trebui să-i supere, Chastellux.

— Nu ştiu, *Monsieur*, dacă acesta e purul adevăr. Nu trebuie să uitaţi că generalul Dumouriez a rostit aceste cuvinte după eşecul loviturii sale de stat. Era firesc să vadă totul în negru.

— Mi se pare că te-a contaminat şi pe dumneata microbul revoluţiei, zise Richard ironic.

— *Monsieur*, n-am făcut şi nici nu fac politică. Nu pot însă nega realitatea. Acestui minister atât de hulit i-a revenit sarcina de a organiza şi de a susţine unsprezece armate. Unsprezece armate care, în condiţii vitrege, apără cu succes fruntariile Franţei.

Richard se întunecă. Nu-i plăcea ca salariaţii lui să aibă opinii personale. Era evident că optica lui Chastellux se schimbase. Şi aceasta îl indispunea.

— În birourile ministerelor nu înfloreşte eleganţa, continuă inginerul, care nu remarcase expresia feţei patronului său. Dar patriotismul acestor oameni nu poate fi pus la îndoială. Fac greşeli. E firesc. Dar sunt de bună-credinţă. Unii fură. Nu e ceva extraordinar. Parcă sunt singurii!

Richard încreţi sprâncenele. Făcea Chastellux vreo aluzie? Inginerul aluneca pe o pantă primejdioasă. Îl va pune sub supraveghere. La nevoie, nu va şovăi să-l concedieze. Spera însă că depresiunea lui Chastellux era trecătoare.

Nu avu timp să reflecteze prea mult asupra acestei chestiuni. Uşierul îi introduse în cabinetul secretarului general Vincent. Vincent era un hebertist înflăcărat. Nebărbierit, neglijent îmbrăcat, afecta o atitudine degajată, familiară, şi un limbaj verde, în tonul idolului său. În birou se mai afla şi Miot, un birocrat din vechea falangă, care ducea tot greul ministerului. Miot prezentă lui Sunderland caietul de sarcini al unei importante comenzi de armament.

Vincent se scărpină la ceafă.

— Pe toţi dracii, cetăţene Sunderland, vei ajunge în curând să monopolizezi toate comenzile de armament. Nici Creusot nu te întrece. Nu ne zgârcim la bani. Pretindem, în schimb, armament de calitate superioară. Te previn! Să nu ne pui în situaţia de a regreta că ţi-am acordat încrederea.

Ameninţarea deghizată a lui Vincent nu fu pe placul lui Richard.

— Cetăţene secretar general, zise el, folosind la rândul său această formulă revoluţionară care-i ardea parcă buzele, să fiţi încredinţaţi că nu veţi avea motive să regretaţi alegerea făcută, adresându-vă uzinei mele.

— Să nădăjduim, cetăţene Sunderland, să nădăjduim.

— E o certitudine, cetăţene Vincent, interveni Chastellux. Cuvântul cetăţeanului Sunderland nu s-a dezminţit niciodată.

Înţelegea să fie loial faţă de patronul său, deşi nu îi mai împărtăşea în întregime convingerile politice.

— Mă bucur, cetăţene. Pe toţi dracii, numai în chipul ăsta vom învinge trufia duşmanilor republicii.

Contractele fură semnate în ziua următoare. După îndeplinirea acestei formalităţi, Chastellux plecă la Nantes.

Richard rămase la Paris. Era neliniştit. Tonul lui Vincent, privirea lui ciudată, iscoditoare, îl pusese pe gânduri. În străfundul sufletului său suna timid un clopoţel de alarmă, Challais şi Chastellux aveau dreptate. Trebuia să fie prudent.

La câteva zile după audienţa sa la Ministerul de Război, primi o vizită neaşteptată. Se ridicase tocmai de la masa de prânz când un ciocănit în uşă îl făcu să tresară. De când se afla la Paris îl speriau toate zgomotele. Nervii începuseră să-i joace feste.

Soames introduse în salon pe un bărbat voinic, masiv, cu faţa rotundă, bărbia revărsată şi ochi vicleni de vulpe. Hainele negre, jaboul şi gulerul alb, înalt, gesturile blânde, onctuoase, îi dădeau înfăţişarea unui cleric.

— Îmi permiteţi să mă prezint, spuse străinul. Mă numesc Frey. Sunt bancher. Poate că aţi auzit de mine.

— Oh, cine nu a auzit de fraţii Frey, zise Richard, poftindu-l să ia loc. În lumea bursei sunteţi figuri de prima mărime.

— Ca şi dumneavoastră, *Monsieur* Sunderland. Vă întorc complimentul fără să greşesc.

Bancherul avea un vag accent străin.

Richard era intrigat. Ce căuta acest ins? Fraţii Frey aveau reputaţia unor speculatori îndrăzneţi, cu relaţii puternice în lumea politică. Se ştia că lucrau mână în mână cu danezul Diedrichsen, cu spaniolul Guzman, cu germanul Westerman şi cu francezul d'Espagnac. Cei mai temerari speculatori ai epocii. Era o camarilă a marii finanţe, care dirija din umbră acţiunea de depreciere a asignatelor şi care tindea să stabilească un monopol al furniturilor militare. Se spunea că şi baronul de Batz, gasconul vorbăreţ, care trăgea sforile Ministerului de Finanţe, n-ar fi străin de această clică.

Richard, gazdă perfectă, îşi tratà musafirul cu şampanie şi gustări fine, într-o vreme în care Franţa era bântuită de foamete. Bogaţii sunt în general feriţi de aceste meschine dezagremente. Şi Richard nu făcea excepţie.

Oaspetele vorbi despre ultimele piese de teatru, despre sezonul care abia se încheiase la Londra, despre dispariţia treptată a manifestărilor mondene pariziene şi – foarte în treacăt – despre evenimentele politice. Abia după o jumătate de oră de sporovăială se hotărî să intre în subiect.

— *Monsieur* Sunderland. De multă vreme voiam să vă cunosc. Ţineam să stăm de vorbă, să ne împărtăşim vederile. Mi-a plăcut întotdeauna să am de-a face cu oameni superiori.

Richard se înclină.

— Vă mulţumesc pentru apreciere.

— Ei da, să nu păcătuim printr-un exces de modestie. Noi care dirijăm realmente finanţele Franţei, trebuie să păstrăm legături, să ne înţelegem, să judecăm împreună anumite situaţii. Nu-i aşa *Monsieur* Sunderland?

Richard se înclină iarăşi.

Muţenia interlocutorului îl înciudă pe Frey. De ce păstra tăcerea? Aştepta ca vizitatorul să-şi descopere bateriile. Era viclean americanul. Dar nici pe marele Frey nu-l băga oricine în cofă.

Bancherul reluă cu amabilitate:

— Scumpe *Monsieur* Sunderland – ah, îmi iertaţi digresiunea, nu ştiţi cât e de plăcut să scapi pentru câteva ore de acest obsedant *cetăţene* şi în prezenţa dumneavoastră îmi permit să fiu deschis. Nu-i aşa, *Monsieur* Sunderland?

Richard socoti că sosise momentul să plaseze un cuvânt.

— Cum spuneţi dumneavoastră, scumpe *Monsieur* Frey.

„Iar îmi lasă iniţiativa, vulpoiul, gândi musafirul. Bănuieşte motivul care m-a adus la el, dar face pe niznaiul ca o fecioară care ştie ce vrea curtezanul, dar deschide ochii mari şi nedumeriţi când acesta o imploră să rostească un *da*, care să-i deschidă porţile paradisului.”

„Spune tot ce-ai de spus, cumetre”, îl invită în tăcere Richard, privindu-l cu exasperantă candoare.

„Aşteaptă făţarnicul. Eu să dau tot şi el nimic. Escrocul, cugetă Frey, zâmbind cu aceeaşi nemărginită simpatie. În război, cea mai sigură metodă e atacul. Să atacăm!”.

— *Monsieur* Sunderland, amândoi ştim ce vrem. Ce să mai batem apa în piuă. Să discutăm deschis.

Richard se înclină pentru a treia oară.

Bancherul Frey începu să fiarbă.

„Scârbă, fariseule, prefăcutule!” îl bombardă el cu invective mute.

— Scumpe *Monsieur* Sunderland, criza prin care trece Franţa e cumplit de grea. Trebuie să conveniţi şi dumneavoastră că nu fac decât să enunţ un adevăr.

Fără să mai aştepte încuviinţarea gazdei, Frey continuă:

— Este inutil să ne divizăm forţele, într-o epocă în care uniţi am doborî orice concurenţă, am înfrânge orice rivalitate. Şi noi şi dumneavoastră, *Monsieur* Sunderland, suntem prietenii

cetăţeanului Chabot – iar pârdalnica aceasta de formulă, de care nu reuşesc să mă dezbăr. Cum v-am spus, avem prieteni comuni, vederi comune, scopuri comune. De ce să nu folosim în comun mijloacele noastre de luptă? Adversarii noştri din Convenţiune sunt puternici. Chabot, Basire, Julien, prietenii noştri, sunt tot mai vehement atacaţi de hebertişti şi de iacobinii „turbaţi”. Căderea susţinătorilor noştri ar însemna şi căderea noastră. Dacă stipendiem pe anumiţi membri ai secţiunilor pariziene dărâmăm şi pe Hebert şi pe partizanii săi. Dacă furnizăm armament defectuos armatei, discredităm Ministerul de Război, care e în mâna hebertiştilor. Compromiterea lui Bouchotte, actualul ministru de război, ar atrage înlocuirea sa cu Chabot sau cu un om al acestuia. Mă urmăriţi, *Monsieur* Sunderland?

— Cu multă atenţie, *Monsieur* Frey.

— Cu alte cuvinte vrem să iniţiem un sindicat care să dezorganizeze armata, care să semene discordia în sânul secţiunilor şi care să ducă la prăbuşirea adversarilor lui Chabot şi deci alor noştri. În ziua în care vor fi măturaţi nu numai Hebert, dar şi Chaumette, Danton, Robespierre şi întreaga lor clică vom pune mâna pe putere. Franţa va fi a noastră. *Monsieur* Sunderland. Cuvântul nostru va fi lege.

— Şi dacă nu reuşeşte? Dacă îl dă cineva în vileag? V-aţi gândit la consecinţe?

— Ne-am gândit, *Monsieur* Sunderland. Dar dacă nu atacăm, suntem pierduţi. Ştiţi că toate băncile şi întreprinderile cu capital străin vor fi confiscate?

— Ştiu. Am fost informat.

— Şi aveţi de gând să staţi cu mâinile în sân, *Monsieur?* Vă resemnaţi în faţa fatalităţii *oarbe?* Aşteptaţi să fiţi târât sub cuţitul ghilotinei?

— Bineînţeles că nu, replică Richard stânjenit.

Discuţia aluneca pe o pantă primejdioasă. Dacă Frey era agent provocator?... Nu! Nu putea fi spionul lui Robespierre sau al lui Hebert. Chabot îi vorbise de fraţii Frey în termeni elogioşi. Challais, însă, îi recomandase prudenţa. Şi mânzul acesta ştia ce spune. Parisul ajunsese o capcană uriaşă. O capcană a lupilor, în care Richard nu avea de gând să-şi lase pielea. Acumulase destul capital dincolo de graniţele Franţei ca să joace la disperare ultima carte. Ah, nu! Nu va aştepta să fie prins ca un şoarece în cursă. Frey şi acoliţii lui n-aveau decât să se angajeze pe această cale. El îşi va

păstra libertatea de acţiune. Chabot îl făcuse mari servicii. Dar pentru Chabot nu avea de gând să-ţi rişte existenţa. Recunoştinţa lui nu mergea până acolo. Moare Chabot? Trăiască urmaşul lui Chabot!

Chipul impenetrabil al lui Richard nu-i trăda agitaţia lăuntrică. Dacă Frey i-ar fi citit gândurile, l-ar fi denunţat lui Chabot. Şi acesta mai avea destulă putere pentru a-l zdrobi. Richard văzuse ghilotina. Nu avea poftă să-i facă îndeaproape cunoştinţă. Era hotărât să răspundă în doi peri, făgăduind atât încât să nu se angajeze cu nimic.

— *Monsieur* Frey, apreciez sinceritatea dumneavoastră. Mi-aţi lămurit o serie de chestiuni care-mi erau încă neclare. Voi studia propunerea dumneavoastră. Pot să vă declar încă de pe acum că o socotesc foarte înţeleaptă. Vă rog să-mi acordaţi un timp de gândire, înăuntrul căruia să-mi cântăresc posibilităţile. Vreau că participarea mea să nu aibă un caracter formal.

— Sunt încântat, *Monsieur* Sunderland, că priviţi lucrurile cu aceeaşi seriozitate ca şi mine. Primul dumneavoastră aport este armamentul pe care-l fabricaţi la Nantes. Furnizaţi pulbere care să nu ia foc, arme defectuoase, tunuri descentrate. În felul acesta veţi servi cauza noastră, care trebuie să fie şi a dumneavoastră.

Trecură o săptămână, două, trei, fără ca Richard să dea răspunsul aşteptat. Primejdia era mare. Nu voia să-şi precizeze atitudinea înainte de a afla dincotro bate vântul.

În acele zile de aprigă frământare, încercă în mai multe rânduri să aibă o întrevedere cu Danton sau cu Desmoulins.

Cei doi oameni politici erau însă indisponibili. Şedinţele Convenţiunii, ale cluburilor, adunările Comunei, pertractările din culise nu le mai dădeau răgaz să-şi primească solicitanţii. Afară de aceasta, Danton nu era prea mulţumit de serviciile pe care Richard Sunderland le adusese Franţei revoluţionare în timpul călătoriei sale în Statele Unite.

Dornic să dea ochii cel puţin cu Desmoulins, Richard hotărî să-l caute la Convenţiune. Avea de gând să aştepte sfârşitul şedinţei şi să-l acosteze la ieşire.

Şedinţele se ţineau într-o sală a palatului Tuileries, în faţa enormului edificiu tălăzuia agitată o mare de patrioţi înarmaţi.

Richard îşi făcea cu greu loc spre primele rânduri. Ajutându-se cu coatele, cu pumnii, izbuti a se apropia de intrarea palatului. În sala

de şedinţe nu-i fu posibil să se strecoare. Din frânturile de discuţii purtate de patrioţii masaţi la intrare înţelese că tribunele şi culoarele erau înţesate de oameni.

Cu preţul unor eforturi eroice, reuşi să-şi facă loc prin gloată până la uşa sălii de şedinţe. Dinăuntru se auzeau frânturi de discursuri, întretăiate de aplauze, ovaţii sau de zbierete ameninţătoare.

Un revoluţionar din apropierea lui Richard strigă, încercând să acopere tumultul:

— Hebert ne-a poruncit să înconjurăm palatul şi la nevoie să-l luăm cu asalt. Să nu dăm înapoi când adunarea nu va adopta măsurile necesare eliberării patriei.

— Foarte bine!

— Să stăm pe baricade!

— Trăiască Hébert!

— Trăiască Robespierre!

— Moarte intriganţilor!

— Moarte inamicilor publici…

— Moarte…

Un vlăjgan cu spinare lată de urs, zbieră, dominând gălăgia.

— Gura! Gurrra! În sală vorbeşte cetăţeanul Couthon!

— Da, da, tăcere!

Vacarmul se domoli gradat, ca un tunet care se pierde.

Din sală se auzea un glas aspru sacadat:

— …contrarevoluţia şi-a găsit prieteni în sânul Convenţiunii naţionale! Să ne ridicăm împotriva ei! Să ne ridicăm cu toţii! Să arestăm pe toţi duşmanii republicii, pe toţi suspecţii. Să facem de petrecanie tuturor conspiratorilor, dacă nu vrem să ne facă ei de petrecanie. La arme! Vom lupta până la ultimul! Printre noi s-au strecurat duşmani… trădători, spioni, acaparatori… Să-i demascăm şi să decretăm punerea lor sub acuzare!

Un glas răsună vehement:

— Moarte trădătorilor!

— Moarte speculanţilor!

— Marat! Voi ţine seama de lecţiile tale! răsună o voce ascuţită, stridentă, ca o trompetă.

— Vorbeşte Hébert, spuse un patriot din pragul sălii de şedinţă.

— Pe toţi dracii, Marat! Nu te vom uita! Nu te vom uita, umbră scumpă! Victimă a cuţitului agenţilor tiraniei… Îţi jur că voi înfrunta fără şovăială ameninţarea pumnalelor şi a otrăvii, şi că îţi voi urma

pilda. Război veşnic conspiratorilor, intriganţilor, hoţilor! Asta e deviza mea, pe toţi dracii! Şi să fii sigur Marat că îmi voi respecta jurământul. Iar pe toţi acei care vor refuza să ne urmeze îi vom îngenunchea sub cuţitul ghilotinei!

— Bravo, Hébert! Mergi până la capăt! Jumătăţile de măsură n-au fost niciodată bune.

Furtună de aplauze.

Proteste.

Tumult.

Apoi, ca la poruncă, se pogorî iarăşi liniştea.

— Reprezentanţi, Robespierrre are cuvântul!

— În aceste momente de mare primejdie, îngăduinţa e crimă. Dacă trădătorii vor să nimicească republica, dacă speculanţii vor să sugă sângele poporului, îi vom da pe toţi pe mâna poporului însuşi! Dacă răuvoitorii din sânul acestei adunări vor încerca să ne pună piedici, spre a scăpa de sancţiunile justiţiei pe vânzătorii de neam, pe conspiratori şi pe acaparatori, vom cere poporului să-şi facă singur dreptate.

Robespierre dădea frâu liber maselor. Propovăduia insurecţia. Mulţimea porni iarăşi să freamăte.

— Bravo, Robespierre!

— Trăiască Robespierre!

— Trăiască…

— O delegaţie, în frunte cu Chaumette, se apropie de tribună, vesti patriotul din pragul uşii.

— Nicio cruţare pentru ticăloşi! Nicio milă pentru trădători! Să le-o luăm înainte! Între ei şi noi să aruncăm bariera veşniciei!

Robespierre răspunse cu gravitate:

— Libertatea va supravieţui intrigilor şi maşinaţiilor conspiratorilor. Convenţiunea se va strădui să aline durerile poporului.

Moţiunile erau prezentate fără întrerupere. O delegaţie a clubului iacobinilor străbătu mulţimea, purtând un drapel tricolor pe care era brodat un ochi vigilent cu deviza: „Liberté ou la mort!” Purtătorul drapelului se adresă imperios preşedintelui adunării:

— Cerem ca teroarea să fie trecută la ordinea de zi!

— Foarte bine, răsună glasul puternic al lui Danton. Susţin cu toată căldura această moţiune. Să instaurăm teroarea. Adevărata teroare! În fiecare zi să cadă cel puţin o ţeastă sub tăişul ghilotinei.

— Da, da! Să trecem teroarea la ordinea de zi!

— Trăiască teroarea!
— Trăiască…
— Vorbeşte Barère!
— Teroarea va stârpi o dată pentru totdeauna pe regalişti, pe moderaţi şi tot gunoiul contrarevoluţionar. Aristocraţii au vrut sânge. Ei bine, se vor alege cu sângele conspiratorilor, cu sângele ticăloşilor de teapa lui Brissot ori a Mariei-Antoinette! Regaliştii vor să tulbure lucrările Convenţiunii. Zadarnic. Convenţiunea va şti să le vină de hac. Conspiratori, aţi vrut să nimiciţi pe montaniarzi; ei bine, vă vor nimici pe voi!

Richard urmărea cu respiraţia tăiată fazele dramatice ale acestei şedinţe, care avea să rămână memorabilă în analele revoluţiei. Sângele îi zvâcnea în tâmple. Nemaiputând îndura tensiunea care creştea clipă de clipă, ieşi afară. Se întunecase. Făclii aprinse, purtate în zeci de mâini, luminau piaţa uriaşă, sângerie. Din când în când, câte un patriot ieşea din sala de şedinţe explicând mulţimii mersul dezbaterilor.

— S-a votat legea suspecţilor!
— Bravo!
— Trăiască…
— Aristocraţii nu vor scăpa nici în gură de şarpe, comentau patrioţii.
— S-a votat legea maximului general!
— S-a zis cu specula, se bucurau femeile şi bărbaţii livizi de nemâncare.
— Orice negustor care va îndrăzni să ascundă mărfuri, ori va afişa liste de preţuri inexacte va fi executat – vesti acelaşi crainic.
— La ghilotină cu speculanţii!
— La ghilotină…
— Moarte lor…

Richard era năuc. Avea senzaţia că mulţimea aceea dezlănţuită îi simţea prezenţa, că toate privirile erau aţintite asupra lui.

Fără să-l mai aştepte pe Desmoulins, se îndepărtă de palat. Când izbuti să se smulgă din mijlocul gloatei şi se văzu singur pe cheiurile largi, aerate, ale Senei respiră adânc. Pentru prima dată cunoscuse frica. O frică oarbă, mistuitoare…

Criza aceea de spaimă dementă, animalică, nu-l stăpâni din fericire mult. După o sticlă de şampanie băută pe nerăsuflate şi după un somn bun, reparator, îşi veni în fire. Zorile îi risipiră

ultimele temeri. Richard nu îşi pierduse încrederea în steaua sa. Era cu neputinţă să i se întâmple ceva rău lui, alesul zeilor!

Trei zile după acea furtunoasă şedinţă a Convenţiunii, pe care o audiase din anticameră, Richard bătu din nou la uşa casei lui Camille Desmoulins. De data aceasta avu noroc. Tânărul prieten al lui Danton se înapoiase mai devreme ca de obicei de la redacţia lui „Le Vieux Cordelier”.

În acele zile, Desmoulins locuia în casa pe care i-o construise socrul său, controlorul financiar Duplessis, în fundul unei grădini frumoase de pe Rue de Condé.

Deşi era obosit, Desmoulins îşi primi cu amabilitate vizitatorul. Richard nu-şi pierdu vremea în preambuluri inutile.

— Cetăţene Desmoulins, sper că n-ai să iei în nume de rău demersul pe care-l fac azi. Am îndrăznit să apelez la dumneata pentru că îţi cunosc generozitatea şi spiritul de dreptate. Socotesc că eşti cel mai în măsură să-mi dai o mână de ajutor; cu atât mai mult cu cât eşti colaboratorul cetăţeanului Danton, fost până mai deunăzi şeful Departamentului Justiţiei.

Desmoulins zâmbi:

— Aş vrea să-ţi pot fi de folos. Despre ce e vorba?

— Cetăţeana Patricia Lusignan a fost arestată la Bordeaux sub învinuirea că ar fi încercat să treacă fraudulos graniţa, zise Richard. Vina ei nu este atât de mare, dacă ţinem seama de motivele care au determinat-o. Voia să meargă la soţul şi la copiii ei, aflaţi în străinătate.

Expresia feţei lui Desmoulins se înăspri:

— Dacă nu mă înşel, este o *fostă?*

— E adevărat. N-are niciun rost să ascund acest lucru. Faptul că a fost ducesă nu poate constitui o circumstanţă agravantă.

— Te înşeli, cetăţene Sunderland. Cazul fostei ducese de Lusignan nu e lipsit de gravitate. Soţul ei, un emigrant înrăit, complotează la Londra cu duşmanii republicii. Amantul ei, fostul locotenent Roger d’Hautefeuille, a fost prins pe când făcea spionaj în favoarea unor puteri străine, iată pentru cine intervii dumneata.

— Dar ce i se impută Patriciei Lusignan, cetăţene Desmoulins? Trebuie să fie ghilotinată numai pentru că este soţia unui *fost?*

Desmoulins îşi muşcă iritat buzele:

— Dacă mi-ai fi cunoscut principiile, cetăţene Sunderland, sunt convins că n-ai fi venit la mine. Patricia Lusignan a favorizat acţiunile de spionaj ale amantului, a ascuns în castelul ei din

Tourrains conspiratori şi preoţi care au refuzat să depună jurământul. Când a simţit că autorităţile sunt pe urmele ei, a încercat să dispară. A fost prinsă la Bordeaux şi întemniţată. Acum îşi aşteaptă osânda. Regret, cetăţene Sunderland. Nu pot face nimic pentru ea. Regret de asemenea că m-ai socotit capabil a mă preta la o infamie. Nu sunt trădător, Mr. Sunderland, zise Desmoulins, subliniind cuvântul *Mister*.

— Omenia înseamnă trădare, *Monsieur* Demoulins?

Obrazul gazdei se făcu pământiu.

— Îmi ceri să fiu omenos cu trădătorii? Cu ticăloşii care, pentru a-şi recâştiga privilegiile, pactizează cu vrăjmaşii patriei lor? Mentalitatea dumitale este ciudată, Mr. Sunderland. Iartă-mă că nu folosesc termenul de cetăţean, dar acesta îl rezerv exclusiv prietenilor republicii.

— Mă socoteşti un duşman al Franţei, *Monsieur* Desmoulins? Uiţi că sunt american? Că sunt cetăţean al unei mari republici, care nu de mult s-a smuls de sub jugul tiraniei?

Desmoulins zâmbi ironic:

— Îmi pare rău, Mr. Sunderland, dar nu văd în dumneata un cetăţean al republicii americane. Un cosmopolit... da. Un om fără patrie, căruia i se aplică dictonul *Ubi bene, ibi patria!*

— Aceasta nu v-a împiedicat să apelaţi ia serviciile mele şi dumneata şi *Monsieur* Danton, replică Richard tăios.

— Pentru asemenea servicii nu avem nevoie de *caractere*.

Richard îşi privi interlocutorul cu ostentativă milă:

— Credeam că stau de vorbă cu un om de suflet. Constat însă că am de-a face cu un fanatic. În aceste condiţii, prezenţa mea nu mai are rost.

— Sunt de acord. Nu-mi plac prietenii trădătorilor.

„Mi-am făcut un duşman de temut, gândi Richard după ce părăsi casa lui Desmoulins. Pe viitor va trebui să fiu atent. Foarte atent.”

Acest prim eşec nu-i descurajă. Făcu o vizită şi lui Chabot. Fostul călugăr îl primi cu râsul său zgomotos şi jovial.

— Îmi pare rău că te dezamăgesc, amice Sunderland, dar nu pot interveni pentru prietena ta. Bordeaux este *fieful* lui Tallien, care e foarte gelos de prerogativele sale. Relaţiile dintre mine şi Tallien nu sunt tocmai cordiale. Dacă ar putea să mă jupoaie de viu, ar face-o cu voluptate. Şi eu de aşijderea. Ţi-aş da o sugestie. Încearcă să iei legătura cu Thérèsia Cabarrus. Proconsulul din Bordeaux nu ridică un deget fără încuviinţarea ei. Şi, pentru edificare, adaug că

Thérèsia e foarte sensibilă la cadouri.

— Cetăţene Chabot, la cine mă sfătuieşti să mă adresez ca să obţin o scrisoare de recomandaţie pentru acest personaj?

— Ştiu eu? După câte sunt informat este în relaţii amicale cu Françoise Lange, prietena dumitale. Mă tem însă că iubita îţi va face dificultăţi.

— De ce?

— Eterna gelozie feminină. Gândeşte-te şi dumitale. Ceri unei femei frumoase o scrisoare de recomandaţie pentru altă femeie frumoasă, care să intervină pentru eliberarea unei protejate despre care se spune că are mult farmec. Ce zici? Am dreptate?

— Françoise Lange este o fiinţă înţelegătoare.

— În primul rând e femeie, cetăţene Sunderland.

— Totuşi, trebuie să încerc.

— Desigur. Încearcă. Dar cu prudenţă. Ah, să nu uit principalul. Zilele acestea să nu pleci la Bordeaux, căci vei avea mult de lucru. La începutul săptămânii viitoare se va vota o moţiune pentru deprecierea asignatelor. Până atunci să vinzi toate asignatele pe care le ai la dispoziţie. Exact peste cincisprezece zile se va vota altă moţiune, prin care se va cere revalorizarea asignatelor. Cu trei zile înainte de depunerea ei pe masă preşedintelui Convenţiunii, te voi anunţa, ca să faci cumpărături masive de asignate. Diferenţele… zâmbi Chabot…

— Le împărţim, completă Richard, făcând semnificativ cu ochiul.

Vestea era plăcută. Această alternanţă de moţiuni, care duceau fie la prăbuşirea asignatelor, fie la consolidarea lor temporară prilejuia câştiguri uriaşe iniţiaţilor.

— Cetăţene Sunderland, îl rechemă fostul călugăr, când Richard dădu să plece, bancherul Junius Frey mi-a spus că ţi-a făcut o vizită. Ţi-ar fi propus încheierea unui pact…

— L-am făgăduit că voi reflecta asupra acestei chestiuni. Sunt gata să cad la învoială. Un singur considerent m-a împiedicat să închei pană în prezent acordul. M-am gândit că nu e sănătos să lucrăm în grup. Dacă regimul – care de la o vreme înăspreşte vizibil măsurile respective împotriva speculatorilor de asignate – va pune mâna pe unul din noi, întreaga organizaţie se va prăbuşi ca un castel de cărţi de joc. Pe când aşa, păstrându-ne libertatea de acţiune, dăm mai mult de lucru autorităţilor. Capturarea unuia dintre speculatori va spori vigilenţa celorlalţi. Cred că eşti de acord cu mine.

— S-ar putea să ai dreptate. Da, da. S-ar putea să ai dreptate, zise Chabot gânditor. Procedează cum crezi că e mai bine, cetăţene Sunderland. Am încredere în judecata dumitale.

Cu mâinile la spate, Richard stătea nemişcat în faţa ferestrei deschise. Cugeta adânc. Sena îşi rostogolea apele umflate de ploile stăruitoare de toamnă.

În ultimele două luni câştigase foarte mulţi bani. Chabot reuşise să anuleze ordinele de confiscare ale fabricii de armament de la Nantes şi ale băncii fraţilor Frey. Dar pe măsură ce cuferele lui Richard se umpleau cu ludovici de aur, mizeria creştea în Parisul revoluţionar. O dată cu apropierea iernii, foametea căpăta proporţii de calamitate naţională. Lipsa de bani, de alimente, de haine, mergea mână în mână cu înăsprirea mijloacelor de represiune. Tribunalul revoluţionar lovea fără deosebire pe speculanţi, pe aristocraţi, pe contrarevoluţionari, pe spioni şi pe susţinătorii lor. Arestările se ţineau lanţ. Chiar şi Françoise Lange fusese încarcerată laolaltă cu întreg ansamblul Teatrului Naţiunii, după reprezentarea piesei *Pamela*, considerată de fanaticii revoluţiei insultător de reacţionară. Capul reginei Marie-Antoinette căzuse la 16 octombrie, în vreme ce populaţia striga „trăiască republica”. Bailly, fostul primar al Parisului, urcase treptele eşafodului. În ziua aceea ploua mărunt. Bailly tremura. „Ţi-e frică?” îl întrebase călăul râzând. „Nu. Mi-e frig”, răspunsese fostul primar. Fusese executat şi ducele de Lauzun, alături de care Richard luptase în Războiul de Independenţă al Statelor Unite. Tăişul ghilotinei decapitase pe contesa Du Barry şi pe Brissot, căpetenia girondinilor, pe *madame* Roland şi pe ducele Philippe d’Orleans, care votase moartea vărului său, regele. Căpeteniile revoluţiei începeau să-şi plătească tributul sângelui. Moartea aduna recoltă bogată. Oamenii mureau de foame ori seceraţi de boli, mureau în închisori şi pe eşafod, mureau în încăierări de stradă ori pe câmpul de bătălie. Se mai găseau şi oameni care mureau de bătrâneţe. Dar aceştia erau mai puţini la număr.

Peste Franţa ploua sânge. În buzunarele lui Richard ploua aur. Moartea care secera în jurul lui începuse să-i tulbure liniştea. Chiar şi încrederea în propriile puteri are uneori limite. Câteodată îi era frică de moarte. Un glonte rătăcit, un denunţ, o eroare judiciară îl putea expedia rapid dincolo de Styx. Devenise bănuitor. Nu mai avea încredere nici în colaboratorii apropiaţi. Se temea şi de

Soames. Nu cumva acesta se pusese în slujba lui Hebert sau a comitetului de supraveghere?

În vreme ce stătea la fereastră, atenţia îi fu atrasă de un geamgiu care umbla legănat, purtându-şi samarul cu geamuri.

Strigătul lui profesional tulbura la intervale regulate liniştea străzii.

— Geamuri!… Geamuri!… Pun geamuri!… Geamuri!… Geamuri!… Pun geamuri…

În dreptul ferestrei lui Richard, vânzătorul ambulant se opri şi îşi aruncă privirile în sus.

— Cetăţeanul doreşte geamuri?… Avem geamuri colorate! Geamuri verzi, geamuri roşii!

Richard tresări.

„Geamuri roşii”

Făcu semn geamgiului să intre în casă. Îi deschise personal uşa – căci Soames era plecat după cumpărături – şi îl lăsă să intre în salon.

Îndată ce se văzură singuri, geamgiul îşi lăsă jos samarul şi căzu într-un fotoliu.

— Uff, sunt rupt de oboseală, Beauclair.

— Te ispiteşte un pahar de Porto?

— Mă mai întrebi? Aş bea o sticlă întreagă. Dar nu-mi permit să mă îmbăt.

Richard îi servi băutura. Geamgiul o sorbi pe nerăsuflate.

— Mai vrei un pahar?

— Mulţumesc, n-am voie.

— Prescripţia medicului?

— A prudenţei.

— Vrei să mănânci?

— Sunt furios că trebuie să te refuz. Nu rămân la dumneata decât câteva minute.

Richard închise ferestrele.

— Ai primit banii pe care ţi i-am trimis prin Cornuel? întrebă el.

— Primit. Mulţumesc. Am primit şi plicul cu documente.

— Bun.

— Totuşi am să mai beau un pahar de Porto, spuse geamgiul.

— Foarte bine. Două pahare nu îmbată.

Vânzătorul ambulant bău de data aceasta cu înghiţituri rare, savurând vinul fin.

— Ai aflat? Ieri, d’Hautefeuille a fost condamnat la moarte de

tribunalul revoluţionar. Mâine, la ora prânzului, sentinţa va fi executată. Fouquier-Tinville a prelungit cercetările trei luni, în speranţa că va pune mâna şi pe alţi complici. Osteneala i-a fost zadarnică. Roger n-a făcut nicio mărturisire.

— N-aţi încercat să faceţi ceva pentru el? întrebă Richard.

— Tentativele noastre au eşuat. La „Conciergerie”, unde e întemniţat, paza e foarte severă. Reuşisem să cumpărăm un paznic, care din nenorocire a fost denunţat de femeia lui. Fouquier-Tinville l-a executat în douăzeci şi patru de ore.

— Execuţiile acestea au început să mă scoată din fire, zise Richard, plimbându-se agitat prin cameră. Când aveţi de gând să striviţi revoluţia aceasta blestemată? Aţi asmuţit Europa întreagă împotriva ei, fără să obţineţi vreun rezultat.

— În curând o vom zdrobi, spuse geamgiul, cu convingere. Aliaţii pregătesc ofensiva generală.

— Cunosc povestea. De un an şi mai bine se tot pregătesc pentru lovitura de graţie. Mă tem să nu se întâmple contrariul. Armatele acestea, alcătuite din revoluţionari famelici, sunt formidabile. Trebuie să recunoşti, dragul meu de Guiche, că minunile de vitejie pe care le săvârşesc azi n-au avut precedent sub ultimii doi Bourboni.

— Vom sugruma totuşi revoluţia, spuse oaspetele cu încredere. Teroarea, crimele comise zi de zi nu sunt decât zvârcolirile agoniei.

— În orice caz, eu nu mai am de gând să rămân multă vreme la Paris, spuse Richard. Evenimentele au luat o întorsătură gravă. Mă tem să nu fiu arestat.

— De ce nu ţi-ai organizat o reţea de informatori care să te ţină în curent cu mişcările autorităţilor? întrebă vizitatorul. Slavă Domnului, cu banii pe care îi ai poţi cumpăra toate conştiinţele. Nu vezi? Ţara întreagă e la mezat.

— Mi-am luat eu măsuri de precauţiune. În port, la Nantes, e ancorată o corabie sub pavilion american, care poate ieşi în larg în două ore. Corabia e a mea. Oricând sunt gata să te iau cu mine.

— Mulţumesc, Beauclair, dar am datoria să mai rămân în Franţa. Mi s-a încredinţat o misiune grea. Nu mi-e îngăduit să dezertez. Dumneata n-ai obligaţiile mele.

— Nici eu nu plec până când nu voi reuşi să scot din închisoare pe ducesa de Lusignan şi pe Françoise Lange.

— *Madame* de Lusignan e la Bordeaux, dacă nu mă înşel?

— Exact. E la Bordeaux. Mi s-a spus că Thérèsia Cabarrus ar

putea să facă ceva pentru ea. Nu ştiu cum să ajung până la această femeie. Françoise Lange, care o cunoaşte şi care mi-ar fi dat o scrisoare de recomandaţie, a fost încarcerată în septembrie.

— De *Mademoiselle* Lange să nu ai grijă, spuse vizitatorul. Nu-şi va pierde capul pe ghilotină. Are destui prieteni cu influenţă care s-o scoată din închisoare. Alta e situaţia ducesei de Lusignan. La Bordeaux, Tallien are mulţi duşmani. Altfel Thérèsia Cabarrus ar fi scăpat mulţi prizonieri până acum. Femeia aceasta are o inimă de aur. Dacă ai norocul să-i placi, ţi se dăruieşte trup şi suflet. Păcat că s-a vândut lui Tallien.

— Văd că toţi o cunoaşteţi, spuse Richard.

— Mă mir că nu o cunoşti şi dumneata. Cabarrus e numele ei de fată. În prezent e căsătorită cu contele de Fontenay. Tallien e nebun după ea. Îi satisface toate capriciile. De ce nu iei legătura cu ea? E de-a noastră. Oricât ar fi de putredă, nu va rezista să răspundă la apelul tău.

Pe Richard îl mustra conştiinţa De peste două luni îşi propunea să ia măsuri operative pentru salvarea Patriciei, dar de tot atâtea ori le amânase sub diferite pretexte. Sosise timpul să intre în acţiune. Pentru Patricia orice întârziere putea să fie fatală.

— N-ai pe cineva care să tragă sforile? Eu, drept să-ţi spun, nu ştiu cum să încep. La Bordeaux n-am fost niciodată. La Tallien şi la amanta lui nu sunt în stare să ajung. Mă aflu într-un punct mort.

Contele de Guiche reflectă câteva clipe.

— Cred că te pot ajuta. Am un om de nădejde, Aristide Quillau. Un diavol. Dacă Quillau nu ţi-o scoate pe *Madame* de Lusignan din închisoare, nimeni nu o mai poate face. Dar o să te coste scump.

— Nu importă. Precizează cât? întrebă Richard practic.

— În primul rând cadoul pentru Tallien, în al doilea rând, cheltuielile pentru deplasare şi, în al treilea, un fond pentru mituirea paznicilor, a soldaţilor din gardă…

— Pentru Tallien ajunge o sută de mii de livre?

— E suficient.

— Şi pentru celelalte cheltuieli ale lui Quillau să zicem douăzeci şi cinci de mii…

De Guiche rămase visător. „Douăzeci şi cinci de mii! repetă el în gând. La cifra aceasta se ridicau economiile generalului Custine, înainte de a fi executat. Douăzeci şi cinci de mii de livre, după o viaţă întreagă de activitate militară. Şi Beauclair dispune cu dezinvoltură de această sumă, care pentru posibilităţile lui nu

reprezintă desigur decât o firimitură”…

— Ei, ce zici? E destul? întrebă Richard.

— Cred că da. Deşi Quillau e pretenţios. În fond, este o secătură. Dar îşi cunoaşte valoarea comercială. Mâine în zori ţi-l trimit. Pregăteşte-i până atunci banii sau o scrisoare de schimb. Şi încă ceva. La Bordeaux trebuie să asiguri ducesei ieşirea din Franţa.

— Nimic mai simplu. Trimit la Bordeaux pe „Neptun”. Îl ţineam pentru orice eventualitate la Nantes.

Richard era încântat. Făcuse o afacere bună. Debursa ceva bani, dar se descărca de răspundere.

— Mâine de dimineaţă vii să asişti la execuţia lui d’Hautefeuille? întrebă de Guiche, înainte de a pleca. Eu voi căuta să mă strecor în primele rânduri. Prezenţa mea îl va îmbărbăta. Cred că va fi bucuros să te vadă şi pe dumneata.

Richard spuse că nu putea veni.

În noaptea aceea nu reuşi să închidă ochii. Se temea ca agentul contelui de Guiche să nu ajungă prea târziu la Bordeaux. Regretă că nu făgăduise contelui să-l însoţească în Place de la Revolution. Nu i-ar fi plăcut să fie acuzat de laşitate. Tot colindând străzile Parisului, se încrucişase de câteva ori cu căruţele folosite pentru transportarea condamnaţilor la moarte. Paloarea acestora, urletele, huiduielile, mulţimii masate de-a lungul străzilor, scârţâitul căruţelor, zgomotul roţilor pe caldarâm, mersul lent al mârţoagelor care se poticneau de bolovani îl umpluseră de groază.

D’Hautefeuille urma să fie executat laolaltă cu un întreg lot de condamnaţi, printre care un falsificator de asignate, un agent regalist al lui Stofflet, o femeie de stradă care strigase din senin „trăiască regele”, în vreme ce stătea la coadă în faţa unei brutării, un speculant care dosise o mare cantitate de grâu şi un avocat ce îşi ucisese nevasta.

În cursul dimineţii, Richard îşi propusese să lucreze mai mult ca de obicei. Voia să îşi creeze un pretext, care să-i scuze în propriii săi ochi absenţa de la execuţia lui d’Hautefeuille. Cu Quillau lichidă la iuţeală. Îşi găsi de lucru şi la Ministerul de Război, unde, parcă era un făcut, treburile îi fură rezolvate mai expeditiv ca niciodată. Dădu o raită pe la bursa clandestină a asignatelor, unde zăbovi, cu tot riscul de a fi prins în laţul vreunei razii. La unsprezece termină cu toate treburile. Dacă Françoise Lange ar fi fost liberă, ar fi trecut pe la ea. Dar apartamentul ei era sigilat. Nu-i venea să se înapoieze acasă, în apartamentul acela mare, populat numai de stafiile

propriei lui închipuiri.

Mergea ca un automat pe stradă în vreme ce gândurile îl asaltau frenetic. Într-adevăr, atmosfera Parisului devenise irespirabilă. De mult ajunsese la concluzia că trebuia să treacă graniţa. Numai lăcomia de bani şi acea blestemată pornire de a sfida primejdia îl mai reţinuseră în Franţa. În condiţiile normale, n-ar fi câştigat nici în cinci ani de eforturi continue beneficiile pe care le realiza într-un an la Paris. Pofta de câştig ajungea să-i înăbuşe instinctul de conservare. Simţea că se afundă în marasm, dar nu găsea resursele, sufleteşti pentru a se desprinde.

Pierdut în lăstărişul gândurilor, nu observă că paşii îl duceau tocmai spre locul pe care voise să-l evite. Spre Place de la Révolution. Nu se dezmetici decât în momentul în care văzu la capătul străzii, spre care-l împingea curentul de curioşi, ghilotina cu braţele negre înălţate spre cer.

Vru să se întoarcă din drum, dar curiozitatea, bolnăvicioasă, îi birui repulsia.

Cele două căruţe cu condamnaţi apărură dinspre Rue Saint-Honoré.

Împietrit, Richard asistă la toate fazele execuţiei. Călăul şi ajutorul său aşteptându-şi victimele, căruţele oprindu-se la picioarele eşafodului, condamnaţii coborând unul după altul, apoi, tot pe rând, urcând treptele stropite de sânge. Un bătrân cu barba cenuşie, slab ca o arătare şi doborât de frică – probabil speculantul care dosise grâul – puse cel dintâi gâtul sub tăişul ghilotinei. Cuţitul căzu cu zgomot sec şi capul, secţionat de trup, se rostogoli într-un coş. Urmă apoi o fată tânără, simplu îmbrăcată. Câteva mişcări precise şi capul ei se înfrăţi cu al bătrânului.

Veni şi rândul lui d’Hautefeuille. Cu mâinile legate la spate urcă hotărât treptele eşafodului. Era în cămaşă. Îi tăiaseră părul. Fostul locotenent de dragoni era mândru, ca la paradă. Surâse cuiva din mulţime – poate lui Guiche, gândi Richard – apoi se întoarse spre executorul sentinţelor capitale.

— Fă-ţi datoria, călăule!

— Oricând la dispoziţia dumneavoastră, zise acesta râzând.

Cuţitul ghilotinei căzu iarăşi.

Richard nu fu în stare să asiste şi la celelalte execuţii. Nu îndrăznea să plece, căci ar fi trezit bănuielile privitorilor. Şi atunci s-ar fi terminat cu el. Până la terminarea execuţiilor, se mărgini a se uita, pe deasupra ghilotinei, la rândunelele care săgetau văzduhul.

„Rândunelele erau sufletele condamnaţilor?”

După încheierea spectacolului, se lăsă dus de mulţime spre Pont-Royal. Voia să ajungă mai repede acasă. Simţea o bizară slăbiciune în picioare. Aşa se manifestau marile lui emoţii.

O luă pe Quai du Louvre, trecu pe lângă măreaţa colonadă a palatului, deasupra căruia fâlfâia drapelul tricolor, şi după zece minute de mers ajunse acasă.

Se culcă fără să mai cineze.

Zâmbetul lui d’Hautefeuille îl urmări şi în somn. Se făcea că se află iarăşi în Place de la Révolution. De data aceea nu printre spectatori, ci în căruţa cu condamnaţi. Stătea pe o scândură întinsă de-a latul pe loitre. Caldarâmul de bolovani făcea să se zguduie căruţa, scuturându-i şi lui trupul ca într-un acces de friguri. Încrâncenat, se apucase cu mâinile de scândura care nu era bine geluită şi-l înţepa cu mii de aşchii. Ajuns în dreptul ghilotinei, cortegiul se opri.

Richard fu chemat cel dintâi. Năucit, coborî din căruţă, străbătu clătinându-se cei câţiva metri care-l despărţeau de eşafod apoi, ajutat de un necunoscut, începu să urce treptele.

Una, încă una şi încă una… Scara nu se mai termina. Ajunsese în sfârşit sus. Priveliştea era frumoasă. Piaţa semăna cu o pajişte stropită cu flori roşii. Miriade de flori roşii. Bonetele frigiene.

Călăul îl pofti râzând:

— Poftim! Întindeţi-vă pe scândură.

Richard vru să rostească mândru, ca şi d’Hautefeuille: „Fă-ţi datoria, călăule!” Dar nu putu. Gâtlejul i se încleştase într-un spasm nervos. Se aşeză cu pântecul pe scândura pe care călăul o manevră la repezeală, culcându-l cu gâtul într-o scobitură rotundă. Cu o mişcare bruscă, îl înţepeni apoi într-un fel de colier de lemn, ca un jug, prins între braţele ghilotinei. Auzi apoi un zgomot ciudat, un clănţănit metalic şi un fâsâit scurt. Cădea cuţitul ghilotinei. Richard răcni ca un animal înjunghiat. Ud de transpiraţie, se trezi din somnul greu. Îşi duse mâna la gât. Nu simţi nici colierul de lemn, nici tăişul cuţitului fatal. Respiră adânc. Deodată începu să râdă. Un râset bolnăvicios, lipsit de veselie. Era fericit că fusese numai un coşmar. Frica însă nu-l părăsise, îl gâtuia şi acum, încleştându-i beregata într-un colier nevăzut, dureros.

Afară ploua. Picăturile băteau darabana în fereastră. Era o muzică tristă, monotonă, de înmormântare. Ropotea asemenea pământului ce cade cu zgomot sec pe capetele sicrielor. O imagine

rizibil de ieftină, care-l urmărea cu tenacitate.

Coborî din pat, îşi aruncă pe umeri halatul, apoi începu să aprindă lumânările din cameră. Voia lumină. Cât mai multă lumină.

În cămin focul se stinsese.

Sună pe Soames.

— Aprinde focul! Aprinde-l mai repede! Am îngheţat.

Somnoros, boscorodind fără să fie auzit, valetul aduse cioplituri şi jar din bucătărie.

„De mâine mă pregătesc de plecare, îşi zise Richard febril. Plec. Plec neapărat. Nimic nu mă mai poate reţine. Nimic. Nimic.”

Îşi respectă cuvântul.

Încă de a doua zi încredinţă cantităţi mari de aur agenţilor săi, dând poruncă straşnică să fie neîntârziat scos peste graniţă. Strecurat în fundurile duble ale unor butoaie cu vin ori ale unor cufere abil meşterite, purtat în raniţe de pseudosoldaţi, care cică se înapoiau din permisie, îndreptându-se spre unităţile dinspre hotare, ascuns în oiştea scobită a căruţelor ori în chesoanele îndrumate – de formă – spre unităţile militare de pe front, aurul acumulat de Sunderland se scurgea din Franţa ca sângele prin zeci de răni deschise. Pânzele achiziţionate de la *maître* Simon Paulet urmară acelaşi drum.

Activitatea aceea titanică îi fura tot timpul. Uitase iarăşi de frică. Înfierbântat, cu energie reînnoită, îşi degaja aurul din această ţară, în care afacerile bănoase de odinioară deveniseră imposibile.

Ploile cădeau fără întrerupere. Toamna îşi plângea cu lacrimi mărunte şi reci agonia. Ploua. Ploua neîncetat, obsedant. Ploua dimineaţa, după-amiaza, noaptea, de parcă văzduhul nu şi-ar mai fi ţinut baierele.

Richard era satisfăcut. Avea şi motive temeinice. Mai bine de nouăzeci la sută din aurul său luase calea străinătăţii. Câteva transporturi se rătăciseră. Un exod atât de masiv nu era posibil fără unele pierderi. Dar acestea nu micşorau succesul operaţiunii.

Richard fixase la 1 decembrie termenul plecării sale din Franţa. Până atunci trebuia să încheie acel formidabil transfer, efectuat în condiţii epice.

În fiecare zi rupea câte o filă din calendar.

Ajunsese la mijlocul lui noiembrie.

De la Bordeaux primise veşti bune. Aristide Quillau făcuse minuni. Procurorul Rouvroy semnase o ordonanţă de neurmărire în

dosarul Patriciei Lusignan. Tallien şi Thérèsia Cabarrus se achitaseră de obligaţiile lor. Fosta ducesă nu obţinuse încă paşaport. Dar aceasta era o chestiune secundară. Quillau îşi luase angajamentul să o strecoare pe „Neptun” fără ca gărzile din port să prindă de veste.

15 noiembrie…

16 noiembrie…

17 noiembrie…

Noul calendar revoluţionar intrase în vigoare încă din septembrie, însă Richard rămăsese tot la vechea denumire a lunilor şi a zilelor.

„17 noiembrie.”

Deşi nu se terminase încă ziua, rupse fila din calendar.

„Încă treisprezece zile”, anticipă Richard cu plăcere clipa în care îşi va scutura papucii de ţărâna Franţei. Bineînţeles, se va mai înapoia în Parisul de care îl legau nu numai interesele, dar şi sentimentele. Dar nu va face acest pas înainte de lichidarea crizei politice actuale.

Se uită la ceasul de pe comodă. Era patru şi jumătate. Începuse să se întunece. În casă era cald şi bine. Soames îi servise un prânz excelent. Valetul ştia să fie la înălţime. Nu-l întreceau nici bucătarii de casă mare.

În cămin focul ardea vesel. Vântul izbea în geamuri rafale de ploaie. Richard trecu la fereastră. Pe chei nu se vedea picior de om. Apele Senei se rostogoleau tulburi, întunecate. Umbrele înserării se lăsau cu repeziciune. Deodată, Richard observă un om strecurându-se pe lângă case. Un fel de pitic înfăşurat într-o pelerină amplă, din care nu i se vedea decât nasul.

„Ce i-o fi găsit şi pe ăsta să iasă pe aşa vreme?” Richard mai rămăsese un timp în dreptul ferestrei. Un ciocănit în uşă şi Soames îşi făcu apariţia.

— Un domn, care refuză să-şi spună numele, doreşte să vă vorbească. Pretinde că are o comunicare urgentă…

Richard fu ispitit să spună că nu poate primi pe nimeni. Nu voia să-şi strice plăcuta după-amiază. Dar în vremurile acestea nu era înţelept să refuzi a sta de vorbă cu un om care voia să-ţi comunice ceva urgent.

— Să intre.

Spre uimirea lui Richard, apăru în prag piticul învăluit în pelerină, pe care-l văzuse cu câteva minute înainte înfruntând ploaia.

Vizitatorul îşi descoperi faţa. Richard recunoscu chipul întunecat al grefierului Bardoux de la tribunalul revoluţionar.

— Bună seara, *Monsieur* Sunderland. Aş vrea să vă vorbesc între patru ochi.

Grefierul folosea termenul *Monsieur* ori de câte ori vorbea cu Richard. Nu concepea să-i zică cetăţene, ca oricărui om de rând

— Soames, poţi să pleci, zise Richard arzând de curiozitate să afle veştile aduse de Bardoux.

Grefierul era unul dintre cei mai buni informatori ai săi.

— Vorbeşte, Bardoux, zise Richard, după ce rămaseră singuri… Mai întâi leapădă-ţi pelerina şi ia loc.

— Nu e timp, zise Bardoux cu grabă. Se petrec lucruri grave. Azi de dimineaţă Convenţiunea a decretat punerea sub acuzare a lui Chabot, a lui Basire şi a lui Jullien. Primii doi au şi fost arestaţi. Jullien a reuşit să-şi ia tălpăşiţa. Dosarele lor se află în prezent pe masa lui Fouquier-Tinville. Acum o oră, în prezenţa mea, procurorul a semnat mandate de arestare împotriva lui Dubuisson, Desfieux, Proli, Pereyre, şi a bancherilor Frey şi Diedrichsen. Hebert a cerut şi arestarea dumneavoastră şi a bancherilor Oesterheim. Semnarea acestor mandate nu va întârzia.

Richard simţi un fior de-a lungul şirei spinării şi o căldură ciudată în ceafă. Apoi căldura i se răspândi în ţeastă. O greutate i se lăsase parcă pe creier.

— Vorbeşti serios, Bardoux? îngăimă el.

— Foarte serios, *Monsieur*. Atât de serios, încât vă dau un sfat. Lăsatul serii să nu vă găsească acasă.

— Ce mi se impută?

— Fraude fiscale, sabotarea asignatelor, speculă, complot împotriva republicii.

Lui Richard i se făcu părul măciucă.

— Şi care e pedeapsa pentru asemenea capete de acuzare?

Grefierul rânji.

— Nu ştiţi? Sfânta ghilotină. Ei, aţi plecat?

— Unde? Da, sigur. Plec. Plec imediat, bolborosi Richard.

— Eu am şters-o, zise grefierul. Nu e sănătos să fiu găsit aici. N-aş vrea să mă văd cot la cot cu atâtea figuri simandicoase. Am dreptate? Nu? Spuneţi şi dumneavoastră.

Grefierul făcu un pas spre uşă, apoi se opri. Voia să spună ceva dar şovăia. Richard înţelese. Trecu la comodă în care ţinea banii. Scoase o pungă pântecoasă, cu cinci sute de ludovici.

— Poftim, Bardoux. Pentru serviciile dumitale. Iar după sosirea mea la Londra – dacă bineînţeles voi mai ajunge acolo – vei primi prin Banca Perregaux încă cinci mii de livre.

Grefierul se ploconi scurt şi dispăru pe uşă.

Richard auzi paşi în vestibul, scârţâitul unei uşi, apoi nimic. Împietrit, stătea în mijlocul încăperii, întrebându-se dacă e treaz sau visează. Îşi duse mâna la gât. Avea impresia că simte pe grumaz răceala tăişului ghilotinei.

Ploaia şi vântul se întreceau să bată în geamuri. În bucătărie Soames trebăluia umblând cu nişte sticle.

Zgomotele acestea, familiare altădată, îi păreau acum străine, duşmănoase.

„Lăsatul serii să nu vă găsească acasă”.

Dar bine, începuse să se întunece! Procesul acesta de gândire nu dură decât o frântură de secundă. Împins parcă de un resort, Richard intră brusc în acţiune. Se repezi la comoda cu bani, din care începu să scoată pungi de aur. Febril, le înghesui claie peste grămadă într-o geantă mare, de piele. Sună pe Soames.

— Pregăteşte-mi imediat o manta de călătorie! Îmbracă-te şi tu de drum. Apoi coborî în grajd şi înşeuează doi cai. Plecăm imediat.

— Să vă pregătesc o valiză cu lucruri de primă necesitate, Sir? întreabă Soames calm, deşi în sinea lui era uimit de agitaţia stăpânului.

— Nu e timp. Fugi la cai!

Soames îi aduse o mantă groasă şi costumul de călărie.

Soames era un valet model. Ştia să execute ordinele fără să pună întrebări. Înţelegea că se petrece ceva grav. Ajuns în cămăruţa lui, aruncă o privire plină de regret asupra costumelor din dulap. Ridică resemnat din umeri şi începu să se îmbrace la iuţeală cu haine groase, bune de tăvăleală. Apoi se năpusti pe scări în jos. Într-un sfert de oră termină pregătirile.

Când orologiul de la Saint-Roch bătu de şase ori, Richard şi Soames ieşiră călări pe Quai du Louvre.

Richard, care era de multă vreme pregătit pentru orice eventualitate, avea asupra sa două rânduri de paşapoarte. Ieşiseră fără greutate din Paris. Porţile oraşului nu se închideau decât la ora şapte.

Apoi, în galop întins, o porniră pe şoseaua Versailles-ului.

Se întunecase de-a binelea. Ploaia se înteţise.

Abia după o oră de mers, Richard îşi aminti că greşise drumul. O

pornise spre Nantes, când de fapt ar fi trebuit s-o ia spre Orleans şi de acolo spre Bordeaux.

Făcu deci cale întoarsă, dar nu spre Paris, ci pe nişte drumuri ocolite, care duceau spre Sceaux. Frica îi dădea aripi. Aproape de ora nouă sosi la Sceaux. Trase la hanul „Le Paon d'Or", unde îl aşteptau cai de schimb. Pe drumul care ducea la Bordeaux, Richard îşi organizase din vreme un releu cu cai de schimb la oameni de încredere.

Călătoria aceea infernală, cu popasuri scurte, cu câte un pui de somn furat pe vreun colţ de masă, cu gustări frugale, înghiţite cu noduri şi pe fugă, dură trei zile. La 20 noiembrie, către ora prânzului, sosiră la destinaţie. Vestea arestării lui Chabot, a lui Basire şi a complicilor lor nu ajunsese încă la Bordeaux.

Îmbarcarea pe „Neptun", nu necesită decât simpla formalitate a examinării paşapoartelor. Richard Sunderland, cetăţean american, nu era supus nici unei restricţii. Soames şi Patricia de Lusignan figurau pe documentele sale de liberă trecere sub numele de soţii Clayborne, cetăţeni americani, amândoi în serviciul lui Richard Sunderland-Beauclair.

Prova lui „Neptun" despica valurile verzi, acoperite cu o reţea de vine alburii, de spumă. Rezemat de balustrada dunetei Richard contempla ţărmurile Franţei, care se pierdeau pe nesimţite la orizont. Pale de vânt îi fâlfâiau pelerina, umflând şi pânzele albe, imense, ca şi vălătucii de nori ce pluteau răsfiraţi spre soare-apune. Grementul scârţâia uşor, însoţind tangajul navei.

Privirile lui Richard se desprinseră de linia subţire a pământului, învăluit alocuri în zdrenţe argintii de pâclă. Şi se plecară asupra talazurilor, care goneau pe lângă flancurile vasului. Un delfin zglobiu, sfâşia învelişul apelor albastre, făcând tumbe.

Ţărmul abia se mai profila în zare. Falezele cenuşii subţiate ca un fir de aţă, despărţeau albastrul oceanului de albastrul văzduhului. În curând, aveau să dispară.

Deodată, Richard încercă o senzaţie ciudată. I se părea că priveşte cu ochii bunicului său pământul care se topea la orizont.

Cu şaptezeci de ani în urmă, marchizul Henry de Beauclair părăsise Franţa, căutând ascunziş în pustietăţile Americii. Marchizul ucisese un om. Hăituit de poliţie se îmbarcase clandestin pe o corabie, nădăjduind că în Louisiana i se va pierde urma.

Printr-o ciudată fantezie a sorţii, nepotul său îi călca pe urme. Şi Richard Sunderland-Beauclair părăsea pe ascuns Franţa. Aici însă,

înceta simetria de situaţii. Marchizul Henry fugise ca un învins. Sărac, trecut de pragul maturităţii, secătuit de iluzii, de speranţe, avea să eşueze într-o lume care nu era a lui.

Nepotul său era însă bogat. Foarte bogat. În clipa în care pusese piciorul pe puntea lui „Neptun” se închisese un capitol din viaţă. Un alt capitol se deschidea. Richard Sunderland-Beauclair nu concepea înfrângerea.

Un albatros cu aripile larg deschise plutea lin deasupra valurilor cu creşte înspumate.

Falezele dispăruseră dincolo de zare.

Cerul şi oceanul se contopiseră…

Sfârşitul Volumului I

Cuprins